

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ**

**ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ**

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)

«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ»

Διπλωματική εργασία

Θέμα: Συστήματα βιντεοεπιτήρησης και προσωπικά δεδομένα

Επιμέλεια: Τσιλίκας Ιωάννης (ΑΜ 19014)

Συνεπιβλέποντες Καθηγητές: α) κα. Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ευγενία

β) κ. Κόμνιος Κομνηνός

Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 2021

Περίληψη

Στη σημερινή εποχή, η πληροφορική και η τεχνολογία αναπτύσσονται διαρκώς με ταχύτετους ρυθμούς και έχουν εισβάλλει σε κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής. Μεταξύ των συνεπειών της ραγδαίας αυτής ανάπτυξης, συμπεριλαμβάνεται και η εξέλιξη των συστημάτων βιντεοπιτήρησης, τα οποία χρησιμοποιούνται κατά κόρον τα τελευταία έτη από φυσικά και νομικά πρόσωπα τόσο σε ιδιωτικούς, όσο και σε δημόσιους χώρους. Ο πρωταρχικός και πιο συνήθης σκοπός εγκατάστασης και λειτουργίας συστήματος βιντεοεπιτήρησης είναι η προστασία προσώπων και αγαθών, ήτοι η προστασία της ζωής και της υγείας των ανθρώπων, της περιουσίας και της ιδιοκτησίας. Τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης παρακολουθούν και καταγράφουν τη συμπεριφορά των φυσικών προσώπων, συλλέγοντας δεδομένα εικόνας και ήχου τα οποία θεωρούνται προσωπικά δεδομένα. Η χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης είναι ευρεία και εκτεταμένη και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στην οποία προβαίνουν μαζική και σε μεγάλη κλίμακα.

Στην παρούσα εργασία, καταβάλλεται προσπάθεια να παρουσιαστούν με επάρκεια και λεπτομέρεια τα κυριότερα ζητήματα προστασίας προσωπικών δεδομένων που προκύπτουν από τη χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης. Βασικά σημεία της μελέτης αποτελούν η Οδηγία 1/2011 και οι αποφάσεις της Ελληνικής Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ), η γνωμοδότηση 4/2004 της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 και οι Κατευθυντήριες γραμμές 3/2019 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ). Επίσης, γίνεται αναφορά σε σχετικές αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Η εγκατάσταση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης εγείρει πολλά και ποικίλα ζητήματα προστασίας προσωπικών δεδομένων, αρκετά εκ των οποίων είναι σύνθετα. Σκοπός της εργασίας είναι να εξεταστούν και να παρουσιαστούν τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και επίκαιρα αυτά θέματα.

Λέξεις Κλειδιά: Προσωπικά Δεδομένα, Συστήματα Βιντεοεπιτήρησης, Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (ΓΚΠΔ)

Abstract

In today's era, information technology and technology are constantly developing at a very fast pace and have invaded every aspect of daily life. Among the consequences of this rapid growth is included the evolution of video surveillance systems, which are widely used in recent years by individuals and legal entities in both private and public spaces. The primary and most common purpose of the installation and operation of a video surveillance system is the protection of persons and property, namely the protection of life and health of people, estate and property. Video surveillance systems monitor and record the behavior of individuals, collecting video and audio data which is considered personal data. The use of video surveillance systems is wide and extensive and the processing of personal data in which they proceed is massive and on a large scale.

In this paper, an effort is made to present with adequacy and detail the main issues of personal data protection arising from the use of video surveillance systems. The main key points of the study are the Directive 1/2011 and the decisions of the Hellenic Personal Data Protection Authority, the opinion 4/2004 of the Article 29 Working Party and the Guidelines 3/2019 of the European Data Protection Board (EDPB). Moreover, reference is made to relevant decisions of the Court of Justice of the European Union (CJEU) and the European Court of Human Rights (ECHR). The installation of video surveillance systems raises many and varied issues concerning personal data, many of which are complex. The purpose of this paper is to examine and present these particularly interesting and topical issues.

Key Words: Personal Data, Video Surveillance Systems, General Data Protection Regulation (GDPR)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης

A.1. Ορισμός συστήματος βιντεοεπίτηρησης.....	10
A.2. Κανονιστικό πλαίσιο επεξεργασίας δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης.....	10
A.3. Προσωπικά δεδομένα και επεξεργασία αυτών με συστήματα βιντεοεπίτηρησης.....	13
A.4. Η εξαίρεση της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας.....	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Βασικές αρχές επεξεργασίας και συστήματα βιντεοεπίτηρησης

B.1. Εισαγωγικά προλεγόμενα.....	28
B.2. Η αρχή νομιμότητας της επεξεργασίας.....	28
B.2.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπίτηρησης.....	28
B.2.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.....	35
B.3. Η αρχή του σκοπού.....	38
B.3.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπίτηρησης.....	38
B.3.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.....	41
B.4. Η αρχή της αναλογικότητας.....	45
B.4.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπίτηρησης.....	45
B.4.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.....	47
B.4.3. Μεθοδολογική προσέγγιση και εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας από την ΑΠΔΠΧ.....	49
B.4.4. Η απόφαση Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου.....	50
B.4.4.1. Πραγματικά περιστατικά.....	50
B.4.4.2. Η κρίση του ΕΔΔΑ.....	53
B.5. Η αρχή του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης.....	56
B.5.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπίτηρησης.....	56
B.5.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.....	58

B.6. Η αρχή της ασφάλειας.....	59
B.6.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης.....	59
B.6.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.....	62
B.7. Η αρχή της λογοδοσίας.....	66
B.7.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης.....	66
B.7.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.....	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Δικαιώματα υποκειμένων των δεδομένων (επιτηρούμενων με βιντεοσυσκευές)

Γ.1. Δικαίωμα ενημέρωσης.....	70
Γ.1.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης.....	70
Γ.1.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.....	73
Γ.2. Δικαίωμα πρόσβασης.....	75
Γ.2.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης.....	75
Γ.2.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.....	78
Γ.3. Δικαίωμα εναντίωσης (αντίρρησης).....	80
Γ.4. Δικαίωμα διαγραφής (Δικαίωμα στη λήθη).....	82
Γ.5. Υπόλοιπα δικαιώματα του υποκειμένου.....	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Ειδικές κατηγορίες υπεύθυνων επεξεργασίας δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης (ειδικό μέρος Οδηγίας 1/2011)

Δ.1. Εισαγωγικά προλεγόμενα.....	88
Δ.2. Οικίες και συγκροτήματα οικιών (άρθρο 15).....	88
Δ.3. Τράπεζες και λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (άρθρο 16).....	92
Δ.4. Ξενοδοχεία (άρθρο 17)	93
Δ.5. Εκπαίδευση (άρθρο 18)	94
Δ.5.1. Η απόφαση Αντονιό και Μίρκονιό κατά Μαυροβουνίου (Μοντενέγκρο).....	98
Δ.5.1.1. Πραγματικά περιστατικά.....	98
Δ.5.1.2. Η κρίση του ΕΔΔΑ.....	99
Δ.5.2. Βιντεοσκόπηση μαθημάτων εν καιρώ πανδημίας.....	101

Δ.6. Χώροι εργασίας, εμπορικά κέντρα και καταστήματα (άρθρα 7 και 19).....	107
Δ.6.1. Η απόφαση Köрке κατά Γερμανίας.....	112
Δ.6.1.1. Πραγματικά περιστατικά.....	112
Δ.6.1.2. Η κρίση του ΕΔΔΑ.....	114
Δ.6.2. Η απόφαση Lórez Ribalda και άλλοι κατά Ισπανίας.....	116
Δ.6.2.1. Πραγματικά περιστατικά.....	116
Δ.6.2.2. Η κρίση του ΕΔΔΑ.....	117
Δ.6.2.3. Η άποψη της μειοψηφίας.....	119
Δ.6.3. Προσέγγιση των αποφάσεων.....	122
Δ.7. Χώροι παροχής υπηρεσιών υγείας (άρθρο 20).....	123
Δ.8. Λοιποί Χώροι (άρθρο 21).....	126
Δ.9. Κυρώσεις.....	126
Δ.10. Συμπεράσματα από την εφαρμογή της Οδηγίας 1/2011.....	128

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Ειδικά ζητήματα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης

E.1. Η διαβίβαση δεδομένων από σύστημα βιντεοεπιτήρησης σε τρίτους.....	130
E.2. Χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιους χώρους.....	132
E.2.1. Ο ν.3917/2011.....	132
E.2.2. Το ΠΔ 75/2020.....	134
E.3. Ορισμός Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων και συστήματα βιντεοεπιτήρησης.....	137
E.4. Εκτίμηση Αντικτύπου Προστασίας Δεδομένων και συστήματα βιντεοεπιτήρησης.....	141

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης από τη σκοπιά της Κυπριακής Εποπτικής Αρχής

ΣΤ.1. Εισαγωγικά προλεγόμενα.....	146
ΣΤ.2. Οδηγίες και Γνώμες της Κυπριακής Εποπτικής Αρχής.....	147
ΣΤ.2.1. Η Οδηγία του 2004.....	147
ΣΤ.2.2. Η Οδηγία 2 του 2016 και η Γνώμη 2 του 2018.....	150

ΣΤ.2.3. Η Οδηγία 2/2016.....	150
ΣΤ.2.4. Η Γνώμη 2/2018.....	152
ΣΤ.3. Σχετικές αποφάσεις της Κυπριακής Εποπτικής Αρχής.....	153
ΣΤ.4. Σχετικές Ανακοινώσεις του Επιτρόπου.....	156
ΣΤ.5. Συγκριτική Προσέγγιση με τις Οδηγίες και τη νομολογία της ΑΠΔΠΧ.....	157
ΕΠΙΜΕΤΡΟ.....	162
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	163

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τις αρχές του 2000, έχει σημειωθεί μια μεγάλη αύξηση της εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων βιντεοεπιτήρησης, κατά κύριο λόγο για το σκοπό της προστασίας περιουσιακών αγαθών και προσώπων. Η εκτεταμένη αυτή και ευρεία χρήση και διάδοση των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης αποδίδεται σε τοποθέτηση καμερών τόσο από ιδιώτες σε οικίες και καταστήματα, όσο και από δημόσιες αρχές, φορείς και υπηρεσίες. Η αλματώδης ανάπτυξη και εξέλιξη της τεχνολογίας και της πληροφορικής δημιουργεί συνεχώς νέες, βελτιωμένες τεχνικές βιντεοεπιτήρησης. Η εντατική χρήση των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης έχει αντίκτυπο στη ζωή των πολιτών, επιδρά και κατευθύνει τη συμπεριφορά τους. Το γεγονός αυτό ενδέχεται να τους δημιουργεί ψυχολογική πίεση και ανασφάλεια, δεδομένου ότι αισθάνονται ότι παρακολουθούνται. Πολλές φορές τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης χρησιμοποιούνται κατά τρόπο που επεμβαίνει υπέρμετρα στην ιδιωτικότητα των προσώπων. Εκτός από ζητήματα ιδιωτικότητας, προκύπτουν λόγω του μεγάλου όγκου των δεδομένων που επεξεργάζονται τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης και κίνδυνοι δευτερογενούς ή αθέμιτης χρήσης τους.

Το γεγονός ότι το ενδιαφέρον γύρω από τη βιντεοεπιτήρηση είναι ιδιαίτερα υψηλό και ολοένα αυξανόμενο αποδεικνύεται αναφανδόν αφενός μεν από την πλειάδα καταγγελιών και αιτημάτων που έχουν υποβληθεί προς κρίση στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (εφεξής: Αρχή/ΑΠΔΠΧ), αφετέρου δε από την ίδια πρακτική της Αρχής, η οποία έχει εκδώσει έως σήμερα δύο οδηγίες σχετικά με τη βιντεοεπιτήρηση και τα προσωπικά δεδομένα, την 1122/2000 και την 1/2011. Το επίμαχο θέμα έχει απασχολήσει και την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (εφεξής: ΕΣΠΔ) που τη διαδέχθηκε και την αντικατέστησε, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής: ΔΕΕ) και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής: ΕΔΔΑ).

Σκοπός της παρούσας είναι να παρουσιαστούν κατά τρόπο αρκούντως λεπτομερή και εκτενή τα βασικά ζητήματα που απορρέουν από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Χρήσιμο εργαλείο και επίκεντρο της παρουσίασης θα αποτελέσουν ιδίως η πλούσια νομολογία της ΑΠΔΠΧ, η Οδηγία 1/2011 της ΑΠΔΠΧ, η γνωμοδότηση 4/2004 της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 και οι κατευθυντήριες γραμμές 3/2019 του ΕΣΠΔ. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο κανονιστικό πλαίσιο, στο είδος και στη φύση των δεδομένων και της επεξεργασίας την οποία πραγματοποιούν τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης και στην εξαίρεση της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής χρήσης, η οποία βρίσκει ευρεία εφαρμογή στην επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης μέσα από τη νομολογία τόσο της ΑΠΔΠΧ όσο και του ΔΕΕ. Στο δεύτερο και στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο βρίσκουν εφαρμογή οι βασικές αρχές επεξεργασίας και τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων στην επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για το ειδικό μέρος της Οδηγίας 1/2011 (άρθρα 14-21) συνδυαστικά με ορισμένες σχετικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ και παρατίθενται ορισμένα συμπεράσματα από την εν γένει εφαρμογή της. Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζονται ειδικότερα ζητήματα που ανακύπτουν από τη λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης, όπως η διαβίβαση δεδομένων σε τρίτους, η ειδική νομοθεσία που διέπει τη χρήση τους σε δημόσιους χώρους, η υποχρέωση διορισμού Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων και διενέργειας εκτίμησης αντικτύπου. Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι οδηγίες, οι

γνώμες και η νομολογία της αντίστοιχης εποπτικής αρχής της Κυπριακής Δημοκρατίας και καταβάλλεται μια προσπάθεια συγκριτικής τους προσέγγισης με την αντίστοιχη Οδηγία και νομολογία της ΑΠΔΠΧ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης

A.1. Ορισμός συστήματος βιντεοεπίτηρησης

Ο ορισμός του συστήματος βιντεοεπίτηρησης περιέχεται στο άρθρο 4 της Οδηγίας 1/2011 και ως τέτοιο νοείται κάθε «σύστημα συνεχώς εγκατεστημένο σε ένα χώρο που λειτουργεί συνέχεια ή σε τακτά χρονικά διαστήματα και έχει τη δυνατότητα λήψης ή/και μετάδοσης σήματος εικόνας/ή και ήχου από τον χώρο αυτό προς έναν περιορισμένο αριθμό οθόνων προβολής/ή και μηχανημάτων καταγραφής. Η μετάδοση της εικόνας μπορεί να γίνεται με απευθείας σύνδεση της κάμερας στη οθόνη προβολής ή/και στο μηχάνημα καταγραφής ή μέσω εσωτερικού δικτύου ή μέσω διαδικτύου για περιορισμένο όμως αριθμό νομιμοποιούμενων προς τούτο αποδεκτών». Στην ανωτέρω διάταξη γίνεται ενδεικτική αναφορά του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης ως παράδειγμα συστήματος βιντεοεπίτηρησης. Ότι το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης αποτελεί το πλέον διαδεδομένο σύστημα βιντεοεπίτηρησης αλλά όχι το μοναδικό αναγνωρίζει η Αρχή και σε χρόνο προγενέστερο έκδοσης της Οδηγίας 1/2011 και ειδικότερα στη Γνωμοδότηση 2/2010¹. Σύμφωνα με τη Γνωμοδότηση 2/2010: «ως συστήματα βιντεοεπίτηρησης νοούνται όμως (πλην του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης) και κάθε είδους άλλα συστήματα ανεξαρτήτως των τεχνικών προδιαγραφών, εάν δηλαδή φέρουν σταθερές, περιστρεφόμενες ή κινητές κάμερες, αναλογικές ή ηλεκτρονικές, εάν χρησιμοποιείται οποιαδήποτε άλλη ηλεκτρονική συσκευή ή ηλεκτρονικό σύστημα, όπως επίσης ανεξαρτήτως του είδους της εικονοληψίας (συνεχούς ή ασυνεχούς).».

Από τους δύο παραπάνω ορισμούς της ελληνικής εποπτικής αρχής, είναι εμφανές ότι δεν τίθενται ιδιαίτερες προϋποθέσεις για να αναγνωριστεί ένα σύστημα ή μια συσκευή ως διενεργούσα βιντεοεπίτηρηση. Ο ορισμός του συστήματος βιντεοεπίτηρησης είναι αρκετά ευρύς. Προκρίνεται η αναφορά του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης λόγω της συχνότητας εγκατάστασης και λειτουργίας του στην πράξη. Η εξαντλητική πάντως απαρίθμηση των συσκευών και συστημάτων καταγραφής εικόνας ή/και ήχου καθίσταται δυσχερής λόγω της συνεχούς προόδου της τεχνολογίας, όμως θα πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια πιο συγκεκριμένου καθορισμού τους². Για αυτό, είναι σκόπιμο ο ορισμός του συστήματος βιντεοεπίτηρησης να είναι τεχνολογικά ουδέτερος και ανοιχτός, ώστε να είναι εφικτή η συμπλήρωσή του όταν αυτό καθίσταται αναγκαίο με την προσθήκη καινούργιων συστημάτων ή συσκευών βάσει των νέων και βελτιωμένων μεθόδων και τεχνικών που θα προκύψουν στο μέλλον.

A.2. Κανονιστικό πλαίσιο επεξεργασίας δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης

Αφ' ης στιγμής γίνεται δεκτό ότι τα συστήματα βιντεοεπίτηρησης πραγματοποιούν πράξεις επεξεργασίας δεδομένων εικόνας ή/και ήχου, δηλαδή προσωπικών δεδομένων, η εν λόγω επεξεργασία υπόκειται στο πεδίο εφαρμογής του Γενικού Κανονισμού 679/2016 άλλως του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων (εφεξής: ΓΚΠΔ/Κανονισμός). Ο Κανονισμός δεν περιέχει σε καμία διάταξή του ειδική αναφορά στα συστήματα

¹ Στην υπ' αριθμόν 8 σελίδα της Γνωμοδότησης 2/2010 αναφέρεται ότι: «Στα συστήματα βιντεοεπίτηρησης συγκαταλέγονται κατ' αρχάς τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης με πρόσθετο εξοπλισμό για τη μετάδοση, αποθήκευση και κάθε είδους περαιτέρω επεξεργασία της εικόνας και του ήχου.».

² Βλ. την υπ' αριθμόν 3/2020 Γνωμοδότηση της ΑΠΔΠΧ, σελ.16.

βιντεοεπιτήρησης. Παράλληλα και συμπληρωματικά με τον ΓΚΠΔ στην εθνική έννομη τάξη ισχύει και ο εφαρμοστικός νόμος 4624/2019. Ο ν.4624/2019 περιέχει στο άρθρο 27 παρ.7 διάταξη για τη βιντεοεπιτήρηση ειδικά όμως για την περίπτωση των εργαζόμενων. Σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ.7 του ν.4624/2019³ η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω κλειστού κυκλώματος οπτικής καταγραφής σε χώρους εργασίας επιτρέπεται μόνο όταν είναι απαραίτητη για το σκοπό της προστασίας προσώπων και αγαθών ανεξάρτητα από το εάν πρόκειται για δημοσίως προσβάσιμους ή μη χώρους. Τα συλλεγόμενα δεδομένα δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν ως κριτήριο για την αξιολόγηση της αποδοτικότητας των εργαζόμενων και οι τελευταίοι θα πρέπει να ενημερώνονται γραπτώς είτε με φυσικά είτε με ηλεκτρονικά μέσα για την καταγραφή. Εκτός της παραπάνω διάταξης, ούτε στο ν.4624/2019 υπάρχει άλλη διάταξη ειδικά για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Σημειώνεται ότι ο ν.4624/2019 μπορεί να χαρακτηριστεί - παρά τις όποιες κακές νομοτεχνικές διατυπώσεις και τις λοιπές αστοχίες - ως τολμηρός και παρέχων διασαφηνίσεις για ποικίλα ζητήματα, για τα οποία ο κοινοτικός νομοθέτης κατέλειπε διακριτική ευχέρεια στον εθνικό⁴.

Η ΑΠΔΠΧ έχει εκδώσει έως σήμερα δύο (2) Οδηγίες, σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης, την 1122/2000 και την 1/2011, με τη δεύτερη να καταργεί συνολικά την πρώτη από την έκδοσή της. Η Οδηγία 1122/2000 ήταν μικρής εκτάσεως, αποτελούμενη από επτά (7) σελίδες και περιέχοντας μόλις δύο (2) άρθρα στα οποία όριζε τις υποχρεώσεις νόμιμης επεξεργασίας (άρθρο 1) και τις υποχρεώσεις του υπεύθυνου επεξεργασίας (άρθρο 2). Δέκα και πλέον έτη αργότερα και έχοντας πλέον αποκτήσει η ελληνική εποπτική αρχή σημαντική εμπειρία από την λήψη αποφάσεων σε αρκετές περιπτώσεις απτόμενες της βιντεοεπιτήρησης εκδόθηκε η Οδηγία 1/2011 η οποία αποτελείται από είκοσι τρεις (23) σελίδες, είκοσι ένα (21) άρθρα, γενικό (άρθρα 1 έως 13) και ειδικό μέρος (άρθρα 14-21). Η Οδηγία 1/2011 ρυθμίζει με τρόπο περιεκτικό, ενδεδειγμένο και πλήρη τα ανακύπτοντα από την βιντεοεπιτήρηση ζητήματα στο δίκαιο των προσωπικών δεδομένων.

Η Οδηγία αυτή τέθηκε σε ισχύ ενόσω εφαρμοζόταν ο ν.2472/1997, ο οποίος καταργήθηκε μαζί με την Οδηγία 95/46/EK από τον ΓΚΠΔ. Βάσει του άρθρου 83 παρ.2 του ν.4624/2019 που ορίζει ότι: «Οι οδηγίες και οι κανονιστικές πράξεις της Αρχής τηρούνται σε ισχύ εφόσον δεν προσκρούουν στον ΓΚΠΔ και στις ρυθμίσεις του παρόντος.» συνάγεται ότι διατάξεις και οι ρυθμίσεις της Οδηγίας 1/2011 παραμένουν σε ισχύ στο μέτρο που δεν έρχονται σε αντίθεση με αυτές του ΓΚΠΔ και του ν.4624/2019. Ωστόσο, όπως αναφέρεται και παρακάτω, αρκετές είναι οι διατάξεις της Οδηγίας 1/2011 που δε βρίσκονται σε συμφωνία με διατάξεις του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου προσωπικών δεδομένων. Για αυτό το λόγο, κρίνεται απαραίτητη μία επικαιροποίηση και επαναξιολόγηση των διατάξεων

³ Η διάταξη αυτή αναπαράγει το κανονιστικό περιεχόμενο του άρθρου 7 της Οδηγίας 1/2011 της ΑΠΔΠΧ.

⁴ Βλ. Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ., Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος (09/09/2019), ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/nomos-4624-2019-kai-efarmogi-gdpr-polla-yposchomenos-alla-parallila-kathysteriminos/>. Για μια συνοπτική αποτίμηση του ν.4624/2019 βλ. το παραπάνω κείμενο της Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ. Για λεπτομερέστερες παρατηρήσεις επί των διατάξεων του ν. 4624/2019 βλ. την υπ' αριθμόν 1/2020 Γνωμοδότηση της ΑΠΔΠΧ, ελεύθερα προσβάσιμη και διαθέσιμη στον εξής υπερσύνδεσμο: https://www.dpa.gr/sites/default/files/2020-01/gnomodotisi%201_2020.pdf

της Οδηγίας 1/2011 προκειμένου να συναρμόζεται με το ΓΚΠΔ και το ν.4624/2019. Σε εθνικό επίπεδο ισχύει ειδικά για την επιτήρηση δημόσιων χώρων ο ν.3917/2011 και το ΠΔ 75/2020 που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 14 παρ.4 του ν.3917/2011, περί των ο λόγος παρακάτω⁵.

Σύμφωνα με τις μεταβατικές διατάξεις του ν.4624/2019 και πιο συγκεκριμένα κατά το άρθρο 84, ορισμένες διατάξεις του καταργηθέντος ν.2472/1997 παραμένουν σε ισχύ. Σε αυτές συγκαταλέγονται και το τρίτο έως τελευταίο εδάφιο του άρθρου 3 παρ.2 περ.β' του ν.2472/1997 για την λειτουργία συστημάτων επιτήρησης. Στα χωρία αυτά προβλέπεται ότι στις περιπτώσεις άσκησης από τους πολίτες του δικαιώματος του συνέρχεσθαι (άρθρο 11 του Συντάγματος) επιτρέπεται η απλή λειτουργία συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου μόνο κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας και εφόσον επίκειται σοβαρός κίνδυνος δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Επιτρέπεται επίσης η λειτουργία από δημόσια αρχή ειδικών τεχνικών μέσων καταγραφής ήχου ή εικόνας για τη διαφύλαξη της ασφάλειας του κράτους, της άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας και για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας. Τα δεδομένα μπορούν να διατηρούνται για χρονικό διάστημα επτά (7) ημερών.

Οι παραπάνω ρυθμίσεις του ν.2472/1997 που παρέμειναν σε ισχύ δυνάμει του άρθρου 84 του ν.4624/2019 πρέπει να θεωρηθεί ότι μάλλον έχουν καταργηθεί και δε δύνανται να εφαρμοστούν. Τα ζητήματα αυτά ρυθμίζονται πλέον από το ΠΔ 75/2020 (σε συνδυασμό με το ν.3917/2011) που είναι νόμος μεταγενέστερος και πιο ειδικός από το ν.4624/2019 που διατηρεί σε ισχύ τις ρυθμίσεις αυτές. Με εφαρμογή των αρχών «*lex posterior derogat legi priori*» και «*lex specialis derogat legi generali*» γίνεται κατανοητό ότι το ΠΔ 75/2020 ως νεώτερος και ειδικότερος νόμος από το ν.4624/2019 (πολλώ δε μάλλον από το ν.2472/1997) πρέπει να κατισχύσει. Σε αυτή την άποψη συνηγορεί και η τελεολογική και συστηματική ερμηνεία. Δε μπορεί να γίνει για παράδειγμα δεκτό ότι το χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων δε θα είναι δεκαπέντε (15) ημέρες όπως προβλέπει το άρθρο 8 παρ.1 του ΠΔ 75/2020 αλλά επτά (7) ημέρες όπως προβλέπει το άρθρο 3 παρ.2 περ.β' του ν.2472/1997. Η εφαρμογή του άρθρου 84 του ν.4624/2019 και η δια αυτού εφαρμογή των σχετικών διατάξεων του ν.2472/1997 κατακερματίζουν τις διατάξεις του ΠΔ 75/2020 και δεν επιτρέπουν την ενιαία εφαρμογή τους. Σκοπός είναι η συνολική και συστηματική εφαρμογή των διατάξεων ενός μόνο νόμου, αυτού που ασχολείται αποκλειστικώς με το επίμαχο θέμα επιτήρησης δημόσιων χώρων.

Στο συμπέρασμα περί υπεροχής των διατάξεων του ΠΔ 75/2020 οδηγείται κανείς και από τη γραμματική ερμηνεία του τελευταίου. Σύμφωνα με το άρθρο 14: «*Τα θέματα που δεν ρυθμίζονται ειδικώς από τις διατάξεις του άρθρου 14 του ν.3917/2011 και του παρόντος διατάγματος, διέπονται από τις εκάστοτε εφαρμοστέες διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) υπ' αρ. 2016/679, της Οδηγίας (ΕΕ) υπ' αρ. 2016/680 και του ν. 4624/2019.*». Το ΠΔ 75/2020 παραπέμπει στις διατάξεις του ν.4624/2019 μόνο για όσα θέματα δε ρυθμίζονται ειδικώς από το ίδιο (και το ν.3917/2011). Το περιεχόμενο των διατάξεων του άρθρου 84 του ν.4624/2019 και του τρίτου έως τελευταίου εδαφίου του άρθρου 3 παρ.2 περ.β' του ν.2472/1997 περιλαμβάνεται στις ρυθμίσεις του ΠΔ 75/2020. Το άρθρο 84 του ν.4624/2019 φαίνεται να δημιουργεί ερμηνευτικά προβλήματα και δυσχέρειες, οι οποίες ωστόσο επιλύονται υπέρ της μη εφαρμογής αυτού αλλά του ΠΔ 75/2020.

⁵ Βλ. την παράγραφο Ε.2.

Α.3. Προσωπικά δεδομένα και επεξεργασία αυτών με συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Ο ορισμός της έννοιας των προσωπικών δεδομένων περιέχεται στο άρθρο 4 αριθμός 1 του ΓΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο προσωπικό δεδομένο (ή δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα κατά τη διατύπωση του ΓΚΠΔ⁶) είναι κάθε πληροφορία που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο. Πρόκειται για πληροφορίες σχετικά με πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα, είτε είναι προδήλως σαφής, είτε μπορεί να εξακριβωθεί με συμπληρωματικές πληροφορίες. Η ταυτοποίηση μπορεί να είναι είτε άμεση σε περίπτωση που γίνεται βάσει συγκεκριμένων πληροφοριών που μπορούν να αποδοθούν σε ένα μόνο φυσικό πρόσωπο, είτε έμμεση σε περίπτωση που καταρχήν συμβατικά αποδίδονται σε κάποιο πρόσωπο είτε απαιτείται μια περαιτέρω επεξεργασία στοιχείων και περιγραφών για να προσδιοριστεί κάποιο πρόσωπο⁷. Για να κριθεί κατά πόσον ένα πρόσωπο είναι ταυτοποιήσιμο θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν όλα τα μέσα τα οποία είναι ευλόγως πιθανό ότι θα χρησιμοποιηθούν είτε από τον Υπεύθυνο Επεξεργασίας (εφεξής: ΥΕ), είτε από τρίτο για την άμεση ή έμμεση εξακρίβωση της ταυτότητάς του⁸. Βασικό στοιχείο του προσωπικού δεδομένου είναι η σύνδεση του με συγκεκριμένο πρόσωπο, με αποτέλεσμα μια πληροφορία να μην είναι προσωπικό δεδομένο όταν δε μπορεί να συνδεθεί με συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο ή παύσει η σύνδεση με αυτό, οπότε γίνεται λόγος για ανωνυμοποιημένα ή ανώνυμα στοιχεία τα οποία δε θεωρούνται προσωπικά δεδομένα⁹, σε αντίθεση με τα ψευδωνυμοποιημένα στοιχεία τα οποία θεωρούνται ως τέτοια¹⁰.

Στον Κανονισμό δε γίνεται διάκριση ανάλογα με τη φύση της πληροφορίας για το φυσικό πρόσωπο καθώς δεν υφίστανται προσωπικά δεδομένα χωρίς έννομη προστασία, με αποτέλεσμα να τυγχάνουν προστασίας και πληροφορίες που είναι φαινομενικά ακίνδυνες¹¹. Προσωπικά δεδομένα είναι μόνο πληροφορίες που αφορούν φυσικά πρόσωπα, δηλαδή ανθρώπους και μάλιστα μόνο όσους βρίσκονται εν ζωή και όχι τους αποβιώσαντες, για τους οποίους ο ΓΚΠΔ δίδει τη δυνατότητα και τη διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη να προβλέψουν κανόνες για την επεξεργασία τους¹². Για τους θανόντες παρέχεται προστασία μετά θάνατον βάσει των διατάξεων του Αστικού Δικαίου και δη βάσει του Δικαίου της Προσωπικότητας. Η προστασία του ΓΚΠΔ δεν αφορά πληροφορίες σχετικά με νομικά πρόσωπα και οργανισμούς παρά μόνο για φυσικά πρόσωπα ανεξαρτήτως ιθαγένειας ή τόπου διαμονής¹³. Είναι εκούσια και συνειδητή επιλογή του ενωσιακού νομοθέτη ο ορισμός της έννοιας των προσωπικών δεδομένων να είναι ιδιαίτερα ευρύς και γενικός ώστε να περιλαμβάνεται σε αυτόν κάθε είδους πληροφορία που αφορά φυσικό πρόσωπο και το επίπεδο προστασίας να είναι όσο το δυνατόν μεγαλύτερο. Τούτο δε σημαίνει βέβαια ότι ο η ευρύτητα είναι απεριόριστη αλλά αντίθετα υπόκειται σε περιορισμούς και προϋποθέσεις¹⁴,

⁶ Για την εναλλακτική χρήση των όρων «Προσωπικά Δεδομένα» και «Δεδομένα Προσωπικού Χαρακτήρα» βλ. υπ' αριθμόν 44 υποσημείωση σε Προσωπικά Δεδομένα, *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, σελ.43.

⁷ Βλ. *Μίτλεττον Φ.*, Η έννοια των προσωπικών δεδομένων, σε Προσωπικά Δεδομένα Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή (επιμ. *Κοτσαλή*), σελ.12.

⁸ Βλ. την υπ' αριθμόν 26 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

⁹ Βλ. μεταξύ άλλων *Μίτλεττον Φ.*, ό.π., σελ.18 και *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.44.

¹⁰ Για τις έννοιες της ανωνυμοποίησης και της ψευδωνυμοποίησης βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.119-122

¹¹ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (Κανονισμός 2016/679 και ο Εφαρμοστικός Νόμος (Ν.4624/2019), σελ.49.

¹² Βλ. την υπ' αριθμόν 27 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

¹³ Βλ. την υπ' αριθμόν 14 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

¹⁴ Βλ. *Μίτλεττον Φ.*, ό.π., σελ.8.

γεγονός που επισημαίνεται και από την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29¹⁵. Καταληκτικά, ένας περιεκτικός ορισμός της έννοιας των προσωπικών δεδομένων θα ήταν ότι πρόκειται για κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο ανεξαρτήτως πληροφοριακής αξίας και βαρύτητας¹⁶.

Τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης προβαίνουν σε πράξεις επεξεργασίας και ειδικότερα σε συλλογή, αποθήκευση και διαβίβαση εικόνας ή/και ήχου ενός φυσικού προσώπου. Τα δεδομένα εικόνας και ήχου υπό το προϊσχύσαν νομοθετικό καθεστώς για την προστασία των προσωπικών δεδομένων γινόταν δεκτό ότι συνιστούσαν προσωπικά δεδομένα¹⁷. Υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς του ΓΚΠΔ και του εφαρμοστικού νόμου 4624/2019, δεν μεταβάλλεται τίποτα ουσιωδώς και δεν καταλείπεται καμία αμφιβολία ότι τα δεδομένα εικόνας και ήχου που καταγράφονται και υφίστανται επεξεργασία από σύστημα βιντεοεπιτήρησης συνιστούν προσωπικά δεδομένα. Αυτό γίνεται παγίως δεκτό και από τη νομολογία του ΔΕΕ, σύμφωνα με την οποία η εικόνα ενός προσώπου την οποία καταγράφει μία κάμερα συνιστά προσωπικό δεδομένο¹⁸ και η βιντεοσκόπηση προσώπων που αποθηκεύεται σε μηχανισμό/μέσο συνεχούς ροής συνιστά αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων¹⁹. Ο ορισμός της έννοιας των προσωπικών δεδομένων παρέμεινε άλλωστε κοινός και δεν υπέστη καμία διαφοροποίηση συγκριτικά με αυτόν στην Οδηγία 95/46/ΕΚ. Τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης λαμβάνουν και υποβάλλουν σε περαιτέρω πράξεις επεξεργασίας προσωπικά δεδομένα ζώντων φυσικών προσώπων. Από τη φύση και το είδος των συλλεγόμενων προσωπικών δεδομένων, ήτοι από το γεγονός ότι πρόκειται για δεδομένα εικόνας και ήχου, είναι ιδιαίτερα ευχερής και εύκολη η εξακρίβωση της ταυτότητάς των προσώπων.

Τα προσωπικά δεδομένα εικόνας και ήχου περιέχουν τις πλέον ικανές και πρόσφορες για την ταυτοποίηση ενός ατόμου πληροφορίες. Τα δεδομένα αυτά λογίζονται ως προσωπικά δεδομένα από την ΑΠΔΠΧ τόσο στις μέχρι σήμερα εκδοθείσες Οδηγίες για τη χρήση των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης²⁰, όσο και στην πλούσια νομολογία της επί του συγκεκριμένου ζητήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επεξεργασία δεδομένων ήχου θεωρείται πιο επιβλαβής για την ιδιωτικότητα των φυσικών προσώπων από ότι η επεξεργασία δεδομένων εικόνας. Αυτό γίνεται αντιληπτό από το ότι η επεξεργασία δεδομένων ήχου με συστήματα βιντεοεπιτήρησης κατά κανόνα απαγορεύεται και επιτρέπεται σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις και εφόσον αιτιολογηθεί η αναγκαιότητα του μέτρου αυτού από τον ΥΕ²¹. Για την επεξεργασία δεδομένων εικόνας δεν τίθεται αντίστοιχα γενική απαγόρευση και αυτή είναι κατ' αρχήν επιτρεπτή εφόσον τηρούνται οι προϋποθέσεις νόμιμης λειτουργίας του συστήματος βιντεοεπιτήρησης. Για την εφαρμογή της νομοθεσίας για τα προσωπικά

¹⁵ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 για την Προστασία δεδομένων, Γνώμη 4/2007 σχετικά με την έννοια του όρου «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», WP 136, σελ.30.

¹⁶ Βλ. *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.43.

¹⁷ Βλ. το άρθρο 2 στοιχ. α' του καταργηθέντος ν. 2472/1997 και τις υπ' αριθμόν 14-17 αιτιολογικές σκέψεις στο προοίμιο της επίσης καταργηθείσας Οδηγίας 95/46/ΕΚ.

¹⁸ Βλ. την υπ' αριθμόν 22 αιτιολογική σκέψη της απόφασης του ΔΕΕ στην υπόθεση František Ryneš v. Úřad pro ochranu osobních údajů (C-212/13) και την υπ' αριθμόν 31 αιτιολογική σκέψη της απόφασης στην υπόθεση Sergejs Buivids v. Datu valsts inspekcija (C-345/17) περί ων ο λόγος παρακάτω.

¹⁹ Βλ. αντίστοιχα τις υπ' αριθμόν 25 και 34 αιτιολογικές σκέψεις των δύο ανωτέρω αποφάσεων του ΔΕΕ.

²⁰ Βλ. την προϊσχύσασα και καταργηθείσα υπ' αριθμόν 1122/2000 Οδηγία και την ισχύουσα επί του παρόντος υπ' αριθμόν 1/2011 Οδηγία της ΑΠΔΠΧ.

²¹ Βλ. άρθρο 6 παρ.5 Οδηγίας 1/2011 και ενδεικτικά μεταξύ άλλων τις υπ' αριθμόν 41/2003, 4/2009 και 49/2015 αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.

δεδομένα είναι αδιάφορο αν γίνεται από σύστημα βιντεοεπιτήρησης μόνο απλή λήψη εικόνας ή πέραν αυτής καταγραφή και αποθήκευσή της. Και η απλή λήψη εικόνας, χωρίς καταγραφή ή αποθήκευση, συνιστά επίσης επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Η εικόνα από βιντεοκάμερα θεωρείται προσωπικό δεδομένο και από την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29²², η οποία έχει εκδώσει και σχετική γνωμοδότηση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω βιντεοεπιτήρησης²³. Ο ΓΚΠΔ βρίσκει επομένως εφαρμογή στην επεξεργασία δεδομένων εικόνας και ήχου καθώς αυτά αναγνωρίζονται και προστατεύονται ως προσωπικά δεδομένα. Τούτο ισχύει σύμφωνα με την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, υπό την προϋπόθεση ότι τα δεδομένα εικόνας και ήχου ταυτοποιούν ή δύνανται να ταυτοποιήσουν φυσικό πρόσωπο: α) αν χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο συστήματος κλειστού κυκλώματος ακόμα και αν δε συνδέονται με τα στοιχεία ταυτότητας ενός ατόμου, β) ακόμα και αν δεν αφορούν άτομα τα πρόσωπα των οποίων έχουν καταγραφεί σε βίντεο, αλλά περιλαμβάνουν άλλες πληροφορίες όπως για παράδειγμα αριθμούς κυκλοφορίας, αυτοκινήτων ή αριθμούς PIN που καταγράφονται στο πλαίσιο βιντεοεπιτήρησης αυτόματων ταμειακών μηχανών και γ) ανεξαρτήτως του μέσου που χρησιμοποιείται για την επεξεργασία (π.χ. σταθερά και/ή κινητά συστήματα βίντεο, έγχρωμη/ασπρόμαυρη εικόνα), της τεχνικής που χρησιμοποιείται (συσκευές καλωδιακές ή οπτικής ίνας), του τύπου του εξοπλισμού (σταθερού, περιστρεφόμενου, κινητού), των χαρακτηριστικών στοιχείων της εικονοληψίας (συνεχούς ή ασυνεχούς), καθώς και των εργαλείων της επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται (σύνδεση με κάποιο «κέντρο» και/ή διαβίβαση των εικόνων προς τερματικούς σταθμούς κ.α.)²⁴. Οι διασαφηνίσεις που παρέχει η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 αποτελούν ένα ακόμη παράδειγμα της ευρύτητας της έννοιας των προσωπικών δεδομένων και της επεξεργασίας αυτών και της προσπάθειας διασφάλισης όσο το δυνατόν υψηλότερου πεδίου προστασίας των φυσικών προσώπων. Η δυνατότητα ταυτοποίησης του προσώπου μπορεί να προκύπτει ακόμα από την αντιπαραβολή των δεδομένων με πληροφορίες που κατέχουν τρίτοι ή από την εφαρμογή στη συγκεκριμένη περίπτωση ειδικών τεχνικών ή συσκευών.

Ως περιπτώσεις αδυναμίας εξακρίβωσης της ταυτότητας του φυσικού προσώπου και άρα αποκλεισμού εφαρμογής των διατάξεων του ΓΚΠΔ αναφέρονται από την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 οι αεροφωτογραφίες (π.χ. για εντοπισμό υδάτινων πόρων ή χώρων διάθεσης απορριμμάτων) που δε μπορούν να μεγεθυνθούν με αποτέλεσμα η υφιστάμενη ανάλυση τους να καθιστά ανέφικτη την ταυτοποίηση οποιουδήποτε προσώπου και η περίπτωση εξοπλισμού που παρέχει πανοραμική άποψη της κυκλοφορίας σε αυτοκινητόδρομο²⁵. Στις ως άνω αναφερόμενες περιπτώσεις τα δεδομένα εικόνας και ήχου δε μπορούν να οδηγήσουν σε ταυτοποίηση κάποιου υποκειμένου και έτσι δε συνιστούν προσωπικά δεδομένα. Παράδειγμα αδυναμίας εξακρίβωσης της ταυτότητας του προσώπου παρέχει και το ΕΣΠΔ αναφέροντας την περίπτωση καταγραφής δεδομένων από μεγάλο ύψος εφόσον τα δεδομένα δεν μπορούν να συσχετιστούν με συγκεκριμένο πρόσωπο²⁶.

²² Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.9 παράδειγμα αριθ.3 και σελ.20 παράδειγμα αριθ.14.

²³ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Γνωμοδότηση 4/2004 για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω βιντεοεπιτήρησης, WP 89.

²⁴ Βλ. ό.π., σελ.16-17.

²⁵ Βλ. ό.π., σελ.17.

²⁶ Βλ. ΕΣΠΔ, Κατευθυντήριες Γραμμές 3/2019 σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω βιντεοσυσκευών, έκδοση 2.0, σελ.7.

Η Αρχή στην 20/2008 απόφαση έκρινε ότι μολονότι η ποιότητα της εικόνας και τα σημεία τοποθέτησης κάμερας σε καφετέρια που μετέδιδε εικόνα στο διαδίκτυο δεν επιτρέπει την άμεση αναγνώριση προσώπων, είναι δυνατή η έμμεση αναγνώρισή τους λόγω του γεγονότος ότι το όνομα και η τοποθεσία της καφετέριας είναι γνωστά. Αυτό ισχύει και για τους θαμώνες και για τους εργαζόμενους. Ο τρόπος που κινούνται οι εργαζόμενοι και που μεταδίδεται μέσω της εικόνας στο διαδίκτυο «προδίδει» κατά κάποιο τρόπο την ιδιότητά τους (π.χ. ο σερβιτόρος κινείται από τραπέζι σε τραπέζι με ένα δίσκο), με αποτέλεσμα να μπορεί ο οποιοσδήποτε να παρακολουθεί τον εργαζόμενο στο χώρο εργασίας του μέσω του διαδικτύου. Στην απόφαση 48/2011 που αφορούσε τη λειτουργία κάμερας σε κοινόχρηστους χώρους πολυκατοικίας που λάμβανε εικόνα από δημόσιο χώρο, αποφασίστηκε ότι αν και η ευκρίνεια της κάμερας είναι χαμηλή και δεν είναι εύκολη η άμεση αναγνώριση χαρακτηριστικών του προσώπου εφαρμόζεται η νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα. Η αναγνώριση μπορούσε να επιτευχθεί έμμεσα αν συνδυαζόταν με άλλες πληροφορίες, όπως για παράδειγμα το ρουχισμό ιδίως για όσους εισέρχονται στον περίβολο της πολυκατοικίας και κατοικούν ή έχουν το χώρο εργασίας τους στο κτίριο.

Το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ οριοθετείται στο άρθρο 2 αυτού τόσο θετικά (άρθρο 2 παρ.1 ΓΚΠΔ) όσο και αρνητικά (άρθρο 2 παρ.2 ΓΚΠΔ). Ειδικότερα, ο ΓΚΠΔ εφαρμόζεται (θετική οριοθέτηση ουσιαστικού πεδίου εφαρμογής) στην εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη επεξεργασία καθώς και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων τα οποία περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο. Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι κάθε πράξη που διενεργείται σε προσωπικά δεδομένα και ο όρος καλύπτει τόσο την αυτοματοποιημένη, όσο και τη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία. Στο ορισμό της επεξεργασίας στο ΓΚΠΔ²⁷ περιέχεται ένας ενδεικτικός κατάλογος των πράξεων επεξεργασίας. Η απουσία αποκλειστικής απαρίθμησης των πράξεων επεξεργασίας και η κατ' επέκταση ευρύτητα του όρου της επεξεργασίας οφείλεται στο ότι ο κοινοτικός νομοθέτης απέβλεψε στο να μείνει αφενός ανοικτός ο ορισμός προς αποφυγή αποτροπής σοβαρών κινδύνων και αφετέρου τεχνολογικά ουδέτερη η έννοια της επεξεργασίας, μη εξαρτωμένη από τις εκάστοτε ισχύουσες πράξεις επεξεργασίας αλλά δυνάμενη να προσαρμόζεται και να εξελίσσεται (ήτοι να προστίθενται, αφαιρούνται και τροποποιούνται πράξεις επεξεργασίας) ανταποκρινόμενη στις νέες τεχνολογικές τάσεις²⁸.

Αυτοματοποιημένη επεξεργασία είναι αυτή που πραγματοποιείται με συστήματα που κάνουν αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων και όχι ασφαλώς συμβατικού μηχανισμού ή μηχανές²⁹. Έτσι, κάθε επεξεργασία που γίνεται με υπολογιστή, κινητή συσκευή ή δρομολογητή ανήκει στο πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ. Προστασία παρέχεται και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία, δηλαδή στη χειροκίνητη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε ειδικά διαρθρωμένο σύνολο έντυπο αρχείο (σύστημα αρχειοθέτησης)³⁰. Μη αυτοματοποιημένη είναι άλλους λόγους η επεξεργασία που γίνεται αποκλειστικά από ανθρώπους χωρίς τη βοήθεια υπολογιστών ή μηχανών και για αυτό το λόγο πραγματοποιείται με πιο αργούς ρυθμούς, εγκυμονούσα και λιγότερους κινδύνους για τα δικαιώματα και συμφέροντα των φυσικών προσώπων³¹. Ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στα δύο είδη επεξεργασίας είναι η υποχρέωση ύπαρξης

²⁷ Βλ. άρθρο 4 αριθμός 2 ΓΚΠΔ.

²⁸ Βλ. *Ιγγλέζακη Ι.*, ό.π., σελ.33 με τις εκεί παρατιθέμενες παραπομπές.

²⁹ Βλ. ό.π., σελ.34.

³⁰ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ.128.

³¹ Βλ. *Ιγγλέζακη Ι.*, ό.π., σελ.35.

συστήματος αρχειοθέτησης³², προκειμένου η μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ, απαίτηση που δεν υπάρχει για την (εν όλω ή εν μέρει) αυτοματοποιημένη επεξεργασία.

Τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης που λειτουργούν μόνιμα, συνεχώς ή κατά τακτά χρονικά διαστήματα σε κλειστό ή ανοιχτό χώρο συγκέντρωσης ή διέλευσης προσώπων, συλλέγουν, αποθηκεύουν και διαβιβάζουν την εικόνα και τον ήχο προσώπου. Οι πράξεις συλλογής, αποθήκευσης και διαβίβασης εικόνας και ήχου που παραπάνω γίνεται δεκτό ότι λογίζονται ως προσωπικά δεδομένα συνιστούν επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ.1 του ΓΚΠΔ. Η συλλογή, αποθήκευση και διαβίβαση περιλαμβάνονται στον κατάλογο των πράξεων επεξεργασίας που υπάρχει στον ορισμό της επεξεργασίας στον ΓΚΠΔ (άρθρο 4 αριθμός 2 ΓΚΠΔ). Η επεξεργασία που διενεργούν τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης γίνεται κατά κύριο λόγο με ηλεκτρονικά μέσα, ψηφιακά εργαλεία και χωρίς την επέμβαση και συμμετοχή του ανθρώπινου παράγοντα. Λειτουργούν αυτόματα δίχως εξωτερική ανθρώπινη παρέμβαση. Η επεξεργασία θα είναι κατά κύριο λόγο αυτοματοποιημένη καθώς είναι δυσχερές να νοηθεί και να λάβει χώρα χειροκίνητη και μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία μέσω συστημάτων βιντεοεπιτήρησης. Επομένως, τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης πραγματοποιούν με τρόπο αυτοματοποιημένο πράξεις επεξεργασίας (λήψη, συλλογή, αποθήκευση και διαβίβαση) προσωπικών δεδομένων που προβλέπονται ρητά στον ΓΚΠΔ ως τέτοιες και εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ.1 της Οδηγίας 1/2011, αυτή δεν εφαρμόζεται σε επεξεργασία που γίνεται με συστήματα που δεν εμπίπτουν στον παραπάνω αναφερόμενο ορισμό του άρθρου 4 αυτής και δεν πραγματοποιείται για τους σκοπούς προστασίας προσώπων ή αγαθών, όπως για παράδειγμα η λειτουργία συστημάτων τηλεδιάσκεψης, η καταγραφή μιας εκδήλωσης (συνέδριο, σεμινάριο, σχολική εκδήλωση), η λήψη εικόνας με φωτογραφική μηχανή ή συσκευή κινητού τηλεφώνου. Το ότι δεν είναι εφαρμοστέα στις ανωτέρω περιπτώσεις η Οδηγία 1/2011 δε σημαίνει εξ' ορισμού ότι σε αυτές δεν υφίσταται επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και μένει ανεφάρμοστη η γενική νομοθεσία προστασίας προσωπικών δεδομένων. Το γεγονός ότι δεν πρόκειται για βιντεοεπιτήρηση ώστε να μπορεί να εφαρμοστεί η Οδηγία 1/2011 δεν αποκλείει την εφαρμογή των γενικών διατάξεων προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Περίπτωση μη εφαρμογής της Οδηγίας 1/2011 κατά το άρθρο 3 παρ.2 περ.α' αυτής, υφίσταται και όταν η εκτελούμενη δραστηριότητα δε συνιστά επεξεργασία όπως αυτή ορίζεται στον ΓΚΠΔ. Σε αυτή την περίπτωση πρόκειται για πράξη που δεν εμπίπτει γενικά στο πλαίσιο εφαρμογής του ΓΚΠΔ και δεν υπάρχει κανένα περιθώριο εφαρμογής αυτού. Ανεφάρμοστη δεν είναι μόνο η Οδηγία 1/2011, όπως παραπάνω, αλλά το σύνολο των διατάξεων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, δηλαδή ο ΓΚΠΔ και ο ν.4624/2019. Τέτοια περίπτωση είναι η λειτουργία απλών συστημάτων ελέγχου εισόδου χωρίς καταγραφή που ενεργοποιούνται κατόπιν συγκεκριμένης ενέργειας (π.χ. θυροτηλέφωνα - θυροτηλεοράσεις). Έτσι, η Αρχή στην 82/2013 απόφαση έκρινε ότι είναι αναρμόδια να εξετάσει αν επιτρέπεται η τοποθέτηση θυροτηλεόρασης από ιατρό στην πόρτα του διαμερίσματος στο οποίο στεγάζεται το ιατρείο του και το οποίο βρίσκεται σε όροφο

³² Ο ορισμός του συστήματος αρχειοθέτησης δίνεται στο άρθρο 4 αριθμός 6 του ΓΚΠΔ: «κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τα οποία είναι προσβάσιμα με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια, είτε το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο, είτε αποκεντρωμένο είτε καταναμημένο σε λειτουργική ή γεωγραφική βάση.».

οικοδομής, ώστε να μην διακόπτει την εξέταση των ασθενών του πηγαίνοντας να ανοίξει την πόρτα κάθε φορά που χτυπάει το κουδούνι. Η μη συνεχής λήψη εικόνας ή/και ήχου από την θυροτηλεόραση του γιατρού εμποδίζει να υπαχθεί η πράξη αυτή στην έννοιας της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Όταν η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με σύστημα βιντεοεπίτηρησης πραγματοποιείται από δημόσιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων συμπεριλαμβανομένης της προστασίας και πρόληψης έναντι κινδύνων που απειλούν τη δημόσια ασφάλεια δεν εφαρμόζεται ο ΓΚΠΔ αλλά η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680³³.

A.4. Η εξαίρεση της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας

Το άρθρο 2 παρ.2 του ΓΚΠΔ οριοθετεί με τρόπο αρνητικό το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του, ορίζοντας κατά τρόπο εξαντλητικό τις περιπτώσεις στις οποίες ο Κανονισμός δεν εφαρμόζεται σε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Στην εν λόγω διάταξη εισάγονται τέσσερις (4) εξαιρέσεις οι οποίες είναι οι ακόλουθες: α) επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο δραστηριότητας η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Ένωσης, β) επεξεργασία προσωπικών δεδομένων από κράτη μέλη κατά την άσκηση δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου 2 του τίτλου V της ΣΕΕ, γ) επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας και δ) επεξεργασία προσωπικών δεδομένων από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων και εκτέλεσης των ποινικών κυρώσεων. Από τις τέσσερις (4) εξαιρέσεις, η πλέον ενδιαφέρουσα για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης είναι η αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα.

Ο κοινοτικός νομοθέτης επέλεξε να διατηρήσει και στο κείμενο του ΓΚΠΔ την εξαίρεση της επεξεργασίας στο πλαίσιο της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας, η οποία υπήρχε και στην οδηγία 95/46/ΕΚ (άρθρο 3 παρ.2) και στον ν.2472/1997 (άρθρο 3 παρ.2 στοιχείο α') που είχε μεταφέρει και ενσωματώσει την οδηγία 95/46/ΕΚ στην εσωτερική έννομη τάξη του ελληνικού Κράτους. Σκοπός της διάταξης είναι να εξαίρει από το πεδίο εφαρμογής του επεξεργασίας ήσσονος σημασίας, οι οποίες δε δύνανται να προκαλέσουν βαθιά και εκτεταμένη προσβολή στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων³⁴. Η συγκεκριμένη επεξεργασία θεωρήθηκε μάλλον αβλαβής ως προς τις συνέπειες της³⁵. Στον ΓΚΠΔ³⁶ αναφέρονται ενδεικτικά ως παραδείγματα προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας η αλληλογραφία και η τήρηση αρχείου διευθύνσεων, η κοινωνική δικτύωση και η επιγραμμική δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο τέτοιων δραστηριοτήτων³⁷. Η εξαίρεση αφορά δραστηριότητες που δε συνδέονται με κάποια επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα. Όταν η χρήση ενός αρχείου γίνεται για

³³ Βλ. άρθρο 2 παρ.2 στοιχ.δ' του ΓΚΠΔ και ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.8.

³⁴ Βλ. Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ., Η προσωπική και οικιακή χρήση των Προσωπικών Δεδομένων σε Προσωπικά Δεδομένα Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή (επιμ. Κοτσαλή), σελ.72.

³⁵ Βλ. Μήτρου Α., Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων, νέο δίκαιο – νέες υποχρεώσεις – νέα δικαιώματα, σελ.55.

³⁶ Βλ. την υπ' αριθμόν 18 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

³⁷ Παρόμοια παραδείγματα προσωπικής και οικιακής χρήσης αναγράφονται και στην υπ' αριθμόν 12 αιτιολογική σκέψη της Οδηγίας 95/46/ΕΚ..

επαγγελματικούς σκοπούς και όχι μόνο για προσωπικούς σκοπούς τότε η εξαίρεση παραμένει ανεφάρμοστη καθώς κριτήριο για την εφαρμογή της είναι η αποκλειστικότητα³⁸.

Το νοηματικό περιεχόμενο και το εύρος της έννοιας «*αποκλειστικά προσωπική και οικιακή χρήση*» έχει απασχολήσει και το ΔΕΕ. Αφετηρία για την ερμηνεία και επεξήγηση του όρου αποτέλεσε η απόφαση που εκδόθηκε στην υπόθεση C-101/01. Το ιστορικό της απόφασης αφορούσε την B. Lindqvist, καθαρίστρια και εκτελούσα καθήκοντα κατήχησης σε ενορία στη Σουηδία, η οποία με σκοπό να παράσχει τη δυνατότητα στα μέλη της Εκκλησίας να προετοιμάζουν την επικύρωση της βαπτίσεως συλλέγοντας πληροφορίες που ενδεχομένως χρειαζόνταν, κατασκεύασε ιστοσελίδες στις οποίες αναφέρονταν στοιχεία για την ίδια και δέκα οκτώ (18) ακόμα συναδέλφους τους. Στα στοιχεία αυτά συγκαταλέγονταν μεταξύ άλλων το ονοματεπώνυμο, τα καθήκοντα, οι ασχολίες στον ελεύθερο χρόνο, ο αριθμός τηλεφώνου, η οικογενειακή κατάσταση. Μέσω της υποβολής προδικαστικού ερωτήματος εκ μέρους Σουηδικού Δικαστηρίου η υπόθεση εισήχθη στο ΔΕΕ, το οποίο έκρινε ότι η εργασία που συνίσταται σε αναφορά επί ιστοσελίδας του Διαδικτύου σε διάφορα πρόσωπα και στον προσδιορισμό τους με διάφορα μέσα (όπως για παράδειγμα όνομα, αριθμός τηλεφώνου) συνιστά αυτοματοποιημένη εργασία προσωπικών δεδομένων εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας³⁹. Ακόμα, έκρινε ότι η εξαίρεση της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής χρήσης πρέπει να ερμηνευθεί ως αφορώσα αποκλειστικά τις δραστηριότητες οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των ιδιωτών, πράγμα το οποίο προδήλως δεν ισχύει για την περίπτωση της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων η οποία συνίσταται στη δημοσίευση τους στο Διαδίκτυο με συνέπεια να έχει πρόσβαση σε αυτά απροσδιόριστος αριθμός προσώπων⁴⁰. Ως κριτήριο για την κατάφαση ή όχι της ύπαρξης αποκλειστικά οικιακής ή προσωπικής δραστηριότητας τίθεται με τη συγκεκριμένη απόφαση η προσβασιμότητα της πληροφορίας⁴¹.

Το ζήτημα της εξαίρεσης της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής χρήσης ειδικά στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης κρίθηκε από το ΔΕΕ στην υπόθεση C-212/13, στην οποία Τσέχος υπήκοος, είχε εγκαταστήσει κάτω από τη στέγη της οικίας της οικογένειάς του κάμερα, η οποία ήταν σταθερή, χωρίς δυνατότητα περιστροφής και μαγνητοσκοπούσε την είσοδο της οικίας, τη δημόσια οδό καθώς και την είσοδο της απέναντι οικίας. Το σύστημα είχε τη δυνατότητα καταγραφής εικόνας δίχως όμως να αποθηκεύεται η καταγραφόμενη εικόνα σε οποιοδήποτε υλικό μέσο. Ο μηχανισμός δεν είχε οθόνη ώστε να υπάρχει δυνατότητα παρακολούθησης σε ζωντανό χρόνο του καταγραφόμενου υλικού και όταν δεν υπήρχε άλλος διαθέσιμος χώρος διέγραφε αυτόματα τα αρχεία. Σκοπός της τοποθέτησης και λειτουργίας της εν λόγω κάμερας ήταν η προστασία της ζωής, της υγείας και της ιδιοκτησίας του ίδιου και της οικογένειας του εξαιτίας των πολλαπλών επιθέσεων που είχαν λάβει χώρα στην οικία του. Σε μία από αυτές τις επιθέσεις, χάριν στο εγκαταστημένο σύστημα παρακολούθησης εντοπίστηκαν δύο (2) ύποπτοι και το υλικό από το σύστημα χρησιμοποιήθηκε ως αποδεικτικό στοιχείο στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας που είχε κινηθεί. Ο Ryněš έπειτα από αίτημα ενός υπόπτου διαπιστώθηκε ότι είχε παραβιάσει τις διατάξεις του εθνικού νόμου για την προστασία των προσωπικών δεδομένων διότι μεταξύ άλλων συνέλεξε ως ΥΕ προσωπικά δεδομένα διερχόμενων κατά

³⁸ Βλ. *Γγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.39.

³⁹ Βλ. την υπ' αριθμόν 33 αιτιολογική σκέψη της απόφασης C-101/01, υπόθεση Bodil Lindqvist, 6 Νοεμβρίου 2003.

⁴⁰ Βλ. την υπ' αριθμόν 47 αιτιολογική σκέψη της απόφασης C-101/01, υπόθεση Bodil Lindqvist, 6 Νοεμβρίου 2003.

⁴¹ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., υπ' αριθμόν 145 υποσημείωση, σελ.55.

μήκος της οδού ή εισερχόμενων στην οικία που βρισκόταν απέναντι από την κάμερα φυσικών προσώπων δίχως τη συγκατάθεση τους.

Η προσφυγή του κατά της απόφασης αυτής απορρίφθηκε και κατόπιν άσκησης αναίρεσης η υπόθεση έφτασε το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Τσεχίας, το οποίο υπέβαλε στο ΔΕΕ προδικαστικό ερώτημα σχετικά με το εάν μπορεί η λειτουργία συστήματος παρακολούθησης με κάμερα να χαρακτηριστεί επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που πραγματοποιείται από φυσικό πρόσωπο στο πλαίσιο αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων. Η απάντηση του ΔΕΕ ήταν αποφαιτική με το σκεπτικό ότι στο βαθμό που η παρακολούθηση με κάμερα ασφαλείας εκτείνεται έστω και εν μέρει σε δημόσιο χώρο και εξέρχεται για αυτό το λόγο από την ιδιωτική σφαίρα αυτού που προβαίνει στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων δε μπορεί να θεωρηθεί ως αποκλειστικώς προσωπική ή οικιακή χρήση⁴². Το συμπέρασμα το οποίο εξήγαγε το ΔΕΕ στο διατακτικό της απόφασης ήταν ότι η χρήση συστήματος με κάμερα που παρέχει τη δυνατότητα βιντεοσκόπησης προσώπων με αποθήκευση στο μέσο εγγραφής συνεχούς ροής, όπως ο σκληρός δίσκος, το οποίο εγκατέστησε φυσικό πρόσωπο στην κατοικία του με σκοπό την προστασία της ιδιοκτησίας, της υγείας και της ζωής των ιδιοκτητών της οικίας και το οποίο παρακολουθεί επίσης τον δημόσιο χώρο δεν εμπίπτει στην εξαίρεση της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής χρήσης.

Τις σκέψεις που διατύπωσε και τα πορίσματα στα οποία κατέληξε στις δύο (2) ανωτέρω αποφάσεις του επανέλαβε και επιβεβαίωσε το ΔΕΕ στην απόφαση του που εκδόθηκε για την υπόθεση C-345/17. Η ιστορική βάση της υπόθεσης αναφέρεται στον Sergejs Buivids, Λετονό Υπήκοο ο οποίος κατά την παραμονή του στα γραφεία της Αστυνομίας της Λετονίας μαγνητοσκόπησε με το κινητό του τηλέφωνο την κατάθεσή του που παρείχε λόγω διοικητικής παράβασης και εν συνέχεια δημοσιοποίησε το μαγνητοσκοπημένο υλικό που έδειχνε αστυνομικούς υπαλλήλους και τη δραστηριότητά τους στο Youtube. Η εθνική εποπτική αρχή της Λετονίας θεώρησε ότι οι πράξεις μαγνητοσκόπησης των αστυνομικών κατά την ώρα εκτέλεσης των καθηκόντων τους από τις οποίες συλλέχθηκαν δεδομένα εικόνας και ήχου δίχως να τους παράσχει ο Buivids (που είχε την ιδιότητα του ΥΕ) ως θιγόμενα πρόσωπα τις απαραίτητες πληροφορίες και την προσήκουσα ενημέρωση αποτελεί παράβαση της εθνικής νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών Δεδομένων. Με το ίδιο σκεπτικό απορρίφθηκε η προσφυγή του Buivids από το αρμόδιο Διοικητικό Πρωτοδικείο της Λετονίας και η έφεση του από το αρμόδιο Διοικητικό Εφετείο της χώρας. Το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο στο οποίο έφτασε η υπόθεση ήγειρε επιφυλάξεις σχετικά με το εάν η μαγνητοσκόπηση η οποία έλαβε χώρα μία μόνο φορά ενδέχεται να μη συνεπάγεται κίνδυνο, καθώς δεν πρόκειται για επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σε ευρεία κλίμακα.

Το ΔΕΕ επεσήμανε: α) ότι το γεγονός της άπαξ μαγνητοσκόπησης δεν ασκεί ουδεμία επιρροή στο εάν και κατά πόσο η πράξη επεξεργασίας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων⁴³, β) ότι η εργασία που συνίσταται σε ανάρτηση προσωπικών δεδομένων σε ιστοσελίδα του διαδικτύου θεωρείται ως επεξεργασία υπαγόμενη στο πεδίο εφαρμογής της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων⁴⁴ (σκέψη και συμπέρασμα που διατυπώθηκε στην υπόθεση C-101/01) και γ) ότι η

⁴² Βλ. την υπ' αριθμόν 33 αιτιολογική σκέψη της απόφασης C-212/13, υπόθεση František Ryneš v. Úřad pro ochranu osobních údajů, 11 Δεκεμβρίου 2014.

⁴³ Βλ. την υπ' αριθμόν 36 αιτιολογική σκέψη της απόφασης C-345/17, υπόθεση Sergejs Buivids v. Datu valsts inspekcija, 14 Φεβρουαρίου 2017.

⁴⁴ Βλ. την υπ' αριθμόν 37 αιτιολογική σκέψη, ό.π.

εικόνα ενός προσώπου που καταγράφει μία κάμερα και παρέχει τη δυνατότητα ταυτοποίησης του συνιστά προσωπικό δεδομένο⁴⁵ (σκέψη που διατυπώθηκε στην υπόθεση C-212/13). Προσέτι, το ΔΕΕ εκτίμησε ότι η μαγνητοσκόπηση και η δημοσιοποίηση του βίντεο δε μπορεί να θεωρηθεί επεξεργασία προσωπικών δεδομένων πραγματοποιηθείσα για αποκλειστικώς για οικιακή ή προσωπική χρήση διότι η ανάρτηση πραγματοποιήθηκε δίχως να υφίσταται κανένας περιορισμός πρόσβασης σε ιστότοπο στον οποίο οι χρήστες μπορούν να στέλνουν, παρακολουθούν και να μοιράζονται βίντεο, με συνέπεια να αποκτά πρόσβαση στα δεδομένα απροσδιόριστος αριθμός προσώπων⁴⁶.

Όταν οι κάμερες λειτουργούν εντός ιδιωτικών χώρων εκτός από τα κριτήρια που αναφέρονται στις παραπάνω αποφάσεις του ΔΕΕ, το ΕΣΠΔ προτείνει να εξετάζεται ακόμα εάν ο χρήστης του συστήματος έχει προσωπική σχέση με το υποκείμενο των δεδομένων, εάν από την κλίμακα ή τη συχνότητα της επεξεργασίας προκύπτει έμμεσα οποιαδήποτε είδους επαγγελματική δραστηριότητα και οι επιπτώσεις της επεξεργασίας στα υποκείμενα των δεδομένων⁴⁷. Η ύπαρξη κάποιου από αυτά τα στοιχεία δεν αποκλείει αναγκαστικά την επεξεργασία από το πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης. Αναφέρονται από το ΕΣΠΔ και τρία (3) πολύ χρήσιμα για την κατανόηση της οικιακής δραστηριότητας παραδείγματα: α) η παρουσίαση οπτικοακουστικού υλικού διακοπών καταγεγραμμένου από κάμερα κινητού τηλεφώνου και κάμερα τουρίστα σε φίλους και συγγενείς, β) καταγραφή διαδρομής ποδηλάτη με action camera και χρήση του υλικού για προσωπική του ψυχαγωγία στην οικία του και γ) λήψη και καταγραφή εικόνας από κήπο που είναι περιφραγμένος και χρησιμοποιείται μόνο από την οικογένεια του ΥΕ δίχως να λαμβάνεται εικόνα από δημόσιο χώρο.

Η εξαίρεση της αποκλειστικώς προσωπικής ή οικιακής χρήσης έχει αποτελέσει αντικείμενο αποφάσεων και της ελληνικής εποπτικής αρχής, ήτοι της ΑΠΔΠΧ. Με τις αποφάσεις 40/2003 και 48/2011 κρίθηκε ότι κάμερα που έχει εγκατασταθεί από εταιρία στον τρίτο (3^ο) όροφο πολυκατοικίας η οποία στοχεύει σε όχημα που σταθμεύει σε δημόσια οδό και σε εσοχή του πεζοδρομίου και συγχρόνως εμπίπτουν στην εμβέλειά της όλοι οι κινούμενοι στο δημόσιο αυτό δρόμο είναι μη νόμιμη. Στις δύο (2) αυτές αποφάσεις δε γίνεται καμία αναφορά στο εάν η επεξεργασία που γίνεται εμπίπτει ή όχι στην εξαίρεση της αποκλειστικής ή οικιακής χρήσης. Εφόσον η επεξεργασία του ιστορικού κρίθηκε παράνομη και ως εκ τούτου υπάγεται ως αυτοματοποιημένη επεξεργασία στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, εξ' αντιδιαστολής προκύπτει ότι δεν εμπίπτει σε αυτό της εξαίρεσης της αποκλειστικώς προσωπικής ή οικιακής χρήσης. Στην απόφαση 22/2008 η Αρχή έκρινε ότι η λήψη εικόνας από κοινόχρηστους χώρους κατοικιών που περιλαμβάνουν πολλά αυτόνομα διαμερίσματα συνιστά επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του τότε ισχύοντος ν.2472/1997, εκφεύγοντας από το πλαίσιο της αποκλειστικώς προσωπικής ή οικιακής χρήσης και ότι οι κάμερες δεν πρέπει να ελέγχουν την πρόσβαση στα κατ' ιδίαν διαμερίσματα, σε γειτονικές κατοικίες, δρόμους και πεζόδρομους. Η απόφαση αφορούσε την λειτουργία κλειστού κυκλώματος καμερών αποτελούμενου από δεκατέσσερις (14) κάμερες στο εσωτερικό του κτιρίου οικοδομής, δύο (2) σε κάθε όροφο (από τον δεύτερο (2^ο) έως και τον όγδοο (8^ο) όροφο), οι οποίες εκτός από τους κοινόχρηστους χώρους (πλατύσκαλο, είσοδο ανελκυστήρα και διάδρομο) ελέγχουν και την πρόσβαση σε κάποια από τα διαμερίσματα κάθε ορόφου (4 - 5 διαμερίσματα ανά όροφο).

⁴⁵ Βλ. την υπ' αριθμόν 31 αιτιολογική σκέψη, ό.π.

⁴⁶ Βλ. την υπ' αριθμόν 43 αιτιολογική σκέψη, ό.π.

⁴⁷ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.8.

Με την απόφαση 134/2015 η Αρχή απεφάνθη ότι η λήψη εικόνων από κάμερες σε μπαλκόνι διαμερίσματος τοποθετημένες εξωτερικά αλλά στραμμένες προς το εσωτερικό της οικίας συνιστά οικιακή-προσωπική δραστηριότητα. Πρόκειται για μία πολύ καθαρή περίπτωση εφαρμογής της εξαίρεσης της αποκλειστικώς οικιακής ή προσωπικής χρήσης δεδομένου ότι λαμβάνεται εικόνα μόνο από ιδιωτικούς χώρους, εντός των οποίων η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων κατά κανόνα θα είναι αποκλειστικώς προσωπική ή οικιακή. Η κρίση της Αρχής ήταν ορθώς διαφορετική στην απόφαση 135/2015 παρά το γεγονός ότι η κάμερα βρισκόταν εγκατεστημένη σε μπαλκόνι διαμερίσματος, ήτοι στον ίδιο χώρο όπως ακριβώς και στην απόφαση 134/2015 (στην οποία η Αρχή δέχθηκε την ύπαρξη εξαίρεσης της αποκλειστικώς προσωπικής ή οικιακής χρήσης). Τούτο διότι η παραπάνω κάμερα σε αντίθεση με την αντίστοιχη κάμερα στο ιστορικό της απόφασης 134/2015 λάμβανε εικόνα από σχετικά μεγάλο μέρος του παράπλευρου δημοσίου δρόμου, του πεζοδρομίου και μέρους γειτονικής κατοικίας. Αυτό που ενδιαφέρει και ερευνάται για την κατάφαση ή όχι της αποκλειστικώς οικιακής ή προσωπικής δραστηριότητας δεν είναι το σημείο εγκατάστασης της κάμερας αλλά το πεδίο λήψης αυτής. Το πεδίο λήψης θα πρέπει κατ' αρχήν να μη λαμβάνει καθόλου εικόνα από δημόσιο δρόμο και κατ' εξαίρεση εφόσον θεωρηθεί αναγκαία η λήψη εικόνας από δημόσιο δρόμο ενόψει του επιδιωκόμενου σκοπού επεξεργασίας θα πρέπει να περιορίζεται στον απολύτως απαραίτητο παράπλευρο χώρο, δηλαδή να λαμβάνει όσο το δυνατόν λιγότερη εικόνα από δημόσιο δρόμο, πεζοδρόμιο και γειτονικές οικίες εν όψει του επιδιωκόμενου σκοπού επεξεργασίας.

Έχει επίσης κριθεί από την Αρχή στην υπ' αριθμόν 3/2007 απόφαση ότι η εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε οικία για το σκοπό της ασφάλειας ανήλικων τέκνων που συνεπάγεται παρακολούθηση της οικιακής βοηθού που είναι επιφορτισμένη με την επίβλεψη και φροντίδα των ανήλικων τέκνων κατά τις ώρες που οι γονείς τους απουσιάζουν από την οικία και βρίσκονται στην εργασία τους, δε μπορεί να υπαχθεί στην έννοια της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής χρήσης λόγω της άσκησης επιτήρησης και ελέγχου της δραστηριότητας εργαζόμενου. Αυτό ισχύει ανεξάρτητα από τη φύση και τον τύπο της εργασιακής σχέσης που συνδέει τους γονείς με την οικιακή βοηθό ή εν γένει με τον εργαζόμενο. Η παρακολούθηση και καταγραφή της δραστηριότητας των ενδιαφερομένων εργαζομένων από σύστημα βιντεοεπιτήρησης οι οποίοι προσφέρουν - με βάση τις ειδικότερες συμβατικές τους υποχρεώσεις, που απορρέουν από οποιαδήποτε σύμβαση παροχής υπηρεσιών και ανεξάρτητα από την ιδιαίτερη νομική φύση της σύμβασης αυτής - την εργασία τους στο χώρο της συγκεκριμένης οικίας αποκλείει οπωσδήποτε (τόσο de facto όσο και κυρίως - de jure) την περίπτωση άσκησης δραστηριοτήτων αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών. Στη σχετικά πρόσφατη απόφαση 30/2020 η Αρχή απεφάνθη ότι η λήψη εικόνας από γειτονικό ακίνητο στο οποίο πραγματοποιούνται οικοδομικές εργασίες αποπεράτωσής του και ειδικότερα η χρήση περιστρεφόμενης κάμερας για τη λήψη εικόνας και την καταγραφή των δραστηριοτήτων των φυσικών προσώπων (καταγγελλόντων) στους οποίους ανήκει κατά κυριότητα το ακίνητο αλλά και κάθε άλλου φυσικού προσώπου στην ιδιοκτησία αυτών όπως για παράδειγμα των εργαζομένων στις οικοδομικές εργασίες, δεν πληροί τις προϋποθέσεις της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας.

Απτόμενη του ζητήματος της εξαίρεσης της αποκλειστικής και προσωπικής χρήσης είναι και η γνωμοδότηση 5/2017 της Αρχής που έκρινε το θέμα της τοποθέτησης κάμερας εξωτερικά της εισόδου διαμερισμάτων που αποσκοπεί στην προστασία των προσώπων και αγαθών του διαμερίσματος. Η εν λόγω γνωμοδότηση αφορά μόνο τις περιπτώσεις που ο σκοπός επεξεργασίας που επιδιώκεται με την εγκατάσταση κάμερας στο χώρο εισόδου ενός

διαμερίσματος περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στην προστασία των προσώπων που διαμένουν ή εργάζονται σε αυτό καθώς και των αγαθών των ενοίκων του διαμερίσματος. Αυτό που τονίζεται εξαρχής είναι ότι σε κάθε περίπτωση πρέπει να λαμβάνεται εικόνα του απολύτως απαραίτητου χώρου εμπροσθεν της θύρας εισόδου. Πρόκειται ουσιαστικά για εφαρμογή και εξειδίκευση της αρχής της αναλογικότητας.

Η γνωμοδότηση κάνει στην αρχή μια θεμελιώδη διάκριση ανάμεσα στις περιπτώσεις που δεν εφαρμόζεται η νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα και σε αυτές που εφαρμόζεται. Στην πρώτη κατηγορία (μη εφαρμογή νομοθεσίας) ανήκουν οι δύο (2) εξής περιπτώσεις: α) εγκατάσταση κάμερας στο χώρο εισόδου ενός διαμερίσματος που χρησιμοποιείται αποκλειστικά ως κατοικία, όταν η λαμβανόμενη εικόνα δεν καταγράφεται με κανένα τρόπο, οπότε πρόκειται για αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή χρήση και β) εγκατάσταση κάμερας στο χώρο εισόδου ενός διαμερίσματος που χρησιμοποιείται αποκλειστικά ως κατοικία και πραγματοποιείται καταγραφή δεδομένων εικόνας από το χώρο (σε αντίθεση με την υπό στοιχείο α' περίπτωση) αλλά είναι τεχνικά εφικτός ο περιορισμός του πεδίου εμβέλειας της κάμερας στον απολύτως απαραίτητο χώρο μπροστά από τη θύρα εισόδου του διαμερίσματος, ώστε να επιτηρείται αποκλειστικά και μόνο η θύρα αυτή και ο εκάστοτε ευρισκόμενος μπροστά της, χωρίς να λαμβάνεται εικόνα από λοιπούς κοινόχρηστους χώρους (σκάλα ή θύρα ανελκυστήρα) ούτε από θύρες ή χώρο εισόδου γειτονικών διαμερισμάτων. Ο επιτηρούμενος χώρος είναι κοινόχρηστος περιορισμένης πρόσβασης με αποτέλεσμα η επιτήρηση να μην εξέρχεται από την ιδιωτική σφαίρα του προσώπου και να εμπίπτει στην περίπτωση της αποκλειστικής προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας. Αναγνωρίζονται οι δύο (2) παραπάνω περιπτώσεις ως εμπίπτουσες στην εξαίρεση της προσωπικής ή οικιακής χρήσης. Για λόγους πληρότητας δέον όπως γίνει αναφορά και στο υπόλοιπο περιεχόμενο της γνωμοδότησης που αφορά τις περιπτώσεις που εφαρμόζεται η νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα.

Στη δεύτερη περίπτωση που εφαρμόζεται η νομοθεσία για προσωπικά δεδομένα είναι αναγκαία η στάθμιση των συμφερόντων ανάμεσα στον ΥΕ που μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο και χρησιμοποιεί το διαμέρισμα ως κατοικία ή ως επαγγελματικό χώρο, ο οποίος θέλει να προστατεύει τα πρόσωπα και τα αγαθά του διαμερίσματος και στα υποκείμενα των δεδομένων των οποίων οι ελευθερίες και τα δικαιώματα θίγονται. Σε περίπτωση που ο ΥΕ προβαίνει σε επιτήρηση του χώρου εισόδου διαμερίσματος που χρησιμοποιείται ως επαγγελματικός χώρος (οπότε και εφαρμόζεται η νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα) με τον τρόπο που περιγράφεται στις περιπτώσεις που δεν εφαρμόζεται η νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα (περίπτωση α': σύστημα χωρίς καταγραφή, περίπτωση β': σύστημα με καταγραφή υπό την προϋπόθεση του περιορισμού της εμβέλειας αποκλειστικά στον απολύτως απαραίτητο χώρο εμπροσθεν της θύρας και ανάλογα με την εκάστοτε χωροθέτηση των εισόδων των διαμερισμάτων του ορόφου ή του ανελκυστήρα), τότε η επεξεργασία θεωρείται σύννομη χωρίς να απαιτείται να συντρέχει οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση.

Στην περίπτωση που γίνεται καταγραφή των δεδομένων και η κάμερα δε μπορεί να εστιάσει μόνο στον απολύτως απαραίτητο χώρο μπροστά από την είσοδο του διαμερίσματος, ανεξάρτητα από το εάν αυτή χρησιμοποιείται ως επαγγελματικός χώρος ή ως κατοικία για να είναι σύννομη η επεξεργασία είναι αναγκαίο να πληρούνται τα εξής κριτήρια: α) συναίνεση

των ενοίκων των επηρεαζόμενων διαμερισμάτων⁴⁸ με σκοπό την εξασφάλιση ομόφωνης απόφασης ή σε περίπτωση αδυναμίας επίτευξης ομοφωνίας την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη των 2/3 των ενοίκων των επηρεαζόμενων διαμερισμάτων και β) πλήρης προηγούμενη ενημέρωση των ενοίκων των επηρεαζόμενων διαμερισμάτων για το σύστημα βιντεοεπιτήρησης συμπεριλαμβανομένης της ακριβούς εμβέλειας της κάμερας. Αυτό που αξίζει να υπομνησθεί είναι ότι οι αποφάσεις 134/2015, 135/2015 και 30/2020 και η γνωμοδότηση 5/2017 κάνουν στο κείμενο τους ρητή αναφορά στην απόφαση του ΔΕΕ που εκδόθηκε για την υπόθεση C-212/13⁴⁹, αποδεικνύοντας ότι η Αρχή παρακολουθεί ενεργά και αδιάλειπτα τη σχετική νομολογία του ΔΕΕ και συμμορφώνεται με αυτήν.

Αναφορά στην εξαίρεση της αποκλειστικώς προσωπικής και οικιακής χρήσης γίνεται και στο άρθρο 3 παρ.2 περ.α' της Οδηγίας 1/2011 της Αρχής για τη χρήση των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης για την προστασία προσώπων και αγαθών σύμφωνα με την οποία δε θεωρείται αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα η λήψη και επεξεργασία εικόνας ή και ήχου με σύστημα βιντεοεπιτήρησης που είναι εγκατεστημένο σε ιδιωτική οικία, όταν το πεδίο ελέγχου της κάμερας περιλαμβάνει εξωτερικούς δημόσιους ή κοινόχρηστους χώρους. Αντίθετα, ως αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή χρήση πρέπει να θεωρείται εκείνη που αναφέρεται στο ιδιωτικό πεδίο δράσης ενός προσώπου ή μιας οικογένειας δηλαδή εκείνη που δεν εμπίπτει στην επαγγελματική ή/και εμπορική του δραστηριότητα και δεν έχει ως σκοπό και ως αποτέλεσμα τη συστηματική διαβίβαση ή τη διάδοση δεδομένων σε τρίτους. Η Αρχή ουσιαστικά αποκρυστάλλωσε στην Οδηγία 1/2011 έναν κανόνα που είχε προκύψει από τη μέχρι τότε νομολογία της σχετικά με την αποκλειστικώς προσωπική ή οικιακή χρήση προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 είχε επίσης από αρκετά νωρίς διατυπώσει τη θέση ότι όταν το σύστημα βιντεοεπιτήρησης χρησιμοποιείται από μια μεμονωμένη οικογένεια για την παρακολούθηση μίας πόρτας, μίας εισόδου ή ενός χώρου σταθμεύσεων, η Οδηγία 95/46/EK δεν εφαρμόζοταν λόγω της αποκλειστικά προσωπικής χρήσης και τη μη διάθεσης των δεδομένων σε τρίτους.

Τούτων λεχθέντων, αυτό που έχει παγιωθεί και γίνεται δεκτό τόσο από τη νομολογία του ΔΕΕ όσο και της ελληνικής εποπτικής αρχής είναι ότι στην περίπτωση της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με σύστημα βιντεοεπιτήρησης εγκατεστημένο σε οικία, η επεξεργασία αυτή εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ θεωρούμενη ως επεξεργασία διενεργούμενη αποκλειστικώς για προσωπική ή οικιακή χρήση, όταν το πεδίο ελέγχου της κάμερας περιλαμβάνει μόνο ιδιωτικούς χώρους. Αντίθετα, όταν το πεδίο λήψης περιλαμβάνει έστω και μερικώς εξωτερικούς δημόσιους ή κοινόχρηστους χώρους η επεξεργασία αυτή δε μπορεί να θεωρηθεί ως προοριζόμενη αποκλειστικώς για προσωπική ή οικιακή χρήση και για αυτό εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ. Στην περίπτωση της καταγραφής εικόνας από κοινόχρηστο ή δημόσιο χώρο λαμβάνεται εικόνα από απροσδιόριστο αριθμό φυσικών προσώπων, με συνέπεια ο κίνδυνος βλάβης των συμφερόντων και των δικαιωμάτων τους να είναι ιδιαίτερα αυξημένος και ουσιώδης συγκριτικά με την καταγραφή εικόνας από ιδιωτικούς μόνο χώρους. Ο κίνδυνος αυτός εντείνεται έτι περισσότερο από το γεγονός ότι τα φυσικά πρόσωπα δεν έχουν λάβει καμία

⁴⁸ Ως επηρεαζόμενα διαμερίσματα θεωρούνται εκείνα τα διαμερίσματα που βρίσκονται στον ίδιο όροφο με αυτόν του υπεύθυνου επεξεργασίας, εκτός εκείνων στα οποία η προσέλευση, εκ της χωροθέτησης των θυρών τους, δεν προϋποθέτει διέλευση από τον επιτηρούμενο χώρο της εισόδου του διαμερίσματος του υπεύθυνου επεξεργασίας.

⁴⁹ Βλ. αντίστοιχα σελ.5 της υπ' αριθμόν 134/2015 απόφασης, σελ.4 της υπ' αριθμόν 135/2015 απόφασης, σελ.16 της υπ' αριθμόν 30/2020 απόφασης και σελ.5-6 της υπ' αριθμόν 5/2017 γνωμοδότησης.

σχετική ενημέρωση για την εν λόγω επεξεργασία, αγνοώντας παντελώς ότι συλλέγονται και υφίστανται επεξεργασία προσωπικά τους δεδομένα, αδυνατώντας εκ των πραγμάτων να ασκήσουν τα προβλεπόμενα δικαιώματά τους και κατ' επέκταση να προστατευτούν επαρκώς από την επεξεργασία αυτή.

Στην περίπτωση των συστημάτων βιντεοπιτήρησης, το κριτήριο της διαθεσιμότητας και της προσβασιμότητας⁵⁰ μιας πληροφορίας σε έναν αόριστο αριθμό προσώπων, το οποίο όταν πληρούται σηματοδοτεί την εφαρμογή του ΓΚΠΔ⁵¹ θα μπορούσε ίσως να λεχθεί ότι ισχύει υπό την αντίστροφη όψη: τότε δηλαδή δε θα ισχύει η εξαίρεση της αποκλειστικώς προσωπικής και οικιακής χρήσης στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που πραγματοποιείται με συστήματα βιντεοπιτήρησης, όταν τα συστήματα αυτά συλλέγουν, αποθηκεύουν και προβαίνουν εν γένει σε πράξη επεξεργασίας αόριστων αριθμών προσώπων, μη δυναμένων να προσδιοριστούν επακριβώς. Με άλλα λόγια, όταν τα συστήματα βιντεοπιτήρησης επεξεργάζονται δεδομένα συγκεκριμένων και προσδιορισμένων φυσικών προσώπων μπορεί με ασφάλεια να τεκμαίρεται ότι λαμβάνεται εικόνα μόνο από ιδιωτικούς χώρους στους οποίους βρίσκονται τα πρόσωπα αυτά και ως εκ τούτου πρόκειται για αποκλειστικώς οικιακή ή προσωπική χρήση. Δε μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο κριτήριο το γεγονός ότι η πληροφορία είναι προσβάσιμη και διαθέσιμη σε αόριστο αριθμό προσώπων όπως συμβαίνει για παράδειγμα με την ανάρτηση της σε έναν ιστότοπο ή τη δημοσιοποίηση ενός βίντεο στο Youtube αλλά το γεγονός ότι οι πληροφορίες αόριστου αριθμού προσώπων καταγράφονται, είναι διαθέσιμες και προσβάσιμες στον ΥΕ, τον εκτελούντα την επεξεργασία (εφεξής: ΕΕ) ή και τρίτους δίχως μάλιστα να υφίσταται σχετική ενημέρωση των υποκειμένων των δεδομένων.

Η αυστηρή ερμηνεία του όρου της αποκλειστικώς οικιακής ή προσωπικής χρήσης κρίνεται άλλωστε επιβεβλημένη για έναν ακόμη λόγο. Η αποκλειστικώς οικιακή και προσωπική χρήση επιφέρει τη μη εφαρμογή του ΓΚΠΔ στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που πραγματοποιείται για αυτόν τον σκοπό, συνιστώντας εξαίρεση από το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του. Οι εξαιρέσεις οφείλουν να δέχονται μια αυστηρή και συσταλτική ερμηνεία. Την άποψη αυτή έχει υιοθετήσει και το ΔΕΕ σε αρκετές αποφάσεις του⁵². Σύμφωνα με το ΔΕΕ στο μέτρο που καθίσταται ανεφάρμοστο το καθεστώς προστασίας των προσωπικών δεδομένων που προβλέπει η σχετική νομοθεσία, υπάρχει απόκλιση από τον πρωταρχικό σκοπό αυτής που συνίσταται στην εξασφάλιση της προστασίας θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, όπως το δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων (που κατοχυρώνονται αντίστοιχα στα άρθρα 7 και 8 του ΧΘΔΕΕ), οι εξαιρέσεις του άρθρου 3 παρ.2 του ΓΚΠΔ πρέπει να ερμηνεύονται στενά.

Για την εξαίρεση της αποκλειστικώς οικιακής ή προσωπικής χρήσης πρέπει να υπογραμμιστούν τρία (3) ακόμη σημεία. Πρώτον, θεωρείται ως περιορισμός στην

⁵⁰ Το κριτήριο αυτό έχει διαπλασθεί από το ΔΕΕ και χρησιμοποιείται κατά κόρον για την ένταξη ή μη μιας επεξεργασίας στην εξαίρεση της αποκλειστικώς προσωπικής και οικιακής χρήσης, βλ. μεταξύ άλλων αποφάσεις C-101/01 και C-345/17 περί των ο λόγος παραπάνω και την απόφαση C-25/17 και σχολιασμό αυτής από *Γηλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.39-40.

⁵¹ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π.

⁵² Βλ. ενδεικτικά την απόφαση C-345/17, σκέψη 41 με τις εκεί παραπομπές στην απόφαση C-73/16, σκέψη 38 και C-25/17, σκέψη 37.

αρμοδιότητα εποπτείας και ελέγχου που τίθεται βάσει ενός λειτουργικού κριτηρίου⁵³ και όχι βάσει ενός εδαφικού όπως για παράδειγμα όταν ο ΥΕ ή ο ΕΕ δεν έχουν την εγκατάστασή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οπότε δε συντρέχει περιθώριο εφαρμογής του άρθρου 3 παρ.1 του ΓΚΠΔ) και δεν ισχύει επίσης κάποια από τις περιπτώσεις του άρθρου 3 παρ.2 του ΓΚΠΔ. Στην περίπτωση αυτή η εθνική εποπτική αρχή δεν είναι απλώς αναρμόδια να ασκήσει τις εξουσίες που προβλέπονται στον ΓΚΠΔ, αλλά η επεξεργασία είναι εξ' ολοκλήρου νομικά ανέλεγκτη⁵⁴. Δεύτερον, το ζήτημα της οικιακής ή προσωπικής χρήσης ελέγχεται σε ένα δεύτερο στάδιο, αφού δηλαδή απαντηθεί πρωτίστως το ερώτημα αν υπάρχει αυτοματοποιημένη επεξεργασία ή μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία, η οποία υποχρεωτικά πρέπει να συνοδεύεται και από την ύπαρξη συστήματος αρχειοθέτησης⁵⁵. Πρέπει σε αρχικό στάδιο να διαπιστωθεί ότι υφίσταται αυτοματοποιημένη ή μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία (και ύπαρξη αρχείου), ότι υφίσταται επομένως κατ' αρχάς ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ και εν συνεχεία να διαπιστωθεί σε ένα μεταγενέστερο στάδιο ελέγχου αν η εν λόγω αυτοματοποιημένη ή μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία εντάσσεται στην έννοια της αποκλειστικώς οικιακής και προσωπικής χρήσης και εξαιρείται τελικά από το πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ.

Υποστηρίζεται μάλιστα ότι αυτό προέκυπτε από την διάθρωση του καταργηθέντος νόμου 2472/1997 και αποτελούσε επιλογή του νομοθέτη, ο οποίος ακολουθούσε τη λογική αυτή⁵⁶. Το αυτό θα μπορούσε να υποστηριχθεί τηρουμένων των αναλογιών και για τον ΓΚΠΔ ο οποίος ακολουθεί την ίδια νομοτεχνική κατάσταση και πρακτική με την οδηγία 95/46/ΕΚ και το ν.2472/1997, καθώς πρώτα εξετάζεται στην πρώτη (1^η) παράγραφο του άρθρου 2 του ΓΚΠΔ το ζήτημα της αυτοματοποιημένης ή μη επεξεργασίας και του συστήματος αρχειοθέτησης και στην αμέσως επόμενη παράγραφο το ζήτημα της προσωπικής ή οικιακής χρήσης. Τρίτον, όταν συντρέχει εφαρμογή της εξαίρεσης της οικιακής - προσωπικής χρήσης και μένει ανεφάρμοστος ο ΓΚΠΔ, τα φυσικά πρόσωπα δε μένουν απροστάτευτα από τέτοιου είδους επεξεργασίες διότι τους παρέχεται η δυνατότητα να προσφύγουν στη δικαιοσύνη και να επιτύχουν τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους βάσει των γενικών διατάξεων του δικαίου, όπως είναι το δικαίωμα προστασίας της προσωπικότητας (άρθρο 57,58 ΑΚ), στην οποία περιλαμβάνεται και η εικόνα του προσώπου⁵⁷. Την άποψη ότι σε περίπτωση προσωπικής ή οικιακής χρήσης ενδέχεται να υπάρχει ευθύνη του ΥΕ βάσει των γενικών όρων του εκάστοτε αστικού ή ποινικού δικαίου δέχεται και η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29⁵⁸.

Καταληκτικά, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοπιτήρησης που λαμβάνουν εικόνα από ιδιωτικούς χώρους και μόνο θεωρείται ότι δεν είναι ικανή να προκαλέσει βλάβη στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων Δεν υπάρχει κίνδυνος για αυτά ή εν πάση περιπτώσει ο κίνδυνος (πιθανότητα) επέλευσης βλάβης είναι χαμηλός και επουσιώδης, όπως και η βλάβη που τυχόν θα επέλθει. Για αυτό το λόγο, εμπίπτουν στο πεδίο της εξαίρεσης της αποκλειστικώς προσωπικής ή οικιακής χρήσης. Από την άλλη μεριά, όταν τα συστήματα βιντεοπιτήρησης λαμβάνουν εικόνα ή και ήχο από

⁵³ Βλ. *Μίτλεττον Φ.*, Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, σε Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια, Εφαρμογή (επιμ. Κοτσαλή), σελ.52.

⁵⁴ Βλ. *Μίτλεττον Φ.*, ό.π.

⁵⁵ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ.*, ό.π., σελ.92.

⁵⁶ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ.*, ό.π., υπ' αριθμόν 54 υποσημείωση.

⁵⁷ Βλ. *Φ. Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ.*, Περί της προσωπικής και οικιακής χρήσης των προσωπικών Δεδομένων, ΕφημΔΔ, 2013, σελ.705.

⁵⁸ Βλ. Ομάδα Εργασίας άρθρου 29, Γνώμη 5/2009 σχετικά με τις επιγραμμικές υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, WP 163, σελ.8.

δημόσιους και κοινόχρηστους χώρους γίνεται δεκτό ότι η πραγματοποιούμενη επεξεργασία δύναται να προκαλέσει σημαντική και εκτεταμένη προσβολή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των φυσικών προσώπων. Συγκριτικά με την καταγραφή εικόνας μόνο από ιδιωτικούς χώρους, παρουσιάζεται πολύ υψηλότερος ο κίνδυνος επέλευσης βλάβης ενώ και η ίδια βλάβη ποιοτικά διαφέρει δοθέντος ότι η επεξεργασία συνεπάγεται πιο δυσμενείς επιπτώσεις για τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα των προσώπων. Η συλλογή προσωπικών δεδομένων από δημόσιους και κοινόχρηστους χώρους θεωρείται υπερβολική και αδικαιολόγητη για να μπορέσει να ενταχθεί στην έννοια της αποκλειστικώς προσωπικής και οικιακής χρήσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Βασικές αρχές επεξεργασίας και συστήματα βιντεοεπιτήρησης

B.1. Εισαγωγικά προλεγόμενα

Προκειμένου τα προσωπικά δεδομένα να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας θα πρέπει να πληρούνται σωρευτικά οι προϋποθέσεις εφαρμογής και τήρησης των αρχών του άρθρου 5 παρ.1 και 2 του ΓΚΠΔ. Εάν παραβιάζεται κάποια εκ των προβλεπόμενων αρχών η εν λόγω επεξεργασία κρίνεται ως μη σύννομη άνευ ετέρου και παρέλκει η εξέταση των νόμιμων βάσεων επεξεργασίας του άρθρου 6 καθώς η ύπαρξη νόμιμης βάσης ή νόμιμου σκοπού δε θεραπεύει το ελάττωμα της παράνομης επεξεργασίας^{59,60}. Οι αρχές επεξεργασίας του άρθρου 5 αποτελούν αναγκαστικό δίκαιο, διατυπώνονται ρητώς⁶¹ και μπορούν να νοηθούν όχι μόνο ως πρωτεύοντες κανόνες αλλά και ως ex lege υποχρεώσεις στο πλαίσιο δευτερευόντων κανόνων⁶². Στο προκείμενο κεφάλαιο θα εξετασθεί η πρακτική εφαρμογή των ανωτέρω αρχών στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης.

B.2. Η αρχή νομιμότητας της επεξεργασίας

B.2.1. Γενική Προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων πρέπει να γίνεται σύννομα. Η σύννομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων προϋποθέτει την ύπαρξη μιας νόμιμης βάσης από αυτές που προβλέπονται και απαριθμούνται στο άρθρο 6 παρ.1 του ΓΚΠΔ, ήτοι συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων, ανάγκη για σύναψη ή εκτέλεση σύμβασης, συμμόρφωση προς έννομη υποχρέωση του ΥΕ, διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων, εκπλήρωση δημοσίου συμφέροντος και έννομο συμφέρον του ΥΕ ή τρίτου. Η επεξεργασία καθεαυτή είναι νόμιμη εφόσον αφενός συντρέχει μια νομιμοποιητική βάση επεξεργασίας του άρθρου 6 παρ.1, αφετέρου αν τηρούνται οι αρχές επεξεργασίας στο σύνολό τους⁶³. Ο κατάλογος των νόμιμων βάσεων επεξεργασίας είναι περιοριστικός και όχι ενδεικτικός. Στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 6 προβλέπονται κάποια όρια εντός των οποίων μπορούν να παρεκκλίνουν τα κράτη μέλη θεσπίζοντας ή διατηρώντας πιο ειδικές διατάξεις, τα οποία όμως απαγορεύεται να υπερβούν⁶⁴.

Οι αναφερόμενες νόμιμες βάσεις επεξεργασίας είναι μεταξύ τους ισότιμες καθώς ο ΓΚΠΔ δε δίνει προβάδισμα σε κάποια εξ' αυτών, ούτε κάνει οποιαδήποτε διάκριση ή

⁵⁹ Βλ. την υπ' αριθμόν 5 σκέψη της απόφασης 30/2020 της ΑΠΔΠΧ, σελ.12-13

⁶⁰ Έτσι και η *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου* προτείνει τη μέθοδο «δοκιμασίας τριών σταδίων» για τη διαπίστωση της νομιμότητας της επεξεργασίας, εξετάζοντας αρχικά σε ένα πρώτο στάδιο αν εφαρμόζονται οι αρχές επεξεργασίας και μόνο σε περίπτωση καταφατικής απάντησης ελέγχεται σε δεύτερο στάδιο η ύπαρξη συγκατάθεσης και σε περίπτωση που δεν υπάρχει συγκατάθεση ή υπάρχει αλλά δεν πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις της, ερευνάται σε τρίτο και τελευταίο στάδιο αν η επεξεργασία μπορεί να στηριχθεί σε κάποια άλλη νόμιμη βάση επεξεργασίας. Βλ. *Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.58-59. Η «δοκιμασία των τριών σταδίων» αφορά τη νομιμότητα της επεξεργασίας υπό το καθεστώς του ν.2472/1997 που αναγνώριζε ως κυρίαρχη νόμιμη βάση επεξεργασίας τη συγκατάθεση. Υπό το πρίσμα του ΓΚΠΔ που αναγνωρίζει την ισοτιμία των νόμιμων βάσεων επεξεργασίας, θα πρέπει να γίνεται πλέον λόγος για «δοκιμασία δύο σταδίων».

⁶¹ Βλ. *Χριστοδούλου Κ.*, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων (2^η έκδοση, 2020), σελ.108.

⁶² Βλ. ό.π., σελ.117.

⁶³ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.58 και *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.89.

⁶⁴ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.91.

ιεράρχηση⁶⁵. Η ισοτιμία των νομικών βάσεων επεξεργασίας δεν ήταν καθόλου αυτονόητη και δεδομένη στην ελληνική πρακτική και νομοθεσία μέχρι την έναρξη ισχύος του ΓΚΠΔ. Στο ν.2472/1997 η συγκατάθεση αποτελούσε την κυρίαρχη και πρωταρχική νομική βάση επεξεργασίας και οι υπόλοιπες νομικές βάσεις αναγνωρίζονταν ως εξαιρέσεις στον κανόνα της συγκατάθεσης. Επρόκειτο για μία εκούσια επιλογή του έλληνα νομοθέτη ο οποίος πρωτοτύπησε σε σχέση με τον ενωσιακό, δεδομένου ότι στην Οδηγία 95/46/ΕΚ δεν υπήρχε ανάλογη διάκριση ανάμεσα στις νομικές βάσεις επεξεργασίας και το σχήμα «κανόνας-εξαιρέση» αλλά είχε επιλεγεί η ισότητα των νομικών βάσεων⁶⁶.

Από τις έξι (6) αναφερόμενες νόμιμες βάσεις επεξεργασίας στο άρθρο 6 παρ.1 του ΓΚΠΔ δεν μπορούν όλες εκ των πραγμάτων να αποτελέσουν πρόσφορες βάσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Αυτό είναι εύλογο και οφείλεται στη φύση της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας που πραγματοποιείται με τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Για παράδειγμα, δεν είναι πιθανό να χρησιμοποιηθεί ως νομική βάση για τέτοιου είδους επεξεργασία η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Οι κάμερες λαμβάνουν εικόνα από απροσδιόριστο και τεράστιο αριθμό ατόμων. Αυτό συμβαίνει τόσο σε κάμερες που είναι εγκατεστημένες σε ένα εμπορικό κέντρο ή σε ένα κατάστημα πώλησης ρούχων ή σε οποιοδήποτε κατάστημα εστίασης/υγειονομικού ενδιαφέροντος. Ο αριθμός των ατόμων που emπίπτουν στην εμβέλεια της κάμερας παραμένει αόριστος και στην περίπτωση που οι κάμερες είναι τοποθετημένες σε μία οικία και λαμβάνουν (νόμιμα) εικόνα από δημόσια οδό ή πεζοδρόμιο⁶⁷. Λόγω του μεγάλου όγκου των υποκειμένων των δεδομένων είναι πρακτικά ανέφικτο ο ΥΕ που έχει εγκαταστήσει και είναι επιφορτισμένος με τη λειτουργία της κάμερας να εξασφαλίσει την ελεύθερη, ρητή, συγκεκριμένη και εν πλήρει επιγνώσει συγκατάθεση των φυσικών προσώπων που βιντεοσκοποούνται. Η συγκατάθεση με τα παραπάνω χαρακτηριστικά που πρέπει να υπάρχουν όλα σωρευτικά για να θεωρείται έγκυρη δεν είναι κατά λογική αναγκαιότητα δυνατόν να εξασφαλιστεί από τον ΥΕ. Μέσω των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης παρακολουθείται ταυτόχρονα άγνωστος αριθμός προσώπων και είναι δυσχερέστατο για τον ΥΕ να αποδείξει ότι τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν εκ των προτέρων συγκατατεθεί στην επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων⁶⁸.

Ζήτημα θα προέκυπτε ακόμα - αν ήθελε υποτεθεί ότι ο ΥΕ μπορούσε να εξασφαλίσει με έγκυρο τρόπο την συγκατάθεση των υποκειμένων των δεδομένων - σε περίπτωση που ορισμένα μόνο από τα άτομα των οποίων η εικόνα συλλέχθηκε αποφάσιζαν να ανακαλέσουν τη συγκατάθεσή τους⁶⁹. Η συγκατάθεση είναι ελεύθερα ανακλητή ανά πάσα στιγμή. Το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα ανάκλησης όποτε θελήσει κατά τη διακριτική του ευχέρεια, δίχως να απαιτείται αιτιολόγηση της ανάκλησης⁷⁰. Ο ΥΕ δε θα μπορούσε να ανταποκριθεί στο εν λόγω αίτημα των υποκειμένων των δεδομένων δοθέντος ότι η επεξεργασία των δεδομένων εικόνας ή και ήχου των προσώπων αυτών στο μέλλον, ήτοι η βιντεοσκόπησή τους στο μέλλον θα απαγορευόταν λόγω της ανακληθείσας συγκατάθεσης ή θα έπρεπε να στηριχθεί σε άλλη νόμιμη βάση. Θα ήταν δύσκολο να αποδείξει ο ΥΕ ότι τα

⁶⁵ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.92.

⁶⁶ Βλ. *Μίτλεττον Φ.*, ό.π., υπ' αριθμόν 27 υποσημείωση, σελ.54.

⁶⁷ Όπως για παράδειγμα όταν υπάρχουν αυξημένες ανάγκες ασφάλειας και συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 6 παρ.1 της Οδηγίας 1/2011.

⁶⁸ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.16.

⁶⁹ Βλ. άρθρο 7 παρ.3 του ΓΚΠΔ.

⁷⁰ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ.189.

προσωπικά δεδομένα των υποκειμένων που έχουν ανακαλέσει τη συγκατάθεσή τους δεν υποβάλλονται πλέον σε επεξεργασία⁷¹. Μέτα ταύτα, δεν υπάρχει μεγάλο περιθώριο εφαρμογής της νομικής βάσης του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο α'. Το ΕΣΠΑ διαπιστώνει ότι η συγκατάθεση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως νομική βάση σε μάλλον εξαιρετικές περιπτώσεις⁷². Αυτό καθίσταται σαφές και από το γράμμα της Οδηγίας 1/2011, η οποία στο άρθρο 14 παρ.1 ορίζει ότι η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης επιτρέπεται χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Αναγνωρίζεται και στην Οδηγία 1/2011 η ακαταλληλότητα της συγκατάθεσης ως νομικής βάσης της επεξεργασίας που πραγματοποιούν τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης.

Η συγκατάθεση μπορεί να φανεί κατάλληλη ως νόμιμος λόγος επεξεργασίας στην περίπτωση δραστηριοτήτων επιτήρησης που αφορούν ιδιωτικούς χώρους⁷³, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση εγκατάστασης βιντεοεπιτήρησης σε πολυκατοικίες. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η Οδηγία 1/2011 η οποία αν και εισάγει ως κανόνα τη μη υποχρέωση παροχής συγκατάθεσης στο άρθρο 14, στο άρθρο 15 για τα συγκροτήματα κατοικιών ή γραφείων προβλέπει ότι σε περίπτωση που δεν προβλέπεται η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης στον Κανονισμό της Πολυκατοικίας, απαιτείται συναπόφαση των δύο τρίτων των ενοίκων της πολυκατοικίας ή του κτιρίου εν γένει. Η ψήφος κάθε ενοίκου αποτελεί μονομερή δικαιοπραξία με την οποία εκφράζει θετικά την αποδοχή ή απόρριψη του συστήματος βιντεοεπιτήρησης. Μονομερής δικαιοπραξία είναι και η συγκατάθεση. Η ψήφος ουσιαστικά ισοδυναμεί με τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων δοθέντος ότι εκπληρώνουν τον ίδιο σκοπό και επιφέρουν πρακτικά το ίδιο αποτέλεσμα. Η συγκατάθεση του υποκειμένου περιέχεται και δηλώνεται με τη ψήφο του για τη λειτουργία του συστήματος βιντεοεπιτήρησης. Σε κοινόχρηστους ιδιωτικούς χώρους όπως οι πολυκατοικίες πρέπει να παρέχεται στην πράξη η δυνατότητα έκφρασης έγκυρης συγκατάθεσης⁷⁴ ή εν πάση περιπτώσει πρέπει να διαθέτει το υποκείμενο των δεδομένων τον τρόπο να εκφράσει ελεύθερα τη βούληση του να αποτελέσουν τα δεδομένα του αντικείμενο επεξεργασίας με σύστημα βιντεοεπιτήρησης. Αυτή είναι μία από τις ελάχιστες αριθμητικά νοητές περιπτώσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με σύστημα βιντεοεπιτήρησης που μπορεί να βασιστεί στη συγκατάθεση. Σε κάθε περίπτωση πάντως που επιλεγεί ως νόμιμη βάση επεξεργασίας η συγκατάθεση, ο ΥΕ οφείλει να μεριμνήσει ώστε αυτή να πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7 του ΓΚΠΔ⁷⁵.

Ακατάλληλη κρίνεται ως νομική βάση και η περίπτωση του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο β' του ΓΚΠΔ, ήτοι η περίπτωση που η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκτέλεση σύμβασης της οποίας το υποκείμενο των δεδομένων είναι συμβαλλόμενο μέρος. Δε μπορεί να νοηθεί εύκολα αλλά ούτε έχει προκύψει μέχρι τώρα στην πράξη περίπτωση το φυσικό πρόσωπο του οποίου τα δεδομένα συλλέγονται από σύστημα βιντεοεπιτήρησης να έχει καταρτίσει σύμβαση με τον ΥΕ που είναι αρμόδιος για την εν λόγω συλλογή και αντικείμενο της σύμβασης ή αναγκαίο για την εκπλήρωση των αναληφθεισών συμβατικών υποχρεώσεων να είναι αποκλειστικά ή μεταξύ άλλων η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης.

Η αρχή της νομιμότητας συνδέεται με την αρχή του σκοπού, καθώς από τους σκοπούς της επεξεργασίας μπορεί να προκύψει και η κατάλληλη νομική βάση επεξεργασίας.

⁷¹ Βλ. ΕΣΠΑ, ό.π., σελ.16.

⁷² Βλ. ΕΣΠΑ, ό.π., σελ.10.

⁷³ Βλ. Ομάδα Εργασίας άρθρου 29, Γνωμόδοτηση 4/2004, ό.π., σελ.20.

⁷⁴ Βλ. Ομάδα Εργασίας άρθρου 29, ό.π., υπ' αριθμόν 18 υποσημείωση, σελ.20.

⁷⁵ Βλ. ΕΣΠΑ, ό.π., σελ.16.

Οι σκοποί για τους οποίους επιτρέπεται η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης (τουλάχιστον σε εθνικό επίπεδο) από την Οδηγία 1/2011 είναι όπως αναφέρεται πιο αναλυτικά πιο κάτω η προστασία προσώπων ή αγαθών και η παροχή υπηρεσιών υγείας. Η προστασία προσώπων ή αγαθών συνιστά έννομο συμφέρον του ΥΕ ή και τρίτου⁷⁶, το οποίο αυτός θεμιτά μπορεί να επιδιώκει μέσα βέβαια στα όρια που διαγράφονται από τον ΓΚΠΔ. Η πλέον πρόσφορη νόμιμη βάση επεξεργασίας για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης είναι η αναφερόμενη στο άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο στ', δηλαδή η διασφάλιση και εξυπηρέτηση των εννόμων συμφερόντων του ΥΕ ή τρίτου.

Έννομα συμφέροντα δεν έχει μόνο το υποκείμενο των δεδομένων αλλά και ο ΥΕ ή και ο τρίτος. Τα συμφέροντα του ΥΕ ή του τρίτου πρέπει να είναι αποδεκτά βάσει νόμου⁷⁷, υπό την έννοια ότι προβλέπονται στο νόμο (έννομα) αλλά και να συνάδουν με αυτόν (σύννομα)⁷⁸. Μπορεί να είναι νομικά, οικονομικά ή μη υλικά, θα πρέπει να υφίστανται πραγματικά και να αφορούν παρόν ζήτημα, δηλαδή να μην είναι υποθετικά ή πλασματικά⁷⁹. Σε ορισμένες περιπτώσεις αρκεί και ο επικείμενος κίνδυνος για να θεμελιώσει το έννομο συμφέρον, αυτός δηλαδή που βάσιμα πιθανολογείται και προσδοκάται (π.χ. τράπεζες ή καταστήματα που πωλούν πολύτιμα αγαθά ή χώροι στους οποίους είναι γνωστό ότι διαπράττονται συχνά εγκλήματα)⁸⁰. Τα έννομα συμφέροντα του ΥΕ πρέπει να προσδιορίζονται με σαφήνεια και ακρίβεια και μπορούν να είναι ποικίλα. Ο ακριβής προσδιορισμός τους είναι απαραίτητος γιατί στη συνέχεια πρέπει να σταθμιστούν με τα συμφέροντα ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων. Ο καθορισμός και η στάθμιση των εννόμων συμφερόντων γίνεται από τον ΥΕ. Η στάθμιση των εννόμων συμφερόντων έχει επιτακτικό χαρακτήρα και είναι υποχρεωτική για να διαπιστωθεί το σύννομο της επεξεργασίας⁸¹. Οι εύλογες και θεμιτές προσδοκίες του υποκειμένου των δεδομένων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τη διαπίστωση του εάν τα έννομα συμφέροντα του ΥΕ υπερσχύουν των δικών του εννόμων συμφερόντων ή δικαιωμάτων⁸². Δεν πρόκειται για τις υποκειμενικές προσδοκίες των ατόμων αλλά για το εάν εξωτερικός τρίτος κατ' αντικειμενική κρίση μπορεί λογικώς να αναμένει και να αντιληφθεί ότι παρακολουθείται από σύστημα βιντεοεπιτήρησης⁸³.

Δεν αναμένεται για παράδειγμα αντικειμενικά ένα φυσικό πρόσωπο να παρακολουθείται από τον εργοδότη του, σε χώρους διαβίωσης, σε αίθουσες εξετάσεων ή θεραπείας και σε εγκαταστάσεις υγιεινής, ενώ αναμενόμενη πρέπει να θεωρείται η παρακολούθησή του εντός της τράπεζας ή σε ΑΤΜ⁸⁴. Σύμφωνα με την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, οι βασικοί παράγοντες για την στάθμιση των εννόμων συμφερόντων εντάσσονται

⁷⁶ Ο ορισμός του τρίτου δίνεται στο άρθρο 4 αριθμός 10 του ΓΚΠΔ σύμφωνα με το οποίο τρίτος είναι «οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή, υπηρεσία ή φορέας, με εξαίρεση το υποκείμενο των δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τον εκτελούντα την επεξεργασία και τα πρόσωπα στα οποία, υπό την άμεση εποπτεία του υπεύθυνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία, είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.».

⁷⁷ Βλ. Μήτρου Α., ό.π., σελ.87.

⁷⁸ Βλ. Ιγγλεζάκη Ι., ό.π., σελ.118.

⁷⁹ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.11 με τις εκεί παρατιθέμενες παραπομπές.

⁸⁰ Βλ. ό.π.

⁸¹ Βλ. ό.π., σελ.13.

⁸² Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ. 196 και την υπ' αριθμόν 47 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ στην οποία παρέχονται και ορισμένα παραδείγματα σχετικά με το τι συνιστά έννομο συμφέρον του ΥΕ.

⁸³ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.14.

⁸⁴ Βλ. ό.π.

σε τέσσερις κατηγορίες: α) εκτίμηση του εννόμου συμφέροντος του ΥΕ, β) επιπτώσεις σε βάρος των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα, γ) προσωρινό αποτέλεσμα της στάθμισης και δ) πρόσθετες διασφαλίσεις από τον ΥΕ προκειμένου να αποφεύγονται αδικαιολόγητες επιπτώσεις σε βάρος των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα⁸⁵. Το ΕΣΠΔ θεωρεί καθοριστικό κριτήριο την ένταση της επέμβασης στα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ατόμου και προσθέτει στα παραπάνω κριτήρια της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 τον αριθμό των ενδιαφερομένων υποκειμένων των δεδομένων, το μέγεθος του υπό επιτήρηση χώρου, τα πραγματικά συμφέροντα των υποκειμένων των δεδομένων, το πεδίο κάλυψης, τα εναλλακτικά μέσα και γενικότερα οποιαδήποτε παράμετρο προκύπτει από την υπό εξέταση περίπτωση⁸⁶. Εκτιμητέα είναι η φύση του εννόμου συμφέροντος του ΥΕ και οι δυσμενείς συνέπειες της επεξεργασίας στα υποκείμενα των δεδομένων⁸⁷.

Το ΔΕΕ έχει αποφανθεί στην απόφαση C13/16⁸⁸ ότι για την εφαρμογή της προκείμενης νομικής βάσης πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά τρεις (3) προϋποθέσεις: α) η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος εκ μέρους του ΥΕ ή του τρίτου, β) η αναγκαιότητα της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου εννόμου συμφέροντος και γ) να μην υπερισχύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων των εννόμων συμφερόντων του ΥΕ ή του τρίτου⁸⁹. Για παράδειγμα η παρακολούθηση με κάμερα ανοιχτού και εύκολα προσβάσιμου χώρου στάθμευσης από ιδιωτική εταιρεία στάθμευσης εξαιτίας πολλών περιστατικών κλοπών συνιστά έννομο συμφέρον του ΥΕ που υπερισχύει των εννόμων συμφερόντων των ατόμων που κάνουν χρήση του χώρου της εταιρείας και σταθμεύουν τα αυτοκίνητά τους, καθώς παρακολουθούνται για περιορισμένο χρόνο και η παρακολούθηση ικανοποιεί και το δικό τους συμφέρον (αποτροπή κλοπών)⁹⁰. Αντίθετα, η εγκατάσταση κάμερας - ταμπλό (dash cam) σε όχημα που καταγράφει συνεχώς δεδομένα από την κυκλοφορία και από φυσικά πρόσωπα για το σκοπό της συλλογής στοιχείων σε περίπτωση ατυχήματος δεν υπερισχύει του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων των υποκειμένων των δεδομένων, το οποίο και προσβάλλει ουσιωδώς⁹¹. Η στάθμιση των εννόμων συμφερόντων του ΥΕ ή του τρίτου και του υποκειμένου των δεδομένων πρέπει να γίνεται ad hoc, δηλαδή μεμονωμένα και ξεχωριστά για την κάθε περίπτωση καθώς εξαρτάται από τις συγκεκριμένες περιστάσεις

⁸⁵ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Γνωμοδότηση 06/2014 σχετικά με την έννοια των εννόμων συμφερόντων του υπευθύνου επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 7 της οδηγίας 95/46/EK, WP 217 σελ.44.

⁸⁶ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.14.

⁸⁷ Βλ. *Μήτρον Α.*, ό.π., σελ.88.

⁸⁸ Το ιστορικό της απόφασης αφορά την πρόκληση φθοράς σε τρόλεϊ της εταιρίας Rīgas satiksme από επιβάτη που βρισκόταν σε πίσω κάθισμα ενός ταξί που είχε σταθμεύσει στην άκρη του οδοστρώματος. Η εταιρία ζήτησε από την ασφαλιστική εταιρία του ταξί αξίωση αποζημίωσης, η οποία αρνήθηκε να την καταβάλει με τον ισχυρισμό ότι υπαίτιος του ατυχήματος δεν είναι ο οδηγός του ταξί αλλά ο επιβάτης. Η εταιρία απευθύνθηκε στην αστυνομία της Λετονίας ζητώντας να της γνωστοποιήσει το ονοματεπώνυμο, τον αριθμό δελτίου ταυτότητας και τη διεύθυνση κατοικίας του επιβάτη προκειμένου να μπορέσει να ασκήσει εναντίον του αγωγή στα πολιτικά δικαστήρια της χώρας και να επιδιώξει την ικανοποίηση των χρηματικών της απαιτήσεων. Η αστυνομία κοινοποίησε μόνο το ονοματεπώνυμο του επιβάτη και αρνήθηκε να κοινοποιήσει τον αριθμό δελτίου ταυτότητας και τη διεύθυνση κατοικίας του. Δεν απέστειλε, επίσης, αντίγραφα των δηλώσεων των εμπλεκόμενων στο ατύχημα προσώπων. Κατά της απόφασης της αστυνομίας ασκήθηκε προσφυγή εκ μέρους της εταιρίας και εν συνεχεία αναίρεση εκ μέρους της αστυνομίας καθώς το πρωτοβάθμιο διοικητικό λετονικό δικαστήριο έκανε δεκτή τη προσφυγή, με αποτέλεσμα η υπόθεση να καταλήξει στο ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της Λετονίας που υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο Δ.Ε.Ε.

⁸⁹ Βλ. την υπ' αριθμόν 28 αιτιολογική σκέψη της απόφασης C13/16.

⁹⁰ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.13.

⁹¹ Βλ. ό.π., σελ.14.

της κάθε περίπτωσης⁹². Δεν αρκεί ο συσχετισμός αφηρημένων καταστάσεων ή η σύγκριση παρόμοιων περιπτώσεων⁹³. Η επίκληση του εννόμου συμφέροντος δε θα πρέπει να χρησιμοποιείται ούτε ως πρώτη, εύκολη λύση αλλά ούτε ως έσχατο μέσο⁹⁴ και η ύπαρξή του θα πρέπει να επαναξιολογείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα⁹⁵. Στη συντριπτική πλειοψηφία των αποφάσεων της ΑΠΔΠΧ απαντάται ως νομική βάση το έννομο συμφέρον του φυσικού ή νομικού προσώπου που έχει το ρόλο του ΥΕ και έχει εγκαταστήσει στο χώρο του σύστημα βιντεοεπιτήρησης.

Η νομική βάση του έννομου συμφέροντος του ΥΕ ή του τρίτου βάσει του ίδιου του γράμματος της διάταξης του άρθρου 6 παρ.1 του ΓΚΠΔ αλλά και της αιτιολογικής σκέψης 47 του προοιμίου μένει ανεφάρμοστη όταν η επεξεργασία πραγματοποιείται από δημόσιες αρχές⁹⁶. Αποκλείεται η επίκληση αυτής της νόμιμης βάσης κατά την άσκηση των καθηκόντων των δημοσίων αρχών. Αυτό συμβαίνει διότι σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 47 του ΓΚΠΔ εναπόκειται στο νομοθέτη να παρέχει δια νόμου τη νομική βάση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων από δημόσιες αρχές. Κατά συνέπεια, η εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης από δημόσιους φορείς ή αρχές θα πρέπει να προβλέπεται ρητώς και ειδικώς σε διάταξη νόμου. Το κενό που προκύπτει λόγω της αδυναμίας εφαρμογής της νομικής βάσης του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο στ' του ΓΚΠΔ καλύπτεται μέσω της επίκλησης και εφαρμογής του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο γ', δηλαδή της συμμόρφωσης του ΥΕ με έννομη υποχρέωση του. Η έννομη υποχρέωση μπορεί να προκύπτει τόσο από δίκαιο της ένωσης όσο και από το δίκαιο του κράτους μέλους⁹⁷ και θα πρέπει να προσδιορίζει τον σκοπό της επεξεργασίας και να θεσπίζει προδιαγραφές για τον καθορισμό του ΥΕ, του είδους των προσωπικών δεδομένων που υφίστανται επεξεργασία, των ενδιαφερόμενων υποκειμένων των δεδομένων και γενικότερα των προϋποθέσεων της σύννομης και θεμιτής επεξεργασίας⁹⁸. Στην ελληνική έννομη τάξη, για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σε δημόσιους χώρους από δημόσια αρχή ισχύει το άρθρο 14 του ν.3917/2011 και το ΠΔ 75/2020⁹⁹.

Ως νόμιμη βάση λοιπόν για την λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης από δημόσιες αρχές και φορείς δεν μπορεί να είναι σύμφωνα με το ΓΚΠΔ το έννομο συμφέρον αυτών αλλά μόνο η ειδική διάταξη νόμου, η οποία θα προσδιορίζει το σκοπό της επεξεργασίας, το είδος των δεδομένων και γενικότερα τους όρους που θα πρέπει να τηρούνται για να είναι νόμιμη η επεξεργασία. Οι έννομες υποχρεώσεις του ΥΕ στον δημόσιο τομέα μπορούν να εμπίπτουν και στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο ε' του ΓΚΠΔ. Πρόκειται για την περίπτωση που η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση δημοσίου συμφέροντος ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας από τον ΥΕ. Ο νόμιμος αυτός λόγος ενδέχεται να καλύπτει το πεδίο εφαρμογής του στοιχείου γ' της ίδιας παραγράφου του άρθρου 6 αλλά συγχρόνως αφήνει ένα ευρύ περιθώριο στον ΥΕ να διενεργήσει κατά τη διακριτική του ευχέρεια πράξεις επεξεργασίας οι οποίες δεν

⁹² Βλ. την υπ' αριθμόν 33 αιτιολογική σκέψη της απόφασης C13/16, *Μήτρου Α.*, ό.π., υπ' αριθμόν 248 υποσημείωση, σελ.88 και ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.11.

⁹³ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.13.

⁹⁴ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.11.

⁹⁵ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.11

⁹⁶ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.120 και *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.87.

⁹⁷ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ.191.

⁹⁸ Βλ. την υπ' αριθμόν 45 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

⁹⁹ Βλ. σχετ. παρακάτω την παράγραφο Ε.2.

υπαγορεύονται από κάποια έννομη υποχρέωση του και για αυτό δεν μπορούν να θεμελιωθούν στην περίπτωση της τήρησης νομικής υποχρέωσης¹⁰⁰. Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος - ορισμός της οποίας δεν περιέχεται στον ΓΚΠΔ - είναι ιδιαίτερα ευρεία και για αυτό ευρύτερο είναι και το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο ε' συγκριτικά με το στοιχείο γ'.

Σε κάθε περίπτωση η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για σκοπούς δημοσίου συμφέροντος θα πρέπει να ερμηνεύεται στενά ως περιορισμός ατομικού δικαιώματος αλλά λαμβάνοντας υπόψιν τις περιστάσεις της επεξεργασίας¹⁰¹ και να είναι απαραίτητη όπως αναφέρεται στο κείμενο του ΓΚΠΔ, ήτοι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας¹⁰². Η επιφανειακή εξέταση της έννοιας του δημοσίου συμφέροντος οδηγεί σε αβάσιμη επέκταση αρμοδιοτήτων και απαγορεύεται¹⁰³. Εκτός από τους δημόσιους φορείς και υπηρεσίες, η τοποθέτηση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπίτηρησης είναι πιθανό να προβλέπεται και να επιτρέπεται ή να επιβάλλεται από διάταξη νόμου και για άλλες κατηγορίες ΥΕ. Δεν περιορίζεται η νομική βάση της διάταξης νόμου αποκλειστικά στους δημόσιους φορείς και υπηρεσίες, στις οποίες κατ' ανάγκη εφαρμογής του ΓΚΠΔ χρησιμοποιούνται και άλλες κατηγορίες ΥΕ που κατά κύριο λόγο θα συνιστούν νομικά πρόσωπα δύναται να νομιμοποιούν την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης στη βάση του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο γ', επικαλούμενοι συμμόρφωση με διάταξη νόμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ισχύουσα νομοθεσία που διέπει τη λειτουργία των καζίνο.

Η τελευταία νόμιμη βάση επεξεργασίας που αναφέρεται στο άρθρο 6 παρ.1 του ΓΚΠΔ είναι η προστασία του ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων ή άλλου φυσικού προσώπου (6 παρ.1 στοιχείο δ' ΓΚΠΔ). Το σύννομο της επεξεργασίας εδράζεται στην αναγκαιότητα ζωτικού, δηλαδή ουσιώδους για τη ζωή συμφέροντος¹⁰⁴. Η συγκεκριμένη νόμιμη βάση μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο όταν είναι πρόδηλο ότι η επεξεργασία δεν μπορεί να έχει άλλη νομική βάση¹⁰⁵. Το πεδίο εφαρμογής της νόμιμης αυτής βάσης επεξεργασίας περιορίζεται έτι περισσότερο στην επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων για τα οποία τίθεται ως πρόσθετη προϋπόθεση η σωματική ή νομική αδυναμία του υποκειμένου των δεδομένων να παράσχει την συγκατάθεσή του¹⁰⁶. Η προστασία ζωτικού συμφέροντος φυσικού προσώπου θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως *ultimum refugium* και να εφαρμόζεται σε εξαιρετικά σοβαρές περιπτώσεις ή τουλάχιστον περιπτώσεις όπου προκύπτει κίνδυνος βλάβης της υγείας του προσώπου¹⁰⁷. Με δεδομένη την ύπαρξη ενός τουλάχιστον νόμιμου λόγου επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης (έννομο συμφέρον του ΥΕ ή τρίτου) δε διαφαίνεται να υπάρχει πεδίο για την εφαρμογή της νόμιμης βάσης του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο γ'. Η Ομάδα εργασίας του άρθρου 29 χρησιμοποιεί ως παράδειγμα όπου είναι αναγκαία η επεξεργασία για την προστασία των ζωτικών συμφερόντων τον εξ' αποστάσεως έλεγχο των ασθενών σε

¹⁰⁰ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.116.

¹⁰¹ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.85.

¹⁰² Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.113.

¹⁰³ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Γνωμοδότηση 4/2004, σελ.20.

¹⁰⁴ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.82.

¹⁰⁵ Βλ. την υπ' αριθμόν 46 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

¹⁰⁶ Βλ. άρθρο 9 παρ.2 στοιχείο γ' ΓΚΠΔ.

¹⁰⁷ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.111.

εντατική θεραπεία¹⁰⁸, η οποία ωστόσο στην Οδηγία 1/2011 εντάσσεται εννοιολογικά στο σκοπό της προστασίας προσώπων που συνιστά έννομο συμφέρον του ΥΕ.

Τούτων λεχθέντων, η πιο κατάλληλη νόμιμη βάση επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης είναι η προστασία του εννόμου συμφέροντος του ΥΕ ή τρίτου (άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο στ') που αποτελεί και τον κανόνα. Κατ' εξαίρεση, όταν πρόκειται για δημόσιες αρχές η παραπάνω βάση μένει σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ ανεφάρμοστη και χρησιμοποιείται ως βάση η συμμόρφωση του ΥΕ σε έννομη υποχρέωσή του (άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο γ') ή η εκπλήρωση δημοσίου καθήκοντος και συμφέροντος (άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο στ') στο μέτρο που οι δύο αυτές βάσεις αλληλοκαλύπτονται ως προς το πεδίο εφαρμογής του και είναι συναφείς. Η βάση του 6 παρ.1 στοιχείο γ' του ΓΚΠΔ εφαρμόζεται ως νόμιμος λόγος επεξεργασίας και όταν το ζήτημα της λειτουργίας συστήματος βιντεοεπίτηρησης ρυθμίζεται με διατάξεις συγκεκριμένου νόμου (π.χ. ο νόμος για τα Καζίνο). Το ότι οι συχνότερες νόμιμες βάσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης είναι το έννομο συμφέρον του ΥΕ ή το δημόσιο συμφέρον επισημαίνει και η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29¹⁰⁹.

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και το ΕΣΠΔ αναφέροντας ότι αν και κατ' αρχήν κάθε νομική βάση του άρθρου 6 παρ.1 του ΓΚΠΔ μπορεί να αποτελέσει νόμιμη βάση για την επεξεργασία δεδομένων βιντεοεπίτηρησης οι διατάξεις που είναι περισσότερο πιθανόν να χρησιμοποιηθούν είναι τα στοιχεία στ' (έννομο συμφέρον) και ε' (δημόσιο συμφέρον) του άρθρου 6 παρ.1 του ΓΚΠΔ¹¹⁰. Όλα τα παραπάνω ισχύουν για την περίπτωση που τα συστήματα βιντεοεπίτηρησης συλλέγουν και επεξεργάζονται απλά προσωπικά δεδομένα που είναι και το συνήθως συμβαίνουν. Όταν υφίστανται επεξεργασία ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα όπως για παράδειγμα στην περίπτωση που χρησιμοποιούνται συστήματα βιντεοεπίτηρησης σε νοσοκομεία ή κλινικές οι νόμιμες βάσεις επεξεργασίας είναι τηρουμένων των αναλογιών οι ίδιες, όπως αυτές προβλέπονται στο άρθρο 9 παρ.2 του ΓΚΠΔ. Πρόκειται για την περίπτωση που η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων (άρθρο 9 παρ.2 στοιχείο στ' ΓΚΠΔ)¹¹¹ ή για λόγους ουσιαστικού δημοσίου συμφέροντος βάσει του δικαίου της Ένωσης ή κράτους μέλους (άρθρο 9 παρ.2 στοιχείο ζ')¹¹². Έχοντας ως δεδομένο ότι η επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων κατ' αρχήν απαγορεύεται (άρθρο 9 παρ.1 ΓΚΠΔ) και κατ' εξαίρεση μόνο επιτρέπεται στις περιπτώσεις που περιοριστικά απαριθμούνται στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 9, είναι λογικό να τίθενται αυστηρές και ειδικές προϋποθέσεις για την επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης¹¹³.

B.2.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, ο συχνότερος νόμιμος λόγος επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης είναι το έννομο συμφέρον του ΥΕ

¹⁰⁸ Βλ. Ομάδα εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.19.

¹⁰⁹ Βλ. ό.π., όπου αναφέρονται ως λιγότερο συχνές περιπτώσεις η τήρηση σχετικής νομικής υποχρέωσης και η προστασία ζωτικού συμφέροντος.

¹¹⁰ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.10.

¹¹¹ Πρόκειται ουσιαστικά για μια παραλλαγμένη και πιο εξειδικευμένη διατύπωση της βάσης του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο γ' ΓΚΠΔ.

¹¹² Ο ενωσιακός νομοθέτης απαιτεί για τα ευαίσθητα δεδομένα - σε αντίθεση με την περίπτωση του δημοσίου συμφέροντος στο άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο στ' - να είναι επιπλέον αυτό «ουσιαστικό», όντας πιο αυστηρός στην προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης.

¹¹³ Βλ. άρθρο 20 της Οδηγίας 1/2011.

το οποίο έγκειται στην προστασία και την ασφάλεια του εννόμου αγαθού της περιουσίας ή της ιδιοκτησίας του ή της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας φυσικών προσώπων. Η Αρχή με την Οδηγία 1/2011 εξειδικεύει κατά τρόπο λεπτομερέστατο και πλήρη τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται η συλλογή δεδομένων εικόνας ή και ήχου με συστήματα βιντεοεπιτήρησης τόσο σε γενικές γραμμές, όσο και ειδικά από διάφορες κατηγορίες ΥΕ. Από αυτό συνάγεται ότι η Αρχή έχει προβεί σε μια a priori αξιολόγηση των εννόμων συμφερόντων του ΥΕ και των υποκειμένων των δεδομένων. Προϊόν αυτής της στάθμισης είναι το ίδιο το κείμενο της Οδηγίας 1/2011, από το οποίο είναι πρόδηλο ότι έχει προηγηθεί προσεκτική και ολιστική εκτίμηση της ιδιωτικότητας και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των φυσικών προσώπων από τη μία πλευρά και των εννόμων συμφερόντων και των δικαιωμάτων των ΥΕ από την άλλη.

Παρόλα αυτά, απαντώνται κάποιες αποφάσεις στις οποίες η Αρχή προβαίνει σε in concreto στάθμιση των εννόμων συμφερόντων των υποκειμένων των δεδομένων και του ΥΕ βάσει των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υπόθεσης. Μία τέτοια απόφαση είναι η 51/2008 που αφορούσε καταγγελία για λήψη εικόνας από την είσοδο της πολυκατοικίας στην οποία διέμενε ο καταγγέλλων από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης. Οι εικόνες μεταδίδονταν αποκλειστικά στο διαμέρισμα ενός ενοίκου (του καταγγελλόμενου) και η αριθμητική πλειοψηφία των ιδιοκτητών ήταν αντίθετη στην εγκατάσταση της κάμερας. Η Αρχή έκρινε ότι το έννομο συμφέρον του καταγγελλόμενου ΥΕ, δηλαδή οι λόγοι ασφάλειας δεν υπερέχουν του δικαιώματος της ιδιωτικότητας των υπολοίπων κατοίκων και διαμενόντων στην πολυκατοικία. Σταθμίζοντας τα έννομα συμφέροντα των δύο πλευρών (ασφάλεια-ΥΕ από τη μία και ιδιωτικότητα-υποκείμενα των δεδομένων από την άλλη) κρίθηκε ότι η παρακολούθηση της πόρτας της εισόδου της πολυκατοικίας με εικόνα που μεταδίδεται στο διαμέρισμα ενός ενοίκου προσβάλλει την ιδιωτικότητα των υπολοίπων και στερείται νόμιμης βάσης επεξεργασίας.

Ακόμα πιο χαρακτηριστική περίπτωση στην οποία η Αρχή έχει σταθμίσει τα έννομα συμφέροντα του ΥΕ και των υποκειμένων των δεδομένων είναι η απόφαση 77/2009. Ο Δήμος Αθηναίων ζήτησε τη γνώμη της Αρχής για την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε παιδικές χαρές και αιτιολόγησε την αναγκαιότητα εφαρμογής αυτού του μέτρου επικαλούμενος τις βλάβες που υφίστανται συνεχώς οι παιδικές χαρές εξαιτίας βανδαλισμών με αποτέλεσμα να υπόκεινται ουσιώδεις φθορές περιουσιακά στοιχεία του Δήμου, να ζημιώνεται οικονομικά ο τελευταίος για την αποκατάσταση τους και να διακινδυνεύεται η υγεία των παιδιών¹¹⁴ και των συνοδών τους. Σκοπός της επεξεργασίας ήταν κυρίως η προστασία των παιδιών που χρησιμοποιούν τις παιδικές χαρές, των συνοδών τους και των εργαζομένων του Δήμου αλλά και η προστασία των περιουσιακών αγαθών του τελευταίου. Η Αρχή απέκλεισε ελλείψει ειδικής νομοθετικής διάταξης εξαρχής τη δυνατότητα λειτουργίας των καμερών κατά τις ώρες που οι παιδικές χαρές είναι προσβάσιμες στο κοινό εξομοιώνοντάς τες με δημόσιο χώρο. Αυτό διότι όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην απόφαση: *«Η χρήση συστημάτων παρακολούθησης σε δημόσιους χώρους είναι επιτρεπτή μόνο για λόγους δημόσιου συμφέροντος που προβλέπονται ρητώς από τυπικό νόμο ή διάταγμα εκδιδόμενο κατόπιν ειδικής εξουσιοδότησεως. Όταν υπεύθυνος επεξεργασίας είναι δημόσια αρχή, απαιτείται, σύμφωνα και με την αρχή της νομιμότητας που διέπει τη δράση της Διοίκησης, η σχετική αρμοδιότητα για την εγκατάσταση και λειτουργία κλειστού κυκλώματος*

¹¹⁴ Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Δήμος Αθηναίων κάνει ειδική και εκτεταμένη αναφορά στα δικαιώματα των παιδιών και τονίζει ότι αποτελούν ευάλωτη ομάδα στην προσπάθεια του να δικαιολογήσει την ανάγκη τοποθέτησης καμερών.

τηλεόρασης να προβλέπεται ειδικώς από νομοθετική ή κανονιστική διάταξη, η οποία πρέπει, μεταξύ άλλων, να προσδιορίζει το σκοπό της επεξεργασίας.».

Δεδομένου ότι δεν υπήρχε σχετική διάταξη νόμου που να απονέμει στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης γενικά ή στον Δήμο Αθηναίων ειδικά την αρμοδιότητα εγκατάστασης καμερών σε παιδικές χαρές δεν υπήρχε η απαιτούμενη βάση για την ζητούμενη επεξεργασία. Στο σημείο αυτό, είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον ότι η Αρχή διατυπώνει τον κανόνα που εισάγεται στον ΓΚΠΔ¹¹⁵ περί της αδυναμίας επίκλησης και εφαρμογής της βάσης του εννόμου συμφέροντος του ΥΕ σε περίπτωση που ΥΕ είναι δημόσια αρχή ή φορέας και την ανάγκη ύπαρξης ειδικής διάταξης νόμου για τον προσδιορισμό της νόμιμης βάσης επεξεργασίας από δημόσιες αρχές. Αρνείται να εφαρμόσει ως νόμιμη βάση επεξεργασίας το έννομο συμφέρον του ΥΕ καθώς η μόνη αποδεκτή νόμιμη βάση θα ήταν ο νόμος που θα προσδιόριζε την υποχρέωση του ΥΕ για την τοποθέτηση καμερών σε παιδικές χαρές. Εξετάστηκε μόνο το ζήτημα της λειτουργίας των καμερών στις παιδικές χαρές κατά την ώρα που παραμένουν κλειστές οπότε και δε συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά ενός δημόσιου χώρου ελεύθερα προσβάσιμου.

Η Αρχή αναγνώρισε ότι ο Δήμος έχει έννομο συμφέρον να φροντίζει για την προστασία των εγκαταστάσεών του. Η αρμοδιότητα αυτή προκύπτει από τις διατάξεις του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων. Από την άλλη πλευρά, από τη στάθμιση του εννόμου συμφέροντος του Δήμου με αυτό των υποκειμένων των δεδομένων και ιδίως των παιδιών προκύπτουν μέσω της παρακολούθησης σοβαροί κίνδυνοι για την ανάπτυξη της ελευθερίας των τελευταίων. Η λειτουργία καμερών μπορεί να περιορίσει υπέρμετρα και δυσανάλογα την ανάπτυξη της ελευθερίας τους. Η Αρχή παρά τις σοβαρές επιφυλάξεις που ήγειρε κατέληξε τελικώς στο συμπέρασμα ότι το έννομο συμφέρον του Δήμου υπερισχύει και επέτρεψε δοκιμαστικά την εγκατάσταση κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης σε ένα περιορισμένο αριθμό δέκα (10) παιδικών χαρών του Δήμου Αθηναίων¹¹⁶. Στην απόφαση υπέρ της υπεροχής των εννόμων συμφερόντων του Δήμου συνέβαλε ότι οι παιδικές χαρές συνεισφέρουν στην ευημερία και φροντίδα του παιδιού και για αυτό οφείλουν να προστατεύονται επαρκώς.

Παρά το γεγονός ότι η συγκατάθεση δεν αποτελεί (εκτός από τα συγκροτήματα κατοικιών και γραφείων που λαμβάνει τη μορφή της ψήφου) γενικά πρόσφορη νόμιμη βάση για την επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης, η Αρχή στην απόφαση 77/2016 που αφορούσε τη χρήση καμερών για την απευθείας μετάδοση ή μαγνητοσκόπηση και ανάρτηση πανεπιστημιακών μαθημάτων/παραδόσεων στο διαδίκτυο, θεώρησε ότι η συλλογή και λήψη δεδομένων εικόνας και ήχου των καθηγητών μπορεί να βασιστεί στη συγκατάθεσή τους. Η απόφαση αναφέρει ότι συνέπεια του στοιχείου της εξάρτησης, που κατά κανόνα κυριαρχεί στις σχέσεις εργοδότη - εργαζόμενου αποδυναμώνεται η βαρύτητα της ελεύθερης συγκατάθεσης και ως εκ τούτου η συγκατάθεση αυτή δεν θα μπορούσε υπό άλλες συνθήκες να αποτελέσει τη νομιμοποιητική βάση για την επεξεργασία. Στην προκειμένη περίπτωση ωστόσο και παρότι οι καθηγητές είναι εργαζόμενοι του ΥΕ, δηλαδή του Πανεπιστημίου, η συγκατάθεση θεωρήθηκε ότι μπορεί να παρασχεθεί ελεύθερα δίχως να ασκηθεί πίεση και να υπάρχει το ενδεχόμενο ζημίας των υποκειμένων. Αυτό οφείλεται στα εξής τρία (3) στοιχεία: α) η καταγραφή των μαθημάτων δεν ήταν υποχρεωτική, β) η

¹¹⁵ Βλ. άρθρο 6 παρ.1 και την υπ' αριθμόν 46 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

¹¹⁶ Η επιφυλακτικότητα της Αρχής είναι φανερή και από το γεγονός ότι επιβλήθηκε στο Δήμο Αθηναίων υποχρέωση εκπόνησης μελέτης σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την αναλογικότητα του συστήματος βιντεοεπιτήρησης.

ανάρτηση του υλικού προϋπέθετε την έγκριση του καθηγητή και γ) οι καθηγητές Πανεπιστημίου απολαύουν ακαδημαϊκής ελευθερίας κατά την άσκηση του ακαδημαϊκού τους έργου και των σχετικών δραστηριοτήτων τους. Απαραίτητη ήταν και η συγκατάθεση των φοιτητών.

B.3. Η αρχή του σκοπού

B.3.1. Γενική Προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Η αρχή του σκοπού¹¹⁷ παρά το γεγονός ότι δεν υφίσταται ιεράρχηση μεταξύ των αρχών επεξεργασίας στο άρθρο 5 του ΓΚΠΔ, προκύπτει εν τούτοις πράγματι ότι πρέπει να θεωρείται ως κεφαλαιώδης αρχή επεξεργασίας έχουσα την πρωτοκαθεδρία μεταξύ των αρχών επεξεργασίας, έστω και ως πρώτη μεταξύ ίσων¹¹⁸, συνιστώντας το βασικό πυλώνα της ρύθμισης της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων¹¹⁹. Τούτο διότι συνδέεται στενά με τις υπόλοιπες αρχές επεξεργασίας, η νομιμότητα (νομική βάση) της επεξεργασίας εξαρτάται από το σκοπό επεξεργασίας¹²⁰, ενώ ο καθορισμός σαφούς σκοπού συνιστά απαραίτητο όρο για την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων¹²¹. Ο σκοπός πρέπει να καθορίζεται πριν την έναρξη της επεξεργασίας. Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων θα πρέπει να εξυπηρετεί κάποιον σκοπό, ο οποίος θα πρέπει να είναι νόμιμος και συγκεκριμένος¹²². Δεν επιτρέπεται να γίνεται επεξεργασία προσωπικών δεδομένων χωρίς κανέναν σκοπό ή με τη σκέψη ότι υπάρχει ενδεχόμενο να αποδειχθούν χρήσιμα στο μέλλον¹²³, με πρόθεση δηλαδή μελλοντικού προσδιορισμού του σκοπού. Ο επιλεχθείς σκοπός πρέπει να τηρεί τα κριτήρια νομιμότητας που τίθενται και επιβάλλονται τόσο από Σύνταγμα, το θεμελιώδη νόμο του Κράτους, όσο και από τον κοινό νομοθέτη (λ.χ. άρθρα 174,178 και 179 ΑΚ)¹²⁴.

Οι σκοποί πρέπει να είναι σύμφωνοι τόσο με τη σχετική νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, όσο και με το ισχύον δίκαιο εν γένει¹²⁵. Ο σκοπός πρέπει να περιγράφεται επακριβώς κατά τη συλλογή των δεδομένων, να είναι ρητός και σαφής έτσι ώστε όλοι να τον αντιλαμβάνονται με τον ίδιο τρόπο ανεξαρτήτως πολιτισμικής ή γλωσσικής διαφοροποίησης. Ασαφείς, αμφισβητούμενοι, αόριστοι και γενικόλογα διατυπωμένοι σκοποί οδηγούν σε μη σύννομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η αρχή του σκοπού έχει μια διπλή όψη: αυτή του προσδιορισμού του σκοπού και αυτή του περιορισμού του σκοπού¹²⁶. Δεν επιτρέπεται περαιτέρω επεξεργασία δεδομένων για σκοπό ασύμβατο προς τον αρχικό. Κάθε νέος σκοπός επεξεργασίας ασύμβατος με τον αρχικό χρειάζεται μία νέα νομική βάση και δε μπορεί να στηριχθεί στη νομιμότητα του σκοπού και

¹¹⁷ Ως αρχή περιορισμού του σκοπού αναφέρεται στο κείμενο του ΓΚΠΔ στο άρθρο 5 παρ.1 στοιχείο β'.

¹¹⁸ Βλ. *Μίτλεττον Φ.*, ό.π., σελ.54.

¹¹⁹ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.59.

¹²⁰ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.80 και Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ.157.

¹²¹ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ.156.

¹²² Βλ. *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.66.

¹²³ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ.157.

¹²⁴ Βλ. *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π.

¹²⁵ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Γνώμη 3/2013 σχετικά με τον περιορισμό του σκοπού, WP 203 (αγγλική έκδοση) σελ.19-20.

¹²⁶ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.59.

εν γένει της επεξεργασίας που έχουν υποστεί ήδη τα συλλεχθέντα προσωπικά δεδομένα¹²⁷. Απαιτείται για την περαιτέρω αυτή επεξεργασία για το νέο ασύμβατο σκοπό πρόσθετη νομική βάση, διαφορετική από εκείνη που δικαιολογεί τη μέχρι τότε επεξεργασία. Εξ' αντιδιαστολής προκύπτει από το γράμμα του νόμου ότι η περαιτέρω επεξεργασία επιτρέπεται για σκοπούς που κρίνονται συμβατοί με τον αρχικό σκοπό. Επιπλέον, ο ίδιος ο ΓΚΠΔ αναφέρει ρητά ως παράδειγμα συμβατότητας τους σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας και τους στατιστικούς σκοπούς, υπό την επιφύλαξη του άρθρου 89 του ΓΚΠΔ, που προβλέπει την τήρηση κατάλληλων εγγυήσεων και συγκεκριμένα τη λήψη τεχνικών οργανωτικών μέτρων. Η αρχή του σκοπού συνδέεται στενά μεταξύ άλλων και με την αρχή της αναλογικότητας, καθώς η επεξεργασία δεν πρέπει να υπερβαίνει το σκοπό της.

Τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης όπως παρατηρεί και η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 εγκαθίστανται σε τελείως διαφορετικούς χώρους όπως για παράδειγμα: α) εντός και πλησίον δημοσίων κτιρίων ή δημοσίων κτιρίων στα οποία έχει πρόσβαση το κοινό, β) σε στάδια και αθλητικές εγκαταστάσεις, γ) στον τομέα των μεταφορών και σε σχέση με την οδική κυκλοφορία, δ) σε χώρους γύρω από σχολεία, ε) εντός ιατρικών και νοσοκομειακών εγκαταστάσεων και εν γένει σε χώρους παροχής ιατρικής φροντίδας και περίθαλψης, νοσηλείας και παρακολούθησης ασθενών, στ) σε αεροδρόμια, πλοία και περιοχές κοντά στα σύνορα, ζ) από ιδιωτικούς αστυνομικούς, η) εντός και πλησίον σούπερμάρκετ και καταστημάτων, θ) εντός συγκροτημάτων ιδιωτικών κατοικιών και σε παρακείμενους χώρους και ι) για δημοσιογραφικούς και διαφημιστικούς σκοπούς¹²⁸. Ο μεγάλος αριθμός των χώρων στους οποίους μπορούν να τοποθετηθούν και πράγματι τοποθετούνται και λειτουργούν συστήματα βιντεοεπιτήρησης σε συνδυασμό με την τελείως διαφορετική φύση των χώρων αυτών, των υπηρεσιών που παρέχουν καθώς και των αναγκών και των στόχων που καλούνται να εξυπηρετήσουν αποδεικνύουν: α) το μεγάλο αριθμό των σκοπών επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης και β) το γεγονός του πόσο μπορεί να ποικίλουν και να διαφοροποιούνται μεταξύ τους οι σκοποί αυτοί. Ο σκοπός του κάθε συστήματος βιντεοεπιτήρησης είναι παράμετρος του χώρου που τοποθετείται και της φύσης των υπηρεσιών που αυτός παρέχει. Πρόκειται για παράγοντες που μεταβάλλονται ανάλογα με τις συνθήκες του εκάστοτε χώρου και προσαρμόζονται σε αυτές.

Η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 προβαίνει σε μία κατηγοριοποίηση και ομαδοποίηση των σκοπών που εξυπηρετούν τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης καταλήγοντας στις εξής έξι (6) περιπτώσεις πιθανών σκοπών επεξεργασίας: α) προστασία των ατόμων, β) προστασία της ιδιοκτησίας, γ) δημόσιο συμφέρον, δ) ανίχνευση, πρόληψη και έλεγχος παραβάσεων, ε) διάθεση αποδεικτικών στοιχείων και στ) άλλα νόμιμα συμφέροντα. Οι σκοποί των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης μπορεί να προβλέπονται υποχρεωτικώς σε ειδικές νομοθετικές διατάξεις των κρατών, να αποδίδονται σε αυτούς ιδιαίτερη σημασία από συγγενείς των ατόμων στις οποίες αναφέρονται τα δεδομένα (π.χ. αναζήτηση αγνοούμενου φυσικού προσώπου) ή να χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο σε τρίτες χώρες εκτός Ε.Ε. για ακραίες περιπτώσεις (π.χ. πρόληψη διγαμίας ή προβολή σκληρών συνθηκών διαβίωσης στη φυλακή από αστυνομική αρχή δίχως την ύπαρξη νόμιμης βάσης)¹²⁹. Οι σκοποί των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης τελούν σε άμεση συνάρτηση και με τις εκάστοτε κοινωνικές

¹²⁷ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ.157

¹²⁸ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Γνωμοδότηση 4/2004, υπ' αριθμόν 3 υποσημείωση, σελ.3.

¹²⁹ Βλ. ό.π., σελ.3-4.

και πολιτικοοικονομικές συνθήκες που ισχύουν σε συγκεκριμένη χώρα, με τις κρατούσες κοινωνικές και περί δικαίου αντιλήψεις και με τα ισχύοντα νομοθετικά καθεστάτα. Το ΕΣΠΑ αναφέρει ως σκοπούς τους οποίους μπορεί να υπηρετεί η βιντεοεπιτήρηση την προστασία της ιδιοκτησίας κα άλλων περιουσιακών στοιχείων από ληστεία, κλοπή ή βανδαλισμό, την προστασία της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων για αγωγές αστικού χαρακτήρα¹³⁰.

Σε εθνικό επίπεδο, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης ως ήδη ελέγχθη ρυθμιζόταν στο παρελθόν και εξακολουθεί να ρυθμίζεται με Οδηγίες της Αρχής. Πρόκειται για την Οδηγία 1122/2000 η οποία αντικαταστάθηκε από την ισχύουσα μέχρι σήμερα Οδηγία 1/2011. Οι σκοποί για τους οποίους επιτρέπεται η λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω αυτών δε ρυθμιζόταν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο και στις δύο Οδηγίες. Στην οδηγία 1122/2000 ως σκοποί για τους οποίους επιτρέπεται η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης αναφέρονταν πρώτον η προστασία προσώπων ή αγαθών και δεύτερον η ρύθμιση της κυκλοφορίας. Στην Οδηγία 1/2011 ορίζεται (άρθρο 2 παρ.1) ότι οι σκοποί για τους οποίους επιτρέπεται η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι η προστασία προσώπων ή/και αγαθών και η παροχή υπηρεσιών υγείας. Η παροχή υπηρεσιών υγείας θεωρείται ως μερικότερη και ιδιαίτερη περίπτωση που ουσιαστικά εντάσσεται στην προστασία προσώπων και ως τέτοια υπόκειται σε ειδικότερες ρυθμίσεις και προϋποθέσεις ως προς τη νομιμότητα λειτουργίας των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης. Η προϊσχύσασα Οδηγία όριζε δύο (2) σκοπούς για τους οποίους επιτρέπεται η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Η ισχύουσα επί του παρόντος Οδηγία επέλεξε να κρατήσει από την προηγούμενη έναν (1) μόνο σκοπό, αυτόν της προστασίας των προσώπων/ή και αγαθών και να αναφέρει ως ειδική και ιδιαίτερη περίπτωση της προστασίας προσώπων την παροχή υπηρεσιών υγείας. Ο σκοπός της ρύθμισης κυκλοφορίας που προβλεπόταν στην καταργηθείσα Οδηγία 1122/2000 έχει εκλείψει και δεν συμπεριλαμβάνεται στους σκοπούς της Οδηγίας 1/2011. Πρόκειται για σκοπό που προβλέπεται στο ν.3917/2011 στις ρυθμίσεις του οποίου εντάσσεται.

Ο σκοπός της προστασίας προσώπων ή/και αγαθών μπορεί να αφορά ενδεικτικά την προστασία του χώρου και των αγαθών που ευρίσκονται στο χώρο αυτό από παράνομες πράξεις, την ασφάλεια της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της υγείας, και της περιουσίας τρίτων που βρίσκονται στο χώρο, τη διαφύλαξη της φήμης του χώρου, τη διασφάλιση των συναλλαγών, την ασφαλή παραμονή και διακίνηση επιβατών¹³¹. Η βιντεοεπιτήρηση πάντως που αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην «ασφάλεια» δεν είναι επαρκώς συγκεκριμένη¹³², με αποτέλεσμα να παραβιάζεται η αρχή του προσδιορισμού και περιορισμού του σκοπού. Ο σκοπός μπορεί να επιδιώκεται από οποιονδήποτε ΥΕ αδιακρίτως, ανεξάρτητα εάν πρόκειται για φυσικό πρόσωπο ή Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου/ΝΠΙΔΔ, δημοτική, δημόσια αρχή ή Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου/ΝΠΙΔ (π.χ. εταιρείες ανεξάρτητα από την εταιρική μορφή και τον τύπο τους, σωματεία, ιδρύματα κ.α).

Ο σκοπός της προστασίας προσώπων για παροχή υπηρεσιών υγείας αφορά την παρακολούθηση βαριά νοητικά ή ψυχικά ασθενών που ενδέχεται να προκαλέσουν βλάβη στους ίδιους ή σε τρίτους και μπορεί να επιδιώκεται μόνο από νοσηλευτικά ιδρύματα,

¹³⁰ Βλ. ΕΣΠΑ, ό.π., σελ.10.

¹³¹ Βλ. άρθρο 2 στοιχείο α' της Οδηγίας 1/2011.

¹³² Βλ. ΕΣΠΑ, ό.π., σελ.10.

ψυχιατρικά ιδρύματα περίθαλψης ατόμων με αναπηρία και παρόμοιους φορείς υπηρεσιών υγείας¹³³ και υπό τους ειδικότερους όρους που προβλέπονται στο ειδικό μέρος της Οδηγίας (άρθρο 20). Σε αντίθεση με το γενικότερο σκοπό της προστασίας προσώπων ή/ και αγαθών που ΥΕ μπορεί να οριστεί οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο χωρίς περιορισμό, στον σκοπό της προστασίας προσώπων για παροχή υπηρεσιών υγείας ορίζεται συγκεκριμένα και ειδικά ποιος μπορεί να αποκτήσει το ρόλο του ΥΕ, ήτοι να εγκαταστήσει και λειτουργήσει συστήματα βιντεοεπίτηρησης και να επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα για αυτό το σκοπό. Η διαφοροποίηση που γίνεται στην Οδηγία ως προς το πρόσωπο του ΥΕ καταδεικνύει ότι ο σκοπός της προστασίας προσώπων για παροχή υπηρεσιών υγείας συνιστά περίπτωση που χρήζει ιδιαίτερης μεταχείρισης και ειδικής ρύθμισης, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 20 της Οδηγίας στις οποίες άλλωστε παραπέμπει η διάταξη του άρθρου 2.

B.3.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ

Με την 28/2004 απόφαση η Αρχή έκρινε ότι είναι νόμιμη η λειτουργία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης αποτελούμενου από διακόσιες ενενήντα τρεις (293) κάμερες που τοποθετήθηκαν στο οδικό δίκτυο της Αττικής από τη Διεύθυνση Ασφάλειας Ολυμπιακών Αγώνων με σκοπό την απρόσκοπτη διαχείριση της κυκλοφορίας των οχημάτων και πεζών και τη ρύθμισή τους και την άμεση επέμβαση της Δημόσιας εξουσίας σε περιπτώσεις προσβολής προσώπων και αγαθών από έκνομες ενέργειες. Το εν λόγω σύστημα βιντεοεπίτηρησης συνέλεγε δεδομένα εικόνας και ήχου. Η συγκεκριμένη απόφαση αφορούσε το διάστημα 01/07/2004 έως 04/10/2004 και έκρινε νόμιμη τη λειτουργία του συστήματος με αιτιολογία την ανάγκη ασφαλούς και επιτυχούς διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων που θα λάμβαναν χώρα εκείνο το χρονικό διάστημα στην Ελλάδα και την ασφάλεια του μεγάλου και αυξημένου αριθμού επισκεπτών. Με την 63/2004 απόφαση η Αρχή κλήθηκε να αποφανθεί επί της συνέχισης λειτουργίας του παραπάνω συστήματος με σκοπό τη διαχείριση της κυκλοφορίας των οχημάτων και των πεζών στο Νομό Αττικής. Το σύστημα παρακολουθείτο και ελεγχόταν από το ΘΕΠΕΚ της Διεύθυνσης Τροχαίας Αττικής και επίσης ήταν διαθέσιμο σε απομακρυσμένα Κέντρα Διοίκησης (ΓΕΕΘΑ, Υπουργείο Δημόσιας Τάξης κ.α.). Η Αρχή επέτρεψε τελικώς την παράταση λειτουργίας του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης θέτοντας όμως περιορισμούς και συγκεκριμένες προϋποθέσεις για τη λειτουργία του. Μεταξύ άλλων και εφαρμόζοντας την αρχή του περιορισμού του σκοπού, αποφάσισε ότι η λειτουργία του συστήματος επιτρέπεται αποκλειστικά και μόνο για το δηλωθέν σκοπό της διαχείρισης της κυκλοφορίας και ως εκ τούτου οποιαδήποτε χρήση του συστήματος για άλλο σκοπό από αυτόν είναι παράνομη. Κρίθηκε ότι απαγορεύεται η χρήση του συστήματος και η αξιοποίηση των συλλεγόμενων και καταγραφόμενων δεδομένων για οποιονδήποτε άλλο λόγο, συμπεριλαμβανομένης της διαπίστωσης παραβατικών πράξεων, άλλων από αυτές, που σχετίζονται με την διαχείριση της κυκλοφορίας. Δεν ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθεί για παράδειγμα υλικό από το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης για την ανίχνευση, εξακρίβωση ή διερεύνηση ενός εγκλήματος άσχετου με τη διαχείριση της κυκλοφορίας.

Στη συνέχεια, ζητήθηκε εκ νέου από την Αρχή να επιτρέψει τη συνέχιση λειτουργίας του συγκεκριμένου συστήματος βιντεοεπίτηρησης. Το αίτημα παράτασης λειτουργίας συνοδεύοταν και από ένα αίτημα επέκτασης του σκοπού και ειδικότερα προσθήκης ως δευτερογενούς σκοπού επεξεργασίας της προστασίας προσώπων και αγαθών στην οποία περιλαμβάνονται: α) η ειδική πρόληψη και εξιχνίαση σοβαρών αξιόποινων πράξεων, με

¹³³ Βλ. άρθρο 2 στοιχείο β' της Οδηγίας 1/2011.

αναφορά στη δυνατότητα χρήσης του συστήματος κατά τη διάρκεια συγκεντρώσεων ή συναθροίσεων, β) η διαχείριση σοβαρών περιστατικών ασφάλειας και κρίσεων, γ) η προστασία επισήμων προσώπων κατά τις μετακινήσεις τους, δ) η προστασία ευπαθών στόχων (δημοσίων κτιρίων, πρεσβειών κλπ.), χωρίς αυτά να προσδιορίζονται ειδικότερα και συγκεκριμένα, ε) ο συντονισμός και έλεγχος του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του και στ) η καταγραφή και διαβίβαση στις αρμόδιες αστυνομικές, εισαγγελικές και δικαστικές αρχές δεδομένων σε περίπτωση θανατηφόρων τροχαίων ατυχημάτων και τροχαίων ατυχημάτων με εγκατάλειψη, καθώς και σε περίπτωση σοβαρών εγκληματικών αξιόποινων πράξεων. Πρωτογενής σκοπός παρέμενε η ρύθμιση της κυκλοφορίας.

Τυχόν διεύρυνση του σκοπού και αποδοχή του αιτήματος του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης θα οδηγούσε στην εγκατάσταση ενός γενικού συστήματος ηλεκτρονικής εποπτείας που θα κάλυπτε, πέραν της ρύθμισης της κυκλοφορίας, όλες τις δυνατές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στους δημόσιους χώρους όπου έχουν εγκατασταθεί οι μηχανές λήψης. Η Αρχή στην 58/2005 απόφαση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αφενός από το αίτημα του ΥΕ και τα στοιχεία που αυτός υπέβαλε δεν προκύπτει η αποτελεσματικότητα του συστήματος σχετικά με την πρόληψη και καταστολή των αξιόποινων πράξεων που βλάπτουν τη δημόσια ασφάλεια, αφετέρου ειδικές επιστημονικές μελέτες απέδειξαν ότι η λειτουργία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης δεν οδηγεί σε μείωση της εγκληματικότητας ούτε σε αύξηση του αισθήματος ασφάλειας των φυσικών προσώπων. Η παρουσία καμερών είναι αποτελεσματική για την μείωση της εγκληματικότητας σε μικρής έκτασης φυλασσόμενους χώρους όπως οι χώροι στάθμευσης και όχι σε μεγάλης κλίμακας χώρους όπως είναι οι δημόσιοι χώροι. Παράλληλα, η λειτουργία των καμερών επεμβαίνει δυσανάλογα στην ιδιωτική ζωή των ατόμων και περιορίζει υπερβολικά το δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητας τους και της ελεύθερης συμμετοχής στην κοινωνική και οικονομική ζωή παραβιάζοντας και συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα (δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας/άρθρο 5 παρ.1 Σ, ιδιωτικής ζωής/άρθρο 9 Σ και προστασίας των προσωπικών δεδομένων/άρθρο 9^Α Σ).

Εφαρμόζοντας την αρχή της αναλογικότητας, συνδέοντας δηλαδή τις πράξεις επεξεργασίας με το σκοπό τους από τη μία και την αρχή του περιορισμού του σκοπού από την άλλη, η Αρχή απέρριψε το αίτημα διεύρυνσης του σκοπού επεξεργασίας ελλείψει ειδικής και συγκεκριμένης απειλής για τη δημόσια ασφάλεια και την έννομη τάξη. Τυχόν αποδοχή του αιτούμενου σκοπού θα οδηγούσε σε καθολική και δυσανάλογη προσβολή των δικαιωμάτων των πολιτών παραβιάζοντας την αρχή της αναλογικότητας. Από την άλλη μεριά, επισημαίνεται στην απόφαση ότι σε περίπτωση έκτακτης και ειδικής ανάγκης ενδέχεται να επιτραπεί η χρήση των δεδομένων του συστήματος βιντεοεπιτήρησης και για άλλο σκοπό¹³⁴. Σε μία τέτοια περίπτωση η μετέπειτα αυτή χρήση των δεδομένων για το σκοπό της προστασίας προσώπων ή και αγαθών θα είναι συμβατή με τον αρχικό σκοπό της διαχείρισης της κυκλοφορίας. Η Αρχή έκανε δεκτή με την 39/2006 απόφασή της αίτηση για περαιτέρω παράταση λειτουργίας του συστήματος βιντεοεπιτήρησης, ενόψει της ταυτότητας του σκοπού. Απαραίτητος όρος για να επιτραπεί η συνέχιση της λειτουργίας του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης ήταν η εξακολούθηση τήρησης της αρχής του περιορισμού του

¹³⁴ Η υπ' αριθμόν 58/2005 απόφαση αναφέρει επί λέξει ότι: «Αυτό δεν αποκλείει το ενδεχόμενο, σε περίπτωση έκτακτης και ειδικής ανάγκης, να επιτραπεί η χρήση δεδομένων για άλλο σκοπό, αλλά μόνο μετά από ειδική άδεια της Αρχής, η οποία εκδίδεται κατόπιν υποβολής ειδικού και συγκεκριμένου αιτήματος του υπεύθυνου επεξεργασίας και υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των υποκειμένων.».

σκοπού, δηλαδή η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων μόνο για τον καθορισμένο σκοπό της διαχείρισης της κυκλοφορίας.

Το ιστορικό της 7/2008 απόφασης αφορά καταγγελία για χρήση των καμερών που έχουν εγκατασταθεί στο οδικό δίκτυο του Νομού Αττικής από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και την Ελληνική Αστυνομία με σκοπό τη ρύθμιση της κυκλοφορίας¹³⁵. Σύμφωνα με την καταγγελία, πραγματοποιούνταν επεξεργασία προσωπικών δεδομένων κατά τις κινητοποιήσεις των πολιτών και ειδικότερα κατά το χρονικό διάστημα που λάμβανε χώρα προγραμματισμένη πορεία στην πόλη της Αθήνας. Η ομάδα ελέγχου της Αρχής διαπίστωσε ότι συγκεκριμένες κάμερες άλλαξαν στόχευση και στράφηκαν προς το χώρο της προσυγκέντρωσης των διαδηλωτών και προς το χώρο όπου εξελισσόταν η πορεία τους. Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης - Ελληνική Αστυνομία προέβαλε τον ισχυρισμό ότι έχουν συμμορφωθεί πλήρως προς τις υποδείξεις της Αρχής και προς το περιεχόμενο των προηγούμενων αποφάσεων που καθορίζουν τις προϋποθέσεις νομιμότητας λειτουργίας του εν λόγω συστήματος βιντεοπτήρησης. Ισχυρίστηκαν ακόμα ότι σκοπός της λήψης εικόνας από την πορεία των διαδηλωτών δεν ήταν η επόπτευση και η παρακολούθηση αυτής αλλά η διαχείριση της κυκλοφορίας και ειδικότερα η διακοπή της κυκλοφορίας των οχημάτων κατά το μήκος της πορείας, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οχήματα - και, κυρίως, μοτοποδήλατα ή δίκυκλες μηχανές - τηρούν την εφαρμογή των μέτρων της διακοπής της κυκλοφορίας κατά την εξέλιξη της πορείας. Η Αρχή απέρριψε τον ισχυρισμό ότι η επεξεργασία πραγματοποιήθηκε για το σκοπό της διαχείρισης της κυκλοφορίας, δοθέντος ότι η κυκλοφορία των οχημάτων στη συγκεκριμένη διαδρομή είχε διακοπεί, ακριβώς λόγω της διενέργειας της πορείας. Πραγματικός και υποκρυπτόμενος σκοπός επεξεργασίας ήταν η παρακολούθηση και ο έλεγχος της πορείας και όχι ο επιτρεπόμενος σκοπός διαχείρισης της κυκλοφορίας. Λόγω της παραβίασης της αρχής του περιορισμού του σκοπού η πραγματοποιηθείσα επεξεργασία κρίθηκε παράνομη.

Με την απόφαση 3/2007 απόφαση η Αρχή έκρινε ότι είναι κατ' αρχήν επιτρεπτή η εγκατάσταση και λειτουργία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης σε εσωτερικούς χώρους οικίας μέσω της οποίας παρακολουθείται η δραστηριότητα της οικιακής βοηθού που είναι επιφορτισμένη με την επιμέλεια και τη φροντίδα ανήλικων τέκνων¹³⁶ και ότι ο σκοπός της ασφάλειας των χώρων της οικίας και των ανήλικων τέκνων που βρίσκονται υπό την εποπτεία της οικιακής βοηθού είναι κατ' αρχήν νόμιμος, σαφής και καθορισμένος. Η νομιμότητα του σκοπού δεν αρκεί από μόνη της για να καταστήσει νόμιμη την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Θα πρέπει να πληρούνται σωρευτικά και οι υπόλοιπες αρχές επεξεργασίας και να συμμορφώνεται ο ΥΕ με όλες του τις υποχρεώσεις. Στην προκειμένη περίπτωση, ο ΥΕ δεν είχε ενημερώσει καθόλου την οικιακή βοηθό για την εγκατάσταση και λειτουργία του συστήματος βιντεοεπίτηρησης τοποθετώντας την κάμερα κρυφά. Η υποχρέωση ενημέρωσης της οικιακής βοηθού ως υποκειμένου των δεδομένων είναι θεμελιώδης και συνιστά αναφαίρετο δικαίωμά της από το οποίο εξαρτάται και η αποτελεσματική άσκηση των άλλων δικαιωμάτων της. Επίσης, δεν είχε προβεί σε γνωστοποίηση του συστήματος

¹³⁵ Πρόκειται για το ανωτέρω αναφερόμενο σύστημα βιντεοεπίτηρησης.

¹³⁶ Είναι αξιοσημείωτο ότι η εν λόγω απόφαση θεωρεί ότι η λειτουργία συστήματος βιντεοεπίτηρησης παρότι προσβάλλει την αξιοπρέπεια και την ιδιωτικότητα της εργαζόμενης οικιακής βοηθού λόγω του διαρκή ελέγχου της συμπεριφοράς της είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας και δικαιολογείται ουσιαστικά από τη φύση και τις συνθήκες της εργασίας καθώς είναι απαραίτητη για την ασφάλεια των ανήλικων τέκνων του ΥΕ. Σε κάθε περίπτωση δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί το υλικό από τις κάμερες ως αποκλειστικό κριτήριο της συμπεριφοράς και της αποδοτικότητας της οικιακής βοηθού.

βιντεοεπιτήρησης και της έναρξης της επεξεργασίας¹³⁷. Λόγω των παραπάνω παραλείψεων του ΥΕ που παραβίαζαν διατάξεις της νομοθεσίας για τα προσωπικά δεδομένα η επεξεργασία κρίθηκε παράνομη¹³⁸ παρά το γεγονός ότι ο σκοπός της ήταν νόμιμος. Ο καταρχήν νόμιμος σκοπός επιβάλλεται να επιτευχθεί αποκλειστικά στο πλαίσιο που προδιαγράφουν οι προαναφερόμενοι εκ του νόμου απαιτούμενοι όροι και προϋποθέσεις. Η αρχή του σκοπού δεν εξετάζεται αυτοτελώς αλλά συνδυαστικά με τις υπόλοιπες αρχές επεξεργασίας και εν γένει τις διατάξεις του ΓΚΠΔ. Δε μπορεί να θεμελιώσει μόνη της τη νομιμότητα της επεξεργασίας, αν δεν τηρούνται συνάμα και σωρευτικά οι υπόλοιπες αρχές επεξεργασίας και οι υποχρεώσεις του ΥΕ.

Η στενή συνάφεια και η άμεση σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στην αρχή του σκοπού και στην αρχή της αναλογικότητας¹³⁹ είναι εμφανής στην υπ' αριθμόν 46/2008 απόφαση της Αρχής στην οποία εξέτασε αίτημα λειτουργίας κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης σε λεωφορεία για το σκοπό της προστασίας της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας επιβατών και εργαζόμενων (οδηγών). Ως σκοπός δηλώθηκε επίσης ο έλεγχος της οδικής και κοινωνικής συμπεριφοράς του οδηγού. Το αίτημα αφορούσε την τοποθέτηση δύο (2) καμερών στο εσωτερικό κάθε λεωφορείου, μία στο μπροστινό μέρος και μία στο πίσω μέρος. Ειδικότερα, η πρώτη κάμερα θα κατέγραφε τον οδηγό και η πίσω το εσωτερικό μέρος του λεωφορείου, με εικόνα από πίσω προς τα εμπρός. Η Αρχή έκρινε ότι ο σκοπός παρακολούθησης του εργαζόμενου οδηγού δεν είναι νόμιμος, ενώ ο σκοπός προστασίας των επιβατών είναι κατ' αρχήν θεμιτός και νόμιμος αλλά παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας καθώς μπορεί να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα όπως με εσωτερικό σύστημα ειδοποίησης αρχών σε περιπτώσεις κινδύνου και με ειδικό συναγερμό σε συνδυασμό με σύστημα γεωγραφικού εντοπισμού. Με ηπιότερα μέσα μπορεί να επιτευχθεί και ο έλεγχος του οδηγού, όπως με τη δυνατότητα υποβολής παραπόνων εκ μέρους των επιβατών και με τη διενέργεια αιφνιδιαστικών ελέγχων εκ μέρους του εργοδότη. Η συνεχής παρακολούθηση επιβατών και εργαζόμενων δημιουργεί ένα αίσθημα «φόβου» και επεμβαίνει δυσανάλογα στην ιδιωτικότητά τους.

Αποδεκτοί σκοποί επεξεργασίας είναι μόνο αυτοί που αναφέρονται στην εκάστοτε ισχύουσα Οδηγία της Αρχής. Δεν επιτρέπεται η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης για άλλους σκοπούς εκτός από αυτούς που περιοριστικά αναφέρονται στην Οδηγία που ρυθμίζει την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Έτσι, η Αρχή έκρινε στην απόφαση 4/2009 ότι ο σκοπός της διασφάλισης ποιότητας που δηλώθηκε από Μικροβιολογικό Εργαστήριο δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός ενόψει του γεγονότος ότι στην τότε ισχύουσα οδηγία 1122/2000 προβλεπόταν ως σκοποί επεξεργασίας η προστασία προσώπων ή αγαθών και η ρύθμιση της κυκλοφορίας. Οι υπόλοιποι σκοποί που δήλωσε ο ΥΕ (ασφάλεια εργασίας μέσα στους εργαστηριακούς χώρους, ασφάλεια δεδομένων εργαστηριακών δοκιμών, ασφάλεια εξοπλισμού - εγκαταστάσεων και φύλαξη χημικών ουσιών και παρασκευασμένων από τρίτους) κρίθηκαν ως κατ' αρχήν αποδεκτοί καθώς ανήκαν στην εμβέλεια του γενικότερου σκοπού προστασίας προσώπων ή αγαθών.

¹³⁷ Η υποχρέωση γνωστοποίησης επεξεργασίας (απλών) προσωπικών δεδομένων έχει εκλείψει από την έναρξη ισχύος του ΓΚΠΔ (25/05/2018).

¹³⁸ Το διατακτικό της απόφασης επέβαλε στον ΥΕ την υποχρέωση άμεσης αποξήλωσης του συστήματος βιντεοεπιτήρησης και την καταστροφή του σχετικού αρχείου που είχε συσταθεί.

¹³⁹ Οι περισσότερες αποφάσεις της Αρχής για την λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης εφαρμόζουν την αρχή της αναλογικότητας και εξετάζουν αν η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με σύστημα βιντεοεπιτήρησης είναι αναλογικό μέτρο για την επίτευξη του σκοπού επεξεργασίας.

Στην 42/2009 απόφαση η Αρχή έκρινε ότι ο σκοπός της καλύτερης επίβλεψης και προστασίας παιδιών και η ελαχιστοποίηση των πιθανοτήτων αυτοτραυματισμών ή πιθανών σωματικών κακώσεων τους που επιδιώκεται με τοποθέτηση καμερών σε όλους τους χώρους που διαβιούν παιδιά σε Κέντρο Περίθαλψης Παιδιών δεν είναι επαρκώς καθορισμένος και συγκεκριμένος. Για αυτό το λόγο, ζήτησε από το Κέντρο Περίθαλψης Παιδιών να ορίσει ρητώς και ειδικώς το σκοπό της επεξεργασίας. Στη συνέχεια ο ΥΕ διευκρίνισε ότι η λειτουργία κλειστού κυκλώματος εξυπηρετούσε σκοπούς παρακολούθησης από τους νοσηλευτές των θαλάμων και των χώρων όπου βρίσκονται τα παιδιά για την ασφάλειά τους και σκοπούς ασφαλείας. Η Αρχή θεώρησε ότι δεν διευκρινίζεται ούτε με αυτήν τη διατύπωση περαιτέρω ο σκοπός επεξεργασίας. Ο σκοπός επεξεργασίας πρέπει να εξειδικεύεται πλήρως και να είναι αρκούντως ορισμένος, ώστε να μην καταλείπεται καμία αμφιβολία ως προς αυτόν. Σε διαφορετική περίπτωση δεν τηρείται η αρχή του σκοπού και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι παράνομη.

B.4. Η αρχή της αναλογικότητας

B.4.1. Γενική Προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Η αρχή της αναλογικότητας (ή αρχή της ελαχιστοποίησης)¹⁴⁰ είναι μια αρχή συνταγματικής περιωπής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ.1 του Συντάγματος. Συνίσταται στην ύπαρξη εύλογης σχέσης μεταξύ του νόμιμου σκοπού που επιδιώκεται με την επεξεργασία που συνιστά περιορισμό δικαιώματος και της έντασης, έκτασης και διάρκειας του περιορισμού¹⁴¹. Πρέπει να υπάρχει αυστηρή σύνδεση του σκοπού επεξεργασίας τόσο με τα προς επεξεργασία δεδομένα όσο και με τον τρόπο και τα μέσα που γίνεται η επεξεργασία. Η αρχή της αναλογικότητας συναποτελείται από τρία (3) επιμέρους συστατικά στοιχεία, τα δύο (2) εκ των οποίων αποτελούν στην πράξη συγχρόνως και κριτήρια νομιμότητας της επεξεργασίας: α) το ποιοτικό κριτήριο, δηλαδή η προσφορότητα και η συνάφεια των επεξεργαζόμενων δεδομένων για την επίτευξη του σκοπού επεξεργασίας και β) το ποσοτικό κριτήριο σύμφωνα με το οποίο τα προς επεξεργασία δεδομένα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν λιγότερα απαιτούνται για την εξυπηρέτηση του σκοπού επεξεργασίας¹⁴². Τα δύο (2) συνθετικά της αρχής της αναλογικότητας είναι η προσφορότητα (καταλληλότητα) και η αναγκαιότητα, ενώ το τρίπτυχο συμπληρώνει η εν στενή εννοία (stricto sensu) αναλογικότητα. Οι κατηγορίες δεδομένων που επιλέγει ο ΥΕ για την επεξεργασία πρέπει να είναι αναγκαίες για την επίτευξη του σκοπού επεξεργασίας και συνεπώς αυτός θα πρέπει να περιορίζει τη συλλογή δεδομένων αυστηρά μόνο σε πληροφορίες που τελούν σε άμεση συνάφεια με το σκοπό επεξεργασίας και προσφέρονται για την επίτευξή του¹⁴³. Η διατύπωση του ΓΚΠΔ φαίνεται να δίνει έμφαση στην αναγκαιότητα ως συστατικό της αναλογικότητας συνδέοντάς την με την προσφορότητα και τη συνάφεια των δεδομένων¹⁴⁴.

Η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 θεωρεί ότι από την αρχή της αναλογικότητας απορρέει ότι τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης πρέπει να χρησιμοποιούνται επικουρικώς,

¹⁴⁰ Αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων σύμφωνα με τη διατύπωση του ΓΚΠΔ, στο άρθρο 5 παρ.1 στοιχείο γ' του οποίου ορίζεται ότι «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι κατάλληλα, συναφή και περιορίζονται στο αναγκαίο για τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία («ελαχιστοποίηση των δεδομένων»).

¹⁴¹ Βλ. Μήτρου Α., ό.π., σελ.63.

¹⁴² Βλ. Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε., ό.π., σελ.73.

¹⁴³ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, σελ.160.

¹⁴⁴ Βλ. Ιγγλεζάκη Ι., ό.π., σελ.84 και Μήτρου Α., ό.π., σελ.64.

δηλαδή σε περίπτωση που η λήψη άλλων μέτρων πρόληψης και προστασίας που δεν περιλαμβάνουν βιντεοπιτήρηση (π.χ. χρήση θυρών ασφαλείας, συστήματα συναγερμού, ισχυρότερος φωτισμός) δεν αρκούν για την επίτευξη του σκοπού ή δε δύνανται να εφαρμοστούν σε συγκεκριμένη περίπτωση¹⁴⁵. Μόνο τότε δικαιολογείται από το σκοπό επεξεργασίας η λειτουργία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης. Δίνει επιπλέον διάφορα παραδείγματα χρήσης συστημάτων βιντεοεπιτήρησης. Θεωρεί ότι πρέπει να αποφεύγεται η βιντεοσκόπηση για παραβάσεις ήσσονος σημασίας όπως για την επιβολή απαγόρευσης καπνίσματος στα σχολεία και σε άλλους δημόσιους χώρους, την απαγόρευση ρίψης τσιγάρων και σκουπιδιών σε δημόσιους χώρους, τον εντοπισμό ατόμων που ευθύνονται για κλοπές σε κολυμβητήρια, την αποτροπή προσβλητικών συμπεριφορών κατά οδηγών λεωφορείων και ρύπανσης οχημάτων. Η βιντεοσκόπηση είναι ανεκτή σε περιπτώσεις εκδήλωσης έκνομων ενεργειών σε περιοχή πλησίον σταδίου ή επαναλαμβανόμενων βιαιοπραγιών σε λεωφορεία σε απόκεντρες περιοχές ή κοντά σε στάσεις λεωφορείων¹⁴⁶. Κατά την εξέταση της αρχής της αναλογικότητας είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψιν η μέθοδος επεξεργασίας και οι συνθήκες βιντεοσκόπησης, όπως για παράδειγμα ενδεικτικά: α) η οπτική γωνία σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς, β) το είδος του εξοπλισμού που χρησιμοποιείται για τη βιντεοσκόπηση, γ) ο τρόπος εγκατάστασης, δ) η δυνατότητα μεγέθυνσης ή χρήσης τηλεφακού κατά το χρόνο λήψης των εικόνων ή κατά την επεξεργασία και η δυνατότητα σκίασης και διαγραφής μεμονωμένων εικόνων, ε) η λειτουργία παγώματος της εικόνας, στ) η σύνδεση με κάποιο κέντρο για την αποστολή ακουστικών ή ηχητικών σημάτων συναγερμού, ζ) τα μέτρα που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο βιντεοεπιτήρησης¹⁴⁷.

Στο επίπεδο των Οδηγιών της ελληνικής εποπτικής αρχής, αναφορά στην αρχή της αναλογικότητας γινόταν ήδη στην Οδηγία 1122/2020. Στο άρθρο 1 παρ.2 της Οδηγίας 1122/2000 αναφερόταν ότι κριτήρια νομιμότητας της επεξεργασίας είναι η αρχή της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας και ότι τα δεδομένα που συλλέγονται με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης πρέπει να είναι συναφή και πρόσφορα και πάντως όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται, για να επιτευχθεί ο σκοπός της επεξεργασίας και θα πρέπει τα σημεία στα οποία εγκαθίστανται οι σταθερές βιντεοκάμερες και ο τρόπος λήψης να καθορίζονται, έτσι ώστε να μην συλλέγονται περισσότερα δεδομένα από όσα είναι απολύτως απαραίτητα για τον σκοπό που επιδιώκεται. Στην Οδηγία 1/2011 η αρχή της αναλογικότητας έχει κυρίαρχη θέση και διαπνέει ολόκληρη την Οδηγία, η οποία μοιάζει να είναι δομημένη και γραμμένη με βασικό πυλώνα την αρχή της αναλογικότητας. Η Οδηγία 1/2011 αφιερώνει τρία (3) άρθρα του γενικού της μέρους (άρθρα 5-7)¹⁴⁸ στην αρχή της αναλογικότητας, ενώ αναφορά σε αυτήν υπάρχει σε όλα σχεδόν τα άρθρα του ειδικού της μέρους (άρθρα 14-21).

Σύμφωνα με το άρθρο 5 της Οδηγίας 1/2011 τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης πρέπει να είναι πρόσφορα και αναγκαία με τον επιδιωκόμενο σκοπό ο οποίος θα πρέπει να μη μπορεί να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα, με μέσα δηλαδή που είναι εξίσου αποτελεσματικά και λιγότερο επαχθή. Η προσφορότητα και η αναγκαιότητα του συστήματος βιντεοεπιτήρησης κρίνεται με βάση τον κίνδυνο που θέλει να αντιμετωπίσει ο ΥΕ. Οι παραβάσεις ήσσονος σημασίας δεν εγκυμονούν σοβαρό κίνδυνο και δε δικαιολογούν την λειτουργία συστήματος βιντεοπιτήρησης. Εξίσου σημαντικά είναι τα σημεία εγκατάστασης

¹⁴⁵ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.21.

¹⁴⁶ Βλ. ό.π.

¹⁴⁷ Βλ. ό.π., σελ.22-23.

¹⁴⁸ Το άρθρο 7 της Οδηγίας 1/2011 εξετάζεται παρακάτω στο πλαίσιο της νομιμότητας συστημάτων βιντεοεπιτήρησης στους χώρους εργασίας, βλ. παράγραφο Δ.2.

και ο τρόπος λήψης των καμερών ώστε τα συλλεγόμενα δεδομένα να είναι τα απολύτως απαραίτητα για την εκπλήρωση του σκοπού επεξεργασίας και η επεξεργασία να μην επεμβαίνει δυσανάλογα στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων παραβιάζοντας αυτό που θεωρείται «νόμιμη προσδοκία κάποιου βαθμού προστασίας της ιδιωτικής ζωής».

Στο άρθρο 6 η Αρχή προβαίνει σε μια ενδεικτική παράθεση έξι (6) περιπτώσεων εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας αναφέροντας ότι: α) απαγορεύεται κατά κανόνα η λήψη εικόνας από παράπλευρες οδούς και πεζοδρόμια και επιτρέπεται μόνο κατ' εξαίρεση εφόσον πρόκειται για χώρο με αυξημένες ανάγκες ασφάλειας είτε λόγω της φύσης του είτε λόγω προηγούμενων επιθέσεων κατά της ζωής και της περιουσίας στον χώρο αυτό, β) απαγορεύεται η λήψη εικόνας από εισόδους ή εσωτερικό γειτονικών κατοικιών κτιρίων και άλλων χώρων, γ) απαγορεύεται η λήψη εικόνας από χώρους που τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν αυξημένες προσδοκίες ιδιωτικότητας, δ) επιτρέπεται η χρήση καμερών στρέψης και εστίασης μόνο για παρακολούθηση φυσικών προσώπων σε πραγματικό χρόνο εφόσον υπάρχει ανάγκη άμεσης επέμβασης για αποτροπή συμβάντος και έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, ε) απαγορεύεται κατά κανόνα η επεξεργασία δεδομένων ήχου και επιτρέπεται κατ' εξαίρεση εάν αιτιολογηθεί η αναγκαιότητα του μέτρου από τον ΥΕ και στ) ο ΥΕ πρέπει να επιλέγει τεχνολογίες «φιλικές» προς την ιδιωτικότητα.

B.4.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ¹⁴⁹

Στην απόφαση 51/2007 η Αρχή δέχτηκε καταγγελία για λειτουργία τεσσάρων (4) καμερών που ήταν εγκατεστημένες από Δήμο στους στύλους ηλεκτροφωτισμού πλατείας ελεύθερα προσβάσιμης στο κοινό. Οι κάμερες λάμβαναν εικόνα από τέσσερα (4) παγκάκια και μία (1) πέργκολα που ανήκουν κατά κυριότητα στον Δήμο που ήταν ΥΕ. Σκοπός της εγκατάστασης του συστήματος βιντεοεπιτήρησης ήταν η προστασία της περιουσίας του Δήμου προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων του που απορρέουν από τις αρμοδιότητες και τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων. Η Αρχή προέβη με βάση την αρχή της αναλογικότητας σε μία στάθμιση της προστασίας της περιουσίας Δήμου με την ιδιωτικότητα των πολιτών που περιορίζεται υπέρμετρα και αδικαιολόγητα από την εγκατάσταση και λειτουργία των καμερών, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η προστασία της περιουσίας του Δήμου «είναι προδήλως υποδεέστερη» και για αυτό «πρέπει να προστατευθεί το δικαίωμα και η θεμελιώδης ελευθερία των πολιτών.». Στην κρίση αυτή οδηγήθηκε η Αρχή λαμβάνοντας υπόψη τη μικρή αξία των περιουσιακών στοιχείων στην πλατεία που βιντεοσκοπείται και το γεγονός της απουσίας συμβάντος βανδαλισμού ή καταστροφής των περιουσιακών στοιχείων του Δήμου για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Το ιστορικό της 20/2009 απόφασης αφορά την υποβολή ερωτήματος στην Αρχή από την πρεσβεία της Αυστραλίας για την εγκατάσταση και λειτουργία καμερών στην εξωτερική περίμετρο των εγκαταστάσεων που μισθώνει σε κτίριο στην πόλη της Αθήνας με σκοπό να ελαχιστοποιηθούν οι κίνδυνοι για το προσωπικό και τα φυσικά πρόσωπα που επισκέπτονται την Πρεσβεία. Στο κτίριο που βρίσκονται οι εγκαταστάσεις της Πρεσβείας συστεγάζονταν και άλλες δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις, με συνέπεια να εισέρχεται μέσα στο κτίριο ένας μεγάλος αριθμός πολιτών προκειμένου να επικοινωνήσει, εξυπηρετηθεί ή και να

¹⁴⁹ Δεδομένου ότι στη συντριπτική πλειοψηφία των αποφάσεων της ΑΠΔΠΧ για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης εκφέρεται κρίση με γνώμονα την αρχή της αναλογικότητας στην παρούσα παράγραφο θα αναφερθούν ενδεικτικά ορισμένες αποφάσεις. Οι υπόλοιπες αναφέρονται στο επόμενο κεφάλαιο για τις διάφορες κατηγορίες ΥΕ.

υποβάλλει αιτήματα ή παράπονα στα συστεγαζόμενα νομικά πρόσωπα. Στο κτίριο υπήρχε θυρωρός, υπάλληλος της εταιρεία διαχείρισης σε μόνιμη βάση και αστυνομικός φρουρός κατά μεγάλα χρονικά διαστήματα. Επιπροσθέτως, η Πρεσβεία χρησιμοποιούσε και δικό της προσωπικό ασφαλείας για την είσοδο στις εγκαταστάσεις της. Από όλα τα παραπάνω πραγματικά περιστατικά η Αρχή συνήγαγε ότι υπάρχουν ήδη επαρκή μέτρα ασφαλείας και προστασίας. Σε κάθε περίπτωση η ενίσχυση των ήδη ληφθέντων μέτρων θα μπορούσε να επιτευχθεί με την πρόσληψη υπαλλήλου ασφαλείας στην είσοδο του κτιρίου κατά τις ώρες που αυτό δεν καλύπτεται από ειδικό αστυνομικό φρουρό. Η τυχόν λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης θα προσέβαλε την αρχή της αναλογικότητας, καθώς δε δικαιολογείται η τοποθέτηση συστήματος βιντεοεπιτήρησης για την επίτευξη του σκοπού της ασφάλειας προσώπων ή αγαθών, ο οποίος ήδη εκπληρώνεται ικανοποιητικά και δύναται να εκπληρωθεί κατά τρόπο αποτελεσματικότερο με άλλα μέσα.

Με την 137/2013 απόφαση η Αρχή κλήθηκε να αποφασίσει αν θα επιτρέψει ή όχι την εγκατάσταση και λειτουργία καμερών εντός των συρμών του μετρό για την καλύτερη εξυπηρέτηση και προστασία του επιβατικού κοινού, τη δημιουργία ενός αποτρεπτικού μηχανισμού ενεργειών και την εξιχνίαση περιστατικών ασφαλείας. Παράλληλα, θα έπρεπε να αποφανθεί και για την τοποθέτηση εξωτερικών πλευρικών καμερών στους συρμούς του μετρό προκειμένου να βελτιωθεί η εποπτεία της αποβάθρας κατά την αποβίβαση και επιβίβαση των επιβατών και να επιτευχθεί η αναχώρηση του συρμού με τη μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια. Για τις εξωτερικές πλευρικές κάμερες ελλείψει εναλλακτικών ηπιότερων λύσεων για την επίτευξη του σκοπού επεξεργασίας κρίθηκε ότι δεν παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας. Εν αντιθέσει, για τις κάμερες εντός του συρμού η Αρχή μολονότι αναγνώρισε ότι μπορούν να λειτουργήσουν αποτρεπτικά, θεώρησε ότι δε συνιστούν αναλογικό και αναγκαίο μέτρο. Τούτο διότι δεν αποδείχθηκε επαρκώς η αποτελεσματικότητά τους για την επίτευξη του σκοπού της αντιμετώπισης περιστατικών ασφαλείας σε πραγματικό χρόνο και δεν αποκλείστηκε η δυνατότητα εκπλήρωσης του σκοπού με άλλα ηπιότερα μέσα. Κατόπιν άσκησης αίτησης θεραπείας κατά της ανωτέρω απόφασης, η Αρχή εξέδωσε την υπ' αριθμόν 104/2015 απόφαση στην οποία ουσιαστικά ανέτρεψε την προηγούμενη κρίση της και έκρινε ως σύννομη την εγκατάσταση και λειτουργία καμερών εντός των συρμών του μετρό υπό τους όρους που αναφέρονται στο σκεπτικό της απόφασης. Η Αρχή κατέληξε σε αυτό το συμπέρασμα με την αιτιολογία ότι είχε αποδειχθεί και τεκμηριωθεί επαρκώς από τον ΥΕ κατά την εξέταση της αίτησης θεραπείας ότι η επίτευξη του σκοπού δε μπορεί να πραγματοποιηθεί με άλλα ηπιότερα μέσα, καθώς αυτά αν και υπήρχαν ήταν αναποτελεσματικά¹⁵⁰. Παράδειγμα ηπιότερου μέτρου ήταν το γεγονός ότι ο ΥΕ είχε συνάψει συμφωνία με εταιρεία ασφαλείας για τη διενέργεια περιπόλων από προσωπικό ασφαλείας στο εσωτερικό των συρμών. Η κάλυψη που επιτυγχάνεται με αυτό τον τρόπο είναι αποσπασματική και μεμονωμένη και η διατήρηση προσωπικού ασφαλείας σε κάθε όχημα όλων των σε κυκλοφορία συρμών συνεπάγεται ένα σημαντικό κόστος. Η εταιρεία είχε ήδη εξετάσει εναλλακτικά λιγότερο επαχθή μέτρα τα οποία όμως δε μπορούσαν να εκπληρώσουν αποτελεσματικά και κατάλληλα τον σκοπό επεξεργασίας.

¹⁵⁰ Στη συγκεκριμένη απόφαση (104/2015) υπήρξε και ισχυρή μειοψηφία τριών μελών που θεώρησε ότι δεν αποδείχθηκε επαρκώς η αναποτελεσματικότητα των ηπιότερων εναλλακτικών μέτρων και ότι σε κάθε περίπτωση ήταν προτιμητέα η πιλοτική λειτουργία των καμερών.

B.4.3. Μεθοδολογική προσέγγιση και εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας από την ΑΠΔΠΧ

Ως ήδη εκτέθηκε παραπάνω, η αρχή της αναλογικότητας αποτελείται από τρία επιμέρους συνθετικά (καταλληλότητα, αναγκαιότητα και *stricto sensu* αναλογικότητα), εκ των οποίων τα δύο είναι περισσότερο γνωστά και εφαρμόζονται στην πράξη, ήτοι η αρχή της καταλληλότητας (ποιοτικό κριτήριο) και η αρχή της αναγκαιότητας (ποσοτικό κριτήριο). Στη θεωρία προτείνεται κατά την εξέταση του ζητήματος αν μια συγκεκριμένη επεξεργασία τηρεί την αρχή της αναλογικότητας να ακολουθείται η αρχή της δοκιμασίας των δύο σταδίων (*two steps test*), δηλαδή να ελέγχεται σε ένα πρώτο στάδιο αν τηρείται το ποιοτικό κριτήριο (αρχή καταλληλότητας) μέσω της κρίσης περί της αποτελεσματικότητας ή μη του εφαρμοζόμενου μέτρου για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και στη συνέχεια και μόνο εφόσον διαπιστωθεί ότι τηρείται η αρχή της καταλληλότητας, να ελέγχεται σε ένα δεύτερο στάδιο το ποσοτικό κριτήριο (αρχή της αναγκαιότητας) μέσω της κρίσης αν το εφαρμοζόμενο μέτρο είναι πράγματι το λιγότερο επαχθές για την επίτευξη του σκοπού ελλείψει άλλων λιγότερο δυσμενών και εξίσου αποτελεσματικών προς τούτο μέσων¹⁵¹. Η πρακτική αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και γόνιμη καθώς δεν εξετάζεται αυθαίρετα και γενικά αν η επεξεργασία θίγει την αρχή της αναλογικότητας αλλά τίθεται ένας συστηματικός και ορισμένος τρόπος προσέγγισης του ζητήματος και διαμόρφωσης κρίσης. Αν δεν τηρείται η αρχή της καταλληλότητας ο έλεγχος σταματάει στο πρώτο στάδιο και παρέλκει η εξέταση της νομιμότητας επί τη βάση της αρχής της αναγκαιότητας, η οποία γίνεται μόνο εφόσον υφίσταται η προσφορότητα του μέτρου και σε περίπτωση καταφατικής απάντησης η επεξεργασία κρίνεται σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας¹⁵². Με αυτόν τον τρόπο, διασφαλίζεται και η αρχή της οικονομίας χρόνου και κόπου, δοθέντος ότι η Αρχή δεν υπεισέρχεται σε περιττό και ανούσιο έλεγχο του ποσοτικού κριτηρίου εφόσον δεν τηρείται το ποιοτικό.

Από την επισκόπηση των αποφάσεων της ΑΠΔΠΧ εξάγεται το συμπέρασμα ότι η παραπάνω ορθή πρακτική δεν ακολουθείται πάντα κατά την έρευνα αν η επεξεργασία δεδομένων εικόνας και ήχου με ένα συγκεκριμένο σύστημα βιντεοεπιτήρησης προσβάλλει την αρχή της αναλογικότητας. Η Αρχή αποφεύγει να εκφέρει συγκεκριμένη κρίση σχετικά με το εάν η επεξεργασία παραβιάζει ειδικώς την αρχή της καταλληλότητας ή της αναγκαιότητας και αρκείται στη γενική διαπίστωση ότι παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας. Η πρακτική της Αρχής είναι εσφαλμένη και για έναν ακόμη λόγο: έχει διαφορετική βαρύτητα ως παράβαση η προσβολή της αρχής της καταλληλότητας από την προσβολή της αρχής της αναγκαιότητας. Η παραβίαση της αρχής της προσφορότητας σημαίνει ότι το χρησιμοποιούμενο μέσο - εν προκειμένω το σύστημα βιντεοεπιτήρησης - δεν είναι καν κατάλληλο για την επίτευξη του σκοπού, δε μπορεί να οδηγήσει αιτιακώς στην πραγμάτωση ή την προώθηση του. Μια τέτοια παράβαση έχει μεγαλύτερη σημασία και χαρακτηρίζεται πιο «βαριά» από την περίπτωση που το μέτρο είναι μεν πρόσφορο για την επίτευξη του σκοπού αλλά υπάρχουν άλλα εναλλακτικά μέτρα που δεν είναι τόσο δυσμενή (όπως για παράδειγμα η επιτήρηση ενός χώρου που μπορεί να επιτευχθεί με σύστημα βιντεοεπιτήρησης αλλά και με το λιγότερο επαχθές μέτρο της εγκατάστασης συναγερμού). Η βαρύτητα δε της παράβασης λαμβάνεται υπόψιν ως κριτήριο για το ύψος του τυχόν επιβαλλόμενου προστίμου¹⁵³.

¹⁵¹ Βλ. *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.73.

¹⁵² Βλ. ό.π., σελ.73-74.

¹⁵³ Βλ. άρθρο 84 παρ.2 στοιχ.α' του ΓΚΠΔ.

Μία άλλη αστοχία που παρατηρείται σε παλαιότερες χρονικά αποφάσεις της Αρχής αναφορικά με την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας είναι ότι η Αρχή διέκρινε από αυτήν την αρχή της αναγκαιότητας. Αντί δηλαδή να αναφέρεται στην αρχή της αναλογικότητας σαν μία ενιαία αρχή συναποτελούμενη από την αρχή της καταλληλότητας και την αναγκαιότητας, αναφερόταν στην αρχή της αναλογικότητας και στην αρχή της αναγκαιότητας σαν δύο (2) ξεχωριστά μεγέθη. Η γραμματική διατύπωση των αποφάσεων έδινε την εντύπωση ότι η Αρχή αναγνωρίζει δύο διαφορετικές αρχές, της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας, οι οποίες απλώς εφαρμόζονταν παράλληλα και συνδυαστικά. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής δύο (2) παραδείγματα από τη νομολογία της Αρχής: α) η 22/2008 απόφαση η οποία κάνει την διάκριση αυτή σε δύο (2) σημεία αναφέροντας αυτολεξεί ότι: «Κριτήρια για τη νομιμότητα της επεξεργασίας είναι οι αρχές της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας.»¹⁵⁴ και ότι: «Η Αρχή, συνεπώς, εξετάζοντας την προσφυγή των θιγόμενων από την προαναφερθείσα απόφαση της γενικής συνέλευσης της πολυκατοικίας σε ό, τι αφορά τα προσωπικά τους δεδομένα κρίνει ότι υπερβαίνει την αρχή της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας.» και β) η 56/2008 απόφαση που αναφέρει αυτολεξεί: «Επιπλέον, σε περίπτωση ενεργοποίησης και λειτουργίας του επίμαχου συστήματος θα παραβιάζονταν και οι αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας...»¹⁵⁵. Η εσφαλμένη αυτή διάκριση της αρχής της αναγκαιότητας από την αρχή της αναλογικότητας εγκαταλείφθηκε με την πάροδο των ετών - ιδίως μετά την έκδοση της Οδηγίας 1/2011 - και σήμερα έχει εξαλειφθεί πλήρως. Οφειλόταν δε μάλλον και είχε επικρατήσει διότι ανάλογη διάκριση υπήρχε και στην Οδηγία 1122/2000.

B.4.4. Η απόφαση Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου

B.4.4.1. Πραγματικά περιστατικά

Το ιστορικό της απόφασης αυτής που εκδόθηκε στις είκοσι οκτώ (28) Ιανουαρίου του 2003 αφορά την υπ' αριθμόν 44647/98 προσφυγή του Geoffrey Dennis Peck που είχε γεννηθεί το 1995 και κατοικούσε στο Έσεξ (Essex). Το Φεβρουάριο του 1994 το Συμβούλιο του Μπρέντγουντ εξέδωσε και ενέκρινε κατευθυντήριες γραμμές για τη λειτουργία και διαχείριση Κλειστού Κυκλώματος Τηλεόρασης (εφεξής: ΚΚΤ). Τα δεδομένα που καταγράφονταν θα διατηρούνταν για ενενήντα (90) ημέρες και σταδιακά, έπειτα από επανεξέταση της χρονικής αυτής περιόδου, θα μειωνόταν η περίοδος αποθήκευσης στο ελάχιστο δυνατό χρονικό διάστημα. Τα βίντεο θα διαγράφονταν μετά το πέρας της περιόδου αποθήκευσης. Προβλεπόταν ότι η λειτουργία του συστήματος θα διασφάλιζε επαρκώς την αποφυγή αδικαιολόγητης εισβολής σε περιοχές κείμενες γύρω από τον υπό επιτήρηση χώρο. Τον Απρίλιο του 1994 το Συμβούλιο εγκατέστησε ένα κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης το οποίο ήταν πλήρως λειτουργικό τον Ιούλιο του ίδιου έτους. Ο χειριστής του συστήματος είχε άμεση οπτική και ακουστική σύνδεση με την αστυνομία, έτσι ώστε σε περίπτωση που λάμβανε χώρα περιστατικό που δικαιολογούσε την επέμβαση της, οι εικόνες να μεταφέρονται σε αυτήν.

Στις είκοσι (20) Αυγούστου του 1995 ο προσφεύγων που υπέφερε από κατάθλιψη εξαιτίας προσωπικών και οικογενειακών καταστάσεων, περπατούσε μόνος του σε κεντρικό δρόμο προς μια κεντρική διασταύρωση στο κέντρο του Μπρέντγουντ, κρατώντας στο χέρι ένα μαχαίρι κουζίνας με το οποίο προσπάθησε να αυτοκτονήσει κόβοντας τους καρπούς του.

¹⁵⁴ Βλ. την παράγραφο 2 της υπ' αριθμόν 2 σκέψης της απόφασης 22/2008.

¹⁵⁵ Βλ. την παράγραφο 4 της υπ' αριθμόν 6 σκέψης της απόφασης 56/2008.

Σταμάτησε στη διασταύρωση και έσκυψε πάνω σε ένα κιγκλίδωμα με το μαχαίρι στα χέρια του. Αγνοούσε ότι μια κάμερα που ήταν τοποθετημένη σε νησίδα μπροστά από τη διασταύρωση κατέγραφε τις κινήσεις του. Το υλικό από τις κάμερες δεν έδειχνε τον προσφεύγοντα να κόβει τους καρπούς του και ο χειριστής του συστήματος είχε ενημερωθεί μόνο για ένα πρόσωπο που είχε στην κατοχή του ένα μαχαίρι στη διασταύρωση. Η αστυνομία ενημερώθηκε από το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης και έφθασε στο σημείο, αφαιρώντας το μαχαίρι από τον προσφεύγοντα και προσφέροντάς του ιατρική βοήθεια. Κατόπιν, τον μετέφερε στο αστυνομικό τμήμα όπου και κρατήθηκε. Το αρχείο του αναφέρεται σε αυτοτραυματισμούς στους καρπούς του κατά την άφιξη της αστυνομίας. Μετά την εξέταση του από γιατρό αφέθηκε ελεύθερος και οδηγήθηκε στο σπίτι του από αστυνομικούς.

Στις δεκατέσσερις (14) Σεπτεμβρίου του 1995 η ομάδα του Συμβουλίου που ήταν επιφορτισμένη με την ενασχόληση με το ΚΚΤ συμφώνησε να επιτρέψει την κυκλοφορία τακτικών δελτίων τύπου από το σύστημα ΚΚΤ και αποφάσισε τη συνεργασία με τρίτα μέρη για την προετοιμασία προγραμμάτων για το σύστημα ΚΚΤ. Το πρώτο δελτίο τύπου κυκλοφόρησε στις εννέα (9) Οκτωβρίου του 1995 και περιλάμβανε δύο (2) φωτογραφίες του προσφεύγοντα από το υλικό του ΚΚΤ που συνόδευαν ένα άρθρο με τίτλο «*Defused – The partnership between CCTV and the police prevents a potentially dangerous situation*»¹⁵⁶. Το πρόσωπο του προσφεύγοντα δεν είχε καλυφθεί (θολωθεί). Στο άρθρο γινόταν λόγος για ένα άτομο που εντοπίστηκε με ένα μαχαίρι στο χέρι, ήταν εμφανώς στεναχωρημένο αλλά δεν ήθελε να δημιουργήσει πρόβλημα και για την αστυνομία που - έπειτα από την ειδοποίησή της - τον απόπλισε και τον μετέφερε στο αστυνομικό τμήμα, όπου ανακρίθηκε και του παρεσχέθη βοήθεια.

Στις δώδεκα (12) Οκτωβρίου του 1995 τοπική εφημερίδα χρησιμοποίησε στο εξώφυλλό της φωτογραφία από το περιστατικό στην οποία φαινόταν και ο προσφεύγων για να συνοδεύσει ένα άρθρο της σχετικά με τη χρήση και τα οφέλη του συστήματος ΚΚΤ. Το πρόσωπο του προσφεύγοντος δεν ήταν καλυμμένο (θολωμένο). Στις δέκα τρεις (13) Οκτωβρίου του ίδιου έτους δημοσιεύθηκε άρθρο σε τοπική εφημερίδα που κυκλοφορούσε κατά μέσο όρο περίπου είκοσι τέσσερις χιλιάδες (24.000) αντίτυπα με φωτογραφία από τα πλάνα του ΚΚΤ. Εν συνεχεία, τοπικός σταθμός τηλεόρασης ζήτησε από το Συμβούλιο πλάνα από το υλικό τα οποία το τελευταίο παρείχε. Στις δεκαεπτά (17) Οκτωβρίου του ίδιου έτους αποσπάσματα από τα πλάνα του ΚΚΤ προβλήθηκαν σε τοπική εκπομπή με μέσο όρο τριακόσιες πενήντα χιλιάδες (350.000) τηλεθεατές. Το πρόσωπο του προσφεύγοντα είχε καλυφθεί (με τοποθέτηση μάσκας) έπειτα από προφορικό αίτημα του Συμβουλίου. Ωστόσο, η συγκεκριμένη κάλυψη θεωρήθηκε αργότερα ανεπαρκής από την Ανεξάρτητη Επιτροπή Τηλεόρασης καθώς το χτένισμα και το μουστάκι του προσφεύγοντα τον διέκριναν από τους λοιπούς και τον καθιστούσαν εύκολα αναγνωρίσιμο σε όποιον τον ήξερε.

Ο προσφεύγων συνειδητοποίησε περί τα τέλη Οκτώβρη ή Νοέμβρη του 1995 ότι είχε καταγραφεί από το ΚΚΤ και ότι τα πλάνα αυτά κυκλοφόρησαν επειδή γείτονας ενημέρωσε το σύντροφο του ότι τον είδε στην τηλεόραση. Δεν αντέδρασε καθόλου διότι υπέφερε ακόμα από σοβαρή και βαριάς μορφής κατάθλιψη. Στις δέκα έξι (16) Φεβρουαρίου του 1996 δημοσιεύτηκε δεύτερο άρθρο με τίτλο «*Eyes in the sky triumph*»¹⁵⁷ που υπογράμμιζε τα

¹⁵⁶ Ο τίτλος του άρθρου θα μπορούσε να αποδοθεί σε ελεύθερη μετάφραση ως: «*Εξουδετερώθηκε - Η συνεργασία μεταξύ ΚΚΤ και αστυνομίας αποτρέπει μια πιθανώς επικίνδυνη κατάσταση*».

¹⁵⁷ Ο τίτλος του άρθρου θα μπορούσε να αποδοθεί σε ελεύθερη μετάφραση ως: «*Ο θρίαμβος των ματιών στον ουρανό*».

οφέλη του ΚΚΤ στην καταπολέμηση του εγκλήματος και συνοδευόταν από την ίδια φωτογραφία που είχε προηγουμένως χρησιμοποιηθεί από την ίδια εφημερίδα που αναφέρεται παραπάνω. Ένας μεγάλος αριθμός ατόμων φαίνεται να αναγνώρισε τον προσφεύγοντα. Η εφημερίδα υποστήριξε ότι δε μπορούσε να εξακριβωθεί η ταυτότητα του προσφεύγοντα από τη φωτογραφία. Η Επιτροπή Παραπόνων Τύπου απέφυγε να αποφανθεί περί της ταυτοποίησης ή μη του προσφεύγοντος από την εν λόγω φωτογραφία.

Το Συμβούλιο αποφάσισε να παρέχει τα πλάνα του ΚΚΤ στα οποία περιλαμβάνονταν και ο προσφεύγων στους παραγωγούς μιας σειράς της εθνικής τηλεόρασης του BBC με μέσο όρο εννέα εκατομμύρια διακόσιες χιλιάδες (9.200.000) τηλεθεατές. Το Συμβούλιο επέβαλε προφορικά μια σειρά από προϋποθέσεις στους παραγωγούς, όπως ότι κανένα άτομο δε θα πρέπει να είναι ταυτοποιήσιμο στα πλάνα και ότι όλα τα πρόσωπα πρέπει να καλυφθούν με την τοποθέτηση μάσκας. Περίπου στις εννέα (9) με έντεκα (11) Μαρτίου ο προσφεύγων ενημερώθηκε από φίλους ότι τον είχαν δει σε τρέιλερ από επεισόδιο της σειράς που θα προβαλλόταν σύντομα. Παραπονέθηκε στο Συμβούλιο το οποίο επικοινωνήσε με τους παραγωγούς, οι οποίοι με τη σειρά τους ενημέρωσαν το Συμβούλιο ότι η εικόνα του προσφεύγοντος είχε καλυφθεί. Το πλάνο από το ΚΚΤ προβλήθηκε τελικά στη σειρά και το πρόσωπο του προσφεύγοντος ήταν όντως καλυμμένο (με χρήση μάσκας) στο κυρίως πρόγραμμα. Πολλά άτομα από το φιλικό και οικογενειακό περιβάλλον του προσφεύγοντος που παρακολούθησαν το πρόγραμμα τον αναγνώρισαν.

Ο προσφεύγων υπέβαλε γραπτό αίτημα στο Συμβούλιο με το οποίο ζητούσε αντίγραφο της συμφωνίας που είχε καταρτίσει με τους παραγωγούς της σειράς. Το Συμβούλιο χορήγησε αρχικά μια συμφωνία που δεν έφερε υπογραφές και ημερομηνία και κατόπιν επιβεβαίωσε ότι δε μπορούσε να βρει υπογεγραμμένο αντίγραφο της συμφωνίας παρά μόνο ένα προσχέδιο αυτής χρονικά προγενέστερο, που έφερε όμως υπογραφές των παραγωγών. Ο προσφεύγων πραγματοποίησε εν συνεχεία πολλές εμφανίσεις στα μέσα μαζικής ενημέρωσης για να στηλιτεύσει τη δημοσίευση των πλάνων και των φωτογραφιών του. Συμμετείχε μεταξύ άλλων σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, ενώ δημοσιεύθηκαν και άρθρα σε εφημερίδες με φωτογραφίες του.

Στις είκοσι πέντε (25) Απριλίου του 1996 ο προσφεύγων υπέβαλε καταγγελία στην Επιτροπή Ραδιοτηλεόρασης σχετικά με το πρόγραμμα του BBC, η οποία έγινε αποδεκτή. Την πρώτη (1^η) Μαΐου του ίδιου έτους ο προσφεύγων υπέβαλε καταγγελία στην Ανεξάρτητη Επιτροπή Τηλεόρασης για τη μετάδοση που είχε κάνει ο τοπικός τηλεοπτικός σταθμός. Δεδομένου ότι ο σταθμός είχε ήδη απολογηθεί και συνομολογήσει ότι παραβίασε τις διατάξεις του νόμου σχετικά με τις απαιτήσεις ιδιωτικότητας, η Επιτροπή αναγνώρισε απλώς την παράβαση της νομοθεσίας και δεν προέβη σε καμία περαιτέρω ενέργεια. Στις δέκα επτά (17) Μαΐου ο προσφεύγων διαμαρτυρήθηκε και στην αρμόδια Επιτροπή Παραπόνων Τύπου σχετικά με τα άρθρα που δημοσίευσε η τοπική εφημερίδα, η οποία απέρριψε την καταγγελία του δίχως να τον καλέσει προηγουμένως σε ακρόαση. Οι αιτήσεις που κατέθεσε ο προσφεύγων σε εθνικό δικαστήριο για να επιτραπεί ο δικαστικός έλεγχος της αποκάλυψης των πλάνων του ΚΚΤ από το Συμβούλιο απορρίφθηκαν με το σκεπτικό ότι η εθνική νομοθεσία νομιμοποιούσε και έδιδε την εξουσία στο Συμβούλιο να διανείμει τα πλάνα από το ΚΚΤ στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ο προσφεύγων κατέφυγε τελικά στο ΕΔΔΑ, υποστηρίζοντας ότι η αποκάλυψη των σχετικών πλάνων του ΚΚΤ από το Συμβούλιο που είχε σαν αποτέλεσμα τη δημοσίευση και αναμετάδοση αναγνωρίσιμων εικόνων του, προκάλεσε μια δυσανάλογη παρέμβαση στο δικαίωμά του για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

B.4.4.2. Η κρίση του ΕΔΔΑ

Το ΕΔΔΑ διαπιστώνει ότι ο όρος της ιδιωτικής ζωής είναι ευρύς και δε δύναται να αποσαφηνιστεί κατά τρόπο εξαντλητικό, εμπίπτουν όμως αναντίρρητα στην ιδιωτική ζωή σημαντικά στοιχεία όπως η αναγνώριση φύλου, το όνομα, ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η σεξουαλική ζωή¹⁵⁸. Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ προστατεύει και το δικαίωμα στην ταυτότητα και στην προσωπική ανάπτυξη, όπως και το δικαίωμα του προσώπου να δημιουργήσει και αναπτύξει σχέσεις με άλλα άτομα και με τον εξωτερικό κόσμο, το οποίο ενδέχεται να περιλαμβάνει και δραστηριότητες επαγγελματικής ή επιχειρηματικής φύσεως¹⁵⁹. Υπάρχει επομένως μια ζώνη αλληλεπίδρασης των ατόμων ακόμα και σε δημόσιο πλαίσιο που μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8. Η παρακολούθηση των πράξεων ενός ατόμου σε δημόσιο χώρο με τη χρήση φωτογραφικού εξοπλισμού που δεν καταγράφει τα οπτικά δεδομένα δε συνιστά επέμβαση στην ιδιωτική ζωή¹⁶⁰. Η καταγραφή όμως των δεδομένων και ο συστηματικός ή μόνιμος χαρακτήρας της καταγραφής μπορούν να εγείρουν ζητήματα ιδιωτικότητας¹⁶¹.

Το ΕΔΔΑ σημειώνει ότι στην προκειμένη περίπτωση ο προσφεύγων δε διαμαρτυρήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων μέσω του ΚΚΤ, την παρακολούθηση των κινήσεων του μέσω αυτού και τη δημιουργία μόνιμου αρχείου, παραδεχόμενος ότι η λειτουργία του συστήματος ΚΚΤ, μαζί με την εμπλοκή της αστυνομίας που αυτή είχε ως επακόλουθο μπορεί να έσωσαν τη ζωή του¹⁶². Δε θεώρησε ως προσβολή της ιδιωτικότητάς του αυτή καθεαυτή την πράξη της συλλογής των δεδομένων του και της επιτήρησής του μέσω της κάμερας, αλλά την αποκάλυψη και δημοσιοποίηση του καταγεγραμμένου υλικού στο ευρύ κοινό κατά έναν τρόπο που δε θα μπορούσε ποτέ να προβλέψει. Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, ο προσφεύγων που δεν ήταν «δημόσιο πρόσωπο», δηλαδή ευρέως γνωστό ή αναγνωρίσιμο, βρισκόταν σε ένα δημόσιο δρόμο αργά τη νύχτα κρατώντας ένα μαχαίρι, όντας σε κατάσταση βαθιάς αναστάτωσης και δίχως να έχει σκοπό να συμμετέχει σε κάποια δημόσια εκδήλωση. Η απόπειρα αυτοκτονίας δεν καταγράφηκε ούτε αποκαλύφθηκε. Ωστόσο, σχετικό πλάνο του προσφεύγοντα καταγράφηκε και αποκαλύφθηκε αμέσως από το Συμβούλιο, το οποίο χορήγησε το υλικό στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και στον τύπο για περαιτέρω αναμετάδοση και για δημόσιους σκοπούς.

Η ταυτότητα του προσφεύγοντα δεν καλύφθηκε επαρκώς και σε ορισμένες περιπτώσεις καθόλου, με αποτέλεσμα στις δημοσιευθείσες φωτογραφίες και στα προβληθέντα πλάνα να αναγνωριστεί το πρόσωπο του από συγκεκριμένα μέλη της οικογένειάς του, από φίλους, γείτονες και συναδέλφους. Συνεπώς, η συγκεκριμένη στιγμή προβλήθηκε σε μια έκταση που απέχει κατά πολύ της θεμιτής έκθεσης του προσώπου σε έναν περαστικό ή σε έναν έλεγχο για λόγους ασφαλείας και σε έναν βαθμό που υπερβαίνει αυτό που θα μπορούσε πιθανώς να προβλέψει ο προσφεύγων όταν περπατούσε στο δρόμο εκείνο το βράδυ¹⁶³. Ούτως, η αποκάλυψη του σχετικού πλάνου από το Συμβούλιο συνιστά σοβαρή παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του προσφεύγοντος¹⁶⁴. Το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι η αποκάλυψη του βίντεο είχε νόμιμη βάση σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο του

¹⁵⁸ Βλ. την υπ' αριθμόν 57 αιτιολογική σκέψη.

¹⁵⁹ Βλ. ό.π.

¹⁶⁰ Βλ. την υπ' αριθμόν 59 αιτιολογική σκέψη.

¹⁶¹ Βλ. ό.π.

¹⁶² Βλ. την υπ' αριθμόν 60 αιτιολογική σκέψη.

¹⁶³ Βλ. την υπ' αριθμόν 62 αιτιολογική σκέψη.

¹⁶⁴ Βλ. την υπ' αριθμόν 63 αιτιολογική σκέψη.

Ηνωμένου Βασιλείου, ήταν προβλέψιμη με τις κατάλληλες νομικές συμβουλές και επεδίωκε θεμιτούς και νόμιμους στόχους (δημόσια ασφάλεια, αποτροπή εγκλημάτων και προστασία δικαιωμάτων τρίτων προσώπων)¹⁶⁵.

Κατά την αξιολόγηση του εάν η αποκάλυψη ήταν δικαιολογημένη, το ΕΔΔΑ εξέτασε εάν υπό το φως της υπόθεσης εν συνόλω οι προβληθείσες για την αιτιολόγηση της αποκάλυψης αιτίες ήταν σχετικές και επαρκείς και αν τα μέτρα ήταν αναλογικά σε σχέση με τους επιδιωκόμενους νόμιμους στόχους¹⁶⁶. Σε υποθέσεις σχετικά με την αποκάλυψη προσωπικών δεδομένων, το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει ότι πρέπει να αφήνεται στις αρμόδιες εθνικές αρχές ένα περιθώριο εκτίμησης (διακριτική ευχέρεια) στην εξισορρόπηση και στάθμιση ανάμεσα στα συγκρουόμενα δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα¹⁶⁷. Ωστόσο, το περιθώριο εκτίμησης των κρατών υπόκειται στον ενωσιακό έλεγχο και εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως η σοβαρότητα των συμφερόντων που διακυβεύονται και η βαρύτητα της παρέμβασης στην ιδιωτική ζωή¹⁶⁸. Στην υπό κρίση περίπτωση, δεν αποδόθηκαν κατηγορίες στον προσφεύγοντα για κάποια παράβαση και κατά συνέπεια η σχετική αποκάλυψη του καταγεγραμμένου υλικού δεν αφορά την τέλεση κάποιας αξιόποινης πράξης. Το ΕΔΔΑ έλαβε υπόψιν αφενός μεν τη φύση και τη σοβαρότητα της επέμβασης στην ιδιωτική ζωή του προσφεύγοντος, αφετέρου δε το ισχυρό και δικαιολογημένο ενδιαφέρον της Πολιτείας για τους σκοπούς ανίχνευσης και πρόληψης του εγκλήματος, για την επίτευξη των οποίων κατά γενική ομολογία τα ΚΚΤ μπορούν να αποδειχθούν ιδιαίτερα χρήσιμα και αποτελεσματικά, ιδίως δε μέσα από τη διαφήμιση της χρήσης τους και των οφελών που αυτή παρέχει¹⁶⁹.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το Συμβούλιο διέθετε εναλλακτικές επιλογές και υπήρχαν άλλα μέσα που του επέτρεπαν να επιτύχει τους ίδιους στόχους¹⁷⁰. Ειδικότερα, είχε στη διάθεσή του τις τρεις (3) εξής εναλλακτικές: α) να εντοπίσει τον προσφεύγοντα μέσω ερευνών με την αστυνομία και να εξασφαλίσει την προηγούμενη συγκατάθεσή του για την πράξη της αποκάλυψης των δεδομένων του, β) να καλύψει με κατάλληλα μέτρα (χρήση μάσκας) τις σχετικές εικόνες μόνο του, γ) να λάβει τα μέγιστα δυνατά και άκρα μέτρα επιμέλειας για να διασφαλίσει ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στα οποία το ίδιο αποκάλυψε τα δεδομένα θα τοποθετούσαν μάσκα στις εικόνες¹⁷¹. Το Συμβούλιο δε διερεύνησε και δεν αξιολόγησε καθόλου τις δύο (2) πρώτες επιλογές, ενώ ως προς την τρίτη (3^η) επιλογή τα μέτρα που έλαβε ήταν ανεπαρκή.

Ως προς την επιλογή λήψης συγκατάθεσης του προσφεύγοντος, το ΕΔΔΑ διατείνεται ότι τα πρόσωπα πράγματι ενδέχεται να μην παρέχουν τη συναίνεσή τους για την αποκάλυψη των δεδομένων τους και μια τέτοια πρακτική είναι μάλλον ανέφικτη όταν τα πλάνα αφορούν εικόνες πολλών προσώπων¹⁷². Ένα σύστημα βασισμένο στην συγκατάθεση των προσώπων για την αποκάλυψη των πλάνων τους υπό τέτοιες περιπτώσεις είναι πιθανό να υπονομεύει κάθε πράξη που αποσκοπεί στην προώθηση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων ΚΚΤ¹⁷³. Τέτοιοι περιορισμοί δεν τίθενται όμως στην υπό κρίση περίπτωση, διότι είναι απόλυτα σαφές ότι το σχετικό πλάνο εστίαζε αποκλειστικά και μόνο στον προσφεύγοντα από

¹⁶⁵ Βλ. την υπ' αριθμόν 67 αιτιολογική σκέψη.

¹⁶⁶ Βλ. την υπ' αριθμόν 76 αιτιολογική σκέψη.

¹⁶⁷ Βλ. την υπ' αριθμόν 77 αιτιολογική σκέψη.

¹⁶⁸ Βλ. ό.π.

¹⁶⁹ Βλ. την υπ' αριθμόν 79 αιτιολογική σκέψη.

¹⁷⁰ Βλ. την υπ' αριθμόν 80 αιτιολογική σκέψη.

¹⁷¹ Βλ. ό.π.

¹⁷² Βλ. την υπ' αριθμόν 81 αιτιολογική σκέψη.

¹⁷³ Βλ. ό.π.

τον οποίο μπορούσε ευχερώς να ζητηθεί η συγκατάθεσή του δίχως να υφίσταται οποιαδήποτε από τις ως άνω αναφερόμενες δυσχέρειες. Ως προς τη δεύτερη (2^η) επιλογή της χρήσης μάσκας από το ίδιο το Συμβούλιο, αν και η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι το Συμβούλιο δε διέθετε την τεχνική αυτή δυνατότητα ούτε τα απαραίτητα προς τούτο μέσα, οι κατευθυντήριες γραμμές που το ίδιο το Συμβούλιο εξέδωσε υποδεικνύουν ότι προοριζόταν να διαθέτει αυτή τη δυνατότητα¹⁷⁴.

Ως προς την τρίτη (3^η) επιλογή χρήσης μάσκας από τους αποδέκτες των δεδομένων, το ΕΔΔΑ - σε αντίθεση με το εθνικό δικαστήριο - θεωρεί ότι τα προφορικά αιτήματα του Συμβουλίου για τη χρήση μάσκας δεν είναι επαρκή και θα ήταν εύλογο το Συμβούλιο να απαιτήσει γραπτές δεσμεύσεις από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης¹⁷⁵. Με αυτόν τον τρόπο θα δινόταν έμφαση στην ανάγκη τήρησης της εμπιστευτικότητας. Το Συμβούλιο μπορεί να σκόπευε να καταρτίσει γραπτή συμφωνία με τους παραγωγούς του τηλεοπτικού προγράμματος που προβλήθηκε αλλά κάτι τέτοιο δε φαίνεται να συνέβη δοθέντος ότι δεν επεδείχθη τελική και υπογεγραμμένη συμφωνία στον προσφεύγοντα ούτε προσκομίσθηκε αυτή από την Κυβέρνηση ενώπιον του ΕΔΔΑ¹⁷⁶.

Ακόμα, το γεγονός ότι ο σκοπός κυκλοφορίας του σχετικού υλικού καταγραφής ήταν η προώθηση της αποτελεσματικότητας των ΚΚΤ στην πρόληψη και ανίχνευση του εγκλήματος και ήταν πιθανό να χρησιμοποιηθεί το υλικό σε τέτοια πλαίσια, το Συμβούλιο όφειλε - πριν την αποκάλυψη του υλικού και ανεξάρτητα από το εάν ο προσφεύγων θεωρεί ότι προσβάλλεται ή όχι η τιμή και η φήμη του - να έχει επιδείξει ιδιαίτερη προσοχή και να επαληθεύσει αν του είχαν απαγγελθεί ή όχι κατηγορίες¹⁷⁷. Μέτα ταύτα, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι δεν υπήρχαν στη συγκεκριμένη περίπτωση επαρκείς λόγοι που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν: α) την απευθείας αποκάλυψη του υλικού στο κοινό μέσω της δημοσίευσής του σε άρθρο εφημερίδας δίχως την παροχή συγκατάθεσης εκ μέρους του προσφεύγοντος ή την κάλυψη της ταυτότητας του (χρήση μάσκας) ή β) την αποκάλυψη του υλικού στα μέσα μαζικής ενημέρωσης χωρίς το Συμβούλιο να λάβει τα απαραίτητα μέτρα προς διασφάλιση στο μέγιστο δυνατό βαθμό ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα εφαρμόζαν την τεχνική της χρήσης μάσκας¹⁷⁸.

Ο προσφεύγων ήταν θύμα μιας σοβαρής προσβολής του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής του ζωής και οι εκούσιες δημόσιες εμφανίσεις του στα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν είναι ικανές να περιορίσουν την απαξία και τη βαρύτητα της προσβολής, την έλλειψη της επιδεικτέας μέριμνας ως προς την αποκάλυψη των δεδομένων ή να χρησιμοποιηθούν καθ' οποιονδήποτε τρόπο εναντίον του¹⁷⁹. Καταληκτικά, το ΕΔΔΑ έκρινε ομόφωνα ότι οι αποκαλύψεις από το Συμβούλιο των δεδομένων εικόνας του προσφεύγοντος από το ΚΚΤ στον τύπο και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν συνοδεύονταν από επαρκείς εγγυήσεις, με αποτέλεσμα να είναι ασυμβίβαστες με τις επιταγές του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, επεμβαίνοντας δυσανάλογα και αδικαιολόγητα στην ιδιωτική ζωή του προσφεύγοντος και παραβιάζοντας το παραπάνω άρθρο.

¹⁷⁴ Βλ. την υπ' αριθμόν 82 αιτιολογική σκέψη.

¹⁷⁵ Βλ. την υπ' αριθμόν 83 αιτιολογική σκέψη.

¹⁷⁶ Βλ. ό.π.

¹⁷⁷ Βλ. την υπ' αριθμόν 84 αιτιολογική σκέψη.

¹⁷⁸ Βλ. την υπ' αριθμόν 85 αιτιολογική σκέψη.

¹⁷⁹ Βλ. την υπ' αριθμόν 86 αιτιολογική σκέψη.

Όπως γίνεται αντιληπτό, το ΕΔΔΑ δεν εξέφερε κρίση σχετικά με την επιτήρηση του προσφεύγοντος αυτή καθεαυτή, ήτοι εάν παραβιάζει το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ η συλλογή και καταγραφή των δεδομένων της εικόνας του σε δημόσιο χώρο αλλά εξέτασε την περαιτέρω επεξεργασία των συλλεγμένων δεδομένων μέσω της κοινοποίησης σε άλλα πρόσωπα. Έκρινε ουσιαστικά ότι η αποκάλυψη (και όχι η συλλογή ή αποθήκευση) δεδομένων εικόνας δίχως την εξασφάλιση της συγκατάθεσης του υποκειμένου (εφόσον πρόκειται για μεμονωμένο άτομο ή μεμονωμένα άτομα και μπορεί ευχερώς να ζητηθεί από τον ΥΕ) και τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την απόκρυψη της ταυτότητας του προσώπου από τον ίδιο τον ΥΕ ή τους αποδέκτες των δεδομένων παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας και δεν είναι σύνομη.

Εν πάση περιπτώσει, πρόκειται για μια απόφαση που το ΕΔΔΑ εφαρμόζει με τρόπο λεπτομερή, αναλυτικό και συστηματικό την αρχή της αναλογικότητας. Αρχικά εντοπίζει τα δύο (2) συγκρουόμενα δικαιώματα - έννομα συμφέροντα, ήτοι το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής από την μία πλευρά και το ενδιαφέρον της πολιτείας για την πρόληψη και ανίχνευση της εγκληματικότητας από την άλλη (αιτιολογική σκέψη 79). Στη συνέχεια, εξετάζει αν η αποκάλυψη δεδομένων εικόνας από ΚΚΤ με τον τρόπο που έλαβε χώρα στην προκειμένη περίπτωση συνιστά κατάλληλο και αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του σκοπού πρόληψης και ανίχνευσης του εγκλήματος, εάν δηλαδή η αποκάλυψη υλικού από ΚΚΤ με τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περίπτωσης ως μέσο είναι αφενός μεν πρόσφορη να προάγει την πρόληψη και ανίχνευση εγκλημάτων, αφετέρου δε αν δεν υπάρχουν ηπιότερα προς τούτο μέσα. Το ΕΔΔΑ διατυπώνει απερίφραστα τη θέση ότι το Συμβούλιο είχε στη διάθεσή του άλλα μέσα λιγότερο επαχθή και εξίσου αποτελεσματικά για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και παραθέτει εν συντομία τις τρεις (3) εναλλακτικές επιλογές (αιτιολογική σκέψη 80).

Αφιερώνει έπειτα μια παράγραφο σε κάθε εναλλακτική επιλογή (αιτιολογικές σκέψεις 81-83), αιτιολογώντας πλήρως και επαρκώς και εξηγώντας τους λόγους για τους οποίους τα τρία (3) αυτά μέσα ήταν σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, εν αντιθέσει με την αποκάλυψη των δεδομένων όπως πραγματοποιήθηκε από το Συμβούλιο. Η συλλογιστική πορεία που ακολούθησε το ΕΔΔΑ ως προς την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας ήταν ιδιαίτερα μεθοδική, ορθή και αποτελεσματική. Δεν υπάρχει κανένα κενό ή λογικό άλμα στο δικανικό συλλογισμό, ο οποίος δομήθηκε με τον πλέον άρτιο τρόπο. Η απόφαση αυτή - εκτός από χαρακτηριστική ως προς τον τρόπο με τον οποίο είναι σκόπιμο να εφαρμόζεται η αρχή της αναλογικότητας - καθιστά εμφανές ότι αυτή διαδραματίζει καίριο ρόλο και σε υπερεθνικό επίπεδο, δεδομένου ότι σε αυτήν στηρίζονται και αποφάσεις Δικαστηρίων που εφαρμόζουν διατάξεις ανώτερης τυπικής ισχύος. Η σημασία της αρχής της αναλογικότητας είναι κοινώς παραδεδεγμένη και κεφαλαιώδης στην εκφορά κρίσεων δικαστικών οργάνων σε ενωσιακό και διεθνές επίπεδο.

B.5. Η αρχή του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης

B.5.1. Γενική Προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Σύμφωνα με την αρχή αυτή που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ.1 στοιχείο ε' του ΓΚΠΔ τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να διατηρούνται υπό μορφή που επιτρέπει την ταυτοποίηση των υποκειμένων των δεδομένων μόνο για το χρονικό διάστημα που απαιτείται για τους σκοπούς της επεξεργασίας. Εξ' αντιδιαστολής συνάγεται ότι τα δεδομένα πρέπει να διαγράφονται ή να ανωνυμοποιούνται όταν δεν είναι πλέον αναγκαία για τους σκοπούς για

τους οποίους έχουν συλλεχθεί¹⁸⁰. Τα δεδομένα δεν είναι αναγκαία είτε όταν οι σκοποί της επεξεργασίας έχουν εκπληρωθεί οπότε έχουν ήδη εξυπηρετήσει τον σκοπό της συλλογής τους είτε όταν αυτοί δεν είναι πλέον δυνατόν για οποιονδήποτε λόγο να εκπληρωθούν, έχουν δηλαδή καταστεί ανέφικτοι, οπότε δε μπορούν εκ των πραγμάτων να εξυπηρετήσουν τον σκοπό της συλλογής τους. Αν τα δεδομένα διατηρούνται κατά τρόπο που να μη συνδέονται με συγκεκριμένο πρόσωπο δεν ισχύει η εν λόγω αρχή, καθώς ελλείπει της δυνατότητας ταυτοποίησης φυσικού προσώπου δεν πρόκειται για προσωπικά δεδομένα¹⁸¹. Η αποθήκευση των δεδομένων υπό μορφή που δεν επιτρέπει την ταυτοποίηση φυσικών προσώπων είναι νόμιμη και δεν υπόκειται σε χρονικό περιορισμό. Ο ΥΕ θα πρέπει να ορίζει προθεσμίες για τη διαγραφή ή την περιοδική επανεξέτασή τους¹⁸². Οι προθεσμίες διαγραφής των διαφόρων κατηγοριών δεδομένων αποτελεί αναγκαίο περιεχόμενο του αρχείου επεξεργασίας που τηρεί ο ΥΕ¹⁸³. Δεδομένου ότι δεν είναι πάντα δυνατή η αναφορά συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος προτείνεται μια πιο αφηρημένη περιγραφή¹⁸⁴. Το χρονικό διάστημα αποθήκευσης περιλαμβάνεται και στις πληροφορίες που πρέπει να παρέχει ο ΥΕ στο πλαίσιο ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων τόσο στην περίπτωση που τα προσωπικά δεδομένα συλλέγονται από αυτό¹⁸⁵, όσο και στην περίπτωση που τα δεδομένα συλλέγονται από άλλη πηγή και όχι από το υποκείμενο των δεδομένων¹⁸⁶.

Αναγκαία κρίνεται η εξής παρατήρηση: ως προς την αρμοδιότητα καθορισμού της χρονικής περιόδου αποθήκευσης ο ν.2472/1997 παρουσίαζε διαφοροποιήσεις και παρέκκλιने από την αντίστοιχη ρύθμιση της Οδηγίας 95/46, η οποία παρέμεινε αμετάβλητη και στον ΓΚΠΔ. Στο ν.2472/1997 οριζόταν ότι τα δεδομένα πρέπει να διατηρούνται σε μορφή που επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται κατά την κρίση της Αρχής για την πραγματοποίηση των σκοπών της επεξεργασίας¹⁸⁷. Η φράση «κατά την κρίση της (εποπτικής) αρχής» δεν απαντάται στο κείμενο της Οδηγίας 95/46¹⁸⁸ γεγονός που σημαίνει ότι προστέθηκε από τον έλληνα νομοθέτη. Η Οδηγία ανέθετε την υποχρέωση εξασφάλισης τήρησης των αρχών επεξεργασίας στον ΥΕ¹⁸⁹. Ούτως, στην ελληνική πρακτική αρμόδια για το καθορισμό της διάρκειας διατήρησης των δεδομένων ήταν η Αρχή, πράττοντας τούτο είτε συγκεκριμένα κατά την αδειοδότηση ή αποδοχή γνωστοποίησης της επεξεργασίας είτε γενικά για σημαντικές κατηγορίες επεξεργασιών με την έκδοση αντίστοιχης οδηγίας¹⁹⁰. Η συγκεκριμένη παρατήρηση είναι σημαντική για την εφαρμογή της αρχής του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης από την Αρχή, δηλαδή για την ίδια τη νομολογία της Αρχής.

Η Αρχή επέλεξε να προσδιορίσει το χρόνο διατήρησης των δεδομένων με Οδηγία και στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Ο γενικός κανόνας που τίθεται στην Οδηγία 1/2011 είναι οι δεκαπέντε (15) εργάσιμες ημέρες ως μέγιστο χρονικό διάστημα διατήρησης των δεδομένων σε περίπτωση που δεν προκύψει

¹⁸⁰ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.164.

¹⁸¹ Βλ. Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε., ό.π., σελ.82.

¹⁸² Βλ. την υπ' αριθμόν 39 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

¹⁸³ Βλ. άρθρο 30 παρ.1 στοιχείο στ' του ΓΚΠΔ.

¹⁸⁴ Βλ. Ιγγλεζάκη Ι., ό.π., σελ.223.

¹⁸⁵ Βλ. άρθρο 13 παρ.2 στοιχείο α' του ΓΚΠΔ.

¹⁸⁶ Βλ. άρθρο 14 παρ.2 στοιχείο α' του ΓΚΠΔ.

¹⁸⁷ Βλ. άρθρο 4 παρ.1 στοιχείο δ' εδ.α' του νόμου 2472/1997.

¹⁸⁸ Βλ. άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο ε' της Οδηγίας 95/46.

¹⁸⁹ Βλ. άρθρο 6 παρ.2 της Οδηγίας 95/46.

¹⁹⁰ Βλ. Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε., ό.π.

συμβάν που εμπίπτει στον επιδιωκόμενο σκοπό επεξεργασίας. Μετά τις δεκαπέντε (15) εργάσιμες ημέρες τα δεδομένα πρέπει να καταστρέφονται¹⁹¹. Το ανώτατο χρονικό όριο των δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών μπορεί να παραταθεί σε τριάντα (30) ημέρες σε περίπτωση συμβάντος (π.χ. κλοπή, ληστεία, ξυλοδαρμός) υπό την προϋπόθεση ότι τα δεδομένα τηρούνται σε ξεχωριστό αρχείο¹⁹². Εάν το συμβάν αφορά τρίτον, δηλαδή πρόσωπο άλλο από τον ΥΕ το χρονικό διάστημα αποθήκευσης αυξάνεται στους τρεις (3) μήνες¹⁹³. Παρέκκλιση από τον κανόνα μπορεί να υπάρξει σε δύο (2) ακόμα περιπτώσεις: α) εάν προβλέπεται διαφορετικό χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων σε ειδικές διατάξεις της Οδηγίας και β) εάν ορίζεται διαφορετικό χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων από ειδική διάταξη νόμου. Και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για ειδικότερο κανόνα δικαίου που υπερισχύει της γενικής ρύθμισης. Η Αρχή εισάγει διαφορετικό χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων στις περιπτώσεις των συγκροτημάτων κατοικιών ή γραφείων και των νοσοκομείων και εν γένει χώρων παροχής υπηρεσιών υγείας ορίζοντας ως χρονικό διάστημα τις δύο (2) ημέρες (άλλως σαράντα οκτώ (48) ώρες)¹⁹⁴, των τραπεζών καθορίζοντας το επιτρεπτό διάστημα διατήρησης σε σαράντα πέντε (45) ημέρες¹⁹⁵ και ειδικά για τις εταιρείες εκτύπωσης πιστωτικών καρτών και προσωπικών αναγνωριστικών στοιχείων σε ενενήντα (90) ημέρες¹⁹⁶. Για τα σχολεία και τις λοιπές δομές δραστηριοποίησης ανηλίκων ορίζεται ότι τα δεδομένα πρέπει να διαγράφονται την αμέσως επόμενη ημέρα¹⁹⁷.

Ενώ η Οδηγία 1/2011 εισάγει έναν γενικό κανόνα στο άρθρο 8 παρ.1, προβλέπει η ίδια μια σειρά εξαιρέσεων από τον κανόνα αυτόν, ο οποίος τελικώς μένει να εφαρμόζεται σε τρεις (3) μόνο από τις επτά (7) κατηγορίες ΥΕ που ρυθμίζονται στο ειδικό μέρος της Οδηγίας. Πρόκειται για τα ξενοδοχεία (άρθρο 17), τα εμπορικά κέντρα και καταστήματα (άρθρο 19) και τους λοιπούς χώρους όπως για παράδειγμα πρατήρια υγρών καυσίμων, χώρους λατρείας κ.α. (άρθρο 21). Ο κανόνας βρίσκει εφαρμογή σε λιγότερες αριθμητικά από τις προβλεπόμενες στο ειδικό μέρος της Οδηγίας περιπτώσεις. Κατά αυτόν τον τρόπο, η Οδηγία μοιάζει να αυτοαναιρεί τον κανόνα που η ίδια εισάγει περιορίζοντας κατά πολύ το πεδίο εφαρμογής του. Το 15ήμερο οριζόταν ως γενικός κανόνας διατήρησης των δεδομένων και στην προϊσχύσασα Οδηγία 1122/2000¹⁹⁸, στην οποία προβλεπόταν και η δυνατότητα διατήρησης των δεδομένων πέραν των προβλεπόμενων χρονικών διαστημάτων έπειτα από άδεια της Αρχής σε εξαιρετικές περιπτώσεις¹⁹⁹. Παρόμοια ρύθμιση δε συμπεριλήφθηκε στην Οδηγία 1/2011.

B.5.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ

Η Αρχή σε αρκετές περιπτώσεις έχει διαπιστώσει ότι τα δεδομένα εικόνας διατηρούνται αποθηκευμένα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από αυτό που προβλέπεται στην Οδηγία

¹⁹¹ Η Αρχή έχει εκδώσει την Οδηγία 1/2005 για την ασφαλή καταστροφή προσωπικών δεδομένων μετά το πέρας της περιόδου που απαιτείται για την πραγματοποίηση του σκοπού επεξεργασίας περιγράφοντας τα βήματα που πρέπει να ακολουθούνται και τους ενδεδειγμένους τρόπους καταστροφής.

¹⁹² Βλ. άρθρο 8 παρ.2 της Οδηγίας 1/2011

¹⁹³ Βλ. άρθρο 8 παρ.3 της Οδηγίας 1/2011

¹⁹⁴ Βλ. αντίστοιχα άρθρο 15 παρ.3 εδάφιο γ' και άρθρο 20 παρ.2 στοιχείο στ' Οδηγίας 1/2011

¹⁹⁵ Βλ. άρθρο 16 παρ.2 εδάφιο α' Οδηγίας 1/2011.

¹⁹⁶ Βλ. άρθρο 16 παρ.3 Οδηγίας 1/2011.

¹⁹⁷ Βλ. άρθρο 18 παρ.4 της Οδηγίας 1/2011.

¹⁹⁸ Βλ. άρθρο 1 παρ.2Εαα) της Οδηγίας 1122/2000 με τη διαφορά ότι δε γίνεται αναφορά σε «εργάσιμες» ημέρες όπως στην Οδηγία 1/2011.

¹⁹⁹ Βλ. άρθρο 1 παρ.2Εγγ) της Οδηγίας 1122/2000.

1/2011. Η παράβαση του χρονικού ορίου διατήρησης των δεδομένων σε όλες τις περιπτώσεις αποτελεί πρόσθετη παράβαση, δηλαδή δεν έχει διαπιστωθεί σε καμία απόφαση αποκλειστικά η παραβίαση της αρχής του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης. Αυτή θα συνδυάζεται με κάποια άλλη είδους παράβαση και κατά κανόνα με τη συχνότερη παράβαση στην επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης, δηλαδή τη μη τήρηση της αρχής της αναλογικότητας. Η διαπίστωση της παράβασης του επιτρεπόμενου χρονικού ορίου διατήρησης των δεδομένων είναι πολύ εύκολη με έναν απλό έλεγχο αν η περίοδος αποθήκευσης των δεδομένων από συγκεκριμένο ΥΕ κινείται ή όχι εντός του χρονικού πλαισίου που ορίζει η Οδηγία 1/2011 είτε γενικά, είτε για την ειδική κατηγορία που ενδεχομένως ανήκει ο ΥΕ. Ενδεικτικά αναφέρονται η απόφαση 13/2014 που κατόπιν ελέγχου σε επιχείρηση εστίασης εντοπίστηκαν βίντεο τα οποία είχαν καταγραφεί σε χρόνο προγενέστερο των δεκαπέντε (15) ημερών πριν τον έλεγχο και η απόφαση 49/2015 στην οποία κατόπιν ελέγχου σε εστιατόριο βρέθηκαν αρχεία (βίντεο) τα οποία ομοίως είχαν καταγραφεί σε χρόνο προγενέστερο των δεκαπέντε (15) ημερών πριν τον έλεγχο. Η υπέρβαση της αρχής του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης καθιστά παράνομη την επεξεργασία.

B.6. Η αρχή της ασφάλειας

B.6.1. Γενική Προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Στο άρθρο 5 παρ.1 στοιχείο στ' του ΓΚΠΔ εισάγεται η αρχή της ασφάλειας σύμφωνα με την οποία η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων θα πρέπει να γίνεται με τρόπο που εγγυάται την ασφάλεια τους, την προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένη ή παράνομη επεξεργασία και τυχαία απώλεια καταστροφή ή φθορά. Στη διάταξη γίνεται λόγος για την ακεραιότητα (integrity) και την εμπιστευτικότητα (confidentiality), οι οποίες μαζί με την διαθεσιμότητα (availability)²⁰⁰ αποτελούν το τρίπτυχο της ασφάλειας των δεδομένων²⁰¹. Η ακεραιότητα αφορά την προστασία της πληροφορίας ή των δεδομένων από μη εξουσιοδοτημένη μεταβολή (τροποποίηση ή διαγραφή), η εμπιστευτικότητα αφορά την προστασία της πληροφορίας ή των δεδομένων από μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη (ανάγνωση) και η διαθεσιμότητα αφορά τη διαφύλαξη της εξουσιοδοτημένης πρόσβασης (είτε για αποκάλυψη είτε για μεταβολή) στη πληροφορία ή τα δεδομένα δίχως καθυστέρηση ή εμπόδια²⁰². Η υποχρέωση εμπιστευτικότητας καταλαμβάνει τόσο τους ΕΕ υπό την έννοια της κοινοποίησης δεδομένων σε τρίτους μόνο κατόπιν εξουσιοδότησης αλλά και τους υπαλλήλους του ΥΕ και του ΕΕ υπό την έννοια χρήσης των δεδομένων σύμφωνα με τις οδηγίες και τις εντολές τους²⁰³. Η υποχρέωση εμπιστευτικότητας πρέπει να αποτελεί όρο της

²⁰⁰ Η διαθεσιμότητα που δεν αναφέρεται στο άρθρο 5 παρ.1 στοιχείο στ' αναγράφεται στη διάταξη του άρθρου 32 παρ.1 του ΓΚΠΔ.

²⁰¹ Το μοντέλο ασφάλειας με το ακρωνύμιο CIA από τα αρχικά Confidentiality, Integrity και Availability. βλ. σχετ. Χρυσάνθου Α., Ζητήματα ασφάλειας δεδομένων, σε Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή (επιμ. Κοτσαλή), σελ.383-834.

²⁰² Βλ. Μαυρίδη Ι., Ασφάλεια Πληροφοριών στο Διαδίκτυο, σελ.17 και 89, ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/1024/2/00_master_document-KOY.pdf

²⁰³ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.215.

σύμβασης που καταρτίζεται τόσο μεταξύ του ΥΕ και του ΕΕ όσο και του ΥΕ ή του ΕΕ με τους υπαλλήλους και τους εργαζόμενους τους²⁰⁴.

Οι τρεις (3) παραπάνω παράμετροι ασφάλειας (ακεραιότητα, εμπιστευτικότητα και διαθεσιμότητα) συμπληρώνονται από την αρχή τη «μη αποκήρυξης» (non-repudiation) βάσει της οποίας μια αρχή δε μπορεί να αρνηθεί ότι προέβη σε μία ενέργεια²⁰⁵. Η ασφάλεια των δεδομένων είναι μια πολυεπίπεδη και σύνθετη έννοια, καθώς προϋποθέτει και ταυτόχρονα συνίσταται σε ένα οργανωμένο πλαίσιο από όρους, αντιλήψεις, αρχές, πολιτικές, διαδικασίες και μέτρα που είναι απαραίτητα για την επίτευξη της ασφάλειας και της προστασίας των δεδομένων με συνέπεια να μην αρκούν οι νομικοί κανόνες, αξιώσεις και απαγορεύσεις για τη διασφάλισή της²⁰⁶. Η ασφάλεια θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα του ΥΕ καθώς τα περιστατικά ασφαλείας τα τελευταία έτη αυξάνονται ραγδαία με εκθετικούς ρυθμούς²⁰⁷.

Η αρχή αυτή συγκεκριμενοποιείται στο άρθρο 32 του ΓΚΠΔ που θεσπίζει την υποχρέωση του ΥΕ και του ΕΕ να εφαρμόζουν κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για την ασφάλεια των δεδομένων. Η προστασία παρέχεται όχι στα δεδομένα καθαυτά αλλά στην επεξεργασία τους, καθώς το προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η ασφάλεια της επεξεργασίας²⁰⁸. Στο άρθρο 32 περιέχεται ένας κατάλογος μέτρων που απαριθμούνται πάντως με τρόπο μη αποκλειστικό. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται η ψευδωνυμοποίηση και η κρυπτογράφηση και άλλες διαδικασίες που στοχεύουν στη διασφάλιση του απορρήτου, της ακεραιότητας και της διαθεσιμότητας των συστημάτων, επιτρέπουν τη δοκιμή και εκτίμηση της αποτελεσματικότητάς τους και την αποκατάσταση της διαθεσιμότητας σε εύθετο χρόνο. Η διάταξη του άρθρου 32 στοχεύει στη λήψη μέτρων κατά τρόπο προληπτικό και ανεξάρτητο από την ύπαρξη ή όχι περιστατικών παραβίασης της ασφάλειας²⁰⁹. Η προσφορότητα των μέτρων ασφαλείας πρέπει να προσδιορίζεται κατά περίπτωση και να υπόκειται σε τακτική και συνεχή επανεξέταση και αξιολόγηση²¹⁰.

Για τη λήψη των μέτρων απαραίτητο είναι να λαμβάνονται υπόψιν και να σταθμίζονται σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ.1 του ΓΚΠΔ ποικίλοι παράγοντες όπως οι εξελίξεις της τεχνολογίας και το κόστος εφαρμογής. Η αναφορά στις εξελίξεις της τεχνολογίας είναι σκοπίμως αρκετά γενική και ευρεία ώστε να παραμείνει η ρύθμιση τεχνολογικά ουδέτερη²¹¹, ενώ υποστηρίζεται ότι οι εξελίξεις στην τεχνολογία σημαίνει τη «διαθέσιμη τεχνολογία»²¹². Το κόστος εφαρμογής εξαρτάται αν γίνεται χρήση τυποποιημένου λογισμικού ή ζητείται κατασκευή νέου (custom made). Άλλοι παράγοντες που είναι αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψιν είναι η φύση, το πεδίο εφαρμογής, οι σκοποί της επεξεργασίας, η πιθανότητα επέλευσης κινδύνου για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων και οι αρνητικές συνέπειες που θα επιφέρουν. Η επίτευξη της ασφάλειας δεν

²⁰⁴ Βλ. ό.π.

²⁰⁵ Βλ. *Χρυσάνθου Α.*, ό.π., σελ.384.

²⁰⁶ Βλ. *Μήτρου Α.*, Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων, ό.π., σελ.109.

²⁰⁷ Βλ. ενδεικτικά τα πορίσματα σχετικών ερευνών σε *Χρυσάνθου Α.*, ό.π., σελ.385-387.

²⁰⁸ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.227.

²⁰⁹ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.228.

²¹⁰ Βλ. *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων*, σελ.167.

²¹¹ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.228.

²¹² Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.229.

οφείλεται αποκλειστικά στην ύπαρξη του κατάλληλου εξοπλισμού (hardware-υλισμικό και software-λογισμικό) αλλά και σε κατάλληλους εσωτερικούς κανόνες οργάνωσης²¹³.

Η Οδηγία 1/2011 αναφέρεται στην αρχή της ασφάλειας στο άρθρο 11 στην πρώτη παράγραφο του οποίου θεσπίζεται η υποχρέωση του ΥΕ για τη λήψη κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων καθ' όλη τη διάρκεια τήρησης των δεδομένων. Η γενική αυτή απαίτηση για λήψη μέτρων ασφάλειας εξειδικεύεται στις εξής ενδεικτικά αναφερόμενες μερικότερες υποχρεώσεις: α) της ασφάλειας του καταγεγραμμένου υλικού, β) του ελέγχου του υλικού και του λογισμικού που χρησιμοποιείται για την επεξεργασία και αποθήκευση των δεδομένων, γ) της αποφυγής αλόγιστης χρήσης οθόνων προβολής, δ) της ασφαλούς διάδοσης των δεδομένων σε νόμιμους αποδέκτες και της αποφυγής διάδοσής τους σε μη νόμιμους αποδέκτες, ε) της επιλογής κατάλληλου προσωπικού για το χειρισμό του συστήματος βιντεοεπιτήρησης και της συνεχούς εκπαίδευσης και επιμόρφωσής του και στ) της επιλογής διαδικασιών και πολιτικών φιλικών προς την ιδιωτικότητα²¹⁴, όπως η χρήση καμερών με δυνατότητα απόκρυψης περιοχών, ο έλεγχος στο αποθηκευμένο υλικό μέσω μεσολάβησης τρίτης έμπιστης οντότητας, η κρυπτογράφηση των δεδομένων και η ψηφιακή πιστοποίηση του υλικού. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 11 προβλέπεται η υποχρέωση τήρησης του έγγραφου τύπου σε περίπτωση ανάθεσης λειτουργίας συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε ΕΕ. Η υποχρέωση αυτή που προβλεπόταν και στο προϊσχύσαν δίκαιο²¹⁵, προβλέπεται ρητά και υπό το ισχύον καθεστώς δοθέντος ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων από τον ΕΕ βασίζεται αποκλειστικά σε σύμβαση ή άλλη νομική πράξη που καταρτίζεται με τον ΥΕ²¹⁶, η οποία πρέπει υποχρεωτικώς να υφίσταται σε έγγραφη μορφή²¹⁷, ανεξάρτητα αν αυτή είναι έντυπη ή ηλεκτρονική.

Αναφορά στην αρχή της ασφάλειας κάνει σε ορισμένο βαθμό και η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 που επισημαίνει ότι πρέπει να είναι περιορισμένος ο αριθμός των ατόμων που μπορούν να έχουν πρόσβαση στο υλικό του συστήματος βιντεοεπιτήρησης είτε για τους σκοπούς της επεξεργασίας είτε για τις ανάγκες συντήρησης του²¹⁸. Στην περίπτωση που σκοπός είναι η πρόληψη, ανίχνευση και ο έλεγχος παραβάσεων, προτείνει για την αποφυγή μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης τη χρήση δύο (2) μόνο κλειδιών πρόσβασης εκ των οποίων το ένα (1) θα βρίσκεται στην κατοχή του ΥΕ και το άλλο στην κατοχή της αστυνομίας²¹⁹. Τα δεδομένα που καταγράφονται θα πρέπει να είναι καλής ποιότητας. Τέλος, τονίζεται ιδιαίτερα ο ρόλος της συνεχούς ευαισθητοποίησης από τη μία και της κατάρτισης και εκπαίδευσης από την άλλη του ΥΕ και των ελεγκτών και χειριστών των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης που αυτός απασχολεί ή στους οποίους αναθέτει τις εργασίες λειτουργίας των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης²²⁰.

Το ΕΣΠΑ περιέχει πολύ πιο αναλυτικές πληροφορίες για τα μέτρα ασφαλείας που οφείλει να λάβει ο ΥΕ παρέχοντας παραδείγματα και κατευθύνσεις τόσο για τα οργανωτικά όσο και για τεχνικά μέτρα. Για τη δημιουργία ορθών και ολοκληρωμένων πολιτικών και

²¹³ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.209.

²¹⁴ Για τεχνολογίες φιλικές προς την ιδιωτικότητα κάνει λόγο και το ΕΣΠΑ στις κατευθυντήριες γραμμές 3/2019, σελ.37.

²¹⁵ Βλ. άρθρο 17 παρ.3 και 4 Οδηγίας 95/16 και άρθρο 10 παρ.4 του ν.2472/1997.

²¹⁶ Βλ. άρθρο 28 παρ.3 του ΓΚΠΔ.

²¹⁷ Βλ. άρθρο 28 παρ.9 του ΓΚΠΔ.

²¹⁸ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, γνωμοδότηση 4/2004, σελ.25

²¹⁹ Βλ. ό.π., σελ.26.

²²⁰ Βλ. ό.π.

διαδικασιών βιντεοεπιτήρησης ο ΥΕ οφείλει να εξετάζει ενδελεχώς τα εξής ζητήματα: α) ποιος είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση και το χειρισμό του συστήματος και ποιος ο σκοπός και το πεδίο εφαρμογής του, β) επιτρεπόμενη και απαγορευμένη χρήση, γ) μέτρα για την τήρηση της αρχής της διάφανειας, δ) τρόπος και χρόνος επεξεργασίας, ε) ανάγκη κατάρτισης και εκπαίδευσης, στ) προσδιορισμός ατόμων που έχουν πρόσβαση στο σύστημα, ζ) επιχειρησιακές διαδικασίες (π.χ. αντιμετώπιση περιστατικών παραβίασης δεδομένων) και διαδικασίες για την ικανοποίηση των υποκειμένων των δεδομένων (π.χ. τρόπος ικανοποίησης αιτήματος πρόσβασης φυσικού προσώπου στο βιντεοσκοπημένο υλικό), ι) διαδικασίες προμήθειας εγκατάστασης και συντήρησης των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης και ια) διαχείριση συμβάντων και διαδικασίες αποκατάστασης²²¹. Τα τεχνικά μέτρα αφορούν την φυσική ασφάλεια του συστήματος, ήτοι την προστασία και ανθεκτικότητα σε περίπτωση σκόπιμης ή ακούσιας παρεμπόδισης των κανονικών λειτουργιών και ελέγχου της πρόσβασης και την διασφάλιση της εμπιστευτικότητας, της ακεραιότητας και της διαθεσιμότητας των δεδομένων²²². Η φυσική ασφάλεια αποτελεί ουσιώδες μέρος της προστασίας δεδομένων και συμβάλλει στην προστασία του εξοπλισμού του συστήματος βιντεοεπιτήρησης από κλοπές, ανθρωπογενείς και φυσικές καταστροφές και τυχαία συμβάντα (π.χ. ακραίες θερμοκρασίες ή πλημμύρες).

Στα τεχνικά μέτρα ασφάλειας σύμφωνα με το ΕΣΠΔ μπορούν ενδεικτικά να ανήκουν: α) η προστασία ολόκληρης της υποδομής του συστήματος βιντεοεπιτήρησης από παράνομες πράξεις, β) η ασφαλής διαβίβαση του υλικού του συστήματος, γ) η κρυπτογράφηση, δ) χρήση αντιϊικών προγραμμάτων, τειχών προστασίας και άλλων σχετικών λύσεων, ε) εντοπισμός των δυσλειτουργιών του υλικού και του λογισμικού, στ) ύπαρξη μέσων αποκατάστασης της διαθεσιμότητας σε περίπτωση περιστατικού φυσικής ή τεχνικής φύσης²²³. Ζωτικής σημασίας είναι και ο έλεγχος πρόσβασης που διασφαλίζει την εξουσιοδοτημένη πρόσβαση, ο οποίος επιτυγχάνεται: α) με την ασφάλεια των επιτηρούμενων εγκαταστάσεων και των εγκαταστάσεων αποθήκευσης του υλικού, β) με την τοποθέτηση οθονών σε κατάλληλους χώρους και τη θέαση τους μόνο από εξουσιοδοτημένους χειριστές, γ) τον καθορισμό των διαδικασιών για τη χορήγηση, μεταβολή και ανάκληση φυσικής και αναλογικής πρόσβασης, δ) την καταγραφή και τον έλεγχο των ενεργειών του χρήστη και ε) την παρακολούθηση και τον εντοπισμό αποτυχημένων προσπαθειών πρόσβασης και εν γένει την έγκαιρη κατανόηση των αδυναμιών του συστήματος²²⁴. Τα παραπάνω τεχνικά και οργανωτικά μέτρα θα πρέπει να εφαρμόζονται συνδυαστικά από τον ΥΕ ή τον ΕΕ. Σκοπός είναι η επαρκής προστασία των στοιχείων του συστήματος βιντεοεπιτήρησης και των δεδομένων που επεξεργάζεται σε όλα στάδια, δηλαδή από την αποθήκευση (αδράνεια) των δεδομένων μέχρι τη μετάδοση (διαμετακόμιση) και την περαιτέρω επεξεργασία (χρήση) τους²²⁵.

B.6.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ

Η Αρχή στην 40/2003 απόφαση της έκρινε ως απαραίτητο μέτρο ασφαλείας την προηγούμενη καταστροφή του υλικού στο οποίο καταγράφονταν τα δεδομένα από κάμερες που στην προκειμένη περίπτωση ήταν βιντεοκασέτες πριν αυτό καταλήξει στα απορρίμματα. Ο ΥΕ πετούσε τις βιντεοκασέτες στις οποίες αποθηκεύονταν τα δεδομένα εικόνας μετά τη

²²¹ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.38

²²² Βλ. ό.π.

²²³ Βλ. ό.π.

²²⁴ Βλ. ό.π., σελ.39.

²²⁵ Βλ. ό.π., σελ.37.

φθορά τους από τη συνεχή χρήση στα απορρίμματα δίχως να προβαίνει προηγουμένως σε καταστροφή τους. Χωρίς την καταστροφή του μέσου αποθήκευσης δημιουργείται κίνδυνος αθέμιτης πρόσβασης στα δεδομένα. Η καταστροφή συνιστά άλλωστε πράξη επεξεργασίας που ρητά προβλέπεται ως τέτοια στον ΓΚΠΔ²²⁶. Με τη συγκεκριμένη απόφαση η Αρχή κατέστησε σαφές ότι τα μέτρα ασφαλείας πρέπει να λαμβάνονται και να εφαρμόζονται από την πρώτη (συλλογή) έως και την τελευταία πράξη (καταστροφή ή διαγραφή) επεξεργασίας, να καταλαμβάνουν δηλαδή όλα τα στάδια της επεξεργασίας. Στην 57/2006 απόφαση η Αρχή έκρινε ότι η παράλειψη εγκατάστασης λογισμικού απόκρυψης εικόνων από την ΕΛΑΣ ως ΥΕ σε κάμερες που είχαν τοποθετηθεί για το σκοπό διαχείρισής της κυκλοφορίας συνιστά παράλειψη λήψης μέτρου ασφαλείας. Στην απόφαση 57/2009 που αφορούσε την καταγγελία για λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε ξενοδοχείο κρίθηκε ότι είναι απαραίτητο ο ΥΕ να διαθέτει γραπτές διαδικασίες σχετικά με την ασφάλεια των δεδομένων που υφίστανται επεξεργασία μέσω του συστήματος βιντεοεπιτήρησης ή κώδικα δεοντολογίας προστασίας των δεδομένων που θα δεσμεύει τα πρόσωπα που ασχολούνται με αυτήν. Η λειτουργία ορισμένων (2 από τις 7) οθονών παρακολούθησης²²⁷ στο τηλεφωνικό κέντρο και η παρακολούθηση τους σε πραγματικό χρόνο από τις τηλεφωνήτριες δεν επιτρέπεται. Η χρήση του συστήματος θα πρέπει να γίνεται αποκλειστικά από άτομα που απασχολούνται στο τμήμα ασφαλείας του ξενοδοχείου και διαθέτουν τα αντίστοιχα επαγγελματικά προσόντα και οι οθόνες παρακολούθησης θα πρέπει να βρίσκονται όλες στον ίδιο χώρο (control room).

Στην απόφαση 22/2008 η Αρχή αποφάσισε ότι η τοποθέτηση των μονάδων ελέγχου κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης που λειτουργούν σε πολυκατοικία στο διαμέρισμα του διαχειριστή δεν επιτρέπεται. Η μονάδα ελέγχου θα πρέπει να φυλάσσεται σε κοινόχρηστο χώρο με ελεγχόμενη πρόσβαση ο οποίος θα καθοριστεί από τη ΓΣ της πολυκατοικίας. Την απαίτηση να βρίσκεται η μονάδα ελέγχου σε κοινόχρηστο χώρο και όχι σε διαμέρισμα υιοθέτησε η Αρχή και στην Οδηγία 1/2011, στην οποία αυτό ορίζεται ρητά²²⁸. Στην απόφαση 45/2008 που αφορά την καταγγελία για λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης από το Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) κρίθηκε ότι δεν έχουν ληφθεί τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας διότι δεν υπάρχουν υπάλληλοι επιφορτισμένοι με τη λειτουργία και τον έλεγχο του συστήματος ή που έστω να γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας του. Επιπλέον, δεν υπάρχει εγχειρίδιο οδηγιών και δεν έχει εκπαιδευτεί και ο φύλακας που χειρίζεται το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης. Υπογραμμίζεται ότι ο ΥΕ οφείλει να απασχολεί αρμόδιο και καταρτισμένο προσωπικό για το χειρισμό των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης και να διαθέτει εγχειρίδιο με γραπτές πολιτικές και διαδικασίες για τη χρήση τους.

Στην 59/2013 απόφαση το ιστορικό της οποίας αφορά την λειτουργία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης από το Δήμο Πύργου και τη λήψη εικόνας από την πλατεία του Δημαρχείου και από παγκάκια, κρίθηκε ότι πρέπει να ληφθούν τα εξής μέτρα ασφαλείας: α) αφαίρεση του καταγραφικού και παραμονή μόνο του μόνιτορ, β) γνώση των κωδικών πρόσβασης από ένα μόνο συγκεκριμένο άτομο που θα οριστεί ως υπεύθυνος ασφαλείας και γ) πρόσβαση στα δεδομένα εικόνας και τοποθέτηση μόνιτορ θα γίνεται μόνο στην περίπτωση που έχει λάβει χώρα συμβάν βανδαλισμού και κατόπιν σχετικής έγγραφης εντολής του Δημάρχου. Τα μέτρα ασφαλείας που λαμβάνονται πρέπει να είναι ανάλογα των κινδύνων και

²²⁶ Βλ. τον ορισμό της επεξεργασίας στο άρθρο 4 αριθμό 4 του ΓΚΠΔ.

²²⁷ Οι υπόλοιπες πέντε βρίσκονταν στον ίδιο χώρο και είχε πρόσβαση σε αυτές μόνο το προσωπικό ασφαλείας.

²²⁸ Βλ. άρθρο 15 παρ.3 εδ.β' της Οδηγίας 1/2011.

να τηρούν τις επιταγές της αρχής της αναλογικότητας. Στην προκειμένη περίπτωση, η επιτήρηση μνημείου στην πλατεία του Δημαρχείου είναι απαραίτητη επειδή συγκαταλέγεται στα αγαθά που χρήζουν ειδικής προστασίας, λόγω της ιστορικής και καλλιτεχνικής τους σημασίας. Η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει η πρόσβαση στα δεδομένα του συστήματος να γίνεται μόνο όταν έχει παρατηρηθεί κάποιο συμβάν βανδαλισμού. Η συνεχής πρόσβαση στα δεδομένα του συστήματος δεν είναι ανάλογη των κινδύνων.

Η σύνδεση της αρχής της ασφάλειας με την αρχή της αναλογικότητας είναι έκδηλη και στην απόφαση 78/2013 που αφορά καταγγελία για τη λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε ιδιωτικό εκπαιδευτήριο. Η Αρχή προέβη στις εξής δύο (2) διαπιστώσεις εφαρμόζοντας την αρχή της αναλογικότητας: πρώτον ότι η λειτουργία οθόνης παρακολούθησης στο γραφείο διεύθυνσης αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας για λόγους απτόμενους της επιτήρησης των εργαζόμενων²²⁹ και δεύτερον ότι ενόψει του επιδιωκόμενου σκοπού δε χρειάζεται καθόλου η ύπαρξη οθόνης παρακολούθησης. Συνεπώς, τα μέτρα ασφαλείας πρέπει να είναι ανάλογα όχι μόνο με τους κινδύνους αλλά και με τους επιδιωκόμενους σκοπούς επεξεργασίας. Οι κίνδυνοι και οι σκοποί δύνανται να υποδεικνύουν σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τα ενδεδειγμένα μέτρα ασφαλείας που βρίσκονται σε αρμονία με την αρχή της αναλογικότητας.

Η απόφαση 87/2015 αναφέρεται σε καταγγελία για εγκατάσταση και λειτουργία καμερών σε εγκαταστάσεις της εταιρίας «Μαρινόπουλος Α.Ε.» και ειδικότερα στο Security Operations Center (S.O.C.) που βρίσκεται σε υπόγειο χώρο στην Αττική και σε διάφορα υποκαταστήματα. Δεδομένης της ευρείας εφαρμογής του συστήματος βιντεοεπιτήρησης τα αναγκαία μέτρα που έπρεπε να ληφθούν είναι η τυποποίηση των διαδικασιών του ΥΕ με την κατάρτιση σχετικών εσωτερικών εγγράφων (πολιτική ορθής χρήσης του συστήματος) και η συνεχής εκπαίδευση του προσωπικού γύρω από την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Δεν επιτράπηκε η τοποθέτηση οθόνης παρακολούθησης στο γραφείο της διεύθυνσης, καθώς υφίσταται ο κίνδυνος χρήσης των δεδομένων για άλλο σκοπό (π.χ. επιτήρηση των εργαζόμενων). Η απαγόρευση αυτή ισχύει αδιακρίτως του μεγέθους του καταστήματος και της ύπαρξης προσωπικού ασφαλείας. Δε μπορεί ελλείψει προσωπικού ασφαλείας να επιτραπεί η τοποθέτηση της οθόνης στο γραφείο διεύθυνσης σε ένα μικρό κατάστημα. Βάσει της αρχής της αναλογικότητας επιβάλλεται να μην υπάρχει οθόνη επιτήρησης και να εποπτεύεται το υλικό μόνο όταν υπάρχει σχετικό περιστατικό.

Στην ίδια ακριβώς κατεύθυνση κινήθηκε η Αρχή ως προς την τοποθέτηση της οθόνης παρακολούθησης σε γραφεία διεύθυνσης και στην 27/2016 απόφαση²³⁰ που αφορούσε καταγγελία για λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης από την εταιρία «Praktiker Hellas Εμπορική Α.Ε.». Η Αρχή επανέλαβε τη θέση της ότι οι οθόνες δε θα πρέπει να είναι εγκατεστημένες σε γραφεία διεύθυνσης των καταστημάτων. Η παρακολούθηση του συστήματος βιντεοεπιτήρησης θα πρέπει να γίνεται αποκλειστικά από τα άτομα που

²²⁹ Βλ. άρθρο 7 της Οδηγίας 1/2011.

²³⁰ Στην ίδια απόφαση εκτός από τη νομιμότητα της λειτουργίας συστήματος βιντεοεπιτήρησης κρίθηκε και το ζήτημα της αναγραφής του ονοματεπωνύμου των εργαζόμενων σε καρτελάκι. Η Αρχή έκρινε ότι η αναγραφή του πλήρους ονοματεπωνύμου του υπαλλήλου για το σκοπό της καλύτερης εξυπηρέτησης των πελατών αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας. Ο ίδιος σκοπός μπορεί να επιτευχθεί με την αποκάλυψη λιγότερων προσωπικών δεδομένων όπως μόνο το μικρό όνομα, ένας κωδικός αριθμός ή άλλο προσδιοριστικό στοιχείο αντί του επωνύμου (π.χ. τίτλος ή ρόλος). Τα στοιχεία αυτά σε συνδυασμό με άλλα στοιχεία μπορούν εύκολα να οδηγήσουν σε ταυτοποίηση του υπαλλήλου σε περίπτωση που πελάτης θέλει για παράδειγμα να υποβάλλει παράπονο ή να διαμαρτυρηθεί για την εξυπηρέτησή του.

απασχολούνται στο τμήμα ασφαλείας, τα οποία εξάλλου διαθέτουν και τα αντίστοιχα επαγγελματικά προσόντα. Η διοίκηση δεν πρέπει να έχει πρόσβαση στο υλικό σε πραγματικό χρόνο και θα πρέπει τα μέλη αυτής να είναι αποδέκτες του υλικού μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις, οι οποίες θα πρέπει να καταγράφονται και να αιτιολογούνται. Ο σκοπός της ασφάλειας δε μπορεί να εξυπηρετηθεί όταν διαθέτουν πρόσβαση στο υλικό ο διευθυντής και υποδιευθυντής του εκάστοτε υποκαταστήματος. Ο έλεγχος των καμερών από στελέχη της διοίκησης ενδέχεται να χρησιμοποιηθεί για άλλο σκοπό (π.χ. επιτήρηση των εργαζόμενων) και σε κάθε περίπτωση δεν αρμόζει με τα καθήκοντα και τις υπόλοιπες υποχρεώσεις τους. Τονίζεται για ακόμη μια φορά η κατάρτιση εσωτερικών γραπτών διαδικασιών και πολιτικών και η συνεχής εκπαίδευση του προσωπικού. Όμοια ήταν η τοποθέτηση της Αρχής και στην πιο πρόσφατη 48/2019 απόφαση που αφορούσε τη λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε αποθήκες, στο τηλεφωνικό κέντρο και σε καταστήματα της εταιρίας «ΠΛΑΙΣΙΟ COMPUTERS A.E.B.E.»

Ζητήματα απόμεινα της αρχής της ασφάλειας τέθηκαν και στην υπ' αριθμόν 77/2016 απόφαση της Αρχής που αφορούσε την τοποθέτηση καμερών σε τμήμα του Πανεπιστημίου Κρήτης για τα λεγόμενα «Ανοιχτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα του Πανεπιστημίου Κρήτης». Οι κάμερες εξυπηρετούσαν την απευθείας μετάδοση ή τη μαγνητοσκόπηση και ανάρτηση πανεπιστημιακών μαθημάτων/παραδόσεων στο διαδίκτυο. Η Αρχή εντόπισε στη λειτουργία του συστήματος ζητήματα ασφαλείας προσωπικών δεδομένων παρά το γεγονός ότι το σύστημα ήταν σχεδιασμένο ώστε να φαίνεται μόνο ο πίνακας, ο διδάσκων και το εκπαιδευτικό υλικό και όχι πρόσωπα φοιτητών. Εκτός από τα δεδομένα εικόνας, προσωπικά δεδομένα συνιστούν και τα δεδομένα ήχου με συνέπεια σε περίπτωση ερωτήματος εκ μέρους φοιτητή στον καθηγητή ή μεταξύ τους διαλόγου να υφίσταται επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Για αυτό θα πρέπει να παρέχεται εναλλακτικός τρόπος υποβολής ερωτήσεων στον διδάσκοντα και να υπάρχει μέριμνα ώστε να μην υπάρξει μετάδοση της φωνής του φοιτητή στο διαδίκτυο, σε περίπτωση που αυτός δεν επιθυμεί να γίνει επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων.

Για την απευθείας μετάδοση ο σκοπός αυτός μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δυνατότητας ανωνυμοποίησης, ενώ για την ανάρτηση μαγνητοσκοπημένου υλικού με τη δυνατότητα τεχνικής επεξεργασίας (π.χ. μοντάζ). Παράλληλα, εκτός από τα ειδικά αυτά μέτρα ασφαλείας που ενδείκνυνται λόγω των περιστάσεων της συγκεκριμένης επεξεργασίας πρέπει να τηρούνται και άλλα «βασικά» μέτρα ασφαλείας για την αποτροπή μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης στο υλικό και χρήσης του για άλλο σκοπό. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να υπάρχουν γραπτώς. Με τη συγκεκριμένη απόφαση καθίσταται φανερό ότι τα μέτρα ασφαλείας δεν είναι όμοια για όλες τις περιπτώσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Ανάλογα με τις συνθήκες και τις περιστάσεις της κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης ποικίλουν και τα μέτρα ασφαλείας που είναι εφαρμοστέα. Τα μέτρα ασφαλείας πρέπει να λαμβάνονται ad hoc, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες που ενδέχεται να εμφανίζει κάθε περίπτωση.

Στην απόφαση 18/2017 κρίθηκε ότι η πρόσβαση με δικαιώματα διαχειριστή σε καταγραφικό σύστημα βιντεοεπιτήρησης ευρισκόμενου σε ερμάριο δίπλα είσοδο της επιχείρησης καφέ - αναψυκτηρίου δίχως να απαιτείται κάποιος κωδικός χρήστη (password) παραβιάζει την αρχή της ασφάλειας. Οποιοσδήποτε (είτε εργαζόμενος είτε πελάτης) μπορούσε εύκολα σε περίπτωση που εντοπίσει την οθόνη σύνδεσης να έχει πρόσβαση στο υλικό του συστήματος και κατ' επέκταση στα προσωπικά δεδομένα φυσικών προσώπων. Στο υλικό από τις κάμερες πρέπει να έχει πρόσβαση αυστηρά περιορισμένος αριθμός ατόμων που

θα είναι εξουσιοδοτημένα για αυτό το σκοπό ενώ για την πρόσβαση στα δεδομένα απαιτείται ως ελάχιστη προϋπόθεση η εισαγωγή και γνώση κωδικού χρήστη επαρκούς πολυπλοκότητας. Στην απόφαση 81/2012 γίνεται λόγος για «ασφαλές» όνομα χρήστη και κωδικό πρόσβασης. Από το συνδυασμό των αναφερόμενων στις δύο (2) αυτές αποφάσεις, προκύπτει ότι το ασφαλές username και password είναι πολύπλοκο. Η ασφάλεια του συνθηματικού προϋποθέτει οπωσδήποτε την πολυπλοκότητά του και αντιστρόφως η πολυπλοκότητα του συνθηματικού διασφαλίζει την ασφάλεια.

Στην απόφαση 20/2017 που αφορά καταγγελία για λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε εταιρεία μελετών έργων υποδομής που είχε συνάψει σύμβαση με το Ελληνικό Κτηματολόγιο για την κτηματογράφηση περιοχών, η Αρχή έκρινε ότι η προστασία των προσωπικών δεδομένων και των εταιρικών πληροφοριών και στοιχείων που φυλάσσονταν σε server της εταιρίας (περιλαμβανομένων των δεδομένων που αφορούν τις μελέτες κτηματογράφησης) μπορεί να επιτευχθεί με τα εξής μέτρα ασφαλείας: την κρυπτογράφηση των δεδομένων που τηρούνται στο server, τη χρήση ισχυρών μηχανισμών αυθεντικοποίησης των χρηστών, την απενεργοποίηση της δυνατότητας εξαγωγής δεδομένων σε αποσπώμενα μέσα ή της αποστολής μεγάλου όγκου δεδομένων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Τα παραπάνω μέτρα αφορούν τα ηλεκτρονικά αρχεία. Τα φυσικά αρχεία μπορούν να προστατευτούν με τη φύλαξη τους σε ειδικό χώρο ελεγχόμενης πρόσβασης και με την προστασία του χώρου κατά τις ώρες εργασίας ή χρήσης των φυσικών αρχείων από εντεταλμένους προς τούτο εργαζόμενους.

Από την επισκόπηση των παραπάνω αποφάσεων προκύπτει ότι η Αρχή δεν αρκείται απλώς στη διαπίστωση της παραβίασης της αρχής της ασφάλειας λόγω μη λήψης των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων. Προχωράει το συλλογισμό της ένα στάδιο παρακάτω και προτείνει στους ΥΕ τα μέτρα που πρέπει να λάβουν και να εφαρμόσουν προκειμένου να τηρούν την αρχή της ασφάλειας και τις από αυτήν απορρέουσες υποχρεώσεις. Η πρόταση των μέτρων από πλευράς της Αρχής γίνεται πάντοτε στο πλαίσιο των πραγματικών περιστατικών και των περιστάσεων της υπό κρίση υπόθεσης.

B.7. Η αρχή της λογοδοσίας

B.7.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Η αρχή της λογοδοσίας καθιερώνεται στο άρθρο 5 παρ.2 του ΓΚΠΔ και θεωρείται ως μία νέα αρχή επεξεργασίας. Το γεγονός ότι πρόκειται για μια νέα αρχή δεν είναι απόλυτα ακριβές διότι και στην Οδηγία 95/46/EK ενυπήρχε το στοιχείο της λογοδοσίας στη διάταξη του άρθρου 4 παρ.2 εδ.α' σύμφωνα με το οποίο «*Η τήρηση των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου (ποιοτικά χαρακτηριστικά των προσωπικών δεδομένων) βαρύνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας.*»²³¹. Στο γεγονός ότι δεν αποτελεί καινοτομία η αρχή της λογοδοσίας συμφωνεί και η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29²³². Η αρχή της λογοδοσίας εκφράζει την ανάγκη της επιδίωξης της πρόληψης και εσωτερικής οργάνωσης της συμμόρφωσης αποτελώντας έναν

²³¹ Βλ. *Μήτρου Α.*, Η αρχή της Λογοδοσίας (Υποχρεώσεις του Υπεύθυνου Επεξεργασίας) σε Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή (επιμ. *Κοτσαλή/Μενουδάκου*), σελ.172.

²³² Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, γνώμη 3/2010 σχετικά με την αρχή της λογοδοσίας, WP 173 σελ.7-8, όπου αναφέρεται ότι η αρχή της λογοδοσίας μεταξύ άλλων έχει αναγνωριστεί ρητά στις κατευθυντήριες γραμμές για την ιδιωτική ζωή που θέσπισε το 1980 ο ΟΟΣΑ, ενυπάρχει στη σχετική εθνική νομοθεσία του Καναδά και απηχεί και στους δεσμευτικούς εταιρικούς κανόνες που χρησιμοποιούνται για τη διεθνή διαβίβαση δεδομένων.

μηχανισμό εγγύησης για την ορθή εφαρμογή των αρχών του άρθρου 5 παρ.1 του ΓΚΠΔ²³³. Απόρροια της εισαγωγής της αρχής αυτής ήταν μεταξύ άλλων ο περιορισμός τη γραφειοκρατίας και των υποχρεώσεων «διοικητικής φύσης» που υπείχαν οι ΥΕ. Η έννοια της λογοδοσίας που δεν ταυτίζεται παρά μόνο σχετίζεται με την έννοια της υπευθυνότητας²³⁴, σημαίνει γενικώς την υποχρέωση ορισμένου ατόμου ή συλλογικής οντότητας να αιτιολογεί και να εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίθηκε στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει²³⁵. Στο δίκαιο προστασίας δεδομένων ειδικά, η αρχή της λογοδοσίας μεταφράζεται σε υποχρέωση του ΥΕ να είναι σε θέση να αποδεικνύει ανά πάσα στιγμή τη συμμόρφωσή με τις διατάξεις του ΓΚΠΔ στα υποκείμενα των δεδομένων, στο ευρύ κοινό και στις εποπτικές αρχές²³⁶ και μάλιστα κατά τρόπο ενεργό και όχι απλώς να αναμένει παθητικά την διαπίστωση αδυναμιών ή σφαλμάτων²³⁷. Επιβάλλεται να λαμβάνονται από τον ΥΕ ενεργώς και αδιαλείπτως μέτρα για την προώθηση και διασφάλιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων²³⁸. Σύμφωνα με την ομάδα εργασίας του άρθρου 29 η αρχή της λογοδοσίας περιλαμβάνει: α) την υποχρέωση λήψης και εφαρμογής κατάλληλων και αποτελεσματικών μέτρων εκ μέρους του ΥΕ για την εφαρμογή των αρχών προστασίας δεδομένων και β) την υποχρέωση απόδειξης και παροχής εξηγήσεων κατόπιν αιτήματος για τη λήψη των παραπάνω μέτρων²³⁹. Οι παραπάνω υποχρεώσεις είναι καθολικές και δεν επιδέχονται εξαιρέσεις επειδή η αρχή της λογοδοσίας καλύπτει όλους τους υπευθύνους επεξεργασίας και όλες τις καταστάσεις²⁴⁰.

Αν και εισάγεται μία γενική υποχρέωση απόδειξης και επίδειξης συμμόρφωσης του ΥΕ, αυτός διατηρεί μια σχετική διακριτική ευχέρεια και πρωτοβουλία ως προς την επιλογή και τον καθορισμό των ειδικότερων μέσων²⁴¹. Είναι προτιμότερο να μην προσδιορίζεται λεπτομερώς και ειδικώς στο κείμενο του νόμου ο τύπος των επιμέρους μέτρων που θα πρέπει να λαμβάνονται²⁴². Ενδεικτικό κατάλογο μέτρων για την απόδειξη συμμόρφωσης παρέχει και η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29²⁴³, επισημαίνοντας ότι ορισμένα από τα μέτρα αυτά μπορούν να θεωρούνται «βασικά», βρίσκοντας εφαρμογή στην πλειονότητα των εργασιών επεξεργασίας. Παρόλα αυτά, τα κατάλληλα μέτρα θα πρέπει να εξετάζονται ανάλογα με τα πραγματικά περιστατικά και τις περιστάσεις της κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης, δηλαδή *in concreto*²⁴⁴. Η προσέγγιση της καθολικής εφαρμογής μέτρων από τους ΥΕ θα οδηγήσει σε αποτυχία της συμμόρφωσης με αποτέλεσμα να είναι ενδεδειγμένες οι «εξατομικευμένες» λύσεις²⁴⁵.

Η αρχή της λογοδοσίας ισχύει όπως είναι λογικό και για τον ΥΕ που συλλέγει και επεξεργάζεται δεδομένα εικόνας ή και ήχου με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Ο ΥΕ είναι υπόλογος απέναντι τόσο στα υποκείμενα των δεδομένων που παρακολουθούνται όσο και

²³³ Βλ. *Μήτρου Α.*, Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων, ό.π., σελ.91.

²³⁴ Βλ. *Μήτρου Α.*, Η αρχή της λογοδοσίας, ό.π., σελ.170-171.

²³⁵ Βλ. *Μήτρου Α.*, Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων, ό.π., σελ.92-93.

²³⁶ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.171.

²³⁷ Βλ. ό.π., σελ.174.

²³⁸ Βλ. ό.π., σελ.171.

²³⁹ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.10.

²⁴⁰ Βλ. ό.π.

²⁴¹ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.94.

²⁴² Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.13.

²⁴³ Βλ. ό.π., σελ.13-14.

²⁴⁴ Βλ. ό.π., σελ.15.

²⁴⁵ Βλ. ό.π.

στην ανεξάρτητη εποπτική αρχή να αποδεικνύει ενεργά κάθε φορά που θα προκύψει ανάγκη πρωτίστως ότι τηρεί τις βασικές αρχές επεξεργασίας δηλαδή την αρχή της νομιμότητας, της διαφάνειας, της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, της ακρίβειας, του περιορισμού του χρόνου τήρησης και της ασφάλειας. Το επιδεικτέο και αποδεικτέο ζήτημα θα αφορά πιο συγκεκριμένα τις ειδικότερες υποχρεώσεις που υπέχει βάσει των ανωτέρω βασικών αρχών, όπως αυτές προσδιορίζονται και έχουν διαπλασθεί τόσο από κείμενα με δεσμευτική ισχύ σε εθνικό επίπεδο, όσο και από κείμενα που παράγονται σε ευρύτερο ευρωπαϊκό επίπεδο όπως οι κατευθυντήριες γραμμές και οι γνώμες του ΕΣΠΑ και οι αποφάσεις του ΔΕΕ. Δευτερευόντως, η αρχή της λογοδοσίας συνδέεται και με τη συμμόρφωση του ΥΕ που πρόκειται να τοποθετήσει ή έχει ήδη τοποθετήσει κάμερες σε άλλες διατάξεις του ΓΚΠΑ - εκτός από την τήρηση των βασικών αρχών επεξεργασίας - όπως για παράδειγμα την υποχρέωση διενέργειας εκτίμησης αντικτύπου ή διορισμού Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων. Ορισμένες μάλιστα εξ' αυτών είναι εξίσου θεμελιώδεις με την υποχρέωση τήρησης των βασικών αρχών επεξεργασίας. Στις κατευθυντήριες γραμμές 3/2019 του ΕΣΠΑ σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω βιντεοσυσκευών δε γίνεται συγκεκριμένη και ειδική αναφορά στην αρχή της λογοδοσίας. Η παρουσία της ωστόσο είναι διάχυτη σε ολόκληρο το κείμενο μέσα από τον προσδιορισμό των υποχρεώσεων του ΥΕ και των απαιτήσεων νόμιμης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης.

Από την αρχή της λογοδοσίας απορρέει για παράδειγμα η απαίτηση του ΥΕ να τεκμηριώνει εγγράφως τους σκοπούς παρακολούθησης του συστήματος βιντεοεπιτήρησης και να παρέχει διευκρινίσεις για κάθε κάμερα επιτήρησης που χρησιμοποιείται²⁴⁶. Ακόμα, ο ΥΕ πρέπει να αποδεικνύει ότι έχει αναρτήσει επαρκή αριθμό ενημερωτικών πινακίδων με το κατάλληλο περιεχόμενο προκειμένου να επιτύχει την απόδειξη συμμόρφωσης ως προς την αρχή της διαφάνειας και την υποχρέωση ενημέρωσης. Άλλο παράδειγμα είναι η υποχρέωση λήψης έγκυρης συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων για την συλλογή των δεδομένων εικόνας του πριν την είσοδο του στην επιτηρούμενο χώρο (στις εξαιρετικές περιπτώσεις που αυτή προσφέρεται για χρήση ως νόμιμος λόγος επεξεργασίας) ή η απόδειξη του υπέρτερου εννόμου συμφέροντος του (π.χ. ανάγκη προστασίας ιδιοκτησίας ή περιουσίας) προκειμένου να αποδείξει ότι τηρείται η αρχή της νομιμότητας και υφίσταται σύννομη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Η αρχή της λογοδοσίας επιβάλλει και τη λήψη των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφαλείας προκειμένου να αποδεικνύεται ότι δεν έχουν πρόσβαση στην οθόνη παρακολούθησης ή στο καταγραφικό του συστήματος βιντεοεπιτήρησης μη εξουσιοδοτημένα πρόσωπα και γενικότερα ότι δεν είναι εφικτή βάσει των ληφθέντων μέτρων η αθέμιτη πρόσβαση σε αυτά, είτε με φυσική παρουσία ατόμου, είτε μέσω εξ' αποστάσεως παραβίασης της ασφάλειας. Αυτά είναι ορισμένα μόνο ενδεικτικά παραδείγματα συμμόρφωσης με την αρχή της λογοδοσίας του ΥΕ που επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Με την τήρηση των παραπάνω υποχρεώσεων αλλά και των υπολοίπων που πηγάζουν από την αρχή της λογοδοσίας παρέχεται ισχυρό κίνητρο στον ΥΕ που επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα μέσω καμερών να λάβει σοβαρά υπόψιν τη σύννομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων²⁴⁷. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα οδηγηθεί η προστασία των προσωπικών δεδομένων από τη θεωρία στην πράξη και θα μετουσιωθεί σε πραγματικά μέτρα προστασίας²⁴⁸.

²⁴⁶ Βλ. ΕΣΠΑ, ό.π., σελ.10.

²⁴⁷ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.176.

²⁴⁸ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.3.

B.7.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΑΠΧ

Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι η αρχή της λογοδοσίας προβλέφθηκε ρητά ως βασική αρχή επεξεργασίας στον ΓΚΠΔ και δεν υπήρχε αντίστοιχη πρόβλεψη της στο προϊσχύσαν δίκαιο, ο αριθμός των αποφάσεων της Αρχής που αναφέρονται σε ζητήματα σχετιζόμενα με την αρχή της λογοδοσίας είναι μικρός. Αυτό είναι λογικό διότι η Αρχή δεν έχει προλάβει να εφαρμόσει ακόμα τις νέες διατάξεις του ΓΚΠΔ (στις οποίες καθιερώθηκε το πρώτον και η αρχή της λογοδοσίας) σε μεγάλο αριθμό από τις υποθέσεις που εισφέρονται προς κρίση ενώπιον της. Επίκληση και εφαρμογή στην αρχή της λογοδοσίας υπάρχει στην απόφαση 30/2020 που αφορά τη λειτουργία περιστροφικής κάμερας από ιδιοκτήτη ακινήτου και τη λήψη εικόνας μέσω αυτής από γειτονικό ακίνητο και από δημόσιο δρόμο. Η Αρχή έκρινε ότι η πραγματοποιούμενη επεξεργασία δεν είναι νόμιμη διότι ο ΥΕ απέτυχε να συμμορφωθεί στις υποχρεώσεις που απορρέουν από την αρχή της λογοδοσίας. Ειδικότερα, απέτυχε να αποδείξει τη νομιμότητα της εγκατάστασης και λειτουργίας της κάμερας και δεν προσκόμισε αν και του ζητήθηκε από την Αρχή έγγραφα από τα οποία να προκύπτουν κρίσιμα στοιχεία για την νομιμότητα της επεξεργασίας όπως ο χρόνος αγοράς και εγκατάστασης της κάμερας ο οποίος θα μπορούσε να αποδειχτεί από τιμολόγια, αποδείξεις ή υπεύθυνες δηλώσεις του ΥΕ. Δεν παρουσιάστηκε και δεν τέθηκε υπόψιν της αρχής έγγραφη τεκμηρίωση της συμμόρφωσης πριν την εγκατάσταση των καμερών με τους κανόνες και τις προϋποθέσεις που θέτουν τα άρθρα 5 και 6 του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας 1/2011. Δεν έγινε αναφορά στα κρίσιμα για εξέταση της υπόθεσης στοιχεία ούτε στα υπομνήματα που κατέθεσε ο ΥΕ στην Αρχή ούτε και στην προφορική του ακρόαση.

Η παράνομη εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης λόγω μη απόδειξης συνδρομής των προϋποθέσεων της αρχής της νομιμότητας, της διαφάνειας και της αντικειμενικότητας συνιστά παράλληλα και παραβίαση της αρχής της λογοδοσίας. Η εν λόγω απόφαση κάνει εκτεταμένη αναφορά στο σκεπτικό της στην αρχή της λογοδοσίας²⁴⁹ και εξετάζει αρχικά και πριν από όλα τα άλλα ζητήματα, τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης ως προς την τήρηση ή μη της υποχρέωσης τεκμηρίωσης της νομιμότητας της επεξεργασίας, δηλαδή ως προς την τήρηση της αρχής της λογοδοσίας²⁵⁰. Εξάιρεται μέσω της διάρθρωσης της απόφασης και της συλλογιστικής πορείας που ακολουθείται η σημασία της αρχής της λογοδοσίας στο νέο πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων υπό το ΓΚΠΔ. Η ίδια προσέγγιση της αρχής της λογοδοσίας και η απόδοση εξέχουσας σημασίας κατά την εξέταση καταγγελιών είναι εμφανείς και σε άλλες πρόσφατες αποφάσεις της Αρχής²⁵¹. Η αρχή της λογοδοσίας συνδέεται με όλες τις υποχρεώσεις ΥΕ και αποτελεί το κεντρικό μέγεθος του νέου μοντέλου συμμόρφωσης που υιοθέτησε ο ΓΚΠΔ. Για αυτούς τους λόγους, αναμένεται να διαδραματίσει από εδώ και στο εξής καταλυτικό ρόλο στη νομολογία της Αρχής.

²⁴⁹ Βλ. τις υπ' αριθμόν 8, 20 και 23 σκέψεις της απόφασης.

²⁵⁰ Βλ. την υπ' αριθμόν 20 σκέψη της απόφασης, σελ.18.

²⁵¹ Βλ. για παράδειγμα την υπ' αριθμόν 18/2020 απόφαση της Αρχής στην οποία κρίθηκε ότι η αδυναμία ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου να αποδείξει τη νομιμότητα της επεξεργασίας και να παρέχει εξηγήσεις για τον τρόπο επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων του καταγγέλλοντος τον οποίο κάλεσε τηλεφωνικώς για τον ενημερώσει για επιδοτούμενα προγράμματα ανέργων του ΟΑΕΔ συνιστά μη τεκμηρίωση της νομιμότητας της επεξεργασίας και παραβιάζει την αρχή της λογοδοσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Δικαιώματα υποκειμένων των δεδομένων (επιτηρούμενων με βιντεοσυσκευές)

Γ.1. Δικαίωμα ενημέρωσης

Γ.1.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπίτηρησης

Στα άρθρα 13 και 14 του ΓΚΠΔ εισάγεται το καθήκον ενημέρωσης του ΥΕ και η υποχρέωση παροχής συγκεκριμένων πληροφοριών στα υποκείμενα των δεδομένων. Η υποχρέωση αυτή του ΥΕ αποτελεί ταυτόχρονα δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων και ειδικότερη έκφραση του γενικότερου δικαιώματος του πληροφοριακού του αυτοκαθορισμού²⁵². Η υποχρέωση αυτή δεν εξαρτάται από αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων ή την εκδήλωση σχετικού ενδιαφέροντος για την ενημέρωσή του²⁵³. Το υποκείμενο των δεδομένων δεν είναι υποχρεωμένο να λάβει υπόψη τη διαθέσιμη πληροφορία αλλά είναι απαραίτητο να του έχει δοθεί η δυνατότητα αυτή²⁵⁴. Το δικαίωμα ενημέρωσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την αρχή της διαφάνειας η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 στοιχείο α' του ΓΚΠΔ και έχει την έννοια ότι θα πρέπει να είναι σαφές για τα φυσικά πρόσωπα ότι τα προσωπικά τους δεδομένα συλλέγονται, χρησιμοποιούνται και υποβάλλονται με οποιονδήποτε τρόπο σε επεξεργασία καθώς και σε ποιο βαθμό τα δεδομένα τους υποβάλλονται ή θα υποβληθούν σε επεξεργασία²⁵⁵. Η αρχή της διαφάνειας αφορά τη δημιουργία εμπιστοσύνης στις διαδικασίες που επηρεάζουν τον πολίτη μέσω της παροχής σε αυτόν της δυνατότητας κατανόησης και αμφισβήτησης τους συντελώντας με αυτόν τον τρόπο και στην εμπέδωση της αρχής της νομιμότητας²⁵⁶. Θα πρέπει να γνωστοποιείται στα φυσικά πρόσωπα η ύπαρξη κινδύνων, κανόνων, εγγυήσεων και δικαιωμάτων σε σχέση με την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων και πώς να ασκούν τα δικαιώματά τους²⁵⁷.

Στο άρθρο 13 εξετάζεται το δικαίωμα ενημέρωσης των προσώπου όταν τα δεδομένα συλλέγονται από αυτό και στο άρθρο 14 όταν συλλέγονται από άλλες πηγές (δηλαδή όχι από το ίδιο το άτομο). Το περιεχόμενο των παρεχόμενων των πληροφοριών περιλαμβάνει και στις δύο περιπτώσεις (είτε τα δεδομένα συλλέγονται από το υποκείμενο των δεδομένων είτε όχι) την ταυτότητα του ΥΕ, τα στοιχεία επικοινωνίας του, τους σκοπούς της επεξεργασίας, τους αποδέκτες των δεδομένων και την πρόθεση διαβίβασης των δεδομένων σε τρίτη χώρα ή οργανισμό, τα στοιχεία επικοινωνίας του ΥΕ και τη νομική βάση επεξεργασίας. Στην περίπτωση που τα δεδομένα δε συλλέχθηκαν από το υποκείμενο των δεδομένων θεσπίζεται και υποχρέωση ενημέρωσης για την πηγή προέλευσης των δεδομένων. Οι πληροφορίες θα πρέπει να παρέχονται εγγράφως ή με ηλεκτρονικά μέσα και με τη χρήση απλής, σαφούς και εύκολα κατανοητής γλώσσας που δεν επιδέχεται παρερμηνειών, η οποία θα πρέπει να είναι η επίσημη του κράτους μέλους²⁵⁸. Οι πληροφορίες θα πρέπει να είναι συγκεκριμένες, να παρέχονται με τον απλούστερο δυνατό τρόπο, δίχως χρήση σύνθετων προτάσεων και

²⁵² Βλ. *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.134.

²⁵³ Βλ. *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων*, σελ.258.

²⁵⁴ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ.*, Η αρχή της διαφάνειας κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή (επιμ. *Κοτσαλή/Μενουδάκου*), σελ.236.

²⁵⁵ Βλ. την υπ' αριθμόν 39 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

²⁵⁶ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη διαφάνεια βάσει του Κανονισμού 2016/678, WP 260 rev.01, σελ.5.

²⁵⁷ Βλ. την υπ' αριθμόν 39 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

²⁵⁸ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ.*, ό.π., σελ.235.

γλωσσικών δομών και αφηρημένων ή αμφιλεγόμενων όρων²⁵⁹. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται θα πρέπει να είναι κατάλληλη για τους αποδέκτες με συνέπεια να απαιτείται προσαρμογή του ύφους και του είδους ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνεται ο ΥΕ (π.χ. αποδέκτης είναι ενήλικος ή παιδί)²⁶⁰. Θα πρέπει να αποφεύγεται η άσκοπη παραπληροφόρηση επειδή ενδέχεται να δημιουργήσει σύγχυση²⁶¹.

Εξαιρετης σημασίας είναι και η διάταξη του άρθρου 12 του ΓΚΠΔ που θεσπίζει μια συνολική και ευρεία υποχρέωση των ΥΕ να παρέχουν διαφανείς πληροφορίες στα υποκείμενα των δεδομένων και να τους ανακοινώνουν τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους²⁶². Πρόκειται για ένα είδος «γενικής ρήτρας»²⁶³ που αφορά όχι μόνο το εξεταζόμενο στην παρούσα παράγραφο δικαίωμα ενημέρωσης αλλά και τα υπόλοιπα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρα 15-22) στο ΓΚΠΔ περί των ο λόγος παρακάτω. Η παροχή πληροφόρησης (όπως και η άσκηση των λοιπών δικαιωμάτων) γίνεται κατ' αρχήν ατελώς και δωρεάν εκτός από τις περιπτώσεις που είναι προδήλως αβάσιμα ή υπερβολικά (π.χ. επαναλαμβανόμενα), οπότε ο ΥΕ μπορεί διαζευκτικά να επιλέξει την καταβολή εύλογου τέλους ή τη μη ικανοποίηση του αιτήματος²⁶⁴. Με αυτόν τον τρόπο εισάγεται η λεγόμενη αρχή της καταχρηστικότητας άσκησης των δικαιωμάτων²⁶⁵. Ο ΥΕ οφείλει να παρέχει τις πληροφορίες μέσα σε ένα (1) μήνα από την παραλαβή του αιτήματος με δυνατότητα παράτασης κατά δύο (2) μήνες, μόνο όμως κατόπιν προηγούμενης και αιτιολογημένης ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων για την καθυστέρηση²⁶⁶.

Στην Οδηγία 1/2011 η υποχρέωση ενημέρωσης του ΥΕ λαμβάνει μια πολύ συγκεκριμένη μορφή και εξειδικεύεται με πολύ λεπτομερείς κανόνες. Σύμφωνα με το άρθρο 12 της Οδηγίας, ο βασικός τρόπος με τον οποίο υλοποιείται η υποχρέωση ενημέρωσης του ΥΕ που επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα με συστήματα βιντεοεπιτήρησης είναι η ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων που πληροφορούν το υποκείμενο των δεδομένων για τη λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης πριν την είσοδό του στον επιτηρούμενο χώρο. Η απλή ανάρτηση πινακίδων δεν αρκεί για την συμμόρφωση με την υποχρέωση ενημέρωσης του ΥΕ καθώς αυτές θα πρέπει να έχουν συγκεκριμένα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, θα πρέπει να είναι επαρκείς σε αριθμό, ευδιάκριτες και να τοποθετούνται σε εμφανή σημεία. Απαραίτητο είναι να έχουν και ένα πολύ ορισμένο περιεχόμενο αναγράφοντας τα στοιχεία του ΥΕ, το σκοπό της επεξεργασίας και το άτομο με το οποίο μπορούν να επικοινωνήσουν τα υποκείμενα των δεδομένων για να ασκήσουν τα δικαιώματά τους. Επιπροσθέτως της ενημέρωσης μέσω της ανάρτησης των πινακίδων, ο ΥΕ οφείλει να μεριμνά για την αναλυτικότερη ενημέρωση των ατόμων η οποία περιλαμβάνει: α) εξειδίκευση του σκοπού της επεξεργασίας, β) συνοπτική περιγραφή του συστήματος βιντεοεπιτήρησης, γ) προσδιορισμό των χώρων εγκατάστασης και της εμβέλειας των καμερών, δ) ιδιότητες προσώπων που χειρίζονται το σύστημα και ε) τυχόν νόμιμους αποδέκτες. Αυτή η αναλυτικότερη ενημέρωση μπορεί να επιτυγχάνεται με οποιοδήποτε κατά

²⁵⁹ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.10.

²⁶⁰ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.266

²⁶¹ Βλ. Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ., ό.π.

²⁶² Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.259.

²⁶³ Βλ. Ιγγλεζάκη Ι., ό.π., σελ.148.

²⁶⁴ Βλ. άρθρο 12 παρ.5 του ΓΚΠΔ.

²⁶⁵ Βλ. Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ., ό.π., σελ.237.

²⁶⁶ Βλ. άρθρο 12 παρ.2 του ΓΚΠΔ.

την κρίση του ΥΕ πρόσφορο μέσο. Ο πλέον πρόσφορος τρόπος είναι η αποτύπωση των παραπάνω στοιχείων γραπτώς, σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή.

Το ΕΣΠΔ προτείνει τη χρήση δύο επιπέδων πληροφοριών²⁶⁷ για την ανταπόκριση του ΥΕ που έχει τοποθετήσει σύστημα βιντεοεπιτήρησης στην υποχρέωση ενημέρωσης και στην τήρηση της αρχής της διαφάνειας. Το πρώτο επίπεδο αφορά την ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων στις οποίες αναγράφονται οι σημαντικές πληροφορίες και το δεύτερο επίπεδο άλλα μέσα που παρέχουν τις αναγκαίες συμπληρωματικές πληροφορίες²⁶⁸. Ως σημαντικές θεωρούνται οι πληροφορίες: α) που αφορούν τους σκοπούς επεξεργασίας, την ταυτότητα του ΥΕ, την ύπαρξη δικαιωμάτων των ατόμων, β) με υψηλό αντίκτυπο στα δικαιώματα των ατόμων, όπως το επιδιωκόμενο έννομο συμφέρον του ΥΕ, τα στοιχεία επικοινωνίας του ΥΠΔ και πληροφορίες σχετικά με τον τόπο και τον τρόπο πρόσβασης στις πληροφορίες του δευτέρου επιπέδου και γ) που μπορούν να προκαλέσουν έκπληξη στο υποκείμενο, όπως η τυχόν διαβίβαση των δεδομένων σε τρίτη χώρα ή οργανισμό και ο χρόνος της περιόδου αποθήκευσης²⁶⁹. Οι παραπάνω πληροφορίες θα πρέπει να υπάρχουν άπασες σφραγιστικά στη ενημερωτική πινακίδα για να κριθεί ότι η ενημέρωση είναι πλήρης και σύμφωνη με τις επιταγές του ΓΚΠΔ.

Οι διαστάσεις των ενημερωτικών πινακίδων πρέπει να είναι ανάλογες των επιτηρούμενων χώρων και η τοποθέτησή τους θα πρέπει να γίνεται κατά τρόπο ώστε το υποκείμενο να είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται τις συνθήκες βιντεοεπιτήρησης πριν εισέλθει στο χώρο (περίπου στο ύψος των ματιών)²⁷⁰. Δεν υπάρχει υποχρέωση αποκάλυψης της θέσης της κάμερας εφόσον το φυσικό πρόσωπο μπορεί εύλογα να εκτιμήσει και να διαπιστώσει τους υπό επιτήρηση χώρους²⁷¹. Οι πληροφορίες του δευτέρου επιπέδου στις οποίες απαιτείται να γίνεται αναφορά και στο πρώτο επίπεδο θα πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμες στο κοινό και μπορούν να παρέχονται τόσο με φυσικά/υλικά όσο και με ψηφιακά μέσα. Παραδείγματα παροχής με υλικά μέσα είναι η παρουσίασή τους σε ενημερωτικό φυλλάδιο που διανέμεται σε κεντρική τοποθεσία του επιτηρούμενου χώρου ή η προβολή τους σε εύκολα προσβάσιμη αφίσα²⁷². Παραδείγματα ενημέρωσης με ηλεκτρονικά μέσα²⁷³ είναι η παραπομπή στην ψηφιακή πηγή του δευτέρου επιπέδου από την ενημερωτική πινακίδα (π.χ. QR code ή διεύθυνση ιστοσελίδας)²⁷⁴. Πρόσφορο μέσο αποτελεί και η ύπαρξη σχετικής προς την ενημέρωση του υποκειμένου τηλεφωνικής γραμμής²⁷⁵. Ανεξάρτητα από το εάν γίνεται χρήση ψηφιακών ή μη μέσων, οι πληροφορίες του δευτέρου επιπέδου θα πρέπει να είναι διαθέσιμες πριν την είσοδο του ατόμου στον χώρο που παρακολουθείται και να αναφέρουν όλα τα στοιχεία που απαιτεί ο ΓΚΠΔ στο άρθρο 13.

²⁶⁷ Η πρακτική της χρήσης δύο επιπέδων ακολουθείται ουσιαστικά και στο άρθρο 12 της Οδηγίας 1/2011 παρότι δε γίνεται σαφής αναφορά στην ύπαρξη δύο επιπέδων πληροφόρησης.

²⁶⁸ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.31.

²⁶⁹ Βλ. ό.π., σελ.30.

²⁷⁰ Βλ. ό.π., σελ.31.

²⁷¹ Βλ. ό.π.

²⁷² Βλ. ό.π., σελ.32

²⁷³ Το ΕΣΠΔ προτρέπει για τη χρήση τεχνολογικών/ψηφιακών μέσων πληροφόρησης των υποκειμένων.

²⁷⁴ Βλ. ό.π.

²⁷⁵ Βλ. ό.π.

Γ.1.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΑΠΧ

Στην απόφαση 3/2007 η Αρχή έκρινε ότι η παράλειψη ενημέρωσης της εργαζόμενης οικιακής βοηθού για τοποθέτηση κάμερας που παρακολουθούσε και κατέγραφε τη δραστηριότητά της εντός της οικίας που παρείχε την εργασία της συνιστά παραβίαση της υποχρέωσης ενημέρωσής της. Σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης, κάθε συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που διενεργείται, χωρίς να έχει προηγηθεί η προαναφερόμενη υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου, είναι καταρχήν παράνομη. Παραβίαση της υποχρέωσης ενημέρωσης διαπίστωσε η Αρχή και στην 12/2008 απόφαση λόγω της μη παροχής ενημέρωσης στους υπαλλήλους της Ελληνικής Φιλάθλου Ομοσπονδίας Τοξοβολίας (ΕΦΟΤ) για την τοποθέτηση και λειτουργία τεσσάρων (4) κρυφών καμερών στις εγκαταστάσεις του σωματείου.

Η Αρχή έχει ασχοληθεί σε αρκετές αποφάσεις με τη συμμόρφωση των ξενοδοχείων ως ΥΕ προς την υποχρέωση ενημέρωσης. Στην απόφαση 31/2007 κρίθηκε ότι η τοποθέτηση σε ξενοδοχείο μίας μόνο ενημερωτικής πινακίδας στον τοίχο του διαδρόμου εισόδου που δεν είναι ευδιάκριτη δεν εξασφαλίζει επαρκώς το δικαίωμα ενημέρωσης των υποκειμένων των δεδομένων. Στο ίδιο πόρισμα κατέληξε η Αρχή στην απόφαση 59/2007 σε περίπτωση ανάρτησης πέντε (5) πινακίδων σε ξενοδοχείο που ήταν τοποθετημένες ως εξής: μια στην κεντρική είσοδο, μια στη βοηθητική, μια στην είσοδο του προσωπικού, μια στην είσοδο του πάρκινγκ και μία στην είσοδο των ανελκυστήρων από το πάρκινγκ. Δεν αρκούσε η τοποθέτηση πινακίδων μόνο στις εισόδους του κτιρίου αλλά είναι απαραίτητη η ανάρτηση σε όλους τους χώρους του ξενοδοχείου που επιτηρούνται από κάμερες. Με την 5/2011 απόφαση η Αρχή απεύθυνε προειδοποίηση στον ΥΕ να καταστήσει απολύτως σαφές ότι ο χώρος βιντεοσκοπείται κρίνοντας ότι η ανάρτηση τεσσάρων (4) πινακίδων δεν ικανοποιεί πλήρως την αξίωση ενημέρωσης των υποκειμένων των δεδομένων .

Στην απόφαση 45/2008 η Αρχή συμπέρανε ότι για την εγκατάσταση δύο (2) καμερών στο κτίριο της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ, η τοποθέτηση μίας πινακίδας στην είσοδο, στο γραφείο υποδοχής και μίας στους ανελκυστήρες του κτιρίου έθιγε την υποχρέωση ενημέρωσης του ΥΕ. Τα υποκείμενα των δεδομένων δεν ενημερώνονταν πριν εισέλθουν στο χώρο που παρακολουθείται αλλά κατόπιν της εισόδου τους σε αυτόν. Η ανάρτηση ενημερωτικής πινακίδας που απεικονίζει μια κάμερα δίχως την αναφορά των απαιτούμενων στοιχείων (άρθρο 12 παρ.1 της Οδηγίας 1/2011) δεν αρκεί για την προσήκουσα ενημέρωση των υποκειμένων των δεδομένων σύμφωνα με την 68/2013 απόφαση, που αφορά την ανάρτηση ενημερωτικής πινακίδας σε ψιλκατζίδικο στην οποία φαινόταν μόνο μια κάμερα και δεν αναγραφόταν τίποτα άλλο επάνω στην ενημερωτική πινακίδα.

Το ιστορικό της απόφασης 76/2015 αναφέρεται στην εγκατάσταση και λειτουργία καμερών σε αίθουσες αιμοκάθαρσης ιατρικού κέντρου στην Αττική. Επαναλαμβάνεται ότι η Οδηγία 1/2011 στο άρθρο 20 παρ.2 προβλέπει πρόσθετες υποχρεώσεις ενημέρωσης των υποκειμένων των δεδομένων - εκτός από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 12 της Οδηγίας - στις περιπτώσεις της λειτουργίας συστήματος βιντεοεπίτηρησης από ΥΕ που δραστηριοποιούνται στο χώρο παροχής υπηρεσιών υγείας και επεξεργάζονται ευαίσθητα δεδομένα. Ειδικότερα, θεσπίζει την υποχρέωση ξεχωριστής έγγραφης ενημέρωσης των ασθενών ή των νόμιμων αντιπροσώπων τους (π.χ. γονέων ανηλίκων, δικαστικών συμπαραστατών κ.α.). Στην υπό κρίση περίπτωση δεν τηρούνταν ούτε η γενική υποχρέωση ενημέρωσης του άρθρου 12, ούτε η ειδική υποχρέωση ενημέρωσης του άρθρου 20. Δεν υπήρχαν ενημερωτικές πινακίδες για

την λειτουργία των καμερών ούτε υπήρχε ξεχωριστή έγγραφη ενημέρωση των ασθενών. Η απόφαση εστιάζει ιδιαίτερα στην έλλειψη ενημέρωσης των αιμοκαθαιρόμενων που βρίσκονται σε μία ιδιαίτερη σωματική αλλά και ψυχική κατάσταση η οποία «προσβάλλει το δικαίωμά τους στην πληροφοριακή αυτοδιάθεση» και «παραβιάζει τον πυρήνα της ανθρώπινης αξίας και το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η απόφαση.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόφαση 81/2012 σύμφωνα με το διατακτικό της οποίας επιβλήθηκε σε ιδιωτική φαρμακαποθήκη που απασχολούσε διακόσιους (200) περίπου εργαζόμενους και είχε τοποθετήσει κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης σε διάφορα σημεία των εγκαταστάσεών της, η υποχρέωση να ενημερώσει γραπτώς και πλήρως τους εργαζόμενους της για τους όρους λειτουργίας του κυκλώματος. Το ενδιαφέρον έγκειται στο ότι πρόκειται για μία από τις ελάχιστες περιπτώσεις που η Αρχή ασχολείται με την παροχή ενημέρωσης του αποκαλούμενου δευτέρου επιπέδου και δεν εστιάζει στην ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων που αποτελούν το πρώτο επίπεδο ενημέρωσης. Η πλειοψηφία των αποφάσεων αποφαινεται σχετικά με το εάν έχουν ή όχι αναρτηθεί ενημερωτικές πινακίδες και σε καταφατική περίπτωση εξετάζεται σε δεύτερο στάδιο εάν αυτές έχουν τοποθετηθεί σε επαρκή αριθμό, σε εμφανή σημεία και αν αναφέρουν τις απαιτούμενες πληροφορίες.

Εξίσου σημαντικό είναι ωστόσο και το δεύτερο επίπεδο ενημέρωσης που παρέχει πιο αναλυτικές πληροφορίες για την παρακολούθηση των φυσικών προσώπων. Το δεύτερο επίπεδο ενημέρωσης μοιάζει να είναι «κρυμμένο» πίσω από το πρώτο με αποτέλεσμα να μη δίνεται σε αυτό η απαιτούμενη σημασία και έμφαση και να διαφεύγει της προσοχής ακόμα και του ελέγχου της Αρχής. Η υποχρέωση ενημέρωσης επιβάλλει την ύπαρξη και τήρηση και των δύο επιπέδων ενημέρωσης. Μόνο τότε μπορεί να θεωρηθεί ότι ο ΥΕ ανταποκρίνεται πλήρως και δεόντως στην υποχρέωση ενημέρωσης. Αυτό δεν πρέπει να λησμονείται και είναι γόνιμο να αποτελεί αντικείμενο εξέτασης στις αποφάσεις της Αρχής προκειμένου αρχικώς να καταστεί ευρέως γνωστή και εν συνεχεία να υπενθυμίζεται η σχετική υποχρέωση των ΥΕ.

Στην απόφαση 1/2016 που αφορά τη λειτουργία καμερών σε εγκαταστάσεις φοροτεχνικής-λογιστικής εταιρίας κρίθηκε ότι δεν τηρείται η υποχρέωση ενημέρωσης του ΥΕ επειδή κατά το χρόνο διενέργειας ελέγχου εκ μέρους της Αρχής δεν είχε τοποθετηθεί καμία ενημερωτική πινακίδα και οι κάμερες ήταν κρυφές (δεν ήταν ορατές από τους εργαζόμενους). Ο προβληθείς ισχυρισμός περί ενημέρωσης των εργαζόμενων για την τοποθέτηση και λειτουργία των καμερών δεν τεκμηριώθηκε με αποδεικτικά μέσα από τον ΥΕ. Η δήλωση μόνο του ΥΕ ότι οι εργαζόμενοι είναι ενήμεροι δεν αρκεί για την απόδειξη της συμμόρφωσής του προς την υποχρέωση ενημέρωσης του. Αυτή θα πρέπει να στηρίζεται και να αποδεικνύεται σαφώς από συγκεκριμένα στοιχεία (όπως για παράδειγμα από προσκομιδή γραπτής ενημέρωσης των εργαζομένων ή ακόμα και υπεύθυνων δηλώσεων των ίδιων). Οποιοσδήποτε εισερχόμενος στο χώρο δε θα μπορούσε να γνωρίζει για τη βιντεοσκόπηση που πραγματοποιείται. Η τοποθέτηση πινακίδων σε μεταγενέστερο από την πραγματοποίηση του ελέγχου χρόνο σε όλους τους χώρους πλην του χώρου που βρίσκεται μία κάμερα παραβιάζει την υποχρέωση ενημέρωσης του ΥΕ. Πινακίδες πρέπει να τοποθετηθούν σε όλους τους επιτηρούμενους χώρους ανεξαιρέτως.

Σύμφωνα με την απόφαση 20/2017 που εξετάζει τη νομιμότητα λειτουργίας συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε εγκαταστάσεις επιχείρησης, η ανάρτηση τεσσάρων (4) ενημερωτικών πινακίδων δεν αρκεί για την ενημέρωση των υποκειμένων δοθέντος ότι πρόκειται για ένα τετραώροφο κτίριο με είκοσι (20) κάμερες. Η μη αναγραφή των

απαραίτητων στοιχείων στις υπάρχουσες πινακίδες συνιστά άλλη μια έκφανση παράβασης της υποχρέωσης ενημέρωσης του ΥΕ. Στις παραπάνω παραβάσεις προστίθενται η παράλειψη ενημέρωσης των εργαζόμενων πριν την εισαγωγή του συστήματος βιντεοεπιτήρησης και η ενημέρωσή τους για την προστασία των δεδομένων τους μόνο προφορικά και όχι γραπτώς. Με το θέμα του κατάλληλου τρόπου ενημέρωσης των εργαζόμενων για τη λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης ασχολήθηκε και η απόφαση 48/2019, στην οποία διευκρινίζεται ότι η προφορική μόνο ενημέρωση των εργαζόμενων δεν είναι αρκετή. Η ενημέρωση προς τους εργαζόμενους για λόγους διαφάνειας και λογοδοσίας πρέπει να γίνεται εγγράφως, είτε σε φυσική είτε σε ηλεκτρονική μορφή επειδή με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η αναλυτική και πλήρης ενημέρωσή τους²⁷⁶. Η μη ανάρτηση πινακίδων για την ενημέρωση του κοινού σε καταστάματα υγειονομικού ενδιαφέροντος παραβιάζει την υποχρέωση ενημέρωσης του ΥΕ σύμφωνα με τις αποφάσεις 101/2017 και 1/2018 όπως και η ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων στην είσοδο τους άλλα με ελλιπή στοιχεία σύμφωνα με την τελευταία απόφαση (1/2018).

Από την επισκόπηση των παραπάνω περιπτώσεων προκύπτει ότι οι ΥΕ αγνοούν σε πολλές περιπτώσεις την υποχρέωση ενημέρωσης για την επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης είτε ολικώς (π.χ. μη ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων, μη ενημέρωση εργαζόμενων) είτε μερικώς, μη έχοντας δηλαδή αντίληψη του ακριβούς της περιεχόμενου και της αληθινής της έκτασης (π.χ. ανάρτηση πινακίδων δίχως αναφορά των απαιτούμενων στοιχείων, τοποθέτηση ανεπαρκούς αριθμού πινακίδων, μη τοποθέτηση πινακίδων σε όλους τους επιτηρούμενους χώρους, προφορική μόνο ενημέρωση των εργαζόμενων). Τούτο μάλιστα παρά το γεγονός ότι η Αρχή θίγει ενδελεχώς στις αποφάσεις της τα ζητήματα ενημέρωσης των υποκειμένων των δεδομένων και κάνει ρητή αναφορά σε αυτά. Επομένως, πρέπει να γίνουν ακόμα σημαντικά βήματα για την πλήρη γνώση και κατανόηση της υποχρέωσης ενημέρωσής από τους ΥΕ και την παγίωση της ορθής υλοποίησης των απαιτήσεων ενημέρωσης σε πρακτικό επίπεδο.

Γ.2. Δικαίωμα πρόσβασης

Γ.2.1. Γενική προδιάθεση και εξειδίκευση στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων κατοχυρώνεται στο άρθρο 15 του ΓΚΠΔ και συνεπάγεται τη δυνατότητα του να λαμβάνει από τον ΥΕ επιβεβαίωση για το εάν αν τα προσωπικά δεδομένα που το αφορούν υφίστανται επεξεργασία ή όχι. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης ο ΥΕ είναι υποχρεωμένος να παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων πληροφορίες αντίστοιχες με αυτές των άρθρων 13 και 14 του ΓΚΠΔ²⁷⁷. Οι πληροφορίες πρέπει να παρέχονται σε κατανοητή μορφή²⁷⁸. Ο ΥΕ έχει και υποχρέωση χορήγησης αντιγράφου των δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία, η οποία σημειωτέον δεν προβλεπόταν υπό το προϊσχύσαν δίκαιο²⁷⁹. Τα αντίγραφα παρέχονται δωρεάν εκτός αν το φυσικό πρόσωπο ζητήσει επιπλέον αντίγραφα, σε υλική ή ηλεκτρονική μορφή²⁸⁰. Όταν από την παροχή αντιγράφου θίγονται δικαιώματα τρίτων προσώπων μπορεί να μη

²⁷⁶ Την έγγραφη ενημέρωση των εργαζόμενων σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή για την λειτουργία κλειστού κυκλώματος οπτικής καταγραφής προβλέπει και το άρθρο 27 παρ.7 εδ.γ' του ν.4624/2019.

²⁷⁷ Βλ. άρθρο 15 παρ.1 του ΓΚΠΔ.

²⁷⁸ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.272.

²⁷⁹ Βλ *Μήτρου Α.*, Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων, ό.π., υπ' αριθμόν 356 υποσημείωση, σελ.126.

²⁸⁰ Βλ. άρθρο 15 παρ.3 του ΓΚΠΔ.

χορηγηθεί αντίγραφο²⁸¹. Σε κάθε περίπτωση όταν μαζί με τα δεδομένα του υποκειμένου των δεδομένων τηρούνται και δεδομένα τρίτων προσώπων ο ΥΕ οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αποκλείεται η πρόσβαση του υποκειμένου σε μη δικαιούμενα δεδομένα²⁸². Το δικαίωμα πρόσβασης αφορά την πρόσβαση και σε πληροφορίες σχετικά με δεδομένα και πράξεις επεξεργασίας του παρελθόντος²⁸³. Το δικαίωμα πρέπει να μπορεί να ασκείται ευχερώς και σε εύλογα χρονικά διαστήματα και εξασφαλίζει τη δυνατότητα επίγνωσης και επαλήθευσης της νομιμότητας της επεξεργασίας²⁸⁴. Πρόκειται για ένα δικαίωμα κεφαλαιώδες που χαρακτηρίζεται ως η «Magna Carta» της προστασίας των δεδομένων²⁸⁵.

Η Οδηγία 1/2011 περιέχει αναφορά στο δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων στο άρθρο 13 παρ.1 αναγνωρίζοντας τη δυνατότητα πρόσβασης στα δεδομένα βιντεοεπιτήρησης που το αφορούν. Η Οδηγία φροντίζει να εξειδικεύσει τους τρόπους με τους οποίους ο ΥΕ μπορεί να ανταποκρίνεται στο δικαίωμα πρόσβασης προσφέροντάς του διαζευκτικά τις εξής εναλλακτικές λύσεις: α) χορήγηση αντιγράφου τμήματος της εγγραφής σήματος εικόνας όπου έχει καταγραφεί το υποκείμενο των δεδομένων ή β) χορήγηση έντυπης σειράς στιγμιότυπων από τις καταγεγραμμένες εικόνες. Πρόσφορο τρόπο ικανοποίησης του αιτήματος συνιστά και η απλή επίδειξη του ανωτέρω τμήματος μόνο εφόσον το άτομο συναινεί με αυτόν τον τρόπο και είναι σε θέση να υποδείξει την ακριβή ώρα και τον τόπο που βρέθηκε στην εμβέλεια της κάμερας. Δυνητικά παρέχονται λοιπόν τρεις (3) τρόποι με τους οποίους ο ΥΕ μπορεί να ικανοποιήσει το αίτημα πρόσβασης του προσώπου του οποίου τα δεδομένα έχουν συλλεχθεί και επεξεργαστεί με σύστημα βιντεοεπιτήρησης. Ο ΥΕ έχει υποχρέωση απάντησης στο αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων και όταν αυτό δεν απεικονίζεται ή όταν απεικονίζεται σε τμήμα εγγραφής που έχει καταστραφεί ενημερώνοντάς το εγγράφως για αυτά. Όταν χορηγείται αντίγραφο εικόνας υπάρχει απαίτηση κάλυψης της εικόνας τρίτων προσώπων. Αντίστοιχη απαίτηση δεν υπάρχει στην περίπτωση της απλής επίδειξης.

Λεκτέον ότι το προβλεπόμενο στην Οδηγία 1/2011 διάστημα δεκαπέντε (15) ημερών²⁸⁶ για την χορήγηση αντιγράφου εκ μέρους του ΥΕ ενόψει της εφαρμογής του ΓΚΠΔ, έχει επιμηκυνθεί και διπλασιαστεί, δοθέντος ότι ο ΓΚΠΔ προβλέπει χρονικό διάστημα ενός (1) μηνός για την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης του υποκειμένου²⁸⁷. Έτερη αλλαγή προκύψασα από την ισχύ του ΓΚΠΔ και την κατάργηση του ν.2472/1997 σχετίζεται με τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης. Σύμφωνα με το ΓΚΠΔ το δικαίωμα πρόσβασης ασκείται (όπως και τα υπόλοιπα δικαιώματα) κατά κανόνα ατελώς, χωρίς δηλαδή την καταβολή χρηματικού ποσού²⁸⁸. Εξαιρέσεις στη δωρεάν άσκηση των δικαιωμάτων (συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος πρόσβασης) εισάγονται γενικά όταν αυτή είναι καταχρηστική²⁸⁹ και ειδικά για το δικαίωμα πρόσβασης όταν ζητούνται επιπλέον

²⁸¹ Βλ. άρθρο 15 παρ.4 του ΓΚΠΔ.

²⁸² Βλ. *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.141

²⁸³ Βλ. *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων*, σελ.273 και *Μήτρου Α.*, ό.π., υπ' αριθμόν 357 υποσημείωση, σελ.126.

²⁸⁴ Βλ. την υπ' αριθμόν 63 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

²⁸⁵ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.152.

²⁸⁶ Η προθεσμία των 15 ημερών για την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης προβλεπόταν και στο άρθρο 12 παρ.4 εδ.α' του ν.2472/1997 με τη διάταξη του οποίου εναρμονιζόταν και η αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 12 παρ.1 της Οδηγίας 1/2011.

²⁸⁷ Βλ. άρθρο 12 παρ.3 εδ.α' του ΓΚΠΔ.

²⁸⁸ Βλ. άρθρο 12 παρ.5 εδ.β' του ΓΚΠΔ.

²⁸⁹ Προδήλως αβάσιμη ή υπερβολική κατά την διατύπωση του άρθρου 12 παρ.5 εδ.β' του ΓΚΠΔ.

αντίγραφο²⁹⁰. Για αυτό το λόγο, η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 13 της Οδηγίας 1/2011 που προβλέπει την καταβολή χρηματικού τέλους για την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης²⁹¹ πρέπει να θεωρείται ως καταργηθείσα και να μένει ανεφάρμοστη καθώς έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τα οριζόμενα από το ισχύον καθεστώς του ΓΚΠΔ.

Σύμφωνα με τη Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, το δικαίωμα στη λήψη και η σύντομη περίοδος αποθήκευσης των δεδομένων στα συστήματα βιντεοεπιτήρησης λόγω της αρχής του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης οδηγούν σε συστολή του περιθωρίου άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης των υποκειμένων των δεδομένων²⁹². Σε κάθε περίπτωση πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα εύκολης ανάκτησης των εικόνων μετά το πέρας του προβλεπόμενου χρονικού διαστήματος διατήρησής τους και κάθε περιορισμός σε περίπτωση καταβολής δυσανάλογης προσπάθειας για την αναζήτηση εικόνων πρέπει να προβλέπεται ρητά και ειδικά από την κείμενη νομοθεσία σε εθνικό επίπεδο²⁹³.

Ιδιαίτερη μνεία στο δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων στο υλικό από σύστημα βιντεοεπιτήρησης κάνει και το ΕΣΠΔ προβαίνοντας στην εξής διάκριση. Εάν τα δεδομένα απλώς καταγράφονται σε πραγματικό χρόνο (δίχως να αποθηκεύονται ή να διαβιβάζονται) και παρέλθει η στιγμή της παρακολούθησης σε πραγματικό χρόνο, ο ΥΕ το μόνο που δύναται να κάνει είναι να πληροφορήσει το φυσικό πρόσωπο ότι κανένα προσωπικό του δεδομένο δεν υποβάλλεται πλέον σε επεξεργασία. Όταν όμως τα δεδομένα αποθηκεύονται ή εξακολουθούν με οποιονδήποτε τρόπο να υποβάλλονται σε επεξεργασία θα πρέπει ο ΥΕ να ικανοποιήσει πλήρως το υποκείμενο των δεδομένων κατά τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 15 του ΓΚΠΔ²⁹⁴. Το ΕΣΠΔ εξετάζει λεπτομερώς και τρεις (3) περιπτώσεις περιορισμού του δικαιώματος πρόσβασης. Πρόκειται πρώτον για την περίπτωση που στο υλικό καταγράφονται και γίνεται πρόσθετη επεξεργασία δεδομένων και άλλων υποκειμένων των οποίων τα δικαιώματα ενδέχεται αν επηρεάζονται δυσμενώς²⁹⁵. Σε αυτήν την περίπτωση ο ΥΕ θα πρέπει να κάνει χρήση των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων (απόκρυψη, θόλωμα ή αλλοίωση εικόνας) για να ανταποκριθεί στο δικαίωμα πρόσβασης και να αποφύγει ταυτόχρονα την προσβολή των δικαιωμάτων των άλλων υποκειμένων²⁹⁶. Δεύτερον πρόκειται για την περίπτωση που είναι αδύνατο να αναζητηθούν (π.χ. λόγω μεγάλου όγκου του υλικού) τα προσωπικά δεδομένα και κατ' επέκταση δεν είναι δυνατή η εξακρίβωση της ταυτότητας του υποκειμένου²⁹⁷. Για την αποφυγή δημιουργίας τέτοιων προβλημάτων απαιτείται από το υποκείμενο ο κατά το δυνατόν ακριβής προσδιορισμός του χρονικού σημείου της εισόδου και της παραμονής του στο βιντεοσκοπούμενο χώρο και η προηγούμενη γνωστοποίηση από τον ΥΕ των πληροφοριών που του είναι απαραίτητες για την ικανοποίηση του αιτήματος²⁹⁸. Σε περίπτωση αδυναμίας ταυτοποίησης του υποκειμένου απαιτείται η σχετική του πληροφόρηση από τον ΥΕ. Η τρίτη

²⁹⁰ Βλ. άρθρο 15 παρ.3 εδ.β' του ΓΚΠΔ.

²⁹¹ Η καταβολή χρηματικού ποσού προβλεπόταν γενικά για την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στο άρθρο 12 παρ.3 του ν.2472/1997 σε αρμονία με το οποίο βρισκόταν και το άρθρο 12 παρ.3 της Οδηγίας 1/2011.

²⁹² Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, γνωμοδότηση 4/2004, σελ.26.

²⁹³ Βλ. ό.π., σελ.27.

²⁹⁴ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.26.

²⁹⁵ Βλ. άρθρο 15 παρ.4 του ΓΚΠΔ.

²⁹⁶ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.26.

²⁹⁷ Βλ. άρθρο 11 παρ.2 του ΓΚΠΔ.

²⁹⁸ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.27.

περίπτωση αφορά την περίπτωση καταχρηστικής άσκησης των αιτημάτων²⁹⁹ για την οποία έγινε ήδη λόγος παραπάνω.

Γ.2.2. Σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ

Η Αρχή κλήθηκε να αποφασίσει επί αιτήματος πρόσβασης των υποκειμένων των δεδομένων στα δεδομένα συστήματος βιντεοεπιτήρησης στις αποφάσεις 84/2009 και 85/2009 το ιστορικό των οποίων εμφανίζει αρκετές ομοιότητες. Το ιστορικό της απόφασης 84/2009 αναφέρεται σε αίτηση από δύο (2) φυσικά πρόσωπα με την οποία ζητούσαν πρόσβαση σε δεδομένα που κατέγραψαν κάμερες του καταστήματος EVEREST και ειδικότερα τη χορήγηση αντιγράφου της κασέτας με τα καταγεγραμμένα δεδομένα. Η αίτηση πρόσβασης αφορούσε συγκεκριμένη ημεροχρονολογία και ώρα κατά την οποία βρεθήκαν σε συμπλοκή με αστυνομικό μέσα στο κατάστημα. Η χορήγηση του αντιγράφου ήταν αναγκαία για την υπεράσπιση τους ενώπιον του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου στο οποίο είχαν παραπεμφθεί έπειτα από μήνυση του αστυνομικού.

Η απόφαση 85/2009 αναφέρεται σε αίτηση για πρόσβαση στο υλικό από κάμερες Καζίνο από δύο (2) φυσικά πρόσωπα. Σκοπός της χορήγησης αντιγράφου της επίμαχης βιντεοκασέτας ήταν η ανταπόδειξη - αντίκρουση του περιεχομένου της έγκλησης που υπέβαλε εναντίον τους τρίτο φυσικό πρόσωπο. Λόγω της ασκηθείσας έγκλησης είχε ασκηθεί ποινική δίωξη και είχαν καταδικαστεί σε πρώτο βαθμό από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο. Η πρόσβαση στα δεδομένα ήταν απαραίτητη για την υποστήριξη της έφεσής τους κατά της πρωτόδικης απόφασης που είχε διαγνώσει την ενοχή τους και τους επέβαλε ποινή στερητικής της ελευθερίας. Τα πραγματικά περιστατικά αφορούν και στις δύο περιπτώσεις την πρόσβαση σε υλικό από κάμερες προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ενώπιον ποινικών δικαστηρίων (για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων δύο κατηγορουμένων σε πρώτο βαθμό στην πρώτη περίπτωση και δύο καταδικασθέντων σε πρώτο βαθμό στη δεύτερη). Η Αρχή αποφάσισε και στις δύο περιπτώσεις να παραπέμψει την απόφαση στην Ολομέλεια διότι προέκυψαν ζητήματα μείζονος σημασίας και ιδιαίτερης σπουδαιότητας αφορώντα: α) τη νομιμότητα χορήγησης αντιγράφου βιντεοκασέτας από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης για δικαστική χρήση και β) την οριοθέτηση της αρμοδιότητας της Αρχής επί υποθέσεων εκκρεμών ενώπιον των δικαστηρίων. Στην απόφαση 85/2009 προέκυψε ένα πρόσθετο ζήτημα αναφορικά με την ερμηνεία της ειδικής νομοθεσίας που διέπει τα Καζίνο.

Εν συνεχεία, εκδόθηκαν οι αποφάσεις 64/2011 και 65/2011 της Ολομέλειας. Στο σκεπτικό της 64/2011 απόφασης αναφέρεται ότι οι αιτούντες πρόσβαση έχουν αφενός μεν την ιδιότητα του υποκειμένου των δεδομένων αφού η δική τους εικόνα έχει καταγραφεί από το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, αφετέρου δε την ιδιότητα του τρίτου δεδομένου ότι έχει καταγραφεί και η εικόνα τρίτου προσώπου και ειδικότερα του αστυνομικού. Έπειτα από στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων, η Αρχή επέτρεψε στα EVEREST ως ΥΕ να ικανοποιήσουν το δικαίωμα πρόσβασης των αιτούντων και να διαβιβάσουν τα δεδομένα στους ίδιους ή στις αρμόδιες δικαστικές αρχές. Τούτο όμως υπό την απαραίτητη προϋπόθεση της προηγούμενης ενημέρωσης του τρίτου (αστυνομικού). Στο ίδιο ακριβώς συμπέρασμα κατέληξε η Αρχή και στην απόφαση 65/2011 ακολουθώντας αντίστοιχη συλλογιστική πορεία και επιτρέποντας στους αιτούντες την πρόσβαση στα ζητούμενα δεδομένα από τις κάμερες του Καζίνο, υπό τον όρο ενημέρωσης των τρίτων η εικόνα των οποίων καταγράφεται στα δεδομένα που αφορά το δικαίωμα πρόσβασης που καλείται να ικανοποιήσει ο ΥΕ (το Καζίνο). Παράλληλα

²⁹⁹ Βλ. άρθρο 12 παρ.5 του ΓΚΠΔ.

επισημάνθηκε ότι από την ειδική νομοθεσία των Καζίνο θεσπίζεται νομική τους υποχρέωση για χρήση μεταξύ άλλων και κλειστού ηλεκτρονικού συστήματος οπτικοακουστικής παρακολούθησης για τον έλεγχο της λειτουργίας τους, των τυχερών παιχνιδιών και των λοιπών ταμειακών διαδικασιών τους. Ωστόσο, η υποχρέωση αυτή και εν γένει η ειδική νομοθεσία των Καζίνο δεν αναιρεί την νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων αλλά εφαρμόζονται παράλληλα.

Στην απόφαση 16/2017 η Αρχή έκρινε προσφυγή φυσικού προσώπου κατά της άρνησης της εταιρίας «ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ Α.Ε.» (ΣΤΑ.ΣΥ) να ικανοποιήσει το δικαίωμα πρόσβασης του, μέσω χορήγησης υλικού από σύστημα βιντεοεπιτήρησης που κατέγραψε προσωπικά του δεδομένα σε σταθμό του μετρό όπου και υπέστη λεκτική παρενόχληση από αστυνομικό. Η ΣΤΑΣΥ δεν ανταποκρίθηκε στο αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων ούτε μετά την έκδοση και την κοινοποίηση σχετικής εισαγγελικής παραγγελίας, ούτε μετά από την αποστολή σχετικής προς τούτο επιστολής εκ μέρους της Αρχής. Παρά το γεγονός ότι δεν ανταποκρίθηκε στο αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων, στην εισαγγελική παραγγελία και στο αίτημα της Αρχής, χορήγησε αντίγραφο του υλικού από τις κάμερες στην Ελληνική Αστυνομία για τη διεξαγωγή Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης. Ο ΥΕ ισχυρίστηκε ενώπιον της Αρχής ότι το υλικό δεν ήταν πρόσφορο για την ενάσκηση των δικαιωμάτων του προσφεύγοντος επειδή δεν καταγράφεται ήχος αλλά και επειδή, κατά την κρίση του, δεν προέκυπτε από το υλικό κάτι επιβαρυντικό για τον αστυνομικό.

Η Αρχή διαπίστωσε μη ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης από την ΣΤΑΣΥ και υπογράμμισε με την εν λόγω απόφαση με τρόπο emphatic τα εξής: α) ότι για την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης δεν απαιτείται η επίκληση εννόμου συμφέροντος, αφού αυτό ενυπάρχει και αποτελεί βάση του δικαιώματος πρόσβασης του φυσικού προσώπου, β) ότι δεν απαιτείται επίκληση, αιτιολόγηση ή δικαιολόγηση των αιτιών για τις οποίες το υποκείμενο των δεδομένων επιθυμεί την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης, γ) ότι δεν απαιτείται για την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης κάποιας μορφής διαμεσολάβηση με αποτέλεσμα να μην χρειάζεται για παράδειγμα εισαγγελική παραγγελία και δ) ότι ο ΥΕ δε διαθέτει διακριτική ευχέρεια να αποφανθεί ο ίδιος για το κατά πόσον δικαίως ή μη διαμαρτύρεται το φυσικό πρόσωπο, ούτε μπορεί να αποφασίζει κατά το δοκούν αν θα ικανοποιήσει ή όχι το αίτημα πρόσβασης βάσει της υποκειμενικής κρίσης του περί της καταλληλότητας του υλικού για την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκει το υποκείμενο των δεδομένων.

Ζήτημα που εμπίπτει στο πεδίο του δικαιώματος πρόσβασης εξετάστηκε και στην απόφαση 3/2020 που αφορά καταγγελία για μη ικανοποίηση αιτήματος πρόσβασης φυσικού προσώπου για τη χορήγηση αντιγράφου από το σύστημα βιντεοσκοπήσης των χώρων της εταιρίας «ΜΟΝΟΜΕΤΟΧΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΚΟΛΦ ΔΗΜΟΥ ΓΛΥΦΑΔΑΣ Α.Ε.» το οποίο περιλάμβανε συμβάν με εμπλεκόμενους τον καταγγέλλοντα και υπάλληλο της εταιρίας. Το αίτημα υποβλήθηκε αρχικά με αποστολή μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και με τηλεομοιοτυπία (fax) δίχως να απαντηθεί. Ο καταγγέλλων επανέλαβε άλλες δύο (2) φορές το αίτημα δίχως να λάβει απάντηση. Τελικά το αίτημα του ικανοποιήθηκε καθυστερημένα και έπειτα από παρέμβαση της Αρχής και του Συνηγόρου του Πολίτη. Ο ισχυρισμός του ΥΕ ότι είχε συνταχθεί απαντητικό έγγραφο το οποίο δεν προσήλθε κακόπιστα να παραλάβει ο καταγγέλλων απορρίφθηκε. Ο ΥΕ οφείλει να απαντά στα αιτήματα πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων εντός της προβλεπόμενης στο νόμο προθεσμίας και να μεριμνά ο ίδιος για την αποστολή και διαβίβαση της απάντησης

σε αυτόν, δίχως να παραμένει παθητικά την προσέλευση ή οποιαδήποτε άλλη ενέργεια του υποκειμένου των δεδομένων με σκοπό την ικανοποίηση του αιτήματος πρόσβασης.

Γ.3. Δικαίωμα εναντίωσης (αντίρρησης)³⁰⁰

Το δικαίωμα εναντίωσης κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 του ΓΚΠΔ³⁰¹ και προβλέπει τη δυνατότητα των υποκειμένων των δεδομένων να αντιτάσσονται στην επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων για λόγους που σχετίζονται με την ιδιαίτερη κατάσταση τους³⁰². Ο ΓΚΠΔ δεν εισάγει γενικό δικαίωμα εναντίωσης των υποκειμένων των δεδομένων³⁰³. Τα τελευταία μπορούν να αντιτάσσονται στην επεξεργασία των δεδομένων τους όταν νόμιμη βάση είναι είτε η εκπλήρωση δημοσίου συμφέροντος-άσκηση δημόσιας εξουσίας³⁰⁴, είτε το έννομο συμφέρον του ΥΕ³⁰⁵. Το δικαίωμα μπορεί να ασκηθεί αποκλειστικά και μόνο όταν η επεξεργασία θεμελιώνεται σε κάποια από τις δύο (2) παραπάνω αναφερόμενες βάσεις επεξεργασίας και όχι όταν στηρίζεται σε κάποια από τις λοιπές αναφερόμενες στο άρθρο 6 παρ.1 του ΓΚΠΔ βάσεις³⁰⁶. Το φυσικό πρόσωπο πρέπει να προβάλλει με τρόπο επαρκώς αιτιολογημένο λόγους που σχετίζονται με την ιδιαίτερη κατάστασή του, η οποία συναρτάται με τις περιστάσεις της ζωής του και διακινδύνευσης των θεμελιωδών του δικαιωμάτων³⁰⁷. Ο ΥΕ φέρει το βάρος απόδειξης συνδρομής νόμιμων και επιτακτικών λόγων για την επεξεργασία, οι οποίοι υπερισχύουν των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του υποκειμένου³⁰⁸. Στόχος του δικαιώματος είναι η ανεύρεση της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων των προσώπων και των νόμιμων δικαιωμάτων των τρίτων³⁰⁹. Εφόσον συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις (ύπαρξη μίας εκ των προβλεπόμενων στο άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο ε' και στ' νόμιμης βάσης επεξεργασίας, επίκληση και απόδειξη ιδιαίτερης κατάστασης του υποκειμένου και μη προβολή ή απόδειξη λόγων από τον ΥΕ) απαγορεύεται στον ΥΕ να επεξεργάζεται πλέον τα προσωπικά δεδομένα του υποκειμένου χωρίς όμως να θίγεται η νομιμότητα της μέχρι τότε πραγματοποιηθείσας επεξεργασίας. Οι έννομες συνέπειες από την άσκηση του δικαιώματος εναντίωσης λειτουργούν μόνο *ex nunc* και δεν επηρεάζουν τη νομιμότητα της κατά το παρελθόν διενεργηθείσας επεξεργασίας μέσω αναδρομικής ισχύος.

Το δικαίωμα εναντίωσης κατοχυρωνόταν και στην Οδηγία 95/46³¹⁰ χωρίς μάλιστα να υφίστανται ουσιώδεις διαφοροποιήσεις με τη σημερινή ρύθμιση του στο ΓΚΠΔ. Προβλεπόταν η δυνατότητα άσκησης του τουλάχιστον για τις νόμιμες βάσεις του δημοσίου συμφέροντος και του έννομου συμφέροντος του ΥΕ και η επίκληση επιτακτικών και νόμιμων λόγων σχετικούς με την προσωπική του κατάσταση. Υπό το πρίσμα του Κανονισμού δεν

³⁰⁰ Σύμφωνα με την διατύπωση του άρθρου 13 του ν.2472/1997.

³⁰¹ Στο άρθρο 21 - εκτός από το δικαίωμα εναντίωσης για το οποίο γίνεται λόγος στην παρούσα παράγραφο - καθιερώνεται στην παράγραφο 2 και το δικαίωμα εναντίωσης στην επεξεργασία για σκοπούς απευθείας εμπορικής προώθησης.

³⁰² Βλ. άρθρο 21 παρ.1 του ΓΚΠΔ.

³⁰³ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.287.

³⁰⁴ Βλ. άρθρο 6 παρ.1 στοιχ.ε' του ΓΚΠΔ.

³⁰⁵ Βλ. άρθρο 6 παρ.1 στοιχ.στ' του ΓΚΠΔ.

³⁰⁶ Βλ. άρθρο 6 παρ.1 στοιχ. α' - δ' (συγκατάθεση, σύναψη ή εκτέλεση σύμβασης, έννομη υποχρέωση του ΥΕ και ζωτικό συμφέρον του υποκειμένου ή τρίτου).

³⁰⁷ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.173.

³⁰⁸ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.127.

³⁰⁹ Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.288.

³¹⁰ Βλ. άρθρο 14 της Οδηγίας 95/46.

παρέχεται περιθώριο εφαρμογής όταν η επεξεργασία στηρίζεται σε άλλες πλην των ως άνω δύο νόμιμων λόγων επεξεργασίας και αντί του όρου «προσωπική» επιλέχθηκε ο όρος «ιδιαιτέρη κατάσταση». Το γεγονός ότι η Οδηγία 95/46 άφηνε περιθώριο παρέκκλισης και διαφορετικής ρύθμισης της εθνικής νομοθεσίας είχε σαν αποτέλεσμα οι ρυθμίσεις του ν.2472/1997 να εμφανίζονται διαφοροποιημένες.

Ο ν.2472/1997 προέβλεπε το δικαίωμα αντίρρησης στο άρθρο 13 με τη βασική διαφορά ότι δεν απαιτούσε την επίκληση νόμιμων και επιτακτικών λόγων από πλευράς του υποκειμένου των δεδομένων για την άσκηση του³¹¹. Το δικαίωμα αντίρρησης διακρινόταν σε δικαίωμα απόλυτης (ή γενικής) αντίρρησης και σχετικής (ή ειδικής αντίρρησης)³¹². Το δικαίωμα απόλυτης αντίρρησης στρεφόταν εκ των προτέρων εναντίον όλων των υποψήφιων ΥΕ, των οποίων σκοπός επεξεργασίας ήταν η προώθηση πώλησης αγαθών ή παροχής υπηρεσιών³¹³ και δε μπορούσε να εφαρμοστεί σε διαδικασίες που στόχευαν σε διαφορετικούς σκοπούς³¹⁴. Το δικαίωμα σχετικής αντίρρησης απευθυνόταν σε συγκεκριμένο υπεύθυνο επεξεργασίας στον οποίο το υποκείμενο εξέφραζε τις αντιρρήσεις του και του ζητούσε να προβεί σε συγκεκριμένη πράξη από όσες ενδεικτικώς αναφέρονταν στο νόμο ή και σε άλλες σχετικές συγκεκριμένες ενέργειες³¹⁵.

Η παραπάνω ειδική αναφορά στο καθεστώς του ν.2472/1997 και η σύγκριση του με το ισχύον καθεστώς του ΓΚΠΔ (και του πανομοιότυπου καθεστώτος της Οδηγίας 95/46) είναι απαραίτητη επειδή μέχρι πρόσφατα όλες οι αποφάσεις της Αρχής έκαναν χρήση των διατάξεων του ν.2472/1997. Ο ΓΚΠΔ μεταβάλλει ουσιαδώς το πεδίο εφαρμογής και τις προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος εναντίωσης. Στο ν.2472/1997 κατοχυρώνονταν ένα γενικό και καθολικό δικαίωμα εναντίωσης/αντίρρησης δίχως να προβλέπονται περιορισμοί ή όροι άσκησης του. Εν αντιθέσει, ο ΓΚΠΔ συστέλλει το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος και αυστηροποιεί τις προϋποθέσεις άσκησης του. Τα παραπάνω πρέπει να γίνουν δεκτά και για το άρθρο 13 παρ.2 της Οδηγίας 1/2011 που αναφέρεται στο δικαίωμα αντίρρησης του φυσικού προσώπου που βιντεοσκοπείται, η οποία είχε εκδοθεί κατά το χρονικό διάστημα ισχύος του ν.2472/1997 στις διατάξεις του οποίου στηρίζεται. Η διάταξη της Οδηγίας 1/2011 ορίζει με τρόπο γενικό ότι: *«το υποκείμενο έχει δικαίωμα να προβάλλει αντιρρήσεις για την επεξεργασία της εικόνας του από σύστημα βιντεοεπιτήρησης και να απαιτήσει τη διαγραφή ή τη δέσμευση (κλείδωμα) των δεδομένων.»*³¹⁶.

Μόνο μια συσταλτική ερμηνεία της παραπάνω διάταξης μπορεί να είναι σύμφωνη και εναρμονισμένη με το ΓΚΠΔ και τις ειδικές απαιτήσεις που αυτός θέτει ως προς την άσκηση του δικαιώματος. Οι τιθέμενες στο ΓΚΠΔ προϋποθέσεις θα πρέπει να γίνει αναντίρρητα δεκτό ότι εφαρμόζονται και στο άρθρο 13 παρ.1 της Οδηγίας 1/2011. Σε διαφορετική περίπτωση αυτή αντιβαίνει με τρόπο ευθύ και πασιδηλο στον ΓΚΠΔ και ως εκ τούτου πρέπει να μείνει ανεφάρμοστη. Στην Οδηγία προσδιορίζεται πάντως ότι ο τρόπος ικανοποίησης του δικαιώματος εναντίωσης του υποκειμένου των δεδομένων είναι η διαγραφή ή η δέσμευση των δεδομένων και εν γένει η προσαρμογή στου συστήματος, ενέργειες στις οποίες οφείλει

³¹¹ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., υπ' αριθμόν 359 υποσημείωση, σελ.127.

³¹² Για το θέμα της ορολογίας βλ. *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.142 με τις εκεί παρατιθέμενες παραπομπές.

³¹³ Πρόκειται κατ' ουσίαν για το δικαίωμα εναντίωσης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 παρ.2 του ΓΚΠΔ.

³¹⁴ Βλ. *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ε.*, ό.π., σελ.143.

³¹⁵ Βλ., ό.π., σελ.145.

³¹⁶ Βλ. άρθρο 13 παρ.2 εδ.α' της Οδηγίας 1/2011.

να προβεί αμέσως ο ΥΕ. Κενή περιεχομένου είναι και στην περίπτωση του εν λόγω δικαιώματος η παράγραφος 3 του άρθρου 13 που προβλέπει την καταβολή τέλους για την άσκηση του σύμφωνα με όσα αναφέρονται σε προηγούμενη παράγραφο αντίστοιχα για τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης.

Η δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος αντίταξης στην επεξεργασία που γίνεται με κάμερες τονίζεται και από την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29³¹⁷, ενώ σύμφωνα με το ΕΣΠΔ, το δικαίωμα εναντίωσης μπορεί να ασκηθεί ακώλυτα από το υποκείμενο των δεδομένων σε τρία (3) διαφορετικά χρονικά σημεία: κατά την είσοδο του στον επιτηρούμενο χώρο, κατά την παραμονή του σε αυτόν ή μετά την αποχώρησή του³¹⁸. Δεν τίθεται χρονικός περιορισμός στην άσκηση του δικαιώματος εναντίωσης. Το δικαίωμα εναντίωσης συγκεντρώνει περισσότερες πιθανότητες να ασκηθεί πιο αποτελεσματικά όταν το υποκείμενο αντιτάσσεται κατά την είσοδο στο χώρο ή κατά την παραμονή του σε αυτόν. Στο τρίτο πιθανό χρονικό σημείο άσκησης, ήτοι μετά την αποχώρησή του, ενδέχεται η άσκηση του δικαιώματος να απέχει χρονικά πολύ από την ημέρα και την ώρα συλλογής των δεδομένων του. Αυτό μπορεί να έχει ως συνέπεια την απώλεια των σχετικών δεδομένων εφόσον αυτά διαγράφονται μετά από μια ορισμένη χρονική περίοδο ή τη δυσχέρεια εντοπισμού τους, ιδίως αν γίνεται μαζική επεξεργασία μεγάλου όγκου προσωπικών δεδομένων.

Εφόσον ο ΥΕ δεν μπορεί να επικαλεστεί και να αποδείξει νόμιμους και επιτακτικούς λόγους η επεξεργασία θα πρέπει να σταματήσει εκτός εάν: α) Ο ΥΕ έχει τη δυνατότητα άμεσης παύσης της επεξεργασίας από την κάμερα μόλις λάβει σχετικό αίτημα ή β) πρόκειται για χώρο με αυστηρά ελεγχόμενη πρόσβαση στον οποίο το υποκείμενο των δεδομένων δε μπορεί να εισέλθει ως πολίτης και ο ΥΕ μπορεί να εξασφαλίσει σε χρόνο προγενέστερο της εισόδου στο χώρο την έγκριση του υποκειμένου³¹⁹. Το ΕΣΠΔ αποφεύγει τον προσδιορισμό της έννοιας του νόμιμου και επιτακτικού λόγου στο πλαίσιο της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης και επιλέγει να αναφέρει ενδεικτικά ως παράδειγμα την εσωτερική έρευνα εταιρίας που έχει εγκαταστήσει κάμερες εξαιτίας παραβίασης της ασφάλειας της δημόσιας εισόδου της και με σκοπό σύλληψης των ατόμων που εισέρχονται παράνομα³²⁰.

Γ.4. Δικαίωμα διαγραφής (Δικαίωμα στη λήθη)

Μία από τις καινοτομίες του ΓΚΠΔ ήταν η προσθήκη, αυτοτελής αναγνώριση και κατοχύρωση του δικαιώματος στη λήθη. Το δικαίωμα αυτό είναι έκφανση της γενικότερης ελευθερίας ανάπτυξης της προσωπικότητας³²¹ και στοχεύει στην αυτονομία του ατόμου με την προστασία του από την ακούσια έκθεση του σε έναν χώρο δίχως χρονικά και τοπικά όρια και στη μη εργαλειοποίησή του, ήτοι της μετατροπής του από υποκείμενο των δεδομένων σε αντικείμενο ή εργαλείο για την εξυπηρέτηση άλλων σκοπών³²². Μέσω της λήθης ενισχύεται και πραγματώνεται το δικαίωμα του προσώπου να έχει τον έλεγχο επί των ίδιων των πληροφοριών και το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού της εικόνας του σύμφωνα με τις επιλογές

³¹⁷ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π.

³¹⁸ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.29

³¹⁹ Βλ. ό.π.

³²⁰ Βλ. ό.π., σελ.30.

³²¹ Βλ. Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ., Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, σελ.86.

³²² Βλ., ό.π., σελ.87.

και τις επιθυμίες του³²³. Θα μπορούσε νοηθεί ως το δικαίωμα ενός προσώπου να μην ανασύρεται διαρκώς το παρελθόν του, να μη γίνεται αναφορά σε γεγονότα του παρελθόντος και να μην έρχεται εν τέλει αντιμέτωπο με το παρελθόν³²⁴.

Το δικαίωμα αυτό αναγνωρίστηκε κατ' αρχήν νομολογιακά από το ΔΕΕ στην απόφαση Google v.Spain (υπόθεση C-131/12) και βρήκε πεδίο εφαρμογής έναντι των μηχανών αναζήτησης στο διαδίκτυο. Με την εν λόγω απόφαση του ΔΕΕ διεγνώσθη ότι ένα τέτοιο δικαίωμα διαγραφής υφίστατο και υπό το καθεστώς της Οδηγίας 95/46³²⁵. Επρόκειτο αδιαμφισβήτητα για μια πρωτοποριακή απόφαση που είχε ωστόσο περιορισμένη ισχύ, αφορώσα μόνο τις μηχανές αναζήτησης και όχι τους κατόχους ιστοσελίδων και άφηνε ορισμένα κενά, με αποτέλεσμα να κρίνεται αναγκαία η νομοθετική κατοχύρωση του δικαιώματος στη λήθη³²⁶. Μέχρι δηλαδή την έναρξη ισχύος και εφαρμογής του ΓΚΠΔ, το δικαίωμα αυτό συνίστατο αποκλειστικά στην αφαίρεση αποτελεσμάτων από μηχανές αναζήτησης και στη διαγραφή δεδομένων από διαδικτυακά αρχεία εφημερίδων³²⁷. Στο κείμενο του ΓΚΠΔ επικράτησε τελικά ο όρος «δικαίωμα διαγραφής» αντί του όρου «δικαίωμα στη λήθη»³²⁸ ως περισσότερο ρεαλιστικός και εφικτός³²⁹, τα όρια του οποίου διευρύνει αισθητά³³⁰.

Η εισαγωγή του δικαιώματος αυτού δεν είναι πρωτόγνωρη για τον κοινοτικό νομοθέτη³³¹. Σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ.1 του ΓΚΠΔ, ο ΥΕ υποχρεούται να διαγράψει τα δεδομένα όταν στερούνται νόμιμης βάσης (ανάκληση συγκατάθεσης, παράνομη επεξεργασία, υπέρβαση αναγκαίου χρόνου τήρησης) ή όταν υφίσταται σχετική υποχρέωση εκ του νόμου ή όταν ασκείται παραδεκτά και βάσιμα το δικαίωμα εναντίωσης ή όταν πρόκειται για δεδομένα που έχουν συλλεχθεί σε σχέση με την προσφορά υπηρεσιών κοινωνίας των πληροφοριών σε

³²³ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.133.

³²⁴ Βλ. *Μήτρου Α.*, Τι σημαίνει το δικαίωμα στη λήθη; (12/05/2019), ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/ti-simaiinei-to-dikaioma-sti-lithi/>

³²⁵ Βλ. *Μήτρου Α.*, ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων, ό.π., σελ.134. Ειδικότερα, το ΔΕΕ θεώρησε ότι κατά την αξιολόγηση της συνδρομής των προϋποθέσεων εφαρμογής των άρθρων 12 στοιχείο β' και 14 στοιχείο α' εδ.α' της Οδηγίας 95/46 μπορεί να προκύψει ως εξεταστέο το ζήτημα, αν το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να πάψει η σχετική με το πρόσωπό του πληροφορία να συνδέεται, επί του παρόντος, με το ονοματεπώνυμό του μέσω του καταλόγου αποτελεσμάτων αναζήτησης ο οποίος προκύπτει κατόπιν αναζήτησης που έχει διενεργηθεί από μηχανή αναζήτησης με βάση το ονοματεπώνυμο αυτό, χωρίς πάντως η αναγνώριση του δικαιώματος αυτού να προϋποθέτει ότι η εμφάνιση της επίμαχης πληροφορίας στον κατάλογο αποτελεσμάτων προκαλεί βλάβη στο υποκείμενο των δεδομένων. Βλ. σχετ. ιδίως την υπ' αριθμόν 99 αιτιολογική σκέψη της απόφασης Google v.Spain (υπόθεση C-131/12) και γενικότερα για το ζήτημα αυτό τις υπ' αριθμόν 89-99 αιτιολογικές σκέψεις της απόφασης.

³²⁶ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, Η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Google Spain (c-131/12): Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι μηχανές αναζήτησης στο Διαδίκτυο, *Pro Justitia*, Τόμος 1, 2015, σελ.13-14, ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: <http://ikee.lib.auth.gr/record/300147/files/HApofash.pdf>

³²⁷ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουταντζή Φ.*, Το νέο πλαίσιο των ανανεωμένων δικαιωμάτων σε Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή (επιμ. *Κοτσαλή/Μενουδάκου*), σελ.18-19.

³²⁸ Ο όρος «δικαίωμα στη λήθη» περιέχεται στον παράτιτλο του άρθρου 17 του ΓΚΠΔ αλλά μέσα σε παρένθεση και με εισαγωγικά.

³²⁹ Βλ. ό.π., σελ.18.

³³⁰ Βλ. ό.π., σελ.160.

³³¹ Βλ. *Τάσση Σ.*, Τεχνολογία και Ιδιωτικότητα, σε *Προσωπικά Δεδομένα, Σχόλια-Ανάλυση-Εφαρμογή* (επιμ. *Κοτσαλή*), σελ.349.

παιδί³³². Το δικαίωμα δεν είναι απόλυτο, διότι προβλέπεται μια σειρά από εξαιρέσεις στο άρθρο 17 παρ.3 του ΓΚΠΔ³³³. Το δικαίωμα διαγραφής δεν έχει γενικό προβάδισμα έναντι άλλων δικαιωμάτων και ελευθεριών αλλά θα πρέπει να λαμβάνει χώρα μία στάθμισή τους σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση³³⁴. Η βασική διαφορά με τα υπόλοιπα δικαιώματα είναι ότι το δικαίωμα διαγραφής λειτουργεί *ex tunc*, επιδρώντας στην έκταση της στο παρελθόν πραγματοποιηθείσης επεξεργασίας ακόμα και αυτή ήταν σύννομη³³⁵. Όταν ο ΥΕ έχει δημοσιοποιήσει δεδομένα και πρέπει να διαγράψει δεδομένα οφείλει να ενημερώσει τους άλλους ΥΕ των ίδιων δεδομένων για τη διαγραφή λαμβάνοντας εύλογα μέτρα βάσει των διαθέσιμων τεχνολογιών και του κόστους εφαρμογής³³⁶.

Ελλείπει ρητής κατοχύρωσης και πρόβλεψης του δικαιώματος διαγραφής στον εθνικό νόμο 2472/1997, η Οδηγία 1/2011 δεν κάνει καμία αναφορά στο δικαίωμα διαγραφής ή λήθης. Ενόψει της αναγνώρισης του δικαιώματος διαγραφής από τον ΓΚΠΔ ίσως κρίνεται σκόπιμο να προστεθεί διάταξη σχετικά με το δικαίωμα διαγραφής και στην Οδηγία 1/2011. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί εύκολα με τη συστηματική ένταξη του δικαιώματος διαγραφής στο άρθρο 13 της Οδηγίας που αναφέρεται στα δικαιώματα πρόσβασης και αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων. Το δικαίωμα διαγραφής μπορεί να ενταχθεί σε ήδη υφιστάμενο άρθρο της Οδηγίας. Η προσθήκη του δικαιώματος θεωρείται ουσιώδης, όχι διότι υπάρχει οποιαδήποτε αμφιβολία για τη δυνατότητα άσκησής του επειδή δεν αναφέρεται ρητά σε αυτήν, αλλά επί σκοπώ εξειδίκευσης του τρόπου και των όρων άσκησης του στο πεδίο της επεξεργασίας δεδομένων μέσω συστημάτων βιντεοεπίτηρησης.

Περίπτωση άσκησης του δικαιώματος διαγραφής κατά το ΕΣΠΔ συντρέχει όταν η επιτήρηση του χώρου με κάμερες και η συλλογή δεδομένων δε γίνεται μόνο σε πραγματικό χρόνο αλλά τα δεδομένα αποθηκεύονται μετά την καταγραφή τους³³⁷. Ακόμα, όταν ο ΥΕ έχει δημοσιοποιήσει το βιντεοσκοπημένο υλικό επί παραδείγματι με ραδιοτηλεοπτική ή διαδικτυακή μετάδοση οφείλει κατά το άρθρο 17 παρ.2 του ΓΚΠΔ να λάβει εύλογα μέτρα και να ενημερώσει και τους άλλους ΥΕ για το αίτημα διαγραφής. Υποχρέωση ενημέρωσης υπέχει και αναφορικά με κάθε πρόσωπο στο οποίο διαβιβάστηκαν τα δεδομένα στο παρελθόν κατά τη διάταξη του άρθρου 19 του ΓΚΠΔ³³⁸. Τα δεδομένα θεωρούνται ως διαγεγραμμένα όταν έχει εφαρμοσθεί μέτρο που καθιστά αδύνατη την ταυτοποίηση του ατόμου και όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα ανάκτησής τους³³⁹.

Γ.5. Υπόλοιπα δικαιώματα του υποκειμένου

Όπως είναι λογικό, τα φυσικά πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα εικόνας ή και ήχου συλλέγονται και υφίστανται επεξεργασία με συστήματα βιντεοεπιτήρησης διαθέτουν όλα τα προβλεπόμενα στον ΓΚΠΔ δικαιώματα. Το δικαίωμα ενημέρωσης (άρθρα 12,13,14), το

³³² Βλ. άρθρο 8 του ΓΚΠΔ.

³³³ Προβλέπεται η μη εφαρμογή του δικαιώματος για λόγους σχετιζόμενους: α) με την άσκηση του δικαιώματος ελευθερίας έκφρασης και ενημέρωσης, β) με την τήρηση έννομης υποχρέωσης, γ) με το δημόσιο συμφέρον στον τομέα της δημόσιας υγείας κατά την επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων δ) με σκοπούς αρχειοθέτησης ή επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας και ε) με το έννομο συμφέρον άλλων προσώπων.

³³⁴ Βλ. Βλαχόπουλου Σ., Ελευθερία της έκφρασης σε Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή (επιμ. Κοτσαλή/Μενουδάκου), σελ.78.

³³⁵ Βλ. Μήτρου Α., ό.π, σελ.135.

³³⁶ Βλ. άρθρο 17 παρ.2 και την υπ' αριθμόν 66 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

³³⁷ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.28.

³³⁸ Βλ. ό.π.

³³⁹ Βλ. ό.π.

δικαίωμα πρόσβασης (άρθρο 15), το δικαίωμα εναντίωσης (άρθρο 21) και το δικαίωμα διαγραφής (άρθρο 17) έχουν μεγαλύτερο πεδίο πρακτικό πεδίο εφαρμογής στην επεξεργασία δεδομένων με βιντεοσυσκευές. Αυτό είναι εμφανές τόσο από τις αποφάσεις της ελληνικής εποπτικής αρχής όσο και από τα διάφορα κείμενα της τελευταίας, της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 και του ΕΣΠΔ που αναφέρονται στην τοποθέτηση και λειτουργία καμερών. Σε όλα τα παραπάνω έγγραφα απαντώνται αναφορές ιδίως για το δικαίωμα ενημέρωσης, πρόσβασης, εναντίωσης και διαγραφής.

Σε κάθε περίπτωση υπογραμμίζεται ότι το φυσικό πρόσωπο του οποίου τα δεδομένα επεξεργάζονται από κάμερα έχει και τα προβλεπόμενα στα άρθρα 16, 18, 20 και 22 του ΓΚΠΔ δικαιώματα. Πιο συγκεκριμένα, έχει το δικαίωμα διόρθωσης (άρθρο 16 του ΓΚΠΔ), δύναμει του οποίου μπορεί να ζητήσει την διόρθωση των δεδομένων που το αφορούν. Σε ορισμένες περιπτώσεις για την ικανοποίηση του δικαιώματος αρκεί απλό αίτημα του υποκειμένου (π.χ. διόρθωση ορθογραφίας ονόματος ή διεύθυνσης). Σε άλλες περιπτώσεις που προκύπτουν πιο σύνθετα και σημαντικότερα θέματα ο ΥΕ μπορεί να ζητήσει από το υποκείμενο την απόδειξη της επικαλούμενης ακρίβειας και την τεκμηρίωσή της με αντικειμενικές και επαληθεύσιμες αποδείξεις χωρίς όμως να του δημιουργεί ένα υπερβολικό βάρος απόδειξης που παρακωλύει την άσκηση του δικαιώματος³⁴⁰. Το δικαίωμα διόρθωσης είναι άμεσα συνυφασμένο με την αρχή της ακρίβειας. Τα δεδομένα που συλλέγονται με συστήματα βιντεοεπιτήρησης ενδέχεται να μην είναι ακριβή για διάφορους λόγους (π.χ. τεχνικούς) και για αυτό θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο εφόσον επαληθευθεί η ακρίβειά τους³⁴¹.

Υφίσταται ακόμα το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας³⁴², δηλαδή το δικαίωμα του ατόμου να ζητήσει τη διακοπή ή το κλείδωμά της εφόσον συντρέχει μια από τις τέσσερις (4) περιπτώσεις του άρθρου 18 παρ.1 του ΓΚΠΔ³⁴³. Πρόκειται για ένα δικαίωμα που συνδέεται άρρηκτα με την προσωρινή προστασία του υποκειμένου και θεωρείται προέκταση του δικαιώματος αντίταξης (εναντίωσης)³⁴⁴. Το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας λειτουργεί επικουρικά και παράλληλα με άλλα δικαιώματα ή κατ' άλλη άποψη αποτελεί εναλλακτική λύση³⁴⁵. Για παράδειγμα, το φυσικό πρόσωπο του οποίου τα δεδομένα εικόνας δεν καταγράφονται μόνο σε πραγματικό χρόνο από κάμερα αλλά αποθηκεύονται, μπορεί αντί για το δικαίωμα διαγραφής³⁴⁶ του άρθρου 17 να επιλέξει να ασκήσει το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας και να ζητήσει τον περιορισμό της χρήσης τους³⁴⁷. Ομοίως όταν ασκεί το δικαίωμα εναντίωσης του άρθρου 21 και αναμένεται η επαλήθευση των νόμιμων και επιτακτικών λόγων που προέβαλε ο ΥΕ μπορεί να ζητήσει τον περιορισμό της επεξεργασίας³⁴⁸. Ο ΥΕ για να ανταποκριθεί στο αίτημα μπορεί μεταξύ άλλων να μετακινήσει

³⁴⁰ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, σελ.275-276.

³⁴¹ Βλ. Οδηγία 115/2001 για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων, Τμήμα Ε', παράγραφος 6 εδ.ε' και στ'.

³⁴² Ο ορισμός του περιορισμού της επεξεργασίας περιέχεται στο άρθρο 4 παρ.1 στοιχ.3 του ΓΚΠΔ.

³⁴³ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, ό.π., σελ.163.

³⁴⁴ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φ.*, Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, σελ.97

³⁴⁵ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.164.

³⁴⁶ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.28.

³⁴⁷ Βλ. άρθρο 18 παρ.1 στοιχ.β'.

³⁴⁸ Βλ. άρθρο 18 παρ.1 στοιχ.δ' του ΓΚΠΔ.

προσωρινώς τα δεδομένα εικόνας και ήχου που έχει αποθηκεύσει σε άλλο σύστημα, να τα διαγράψει προσωρινά ή να αποτρέψει την πρόσβαση από άλλους χρήστες³⁴⁹.

Το υποκείμενο των δεδομένων διαθέτει ακόμα το δικαίωμα στη φορητότητα (άρθρο 20 ΓΚΠΔ), ήτοι το δικαίωμα να λαμβάνει τα δεδομένα που έχει παράσχει σε ΥΕ και το δικαίωμα να τα διαβιβάζει σε άλλον ΥΕ δίχως να εμποδίζεται από αυτόν στον οποίο αρχικά παρασχέθηκαν. Το δικαίωμα φορητότητας που αποτελεί προέκταση του δικαιώματος πρόσβασης³⁵⁰ ή κατ' άλλη άποψη συμπλήρωμά του³⁵¹, κατοχυρώθηκε αρχικά στο δίκαιο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και είχε σχεδιαστεί ως ένα «δικαίωμα διαδικτύου» χωρίς όμως τελικά να περιορίζεται σε αυτό. Βρίσκει εφαρμογή σε κάθε ΥΕ που επεξεργάζεται δεδομένα με ηλεκτρονικά μέσα³⁵². Η εφαρμογή του περιορίζεται στις περιπτώσεις που νόμιμη βάση επεξεργασίας είναι η συγκατάθεση ή η σύναψη/εκτέλεση σύμβασης. Επίσης, η επεξεργασία θα πρέπει να διενεργείται με αυτοματοποιημένα μέσα αποκλειόμενης της εφαρμογής του δικαιώματος σε έντυπα/έγχαρτα αρχεία³⁵³. Απαραίτητες προϋποθέσεις είναι ακόμα τα αιτούμενα δεδομένα να έχουν χορηγηθεί από το ίδιο το υποκείμενο, η άσκηση του δικαιώματος να μην επηρεάζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τρίτων και η ύπαρξη διαλειτουργικότητας προκειμένου να είναι τεχνική εφικτή η άσκηση και ικανοποίηση του δικαιώματος.

Στο άρθρο 22 παρ.1 του ΓΚΠΔ καθιερώνεται το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να μην υπόκειται σε αποφάσεις που λαμβάνονται αποκλειστικά με αυτόματα μέσα και παράγουν έννομα αποτελέσματα ή έχουν παρόμοιες έννομες συνέπειες. Σύμφωνα με την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, το θεσπιζόμενο δικαίωμα ισοδυναμεί με γενική απαγόρευση³⁵⁴ και δεν απαιτεί από το υποκείμενο των δεδομένων να αντιταχθεί προληπτικά σε μία τέτοια απόφαση. Ο ΥΕ έχει εξ' ορισμού υποχρέωση να απέχει από τη λήψη αποκλειστικά αυτοματοποιημένων αποφάσεων συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ³⁵⁵. Ο ορισμός της κατάρτισης προφίλ δίνεται στο άρθρο 4 αριθμός 4 του ΓΚΠΔ³⁵⁶ και η διαδικασία συνίσταται στη δημιουργία εξαγόμενων ή συναχθέντων δεδομένων σχετικά με φυσικά πρόσωπα, δηλαδή «νέων» δεδομένων τα οποία δεν έχουν παρασχεθεί απευθείας από τα ίδια τα υποκείμενα δεδομένων³⁵⁷. Η απαγόρευση λήψης αποκλειστικά αυτοματοποιημένων αποφάσεων βρίσκει έρεισμα στο σεβασμό της ανθρώπινης ουσίας και στην αναγνώριση ότι

³⁴⁹ Βλ. την υπ' αριθμόν 67 αιτιολογική σκέψη.

³⁵⁰ Βλ. Παναγοπούλου - Κουταντζή Φ., Το νέο πλαίσιο των ανανεωμένων δικαιωμάτων σε Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή (επιμ. Κοτσαλή/Μενουδάκου), σελ.18-19.

³⁵¹ Βλ. Ιγγλεζάκη Ι., ό.π., σελ.168.

³⁵² Βλ. Μήτρου Α., ό.π., σελ.136.

³⁵³ Βλ. ό.π., σελ.137.

³⁵⁴ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Κατευθυντήριες Γραμμές για την αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων και την κατάρτιση προφίλ για τους σκοπούς του Κανονισμού 2016/679, σελ.23

³⁵⁵ Βλ. Ιγγλεζάκη Ι., ό.π., σελ.176-177

³⁵⁶ Η κατάρτιση προφίλ ορίζεται ως: «οποιαδήποτε μορφή αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συνίσταται στη χρήση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την αξιολόγηση ορισμένων προσωπικών πτυχών ενός φυσικού προσώπου, ιδίως για την ανάλυση ή πρόβλεψη πτυχών που αφορούν την απόδοση στην εργασία, την οικονομική κατάσταση, την υγεία, τις προσωπικές προτιμήσεις, τα ενδιαφέροντα, την αξιοπιστία, τη συμπεριφορά, τη θέση ή τις μετακινήσεις του εν λόγω φυσικού προσώπου.».

³⁵⁷ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.11.

τα φυσικά πρόσωπα είναι κάτι πιο σύνθετο από τα δεδομένα που παράγουν³⁵⁸ και η ζωή κάτι παραπάνω από ένα απλό άθροισμα αλγοριθμικών υπολογισμών³⁵⁹. Ωστόσο, σύμφωνα την παράγραφο 2, η αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων επιτρέπεται: α) όταν είναι αναγκαία για τη σύναψη ή εκτέλεση σύμβασης, β) όταν επιτρέπεται από το νόμο και προστατεύονται επαρκώς τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων και γ) όταν έχει παρασχεθεί ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων.

Η παρακολούθηση της δραστηριότητας ενός προσώπου μέσω κάμερας μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία προφίλ του, καθώς μπορούν να συναχθούν εύκολα πληροφορίες σχετικά με προσωπικές πτυχές του και την ιδιωτική του ζωή. Το προφίλ αυτό μπορεί να αφορά είτε περιστασιακά είτε σε μόνιμη βάση τις συνήθειες, τους τόπους μόνιμης ή προσωρινής διαμονής, τις καθημερινές και άλλες μετακινήσεις, τις ασκούμενες δραστηριότητες, τις κοινωνικές σχέσεις και τα κοινωνικά περιβάλλοντα στα οποία συχνάζει³⁶⁰. Ειδικά για την περίπτωση λήψης και καταγραφής εικόνας με σύστημα βιντεοεπιτήρησης εγκατεστημένο σε οικία από γειτονική ιδιοκτησία και από τα πρόσωπα που εισέρχονται και διακινούνται σε αυτήν έστω και περιστασιακά γίνεται δεκτό ότι καθιστά δυνατή τη δημιουργία ενός αρχείου εν είδει ημερολογίου με τις συνήθειες ώρες προσέλευσης-αποχώρησης και τις άλλες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην ιδιοκτησία αυτή³⁶¹. Ανάλογο αρχείο με παρόμοιες πληροφορίες για το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να δημιουργηθεί από τα δεδομένα εικόνας που συλλέγονται από κάμερες που είναι τοποθετημένες σε καταστήματα που επισκέπτεται σε καθημερινή ή σε συχνή βάση και ανά τακτά χρονικά διαστήματα (όπως για παράδειγμα ο φούρνος της γειτονιάς ή το σούπερμαρκετ που επιλέγει κυρίως για τα ψώνια του).

³⁵⁸ Βλ. Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ., Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, σελ.96.

³⁵⁹ Βλ. ό.π., σελ.97.

³⁶⁰ Βλ. την υπ' αριθμόν 2 σκέψη στη σελ.11 της απόφασης 30/2020 της Αρχής.

³⁶¹ Βλ. ό.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Ειδικές κατηγορίες υπεύθυνων επεξεργασίας (ειδικό μέρος Οδηγίας 1/2011)

Δ.1. Εισαγωγικά προλεγόμενα

Τα άρθρα 14-21 αποτελούν το ειδικό μέρος της Οδηγίας 1/2011 στο οποίο τίθενται ειδικότεροι και λεπτομερέστεροι κανόνες και προϋποθέσεις για τη νομιμότητα λειτουργίας των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης από διάφορους ΥΕ. Το άρθρο 14 είναι πιο γενικό, εισάγοντας γενικότερες κατευθύνσεις για τα άρθρα 15-21 καθένα εκ των οποίων περιέχει ρυθμίσεις για μια συγκεκριμένη κατηγορία ΥΕ. Το άρθρο 14 παρ.1 ορίζει ότι η εγκατάσταση συστήματος βιντεοεπιτήρησης από τις ομάδες ΥΕ που προβλέπονται στα άρθρα 15-21 επιτρέπεται δίχως να χρειάζεται η επεξεργασία να στηρίζεται στη νομική βάση της συγκατάθεσης. Η υποχρέωση γνωστοποίησης για την οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 14 παρ.1 εδ.β' αλλά και στην παράγραφο 2 που αναφέρεται στην υποχρέωση αιτιολόγησης της επεξεργασίας όταν δεν τηρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει η Οδηγία έχει καταργηθεί από έναρξη ισχύος του ΓΚΠΔ. Οι συγκεκριμένες διατάξεις είναι άνευ περιεχόμενου και δε δύνανται να εφαρμοστούν. Η ανάγκη αιτιολόγησης της επεξεργασίας στην οποία αναφέρεται η παράγραφος 2 του άρθρου 14 δε μπορεί να λάβει χώρα μέσω της μη υφιστάμενης πλέον υποχρέωσης γνωστοποίησης αλλά απορρέει αδιαμφισβήτητα με την υποχρέωση λογοδοσίας του ΥΕ³⁶². Ο ΥΕ θα πρέπει σε περίπτωση που του ζητηθεί να παρέχει εξηγήσεις, διευκρινήσεις και αποδείξεις για τη νομιμότητα της επεξεργασίας στην Αρχή και στο υποκείμενο των δεδομένων και αν δεν τηρούνται οι τιθέμενες στην Οδηγία προϋποθέσεις νόμιμης τοποθέτησης και λειτουργίας συστήματος θα βρεθεί αντιμέτωπος με τις προβλεπόμενες κυρώσεις λόγω παραβίασης της αρχής της λογοδοσίας. Η ανάγκη αιτιολόγησης εξακολουθεί να υφίσταται αλλά σε διαφορετικό επίπεδο, ήτοι όχι σε επίπεδο γνωστοποίησης της επεξεργασίας στην Αρχή αλλά σε επίπεδο συμμόρφωσης με την αρχή της λογοδοσίας. Η παράγραφος 3 του άρθρου 14 έχει πιο ειδικό χαρακτήρα αναφερόμενη στους ΥΕ των άρθρων 16, 19 και 21, υπογραμμίζοντας ότι οι ρυθμίσεις των άρθρων αυτών ισχύουν για τις ώρες που οι χώροι αυτοί είναι ανοιχτοί στο κοινό ενώ κατά τις ώρες που παραμένουν κλειστοί εφαρμόζονται τα γενικώς ισχύοντα της Οδηγίας, ήτοι οι διατάξεις των άρθρων 1-13 (γενικό μέρος της οδηγίας)

Δ.2. Οικίες και συγκροτήματα οικιών (άρθρο 15)

Στην εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε οικίες για το σκοπό της ασφάλειας των κοινόχρηστων χώρων και των προσώπων που διέρχονται από αυτές το άρθρο 15 παρ.1 ορίζει ότι αυτή επιτρέπεται μόνο μετά από απόφαση του αρμόδιου οργάνου διαχείρισης (π.χ. Γενική Συνέλευση), σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού της πολυκατοικίας ή του συγκροτήματος. Ελλείψει σχετικής ρύθμισης στον Κανονισμό (ή και ελλείψει του ίδιου του Κανονισμού) η απόφαση λαμβάνεται με απόφαση των δύο τρίτων των ενοίκων. Κάθε ένοικος έχει μία (1) ψήφο και στην απόφαση θα πρέπει να ορίζονται οι επιτηρούμενοι χώροι και τα πρόσωπα που θα έχουν πρόσβαση στη μονάδα ελέγχου. Η τελευταία δε θα πρέπει να βρίσκεται σε διαμέρισμα αλλά σε κοινόχρηστο χώρο με ελεγχόμενη πρόσβαση εκτός αν η επεξεργασία πραγματοποιείται από εξειδικευμένο προσωπικό ασφαλείας (άρθρο 15 παρ.3 εδ.β'). Η χρήση οθόνης σε συνεχή λειτουργία επιτρέπεται μόνο αν προσωπικό ασφαλείας παρακολουθεί σε πραγματικό χρόνο (άρθρο 15

³⁶² Βλ. άρθρο 5 παρ.2 του ΓΚΠΔ.

παρ.3 εδ.γ'). ΥΕ θεωρείται η Γενική Συνέλευση (άρθρο 15 παρ.2) και δεν επιτρέπεται ο έλεγχος πρόσβασης στα κατ' ιδίαν διαμερίσματα (15 παρ.2 εδ.α'). Στην παράγραφο 4 ρυθμίζεται ειδικά το θέμα της εγκατάστασης κάμερας από μεμονωμένο πρόσωπο για την επιτήρηση του προσωπικού του οχήματος σε κοινόχρηστο χώρο στάθμευσης η οποία επιτρέπεται εφόσον: α) υπάρχει σχετική πρόβλεψη στον Κανονισμό ή συναποφασίζουν για αυτό τα δυο τρίτα των ενοίκων, β) δε λειτουργεί σύστημα βιντεοεπιτήρησης στους χώρους στάθμευσης για λογαριασμό της πολυκατοικίας, γ) λαμβάνεται εικόνα εστιασμένα μόνο από το όχημα και δ) το ενδιαφερόμενο πρόσωπο θα αναρτήσει με δικά του έξοδα ενημερωτική πινακίδα στο χώρο στάθμευσης.

Το ιστορικό της 40/2003 απόφασης της Αρχής αφορά την καταγγελία ιατρού που διατηρούσε το ιατρείο του σε διαμέρισμα ορόφου πολυκατοικίας για την τοποθέτηση και λειτουργία καμερών από τους ιδιοκτήτες εταιρίας που χρησιμοποιούσαν διαμερίσματα της πολυκατοικίας ως επαγγελματικούς χώρους. Οι εγκαταστάσεις της καταγγελλόμενης εταιρίας εκτείνονταν στον τρίτο (3^ο) όροφο, στο ισόγειο και στο υπόγειο της πολυκατοικίας. Κρίθηκε ότι οι εικόνες που συλλέγονται από κοινόχρηστους χώρους της πολυκατοικίας, δηλαδή από το υπόγειο και τον προθάλαμο εισόδου δεν είναι απαραίτητες για τον επιδιωκόμενο σκοπό επεξεργασίας. Στη συγκεκριμένη απόφαση, ενδιαφέρον παρουσιάζει η κρίση της Αρχής περί επανατοποθέτησης κάμερας παρά το γεγονός ότι διαπιστώθηκε ότι δεν εστιάζει και δε λαμβάνει εικόνα από κοινόχρηστους χώρους με το σκεπτικό ότι η τοποθέτησή της δημιουργεί στους εισερχομένους στην πολυκατοικία την εντύπωση ότι παρακολουθούνται οι κινήσεις τους. Αρκετά χρόνια αργότερα η Αρχή εξέτασε τη συμμόρφωση του ΥΕ με την παραπάνω απόφαση και εξέδωσε την 48/2011 απόφαση. Ο ΥΕ δεν είχε συμμορφωθεί πλήρως προς το διατακτικό της 40/2003 απόφασης. Αν και είχε διαταχθεί η αφαίρεση της κάμερας του τρίτου ορόφου, όπως προέκυψε από το διενεργηθέντα έλεγχο της Αρχής αυτή δεν είχε αφαιρεθεί. Δεδομένου ότι η εν λόγω κάμερα εκτός από το χώρο στάθμευσης αυτοκινήτου ιδιοκτησίας του ΥΕ λάμβανε παράλληλα εικόνα από τους πεζούς που κινούνται στο πεζοδρόμιο, που εισέρχονται στον περίβολο της πολυκατοικίας και από τα διερχόμενα αυτοκίνητα, η Αρχή ενέμεινε στην προηγούμενη κρίση της, διατάσσοντας εκ νέου την απεγκατάσταση της κάμερας.

Η απόφαση 22/2008 αφορούσε την εγκατάσταση και λειτουργία δύο (2) κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης σε πολυκατοικία αποτελούμενων του μεν πρώτου από δεκατέσσερις (14) κάμερες, του δε δεύτερου από τέσσερις (4) κάμερες. Οι κάμερες του πρώτου κυκλώματος εκτός από τη λήψη εικόνας από κοινόχρηστους χώρους (πλατύσκαλο, είσοδο ανελκυστήρα και διάδρομο) που κρίθηκε νόμιμη ήλεγχαν την πρόσβαση σε κάποια από τα διαμερίσματα του κάθε ορόφου, επεξεργασία που δεν είναι σύννομη. Οι κάμερες του δεύτερου κυκλώματος που επιτηρούσαν τις εισόδους της πολυκατοικίας και των ανελκυστήρων της πραγματοποιούσαν νόμιμη επεξεργασία. Διατάχθηκε ακόμα η αλλαγή χώρου φύλαξης της μονάδας ελέγχου που βρισκόταν στο διαμέρισμα του διαχειριστή. Αυτή θα έπρεπε να βρίσκεται σε κοινόχρηστο χώρο φύλαξης με ελεγχόμενη πρόσβαση που θα αποφασιστεί από τη Γενική Συνέλευση. Εξίσου σημαντική είναι η επισήμανση ότι η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης δεν αρκεί να αφορά γενικά τη λήψη μέτρων για την προστασία των χώρων της πολυκατοικίας. Απαιτείται η απόφαση να αφορά εξειδικευμένα την τοποθέτηση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης. Στην προκειμένη περίπτωση, από την απόφαση της πολυκατοικίας προέκυπτε μόνο η απόφαση περί λήψης μέτρων για «τη διασφάλιση της εισόδου της πολυκατοικίας και των κοινόχρηστων χώρων», χωρίς να εξειδικεύεται αν ο εν λόγω σκοπός θα επιτευχθεί με τη χρήση καμερών. Συνεπώς, η

επεξεργασία με συστήματα βιντεοεπιτήρησης δε μπορούσε να βασιστεί σε αυτήν την απόφαση.

Με την 51/2008 απόφαση η Αρχή έκρινε ότι η εγκατάσταση καμερών στην είσοδο πολυκατοικίας από έναν ένοικο δίχως απόφαση Γενικής Συνέλευσης αλλά και η συνέχιση λειτουργίας τους με απόφαση δύο (2) εκ των επτά (7) παρόντων στη Γενική Συνέλευση βάσει των ποσοστών ιδιοκτησίας τους και όχι αριθμητικής πλειοψηφίας είναι παράνομη. Το γεγονός ότι η αριθμητική πλειοψηφία των ιδιοκτητών ήταν αντίθετη με την τοποθέτηση της κάμερας και της παρακολούθησης της πόρτας της εισόδου της πολυκατοικίας με εικόνα που μεταδίδεται στο διαμέρισμα ενός μόνο ενοίκου κατέστησαν παράνομη την λειτουργία των καμερών.

Η 95/2015 απόφαση έκρινε ότι η εγκατάσταση καμερών σε αυτοτελές οικοδομικό τετράγωνο απομονωμένο από τον οικοδομικό ιστό, που αποτελείται από διακόσιες δύο (202) κατοικίες και από δεκαπέντε (15) κτίρια, στα οποία αναπτύσσονται εκατόν ογδόντα έξι (186) διαμερίσματα και δεκαέξι (16) μεζονέτες, οι οποίες (κάμερες) λαμβάνουν εικόνα από ιδιόκτητους δρόμους του εσωτερικού δικτύου του συγκροτήματος, πεζοδρόμια, θέσεις στάθμευσης και χώρους πρασίνου που βρίσκονται στο εσωτερικό του συγκροτήματος κατοικιών, εισόδους που βρίσκονται στην περίμετρο του συγκροτήματος σε δημοτική οδό και οδηγούν στις εισόδους των εξωτερικών κτιρίων είναι νόμιμη. Αυτό οφείλεται στο ότι δεν ελάμβαναν εικόνα από την δημοτική οδό και την κυκλοφορία της, από το πεζοδρόμιο της δημοτικής οδού, από παράπλευρες δημοτικές οδούς και πεζοδρόμια, από εισόδους ή από το εσωτερικό γειτονικών κατοικιών ή κτιρίων. Παράνομη κρίθηκε η λήψη εικόνας από μέρος του μπαλκονιού κτιρίου του συγκροτήματος και από μέρος της πρόσοψης κτιρίου του συγκροτήματος ως αντίθετη στις διατάξεις του άρθρου 6 παρ.2 της Οδηγίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση και σε αντίθεση με τις αποφάσεις 22/2008 και 51/2008 η ύπαρξη συστήματος βιντεοεπιτήρησης προβλεπόταν στον Κανονισμό του συγκροτήματος και κατά συνέπεια δεν απαιτείτο προς τούτο απόφαση του αρμόδιου οργάνου διαχείρισης (π.χ. Γενικής Συνέλευσης) με πλειοψηφία δύο τρίτων.

Η απόφαση 124/2015 έκρινε ως συναφείς δύο (2) καταγγελίες στις οποίες το προς εξέταση θέμα ήταν η τοποθέτηση νομιμότητας κάμερας σε εσωτερικό ανελκυστήρα πολυκατοικίας. Η Αρχή δομεί την απόφασή της αρχικώς με τις εξής παραδοχές: α) ο ανελκυστήρας είναι ένας κοινόχρηστος χώρος, κλειστός και περιορισμένος που χρησιμοποιείται κατά κόρον και σε συχνή βάση και στον οποίο ενδέχεται να συνυπάρξουν αρκετά άτομα, β) υπάρχει αυξημένη πιθανότητα επικινδυνότητας τέλεσης εγκληματικών πράξεων σε ανελκυστήρες (π.χ. κλοπές, βανδαλισμοί, παρενοχλήσεις) και γ) η αίσθηση της ιδιωτικότητας του μοναδικού ευρισκόμενου σε ανελκυστήρα είναι τελείως συμπτωματική, περιστασιακή και ελάχιστης χρονικής διάρκειας δεδομένου ότι κατά κανόνα βρίσκονται στον ανελκυστήρα περισσότερα του ενός άτομα και ο μόνος ευρισκόμενος σε κάθε περίπτωση γνωρίζει ότι ανά πάσα στιγμή ενδέχεται να εισέλθει και άλλο άτομο.

Από τις παραπάνω διαπιστώσεις συνάγεται ότι ο ανελκυστήρας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως χώρος που το άτομο έχει αυξημένες προσδοκίες ιδιωτικότητας, όπως οι προθάλαμοι τουαλετών και τα αποδυτήρια πελατών ώστε να εφαρμοστούν αναλογικά οι διατάξεις του άρθρου 6 παρ.3 της Οδηγίας και να εξαχθεί το συμπέρασμα απαγόρευσης τοποθέτησης κάμερας εντός του ανελκυστήρα. Έτσι, είναι επιτρεπτή η εγκατάσταση λειτουργίας συστήματος βιντεοεπιτήρησης εντός ανελκυστήρα συντρεχουσών των προϋποθέσεων νομιμότητας (π.χ. ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων στην είσοδο και στο εσωτερικό του

ανεγκυστήρα σε κάθε όροφο προς ενημέρωση των εισερχόμενων). Στην απόφαση υπήρξε και μειοψηφία δύο μελών³⁶³ που τάχθηκε ουσιαστικά κατά της διατύπωσης ενός γενικού συμπεράσματος και καθολικού κανόνα για το επιτρεπτό της τοποθέτησης κάμερας εντός ανεγκυστήρα, ισχυριζόμενη ότι το ζήτημα δεν κρίνεται ειδικά και μονοσήμαντα από την Οδηγία 1/2011. Κατά τη γνώμη της μειοψηφίας, κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται ad hoc βάσει των δικών της χαρακτηριστικών.

Κατά την απόφαση 134/2015, είναι νόμιμη η λήψη εικόνας από κάμερα τοποθετημένη έξω από οροφδιαμέρισμα υπό την προϋπόθεση ότι το πεδίο λήψης εικόνας είναι το απολύτως απαραίτητο για το σκοπό της προστασίας της εισόδου του διαμερίσματος (επιτήρηση της πόρτας του διαμερίσματος με όσο το δυνατόν λιγότερη λήψη εικόνας από κοινόχρηστους χώρους, όπως σκάλα και ασανσέρ). Τούτο διότι τα πρόσωπα που κατά κανόνα ενδέχεται να θίγονται από την επεξεργασία είναι αυτά που έχουν ως σκοπό την είσοδο στο οροφδιαμέρισμα. Με την ίδια απόφαση εφαρμόστηκε και το άρθρο 15 παρ.4 του οποίου οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις θεωρήθηκε ότι συντρέχουν για κάμερα που ήταν τοποθετημένη στην είσοδο της πολυκατοικίας και εστίαζε σε όχημα του καταγγελλόμενου.

Στην απόφαση 135/2015 έγινε κατ' εξαίρεση δεκτή η λήψη εικόνας από παράπλευρη οδό και πεζοδρόμιο από δύο (2) κάμερες τοποθετημένες σε μπαλκόνι διαμερίσματος, δεδομένου ότι είχε τοποθετηθεί στο παρελθόν εμπρηστικός μηχανισμός έξω από την είσοδο της εν λόγω οικίας και για αυτό το λόγο επρόκειτο για χώρο με αυξημένες ανάγκες ασφαλείας³⁶⁴. Για τους χώρους αυτούς, κατά τη διάταξη του άρθρου 6 παρ.1 της Οδηγίας 1/2011, επιτρέπεται η λήψη εικόνας από δημόσιους χώρους. Σε κάθε περίπτωση η λήψη πρέπει να περιορίζεται στον απολύτως απαραίτητο παράπλευρο χώρο. Για τη μία κάμερα κρίθηκε απαραίτητη η τροποποίηση της εγκατάστασής, ακριβώς διότι επέτρεπε τη λήψη εικόνας όχι μόνο από τον απολύτως αναγκαίο χώρο αλλά και από σχετικά μεγάλο μέρος του παράπλευρου δημοσίου δρόμου και πεζοδρομίου και γειτονικής κατοικίας. Εν συνεχεία, εξεδόθη η 21/2017 απόφαση επί σκοπού ελέγχου της συμμόρφωσης ή όχι του καταγγελλόμενου στην ανωτέρω απόφαση της Αρχής, διαπιστώνοντας ότι ο ΥΕ έχει πράγματι συμμορφωθεί τροποποιώντας το πεδίο λήψης της μίας κάμερας κατά τον υποδειχθέντα τρόπο.

Με ζήτημα σχετικό με το άρθρο 6 παρ.1 της Οδηγίας ασχολήθηκε η Αρχή και στην 72/2017 απόφαση που αφορούσε την εγκατάσταση τεσσάρων (4) καμερών κάτω από το μπαλκόνι πρώτου ορόφου πολυκατοικίας που λαμβάνουν εικόνα από το κατάστημα (συνεργείο αυτοκινήτων) του καταγγελλόμενου ΥΕ αλλά και από δημόσιο δρόμο. Από τα στοιχεία του φακέλου προέκυψε ότι πρόκειται για χώρο που έχουν συμβεί στο παρελθόν και ενδέχεται να πραγματοποιηθούν και στο μέλλον επικίνδυνες επιθέσεις με αποτέλεσμα να είναι κατ' αρχήν επιτρεπτή η λήψη εικόνας από δημόσιο δρόμο και πεζοδρόμιο. Εξαιτίας του γεγονότος ότι λαμβανόταν εικόνα από περισσότερο δημόσιο χώρο (πεζοδρόμιο, δημόσιο δρόμο) από όσο απαιτείτο για την επίτευξη του σκοπού επεξεργασίας και ότι μια εκ των καμερών ελάμβανε και εικόνα από την είσοδο της πολυκατοικίας στην οποία βρίσκεται η

³⁶³ Πάντως και η μειοψηφία εξετάζοντας τα χαρακτηριστικά και τα περιστατικά των υπό κρίση περιπτώσεων κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα με την πλειοψηφία, αναγνωρίζοντας ότι η τοποθέτηση καμερών εντός ανεγκυστήρα είναι νόμιμη. Τούτο όμως ισχύει κατά την μειοψηφία μόνο για τις κριθείσες υποθέσεις και όχι σαν γενικός κανόνας που θα ισχύει και θα εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση τοποθέτησης κάμερας σε ανεγκυστήρα.

³⁶⁴ Βλ. άρθρο 6 παρ.1 στοιχ. β' της Οδηγίας «για τους χώρους όπου έχουν προηγηθεί επικίνδυνες επιθέσεις κατά της ζωής ή της περιουσίας και υπάρχουν δικαιολογημένες υπόνοιες ότι θα πραγματοποιηθούν και άλλες.».

επιχείρηση, η Αρχή συνέστησε την προσαρμογή του συστήματος βιντεοεπιτήρησης στον καταγγελλόμενο.

Το ιστορικό της απόφασης 30/2020 αφορούσε καταγγελία για παρακολούθηση ιδιοκτησίας και δρόμου μέσω περιστροφικής κάμερας από ιδιοκτήτη όμορης ιδιοκτησίας. Δύο (2) εκ των καταγγελλόντων είχαν μισθώσει οικοπέδο ιδιοκτησίας τους σε έτερο καταγγέλλοντα για την ολοκλήρωση οικοδομικών εργασιών. Ο καταγγελλόμενος είχε τοποθετήσει μία κάμερα στην πύλη και μία στη νοτιοδυτική γωνία σε όμορο ακίνητό του λαμβάνοντας εικόνα από την ιδιοκτησία των δύο (2) καταγγελλόντων όπου γίνονται έργα καθώς και εικόνα από τους εργαζόμενους που απασχολούνται στις οικοδομικές εργασίες. Ο ισχυρισμός του ΥΕ περί χρήσης και προσκομιδής του υλικού από τις κάμερες για την υποστήριξη της αντιδικίας που έχει ανακύψει με τους καταγγέλλοντες ως προς την ανέγερση της οικοδομής και της αποπεράτωσης των εργασιών εκφεύγει της αρμοδιότητας της Αρχής και δεν ασκεί επιρροή στη διαμόρφωση της κρίσης της. Αν και η απόφαση εστιάζει κατά κύριο λόγο στην αρχή της λογοδοσίας και την αποτυχία του ΥΕ να αποδείξει την συμμόρφωσή του προς τις κανόνες και τις αρχές των άρθρων 5 και 6 του ΓΚΠΔ, αναφέρει στο διατακτικό της ότι η λήψη εικόνας από την ιδιοκτησία των καταγγελλόντων ή άλλους δημόσιους ή ιδιωτικούς χώρους είναι παράνομη. Η Αρχή έδωσε εντολή στον ΥΕ να προσαρμόσει το πεδίο λήψης και καταγραφής των καμερών.

4.3. Τράπεζες και λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (άρθρο 16)

Το άρθρο 16 καθιερώνει στην παράγραφο 1 ως γενικό κανόνα για τις τράπεζες και τα λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, το σύννομο της εποπτείας με σύστημα βιντεοεπιτήρησης σε όλους τους χώρους των τραπεζών εκτός από τους χώρους στις οποίες τα άτομα έχουν αυξημένες προσδοκίες ιδιωτικότητας και η εγκατάσταση συστήματος βιντεοεπιτήρησης προσβάλλει τον σκληρό πυρήνα του δικαιώματος στην προστασία της ιδιωτικής ζωής³⁶⁵. Τέτοιοι χώροι είναι για παράδειγμα οι χώροι και οι προθάλαμοι τουαλέτας ανεξάρτητα από το είδος της επιχείρησης ή του φορέα. Ακόμα λοιπόν και στις τράπεζες που επιτρέπεται γενικά η παρακολούθηση όλων των χώρων δεν ισχύει ο γενικός αυτός κανόνας για τους παραπάνω χώρους από τους οποίους απαγορεύεται ανεξαιρέτως η λήψη εικόνας. Η παράγραφος 2 και 3 αφορούν το χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων για το οποίο έχει γίνει ήδη λόγος στη σχετική παράγραφο για την αρχή του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης³⁶⁶.

Στην 194/2012 απόφαση κρίθηκε ότι η λήψη εικόνας από έγχρωμη κάμερα στην είσοδο Τράπεζας με σκοπό τον καθορισμό των φυσικών προσώπων που εισέρχονται σε αυτήν, ήτοι η συλλογή, αποθήκευση και επεξεργασία δεδομένων εικόνας και δη δεδομένων γεωμετρίας του προσώπου είναι νόμιμη. Τούτο δε παρά την παράλληλη λειτουργία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης στην είσοδο και στα ταμεία της Τράπεζας. Όπως αναφέρει η απόφαση τα δύο (2) αυτά συστήματα λειτουργούν συμπληρωματικά, το δε πρώτο υπερτερεί του δεύτερου λόγω μεγαλύτερης ακρίβειας στην αναγνώριση του προσώπου. Με την ίδια απόφαση κρίθηκε δηλαδή ως νόμιμη η λειτουργία κλειστού κυκλώματος που λειτουργούσε ήδη στην τράπεζα και λάμβανε εικόνα από τις εισόδους και τους χώρους των ταμείων. Το σύστημα η νομιμότητα του οποίου κρίθηκε με την προκειμένη απόφαση ήταν ένα νέο σύστημα που εξασφαλίζει μεγαλύτερη ακρίβεια στην αναγνώριση των προσώπων που εισέρχονται και κατ'

³⁶⁵ Βλ. άρθρο 6 παρ.3 της Οδηγίας 1/2011.

³⁶⁶ Βλ. παραπάνω την παράγραφο Β.5.

επέκταση μεγαλύτερη προστασία και αποτελεσματικότητα κατά των πιθανών να τελεστούν εγκληματικών πράξεων. Σημειωτέον ότι σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης η λειτουργία του εν λόγω συστήματος επεξεργασίας θα επιτρέπεται μόνο μετά από ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του Διευθυντή της οικείας Διεύθυνσης Ασφαλείας ή Αστυνομικής Διεύθυνσης³⁶⁷, η οποία θα λαμβάνει υπόψιν μία σειρά από παράγοντες³⁶⁸. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζεται ότι το σύστημα θα είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας.

4.4. Ξενοδοχεία (άρθρο 17)

Το άρθρο 17 αφορά την εγκατάσταση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε ξενοδοχειακές μονάδες οποιασδήποτε μορφής και ορίζει στην παράγραφο 1 ότι αυτή επιτρέπεται αποκλειστικά σε χώρους που αποσκοπούν στην έλεγχο εισερχόμενων/εξερχόμενων (π.χ. κεντρική είσοδος, είσοδος/έξοδος ανελκυστήρα ή κλιμακοστάσιου, χώρος υποδοχής, χώρος στάθμευσης), σε χώρους φύλαξης χρημάτων (π.χ. ταμεία) και σε ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις. Αντιθέτως, απαγορεύεται κατά την παράγραφο 2 η επιτήρηση σε χώρους εστίασης και δραστηριοτήτων αναψυχής (πισίνες, γυμναστήρια κλπ), στους διαδρόμους που οδηγούν στα δωμάτια του ξενοδοχείου, στις εισόδους των κατ' ιδίαν δωματίων, σε τουαλέτες και σε άλλους χώρους όπου ενδέχεται να παρακολουθούνται πελάτες ή και επισκέπτες του ξενοδοχείου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Αρχή είχε ασχοληθεί με το ζήτημα της νομιμότητας της λειτουργίας κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης σε ξενοδοχεία από νωρίς εκδίδοντας την απόφαση 84/2002. Στην απόφαση αυτή έθετε κάποιες βασικές γραμμές για την τοποθέτηση καμερών σε ξενοδοχεία διευκρινίζοντας ότι: α) επιτρέπεται η τοποθέτηση καμερών μόνο στην κεντρική είσοδο και στους κοινόχρηστους χώρους, β) δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση κάμερας που ελέγχει την είσοδο των κατ' ιδίων δωματίων, γ) πρέπει να καθίσταται απολύτως σαφές ότι ο χώρος βιντεοσκοπείται και δ) ΥΕ θεωρείται ο ιδιοκτήτης του ξενοδοχείου. Οι υπό στοιχείο α' και β' διευκρινίσεις παρατηρείται ότι αποτελούν περιεχόμενο του άρθρου 17 της Οδηγίας 1/2011, το οποίο εξειδικεύει έτι περισσότερο το σύννομο της επεξεργασίας.

Στην απόφαση 31/2007 κρίθηκε ότι δεν επιτρέπεται η λήψη εικόνας από κάμερες τοποθετημένες σε ορόφους ξενοδοχείου από τις οποίες μπορεί να ελεγχθεί αφενός η είσοδος πελατών σε λίγα συγκεκριμένα δωμάτια, τα οποία βρίσκονται στην εμβέλεια των καμερών και αφετέρου η συμπεριφορά εργαζόμενων του ξενοδοχείου που χρησιμοποιούν τον επιτηρούμενο χώρο. Η Αρχή διατύπωσε στην 59/2007 απόφαση την άποψη ότι παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας η λήψη εικόνας εξωτερικών καμερών από δρόμους που περιβάλλουν το ξενοδοχείο καθώς και η λήψη εικόνας από την πισίνα, το γυμναστήριο, τους διαδρόμους και τους εισόδους όλων των ορόφων πλην του ισογείου και από τον διάδρομο του ορόφου (9^{ου} ορόφου) της Προεδρικής Σουίτας. Οι κάμερες δε μπορούσαν να θεωρηθούν απολύτως απαραίτητες σε καμία από τις παραπάνω περιπτώσεις δεδομένου ότι υπήρχαν εναλλακτικά μέτρα, λιγότερο επαχθή και εξίσου αποτελεσματικά για την εκπλήρωση του σκοπού επεξεργασίας.

Η εγκατάσταση καμερών στους χώρους αυτούς θίγει υπέρμετρα την ιδιωτικότητα τόσο των εργαζόμενων όσο και των πελατών που διαμένουν στο ξενοδοχείο και κάνουν χρήση των

³⁶⁷ Κατά αναλογική εφαρμογή των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 2 παρ. 3 στοιχ. β' της υπουργικής απόφασης 3015/30/6/2009 για την εγκατάσταση άθραυστων υαλοπινάκων.

³⁶⁸ Τέτοιοι παράγοντες είναι ιδίως η εγκληματικότητα, η πραγματοποίηση συναθροίσεων ή συγκεντρώσεων στην περιοχή, η διάπραξη στο συγκεκριμένο κατάστημα φθορών ή ληστείας κατά το παρελθόν, η απόστασή του από το πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα, η διακίνηση από το συγκεκριμένο κατάστημα μεγάλων χρηματικών ποσών ή η φύλαξη σε αυτό αντικειμένων σημαντικής αξίας.

εγκαταστάσεών του. Για την ίδια υπόθεση³⁶⁹ εξεδόθη στη συνέχεια και ενώ είχε στο μεταξύ ήδη εκδοθεί η Οδηγία 1/2011, η 192/2012 απόφαση η οποία επέτρεψε τη λήψη εικόνας από παράπλευρους οδούς και πεζοδρόμια (που αρχικώς είχε απαγορεύσει) συντρεχούσης της περίπτωσης του άρθρου 6 παρ.1 (εξαιρετική περίπτωση χώρου με αυξημένες ανάγκες ασφάλειας) και από τις εισόδους/εξόδους των ανελκυστήρων, εμμένοντας όμως στην κρίση σχετικά με την κάμερα του γυμναστηρίου. Αντίστοιχη ήταν και η κρίση της Αρχής στην 5/2011 απόφαση αναφορικά με τη λήψη εικόνας από πισίνα και από εισόδους δωματίων οι οποίες θεωρήθηκαν ότι προσβάλλουν υπέρμετρα την ιδιωτική ζωή των φυσικών προσώπων.

4.5. Εκπαίδευση (άρθρο 18)

Ο κανόνας που εισάγεται για την λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε σχολεία, λοιπούς χώρους στους οποίους δραστηριοποιούνται ανήλικοι και γενικότερα στον τομέα της εκπαίδευσης στο άρθρο 18 παρ.2 είναι ότι αυτή επιτρέπεται μόνο κατά τις ώρες που δε λειτουργούν. Οι ώρες λειτουργίας θα πρέπει να αναγράφονται σαφώς σε ενημερωτικές πινακίδες ώστε να εξασφαλίζεται η πλήρης ενημέρωση όλων των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας για το γεγονός ότι δεν επιτηρούνται. Το ίδιο το άρθρο προβλέπει στη συνέχεια δύο (2) εξαιρέσεις από τον κανόνα απαγόρευσης λειτουργίας καμερών κατά την ώρα λειτουργίας των εκπαιδευτικών μονάδων. Η πρώτη εξ' αυτών αφορά την περίπτωση μεγάλης έκτασης εγκαταστάσεων, στις οποίες ο έλεγχος των απομακρυσμένων σημείων είναι ανέφικτος με άλλο τρόπο (άρθρο 18 παρ.3). Η δεύτερη αφορά την περίπτωση των βρεφονηπιακών σταθμών όπου υπάρχει η ανάγκη παρακολούθησης σε πραγματικό χρόνο των βρεφών για να διασφαλίζεται η ασφάλεια, η υγεία τους και η σωματική τους ακεραιότητα από οποιοδήποτε περιστατικό μέσω της άμεσης επέμβασης (άρθρο 18 παρ.8). Και στις δύο (2) αυτές περιπτώσεις είναι κατ' εξαίρεση δυνατή η λήψη εικόνας κατά τις ώρες λειτουργίας των μονάδων εκπαίδευσης. Στην περίπτωση των βρεφονηπιακών σταθμών απαγορεύεται ρητά από την Οδηγία η μετάδοση εικόνων στους γονείς μέσω διαδικτύου (άρθρο 18 παρ.9).

Εκτός από τις δύο (2) παραπάνω εξαιρέσεις, ερευνητέο παραμένει το ζήτημα αν επιτρέπεται η λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε μονάδες εκπαίδευσης κατά την ώρα που παραμένουν κλειστές. Βασικό κριτήριο για την εύρεση απάντησης θα είναι η αρχή της αναλογικότητας η οποία θα πρέπει να εφαρμόζεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση καθώς δε μπορεί βάσει αυτής να διατυπωθεί ένας γενικός κανόνας για τις ώρες μη λειτουργίας. Συστήνεται σαν πρακτική από την Αρχή στην Οδηγία (άρθρο 18 παρ.6) η λειτουργία του συστήματος να γίνεται αρχικά δοκιμαστικά προκειμένου να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά του με τον επιδιωκόμενο σκοπό και ο αντίκτυπος στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των ανηλίκων και στη συνέχεια να υπόκειται σε τακτική επαναξιολόγηση από τον ΥΕ. Τα στοιχεία της επαναξιολόγησης θα πρέπει να είναι προσβάσιμα σε μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς, στην εποπτική αρχή και σε κάθε άλλον ενδιαφερόμενο.

Η Αρχή θέτει πιο αυστηρές προϋποθέσεις για την εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε δομές εκπαίδευσης και εμφανίζεται πιο επιφυλακτική για την λειτουργία τους. Αυτό είναι έκδηλο αφενός από την επιλογή της να θέσει σαν κανόνα την απαγόρευση λήψης εικόνας κατά την ώρα λειτουργίας των δομών, αφετέρου από την σύσταση για δοκιμαστική λειτουργία του συστήματος και για ανάγκη αξιολόγησής του ανά

³⁶⁹ Στο διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της απόφασης 59/2007 και 192/2012 συνέβησαν τα εξής: α) ο ΥΕ άσκησε κατά της απόφασης 59/2007 αίτηση θεραπείας η οποία απορρίφθηκε με την 41/2009 απόφαση της Αρχής και β) η απορριπτική απόφαση 41/2009 ανακλήθηκε στη συνέχεια από την Αρχή δυνάμει της 73/2011 απόφασής της.

τακτά χρονικά διαστήματα. Η ανηλικότητα των μαθητών ανυψώνει το επίπεδο προστασίας και αυστηροποιεί τις προϋποθέσεις της σύννομης επεξεργασίας των προσωπικών τους δεδομένων μέσω καμερών. Η στάση της Αρχής είναι απόλυτα δικαιολογημένη δεδομένου ότι η παρακολούθηση των ανηλικών μπορεί να έχει ιδιαίτερα επιζήμιες και δυσμενείς επιπτώσεις στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, οι οποίες δεν είναι εύκολο να αξιολογηθούν (άρθρο 18 παρ.1).

Όπως τονίζει η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, η αντίληψη που αναπτύσσουν τα παιδιά για την ελευθερία τους μπορεί να υπονομευτεί αν θεωρούν από μικρή ηλικία ότι είναι φυσιολογικό να υφίστανται έλεγχο από κάμερες³⁷⁰. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, το δικαίωμα της ιδιωτικότητας όχι μόνο των μαθητών αλλά και των δασκάλων των οποίων τα συμφέροντα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψιν, η ελευθερία της διδασκαλίας και της μάθησης υπερισχύουν της ανάγκης παρακολούθησης μέσω καμερών³⁷¹. Η Ομάδα Εργασίας υπογραμμίζει τρία (3) ακόμη σημεία σχετικά με την λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης: α) την ανάγκη τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, β) την ανάγκη ενημέρωσης όλων των ενδιαφερόμενων φυσικών προσώπων και γ) την ανάγκη τακτικής αναθεώρησης και αιτιολόγησης της λειτουργίας του συστήματος³⁷².

Το ιστορικό της 27/2008 απόφασης αφορά την εγκατάσταση κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης σε δύο (2) σχολικές μονάδες, σε ένα ΕΠΑΛ και σε ένα Μουσικό Σχολείο. Στο ΕΠΑΛ είχαν εγκατασταθεί τέσσερις (4) κάμερες που λάμβαναν εικόνα μόνο από τον αύλειο χώρο του σχολείου και όχι από το εσωτερικό των εγκαταστάσεων του. Οι κάμερες λειτουργούσαν μόνο κατά τις ώρες που το σχολείο παρέμενε κλειστό και ως αιτιολογία της ανάγκης λειτουργίας του προβλήθηκε η μεγάλη έκταση του χώρου και η απομακρυσμένη τοποθεσία του από τον πολεοδομικό ιστό που το καθιστούν ευάλωτο σε τέλεση επικίνδυνων ενεργειών. Στο Μουσικό Σχολείο είχαν εγκατασταθεί τέσσερις (4) κάμερες, δύο (2) εκ των οποίων λάμβαναν εικόνα από το εξωτερικό του σχολείου και δύο (2) από το εσωτερικό. Οι κάμερες λειτουργούσαν και κατά την ώρα λειτουργίας του σχολείου. Η Αρχή με παρόμοιο σκεπτικό και για τις δύο (2) περιπτώσεις έκρινε ότι η επιτήρηση με κάμερες προσβάλλει υπέρμετρα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των μαθητών και κατά συνέπεια και την αρχή της αναλογικότητας. Ο σκοπός της προστασίας των προσώπων ή και αγαθών μπορεί να πραγματοποιηθεί με λιγότερο επαχθή μέτρα όπως πρόσληψη φύλακα ή τοποθέτηση συστήματος συναγερμού. Αυτό έγινε δεκτό και για το ΕΠΑΛ - παρά την παραδοχή από την Αρχή ότι το σχολείο πράγματι βρίσκεται σε απομακρυσμένη περιοχή - λόγω του γεγονότος ότι προσφέρεται για αθλοπαιδίες κατά τις ώρες που παραμένει κλειστό.

Η απόφαση 49/2012 απέρριψε τις αιτήσεις που υπέβαλαν ΥΕ για την εξαίρεση τους από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 18 παρ.1 της Οδηγίας, με σκοπό να επιτραπεί η λήψη εικόνας μέσω συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε φροντιστηριακές μονάδες (εκπαιδευτήρια) και κατά τη διάρκεια λειτουργίας τους. Με την 78/2013 απόφαση η Αρχή έκρινε ότι είναι παράνομη η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου αλλά ότι η χρήση καμερών ευρισκόμενων στην περίμετρο του αύλειου χώρου εκτάσεως έξι χιλιάδων (6.000) τ.μ. για τον εντοπισμό όσων προσπαθήσουν να εισέλθουν παράνομα είναι σύννομη, συντρεχούσης εν προκειμένω της εξαίρεσης του άρθρου

³⁷⁰ Βλ. Γνωμοδότηση 2/2009 της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 για την προστασία προσωπικών δεδομένων παιδιών (γενικές κατευθυντήριες γραμμές και η ειδική περίπτωση των σχολείων), WP 160, σελ.18.

³⁷¹ Βλ. ό.π.

³⁷² Βλ. ό.π.

18 παρ.3 της παραπάνω οδηγίας. Μη νόμιμη κρίθηκε και η ύπαρξη οθόνης παρακολούθησης στο γραφείο της Διεύθυνσης δεδομένου ότι ο σκοπός της επεξεργασίας μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τη χρήση οθόνης.

Ιδιαίτερη είναι η περίπτωση της βιντεοσκόπησης μαθημάτων σε αμφιθέατρο Πανεπιστημίου της Κρήτης με σκοπό την ανάπτυξη ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου το οποίο θα είναι διαθέσιμο μέσω ιδρυματικής πλατφόρμας, την οποία εξέτασε η Αρχή με την απόφαση 77/2016. Στα βιντεοσκοπούμενα μαθήματα, στα οποία φαινόταν μόνο ο πίνακας, το εκπαιδευτικό υλικό και ο διδάσκων και όχι πρόσωπα φοιτητών, ενδέχεται να υπάρξει επεξεργασία δεδομένων φωνής των φοιτητών, εφόσον θέσουν κάποια ερώτηση στον διδάσκοντα ή υπάρχει κάποιος διάλογος μεταξύ αυτών. Η Αρχή απεφάνθη ότι η δημιουργία Ανοικτών Ακαδημαϊκών Μαθημάτων (open courses) που συντελούν στη διάδοση της γνώσης και υποστηρίζουν την εξ' αποστάσεως παρακολούθηση μέσω της βιντεοσκόπησης (απευθείας μετάδοσης ή μαγνητοσκόπησης) των μαθημάτων και αναρτήσεων τους στο διαδίκτυο είναι νόμιμος και θεμιτός σκοπός. Η νόμιμη λειτουργία όμως των καμερών συνεπάγεται αφενός μεν την συγκατάθεση των διδασκόντων καθηγητών, που στην επίμαχη περίπτωση επιτυγχάνεται, αφετέρου δε τη συγκατάθεση και την εκ των προτέρων προσήκουσα και σαφή ενημέρωση των φοιτητών (για παράδειγμα ποια μαθήματα αφορά η βιντεοσκόπηση). Απαραίτητο στοιχείο της νομιμότητας της επεξεργασίας είναι και η λήψη των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων³⁷³.

Εξέχουσας σημασίας είναι οι αποφάσεις 19/2017 και 21/2019 που εξετάζουν το ζήτημα του ποιος είναι ΥΕ στην περίπτωση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε σχολικές μονάδες. Οι δύο (2) αποφάσεις είναι αντιφατικές εκφέροντας διαφορετική κρίση για το εν λόγω ζήτημα. Σύμφωνα με το άρθρο 18 παρ.5 της Οδηγίας, η απόφαση για την εγκατάσταση και λειτουργία του συστήματος ανήκει στο αρμόδιο για τη διοίκηση του σχολείου όργανο, αφού ληφθεί υπόψιν η γνώμη των εκπροσώπων του διδακτικού προσωπικού, του συλλόγου γονέων και των μαθητικών συλλόγων. Η απόφαση 19/2017 αφορά τη λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης από ΕΠΑΛ που συστεγάζεται με Δημόσιο ΙΕΚ δίχως να είχε ενημερωθεί καθόλου το ΙΕΚ και να είχε συμμετάσχει με οποιονδήποτε τρόπο στη λήψη απόφασης για την λειτουργία του συστήματος. Η Αρχή διατείνεται ότι σε περίπτωση συστεγασής δύο (2) ιδρυμάτων για την τοποθέτηση καμερών απαιτείτο συναπόφαση των οργάνων διοίκησης των συστεγαζόμενων ιδρυμάτων, αφού προηγουμένως εκφράσουν τη γνώμη τους οι εκπρόσωποι του εκπαιδευτικού προσωπικού και οι εκπαιδευόμενοι. Έτσι, το γεγονός της λήψης απόφασης για την εγκατάσταση καμερών μόνο από το ΕΠΑΛ, ήτοι η έλλειψη κοινής απόφασης και των δύο σχολείων καθιστά την εγκατάσταση αυτή παράνομη. Κρίθηκε ακόμα ότι απαγορεύεται η ύπαρξη οθόνης παρακολούθησης.

Η απόφαση 21/2019 αφορά καταγγελίες³⁷⁴ για εγκατάσταση καμερών σε διάφορες σχολικές μονάδες Δήμου. Στις απόψεις που εξέθεσε το Υπουργείο Παιδείας γραπτώς έπειτα από σχετική πρόσκληση της Αρχής, επεσήμανε ότι σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία στην αρμοδιότητα των Δήμων ανήκει: α) η διαχείριση των σχολικών χώρων κατά το χρόνο μη λειτουργίας, η κυριότητα των οποίων έχει περιέλθει στην κυριότητα των Δήμων όπως και εν

³⁷³ Βλ. παραπάνω σελ.65 για τα μέτρα ασφάλειας στη συγκεκριμένη απόφαση.

³⁷⁴ Σημειώνεται ότι δεν αποδείχθηκε η ιδιότητα του καταγγέλλοντος ως υποκειμένου των δεδομένων (π.χ. μαθητής, δάσκαλος, γονέας) με αποτέλεσμα οι καταγγελίες του να κριθούν ως υποβληθείσες απαραδέκτως. Ως εκ τούτου, η Αρχή εξέτασε την υπόθεση αυτεπαγγέλτως και σύμφωνα με το διατακτικό της απόφασης έθεσε τις καταγγελίες στο αρχείο ως μη υποβληθείσες από υποκείμενο των δεδομένων.

γένει η κινητή και ακίνητη σχολική περιουσία³⁷⁵ και β) η αρμοδιότητα της συντήρησης, καθαριότητας και φύλαξης των σχολικών κτιρίων, καθώς και κάθε άλλη αρμοδιότητα που αφορά τα σχολικά κτίρια³⁷⁶. Με βάση τα παραπάνω, η Αρχή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Υπουργείο δε μπορεί να θεωρηθεί ΥΕ διότι δεν έχει αρμοδιότητα καθορισμού του σκοπού και του τρόπου της επεξεργασίας των δεδομένων, ούτε και εν τοις πράγμασι λαμβάνει κάποια σχετική απόφαση ή προβαίνει σε σχετική επεξεργασία. Από την εφαρμοστέα νομοθεσία μόνο ο Δήμος στον οποίο βρίσκεται η δημόσια σχολική μονάδα αποτελεί τον ΥΕ. Αυτός είναι αποκλειστικά αρμόδιος για την προστασία του χώρου των σχολικών μονάδων όταν αυτές παραμένουν κλειστές, οι ώρες δε που παραμένουν κλειστές είναι οι μόνες που επιτρέπεται η λειτουργία συστήματος βιντεοεπίτηρησης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι και στην απόφαση 19/2017 η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε έγγραφο της προς την Αρχή επεσήμανε ότι η αρμοδιότητα για την ανέγερση και την συντήρηση των σχολικών κτιρίων ανήκει τους Δήμους. Όμως, προηγουμένως η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας αναφέρει ότι: *«η ευθύνη για την λειτουργία των Σχολικών Μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ανήκει αφενός στις Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, που μέσω της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού, του Διευθυντή και του Συλλόγου Διδασκόντων της Σχολικής Μονάδας διεκπεραιώνουν την εκπαιδευτική διαδικασία και έχουν ευθύνη για οτιδήποτε έχει σχέση με αυτή και αφετέρου στις Υπηρεσίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που μέσω του Δήμου ο οποίος έχει στην ιδιοκτησία του το εκάστοτε κτίριο και της αντίστοιχης Δημοτικής Σχολικής Επιτροπής συντηρούν, επισκευάζουν τα κτίρια και γενικότερα έχουν την ευθύνη της υλικοτεχνικής υποστήριξης των Σχολικών Μονάδων.»*. Η αναγνώριση ως αρμόδιων για τη λειτουργία των σχολείων και ο διαμοιρασμός της ευθύνης τόσο στο Δήμο όσο και στο Υπουργείο Παιδείας μέσω των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης, των Διευθυντών και των Συλλόγων Διδασκόντων έκαστης σχολικής μονάδας προκαλεί σύγχυση και αντί να διευκολύνει την ανεύρεση του ΥΕ τη δυσχεραίνει έτι περισσότερο.

Στην απόφαση 21/2019 η Αρχή εξέτασε το ζήτημα επισταμένως και με μεγαλύτερη προσοχή, καταλήγοντας ορθώς στο πόρισμα ότι ΥΕ είναι ο Δήμος. Αυτός είναι επιφορτισμένος από την κείμενη νομοθεσία με την προστασία και ασφάλεια των σχολικών κτιρίων. Εξ' αντιδιαστολής προκύπτει ότι η απόφαση 19/2017 έχει καταλήξει σε εσφαλμένο συμπέρασμα, δεχόμενη ότι ΥΕ είναι το όργανο διοίκησης των σχολικών μονάδων. Κατ' επέκταση, περιττή και άνευ ουσίας ήταν και η διαπίστωση ότι σε περίπτωση συστεγαζόμενων σχολικών μονάδων απαιτείται συναπόφαση των οργάνων διοίκησης όλων των συστεγαζόμενων στο κτίριο. Είτε στεγάζεται μία σχολική μονάδα σε ένα σχολικό χώρο είτε περισσότερες, η απόφαση για την τοποθέτηση κάμερας ανήκει κατά τρόπο αποκλειστικό και κυριαρχικό στο Δήμο. Η συστέγαση σχολικών μονάδων δεν ασκεί καμία επιρροή στην νομιμότητα της απόφασης για τη λειτουργία καμερών.

Το πιο σημαντικό δεν είναι η αντίθεση της απόφασης 21/2019 στην προηγούμενη απόφαση 19/2017, αλλά η αντίθεση της στη διάταξη του άρθρου 18 παρ.5 της Οδηγίας η οποία αναθέτει ρητά την αρμοδιότητα της λήψης απόφασης στο αρμόδιο όργανο για τη διοίκηση του σχολείου. Η Αρχή προέβη ουσιαστικά σε μία *contra legem* ερμηνεία, μη εφαρμόζοντας τη διάταξη της Οδηγίας. Η παράγραφος 5 του άρθρου 18 βάσει της απόφασης 21/2019 έχει καταστεί ανενεργή και κενή περιεχομένου, δοθέντος ότι δεν υπάρχει πλέον

³⁷⁵ Βλ. άρθρο 5 παρ.1 του ν. 1894/1990 (ΦΕΚ Α'110), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

³⁷⁶ Βλ. άρθρο 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (ν.3463/2006, ΦΕΚ Α'114), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

περιθώριο εφαρμογής της στην πράξη. Για αυτό το λόγο, κρίνεται επιτακτική η τροποποίηση της και η πρόβλεψη στην Οδηγία ότι η απόφαση για την εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης πρέπει να λαμβάνεται από το Δήμο στον οποίο ανήκει η σχολική μονάδα. Εκτός από την παράγραφο 5, αναθεώρησης χρήζουν και άλλες διατάξεις του ίδιου άρθρου όπως η έγκριση της Αρχής για την λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε σχολικές εγκαταστάσεις που αναφέρεται στην παράγραφο 3 και η γνωστοποίηση στην Αρχή της τοποθέτησης και λειτουργίας καμερών που προβλέπεται στην παράγραφο 6.

4.5.1. Η απόφαση Antonić και Mirković κατά Μαυροβουνίου (Μοντενέγκρο)

4.5.1.1. Πραγματικά περιστατικά

Η συγκεκριμένη απόφαση που εκδόθηκε στις είκοσι επτά (27) Νοεμβρίου του έτους 2017 αφορά την υπ' αριθμόν 70838/13 προσφυγή δύο (2) υπηκόων του Μαυροβουνίου, της Nevenka Antonić και του Jovan Mirković που είχαν γεννηθεί τα έτη 1969 και 1961 αντίστοιχα και κατοικούσαν στην Ποντγκόριτσα (Podgorica). Την πρώτη (1) Φεβρουαρίου του έτους 2011 ο Κοσμήτορας της Σχολής Μαθηματικών του Πανεπιστημίου του Μαυροβουνίου ενημέρωσε τους καθηγητές (μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι προσφεύγοντες) σε μια συνέλευση του συμβουλίου της Σχολής ότι εισήχθη βιντεοεπιτήρηση στις αίθουσες που πραγματοποιούνται μαθήματα. Στις είκοσι τέσσερις (24) Φεβρουαρίου ο Κοσμήτορας ανακοίνωσε την απόφαση για την εγκατάσταση καμερών σε επτά (7) αμφιθέατρα και μπροστά από το γραφείο του. Στόχος του μέτρου ήταν η διασφάλιση τόσο της προστασίας της περιουσίας και των προσώπων συμπεριλαμβανομένων των μαθητών, όσο και της παρακολούθησης της διδασκαλίας. Πρόσβαση στα συλλεγόμενα δεδομένα από τις κάμερες θα είχε μόνο ο Κοσμήτορας που θα γνώριζε τους σχετικούς κωδικούς. Τα δεδομένα θα διατηρούνταν για διάστημα ενός (1) έτους.

Στις δεκατέσσερις (14) Μαρτίου του 2011 οι δύο (2) προσφεύγοντες υπέβαλαν καταγγελία στην εθνική αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων, βασιζόμενοι στην εθνική νομοθεσία προστασίας προσωπικών δεδομένων και ισχυριζόμενοι ότι: α) η βιντεοεπιτήρηση πραγματοποιείται χωρίς τη συγκατάθεσή τους, β) τα αμφιθέατρα στα οποία δίδασκαν κλειδώνονταν πριν και μετά την διεξαγωγή των μαθημάτων, γ) η μόνη περιουσία που υπήρχε μέσα στα αμφιθέατρα ήταν τραπέζια, καρέκλες και ο πίνακας, δ) δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας για την ασφάλεια κανενός προσώπου και σε κάθε περίπτωση υπήρχαν άλλες μέθοδοι προστασίας προσώπων και αγαθών και παρακολούθησης της διδασκαλίας. Ζήτησαν να αφαιρεθούν οι κάμερες και να διαγραφούν τα δεδομένα.

Στις είκοσι μία (21) Μαρτίου του 2011 δύο (2) επιθεωρητές της εθνικής Αρχής προστασίας δεδομένων έπειτα από επίσκεψή τους στη Σχολή εξέδωσαν αναφορά (πόρισμα) σύμφωνα με την οποία η λειτουργία των καμερών ήταν σύμφωνη με την εθνική νομοθεσία περί προστασίας προσωπικών δεδομένων. Τούτο διότι διαπίστωσαν περιστατικά καταστροφής της περιουσίας του Πανεπιστημίου, την παρουσία προσώπων που δεν ήταν φοιτητές και ζώων μέσα στη σχολή καθώς και τη διακίνηση αλκοόλ και καπνού. Ακόμη, σύμφωνα με την αναφορά η ανάλυση των καμερών δεν ήταν καλή με αποτέλεσμα να μη μπορούν να αποκαλυφθούν τα χαρακτηριστικά των προσώπων, δε γινόταν καταγραφή ήχου και δεν υπήρχε τεχνική δυνατότητα μεγέθυνσης της εικόνας (zoom in). Επίσης, η χωρητικότητα των server δεν επέτρεπε την αποθήκευση των δεδομένων για ένα (1) έτος, όπως είχε εξαγγείλει ο Κοσμήτορας, αλλά για τριάντα (30) ημέρες. Κατά της αναφοράς αυτής

οι προσφεύγοντες υπέβαλαν ένσταση στις είκοσι δύο (22) Μαρτίου του 2011, αποδεχόμενοι την αποτελεσματικότητα του μέτρου μόνο για τις κάμερες στις εισόδους και εξόδους του Πανεπιστημίου και αρνούμενοι κατά τα λοιπά τόσο τα αναγραφόμενα στην αναφορά περιστατικά όσο και την καταλληλότητα του μέτρου για την προστασία των προσώπων και αγαθών.

Έπειτα από την ένσταση των προσφευγόντων, η εθνική εποπτική αρχή έκρινε στις είκοσι οκτώ (28) Απριλίου του 2011 ότι η τοποθέτηση των καμερών δεν ήταν σύμφωνη με τη σχετική εθνική νομοθεσία και διέταξε την απεγκατάσταση των καμερών. Η απόφαση στηρίχθηκε στο γεγονός ότι δεν υπήρχαν ενδείξεις για τον κίνδυνο ασφάλειας των προσώπων ή των αγαθών και η παρακολούθηση της διδασκαλίας δεν συμπεριλαμβανόταν στους λόγους για τους οποίους επιτρεπόταν η βιντεοπτήρηση. Κατά της απόφασης δεν ασκήθηκαν ένδικα βοηθήματα ενώπιον των διοικητικών Δικαστηρίων. Η Σχολή συμμορφώθηκε με την απόφαση της εποπτικής αρχής αφαιρώντας τις κάμερες και διαγράφοντας τα συλλεγμένα δεδομένα.

Στις δέκα εννέα (19) Ιανουαρίου του 2012 οι προσφεύγοντες κατέθεσαν αγωγή αποζημίωσης βασιζόμενοι σε παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική τους ζωή λόγω της παράνομης και μη εξουσιοδοτημένης συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών τους δεδομένων. Η αγωγή απορρίφθηκε από όλα τα εθνικά δικαστήρια. Οι προσφεύγοντες κατέφυγαν στο ΕΔΔΑ υποστηρίζοντας ότι η παράνομη εγκατάσταση και χρήση του συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε αίθουσες διδασκαλίας του Πανεπιστημίου όπου διδάσκουν παραβιάζει το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

4.5.1.2. Η κρίση του ΕΔΔΑ

Το ΕΔΔΑ διευκρινίζει ότι ο όρος της ιδιωτικής ζωής είναι ευρύς και ανεπίδεκτος ενός εξαντλητικού ορισμού, επειδή κάτι τέτοιο θα περιορίζε την έννοια της ιδιωτικής ζωής σε έναν εσωτερικό κύκλο, στον οποίο το άτομο μπορεί να ζει την προσωπική του ζωή όπως αυτό επιλέγει και θα απέκλειε τελείως από την έννοια της ιδιωτικής ζωής τον εξωτερικό κόσμο που δεν συμπεριλαμβάνεται σε αυτόν τον κύκλο³⁷⁷. Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή υπό ευρεία έννοια, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος για μια ιδιωτική κοινωνική ζωή, που συνίσταται στη δυνατότητα του ατόμου να αναπτύξει την κοινωνική του ταυτότητα προσεγγίζοντας άλλα πρόσωπα, με σκοπό τη δημιουργία και ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων³⁷⁸.

Η έννοια της ιδιωτικής ζωής μπορεί να περιλαμβάνει και επαγγελματικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε δημόσιο πλαίσιο³⁷⁹. Κατά τη διάρκεια της εργασιακής του ζωής η πλειοψηφία των ατόμων διαθέτει μια σημαντική - αν όχι τη μεγαλύτερη - ευκαιρία να αναπτύξει σχέσεις με τον έξω κόσμο και δεν είναι εύκολο να διακρίνει κανείς ποιες δραστηριότητες του προσώπου ανήκουν στην επαγγελματική του ζωή και ποιες όχι³⁸⁰. Ακόμα και σε δημόσιο πλαίσιο υπάρχει μια ζώνη αλληλεπίδρασης μεταξύ των προσώπων που ενδέχεται να εμπίπτει στο πεδίο της ιδιωτικής ζωής, μέρος της οποίας αποτελεί η επαγγελματική ζωή³⁸¹.

³⁷⁷ Βλ. την υπ' αριθμόν 41 αιτιολογική σκέψη.

³⁷⁸ Βλ. ό.π.

³⁷⁹ Βλ. την υπ' αριθμόν 42 αιτιολογική σκέψη.

³⁸⁰ Βλ. ό.π.

³⁸¹ Βλ. ό.π.

Ειδικά για τα αμφιθέατρα των Πανεπιστημίων, δεν πρόκειται απλά για χώρους στους οποίους οι καθηγητές διδάσκουν τους φοιτητές διότι παράλληλα αλληλεπιδρούν μαζί τους, αναπτύσσοντας αμοιβαίες σχέσεις και δομώντας την κοινωνική τους ταυτότητα³⁸². Η παρακολούθηση του εργαζόμενου αποτελεί ουσιώδη εισβολή στην ιδιωτική του ζωή είτε αυτή γίνεται με κρυφές κάμερες είτε με φανερές³⁸³. Ακόμα και αν οι κανονισμοί του εργοδότη περιορίζουν το δικαίωμα της ιδιωτικής κοινωνικής ζωής στον εργασιακό χώρο, αυτό δεν μπορεί να εξαλειφθεί τελείως και η αξίωση σεβασμού του εξακολουθεί να υπάρχει ακόμα και όταν περιορίζεται στο αναγκαίο μέτρο³⁸⁴.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν εξέτασαν το ζήτημα αν τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά και οι πράξεις που αυτά στοιχειοθετούν ήταν σύμφωνες ή όχι με το νόμο δεδομένου ότι δε θεώρησαν το επίμαχο βίντεο ως παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή των προσώπων³⁸⁵. Αντίθετα, η εθνική αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων προέβη σε εξέταση του ανωτέρω ζητήματος και διατύπωσε με τρόπο κατηγορηματικό και ρητό τη θέση ότι η βιντεοεπίτηρηση των αμφιθεάτρων δεν ήταν σύμφωνη με την εθνική νομοθεσία³⁸⁶. Τελικά το ΕΔΔΑ κατέληξε με πλειοψηφία τεσσάρων (4) ατόμων στο συμπέρασμα ότι αν και υφίσταται σαφής πρόβλεψη στην εθνική νομοθεσία συγκεκριμένων προϋποθέσεων που πρέπει να τηρούνται για την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπίτηρησης, αυτές δεν τηρήθηκαν στην προκειμένη περίπτωση (όπως προκύπτει από τη σχετική απόφαση της εποπτικής αρχής) και ως εκ τούτου υπάρχει παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή των προσφευγόντων που παραβιάζει το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ³⁸⁷.

Στην συγκεκριμένη απόφαση υπήρχε ισχυρή μειοψηφία τριών (3) ατόμων που θεώρησαν ότι η άποψη της πλειοψηφίας οδηγεί σε μία πολύ ευρεία και ιδιαίτερα εκτεταμένη ερμηνεία της έννοιας της ιδιωτικής ζωής. Σύμφωνα με την άποψη της μειοψηφίας, η απλή παρακολούθηση και επιτήρηση μέσω καμερών πρέπει να διακρίνεται από την καταγραφή και την περαιτέρω επεξεργασία και χρήση των συλλεγόμενων δεδομένων διότι δε συνιστά μόνη της παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή των επιτηρούμενων ατόμων αλλά μόνο σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες. Η γνωστοποίηση και ενημέρωση των προσώπων για την εγκατάσταση των καμερών, το γεγονός ότι δεν καταγράφονταν δεδομένα ήχου και ότι τα πρόσωπα στις εικόνες ήταν θολά και δε μπορούσαν εύκολα να αναγνωριστούν σε συνδυασμό με την επαγγελματική δραστηριότητα των προσφευγόντων σε δημόσιο χώρο, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η εύλογη προσδοκία ιδιωτικότητας στην προκειμένη περίπτωση ήταν ανύπαρκτη ή τουλάχιστον εξαιρετικά περιορισμένη. Η παρακολούθηση των αμφιθεάτρων δεν οδηγεί σε παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ δίχως την επίκληση και παράθεση περαιτέρω στοιχείων.

³⁸² Βλ. την υπ' αριθμόν 44 αιτιολογική σκέψη.

³⁸³ Βλ. ό.π και την υπ' αριθμόν 55 αιτιολογική σκέψη.

³⁸⁴ Βλ. ό.π.

³⁸⁵ Βλ. την υπ' αριθμόν 56 αιτιολογική σκέψη. Πιο συγκεκριμένα, τα εθνικά δικαστήρια έκριναν ότι το Πανεπιστήμιο είναι ένα δημόσιο ίδρυμα στο οποίο πραγματοποιούνται δραστηριότητες δημοσίου ενδιαφέροντος (όπως η διδασκαλία μαθημάτων). Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατόν η βιντεοεπίτηρηση των αμφιθεάτρων που αποτελούν δημόσιους χώρους να θεμελιώσει παραβίαση της ιδιωτικής ζωής των προσώπων. Πρόκειται για έναν εργασιακό χώρο - όπως μία αίθουσα δικαστηρίου ή η Βουλή - όπου οι καθηγητές δεν μένουν ποτέ μόνοι και για αυτό δε μπορούν να επικαλεστούν παραβίαση της ιδιωτικότητά τους. Τα συλλεγόμενα δεδομένα από τις κάμερες δε μπορούν να θεωρηθούν προσωπικά δεδομένα. Βλ. σχετ. ιδίως την υπ' αριθμόν 14 αιτιολογική σκέψη.

³⁸⁶ Βλ. την υπ' αριθμόν 57 αιτιολογική σκέψη.

³⁸⁷ Βλ. την υπ' αριθμόν 60 αιτιολογική σκέψη.

Η άποψη της πλειοψηφίας του ΕΔΔΑ φαίνεται ορθή, επιδοκιμάζοντας την εξίσου ορθή κρίση της εθνικής αρχής προστασίας προσωπικών δεδομένων και επικρίνοντας την φανερά σφαλερή απόφαση των εθνικών δικαστηρίων, που εκτίμησαν ότι η καταγραφή εικόνας σε χώρο εργασίας και δη δημόσιο όπως τα αμφιθέατρα των Πανεπιστημίων, δεν μπορεί να προσβάλλει την ιδιωτικότητα των καθηγητών και τα δεδομένα που συλλέγονται δεν είναι προσωπικά δεδομένα. Η κρίση αυτή έρχεται σε ευθεία και προφανή αντίθεση ακόμα και με τον ορισμό της έννοιας των προσωπικών δεδομένων που αφορά κάθε είδους πληροφορία που συνδέεται με ένα συγκεκριμένο (ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο) πρόσωπο. Ο αποκλεισμός από την έννοια των προσωπικών δεδομένων των δεδομένων εικόνας από κάμερες που συλλέγονται από δημόσιο χώρο είναι καταφανώς αβάσιμος και αυθαίρετος, καταστρατηγώντας βασικές διατάξεις του ΓΚΠΔ.

Το ΕΔΔΑ επικαλέστηκε τη σχετική εθνική νομοθεσία και την απόφαση της εθνικής εποπτικής αρχής, διαπιστώνοντας ότι υφίστανται συγκεκριμένες προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται, οι οποίες δεν τηρήθηκαν κατά την εγκατάσταση και λειτουργία του επίμαχου συστήματος βιντεοεπιτήρησης. Η παράβαση της εθνικής νομοθεσίας και η μη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που αυτή προβλέπει ως προς τη σύννομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων καταφάσκει και παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ. Τα εθνικά δικαστήρια δεν εφάρμοσαν ορθά την κείμενη νομοθεσία, αποτυγχάνοντας να παρέχουν αποτελεσματική προστασία στους προσφεύγοντες. Ούτε η άποψη της μειοψηφίας περί υπερβάλλουσας διαστολής της έννοιας της ιδιωτικής από την κρίση της πλειοψηφίας φαίνεται να είναι πειστική. Η πιθανότητα ένταξης δραστηριοτήτων επαγγελματικής ή επιχειρηματικής φύσης στην έννοια της ιδιωτικής ζωής, όπως για παράδειγμα η παρακολούθηση της δραστηριότητας των εργαζόμενων στο χώρο που παρέχουν την εργασία τους έχει προ πολλού διατυπωθεί και γίνει δεκτή στη νομολογία του ΕΔΔΑ.

4.5.2. Βιντεοσκόπηση μαθημάτων εν καιρώ πανδημίας

Η πανδημία του covid-19, που έκανε την εμφάνισή της στον ελλαδικό χώρο πριν από ένα περίπου έτος, οδήγησε στη λήψη των αναγκαίων μέτρων προκειμένου να περιοριστεί η εξάπλωση και διασπορά του ιού. Μεταξύ αυτών των μέτρων συγκαταλεγόταν και το κλείσιμο των σχολείων. Ανέκυψε λοιπόν το ζήτημα της εύρεσης εναλλακτικού τρόπου και υποκατάστατου της δια ζώσης εκπαίδευσης, επί σκοπώ συνέχισης της απρόσκοπτης παράδοσης των μαθημάτων και της συνεχούς παροχής εκπαίδευσης. Τη λύση στο παραπάνω ζήτημα προσέφερε η τεχνολογία μέσω της δυνατότητας σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης. Ο διδάσκων και οι διδασκόμενοι σε προκαθορισμένες ώρες και ημέρες δύνανται να προγραμματίζουν συναντήσεις και διεξαγωγή μαθημάτων σε επιγραμμικό περιβάλλον (σύγχρονη εκπαίδευση). Δυνατή είναι επίσης και η καταγραφή των μαθημάτων εκ μέρους των διδασκόντων, η μεταφόρτωση και αποθήκευσή τους στο διαδίκτυο και η παρακολούθησή τους από τους διδασκόμενους ετεροχρονισμένα, ήτοι η διδασκαλία όχι σε ζωντανό χρόνο (ασύγχρονη εκπαίδευση).

Στην σύγχρονη εκπαίδευση, αμφοτέρωτα τα μέρη συνδέονται σε μια συγκεκριμένη ψηφιακή πλατφόρμα που επιτρέπει την πραγματοποίηση των μαθημάτων εξ' αποστάσεως. Σε αυτήν την περίπτωση είναι προφανές και αδιαμφισβήτητο ότι γίνεται επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εικόνας και ήχου του διδάσκοντος. Υπάρχει εξίσου μεγάλη πιθανότητα να πραγματοποιείται και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων των διδασκόμενων (π.χ. σε περίπτωση υποβολής ερωτήσεων ή έκφρασης άποψης για κάποιο ζήτημα ή απάντησης σε ερώτημα τεθέν από τον διδάσκοντα). Εύλογα ανακύπτει το ερώτημα αν η

συγκεκριμένη επεξεργασία συνάδει με τις διατάξεις της νομοθεσίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων. Εξ' αρχής αξίζει να διευκρινισθεί ότι στο προκείμενο ζήτημα «εμπλέκονται» και τυγχάνουν εφαρμογής και άλλα θεμελιώδη δικαιώματα εκτός από το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων. Πρόκειται για το δικαίωμα στην εκπαίδευση και για το δικαίωμα προστασίας της δημόσιας υγείας. Και τα τρία αυτά δικαιώματα (προσωπικά δεδομένα, εκπαίδευση, δημόσια υγεία) προστατεύονται τόσο σε συνταγματικό επίπεδο στην εσωτερική έννομη τάξη όσο και από διατάξεις υπερνομοθετικής, αυξημένης και ανώτερης τυπικής ισχύος.

Όσον αφορά τη συνταγματική προστασία προσωπικών δεδομένων, με την αναθέρηση του συντάγματος (εφεξής: Σ) το 2001 προστέθηκε το άρθρο 9^Α, το οποίο κατοχυρώνει ρητά σε συνταγματικό επίπεδο το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων ή κατ' άλλη διατύπωση το δικαίωμα πληροφορικής αυτοδιάθεσης ή πληροφοριακού αυτοκαθορισμού³⁸⁸. Η συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων υποχρεώνει τον κοινό νομοθέτη να διαμορφώσει ένα περιοριστικό θεσμικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο και μόνο θα καθίσταται θεμιτή η οποιαδήποτε πράξη επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, ώστε να προκύπτει ένα θεσμικό κεκτημένο³⁸⁹. Η ρητή κατοχύρωση του δικαιώματος προσωπικών δεδομένων δεν αποτελεί μια συμβολική και επιβεβαιωτική διακήρυξη, καθώς οι διατάξεις του άρθρου 9^Α αναπτύσσουν πλήρες κανονιστικό περιεχόμενο, ανάγοντας την προστασία των προσωπικών δεδομένων σε έννομο αγαθό που προστατεύεται αυτοτελώς από το Σ³⁹⁰.

Αναφορικά με τη συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, το άρθρο 16 παρ.2 του Σ υπογραμμίζει με τρόπο εμφατικό ότι η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και παραθέτει μια σειρά εκπληρωτέων σκοπών. Στην πραγματικότητα τίθεται μια γενική στοχοθεσία, καθώς καταλείπεται στον κοινό νομοθέτη διακριτική ευχέρεια να καθορίσει τα μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών, ο οποίος (ο κοινός νομοθέτης) δεσμεύεται απλώς κατ' αρχήν ως προς την πρόβλεψη διδασκαλίας των μαθημάτων που συμβάλλουν στην επίτευξη των παραπάνω στόχων³⁹¹. Από τη συγκεκριμένη διάταξη του Σ απορρέει και το δικαίωμα των παιδιών για ένα εκπαιδευτικό σύστημα που θα τους διαπλάθει ως ελεύθερους πολίτες, ήτοι για ένα εκπαιδευτικό σύστημα απαλλαγμένο από μισαλλοδοξίες και δογματισμούς, ικανό να διασφαλίσει την επιτυχή και αποτελεσματική κοινωνικοποίηση των παιδιών και τον εξοπλισμό τους με όλα τα αναγκαία εφόδια για το μέλλον τους³⁹².

Όσον αφορά τη συνταγματική προστασία της δημόσιας υγείας, αυτή συνιστά μερικότερη εκδήλωση της έννοιας του δημόσιου συμφέροντος και ως εκ τούτου σε περίπτωση που εξαιτίας του συγχρωτισμού των παιδιών στο σχολείο ο ιός τελικώς εξαπλωθεί στο ευρύτερο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, με τελικό αποτέλεσμα να νοσήσουν ή και να αποβιώσουν πολλοί συνάνθρωποι τους, είναι έκδηλο ότι προσβάλλεται σφοδρά και

³⁸⁸ Βλ. *Χρυσόγονου Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ.210.

³⁸⁹ Βλ. *ό.π.*, σελ.212.

³⁹⁰ Βλ. *Ηλιάδου Α.*, Η συνταγματική κατοχύρωση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σε Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση - Σχόλια - Εφαρμογή (επιμέλεια *Κοτσαλή*), σελ.25-26.

³⁹¹ Βλ. *Χρυσόγονου Κ.*, *ό.π.*, σελ.334.

³⁹² Βλ. *Σαραφιανού Δ.*, Ερμηνεία άρθρου 16 Συντάγματος, σε Σύνταγμα, Κατ' άρθρον Ερμηνεία (επιμέλεια *Σπυρόπουλου/Κοντιάδη/Ανθόπουλου/Γεραπετρίτη*), σελ.388.

βάνουσα πολλαχώς το δημόσιο συμφέρον³⁹³. Ως υγεία θα μπορούσε να ορισθεί η κατάσταση της πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας ή άλλως σε περίπτωση που ο ως άνω ορισμός θεωρηθεί υπερβολικά ευρύς, η υγεία θα μπορούσε να οριστεί αρνητικά ως η κατάσταση, στην οποία τελεί το άτομο, όταν δε συντρέχει κάποια από τις περιπτώσεις τις οποίες η ιατρική επιστήμη χαρακτηρίζει ως ασθένειες³⁹⁴. Η υγεία αποτελεί μια πραγματική κατάσταση αφορώσα το άτομο, τη θεραπευτική πράξη και τη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε ιατρό και ασθενή³⁹⁵. Παράλληλα, όμως, διαθέτει και μια κοινωνική διάσταση, συνδεδεμένη άρρηκτα με τις συνθήκες διαβίωσης και τη διατήρηση της κοινωνίας³⁹⁶. Εξίσου σημαντική και τελούσα σε άμεση συνάφεια με το εν λόγω ζήτημα είναι και η αρχή της προφύλαξης στο δικαίωμα προστασίας της υγείας, που συνίσταται στην υποχρέωση λήψης όλων των μέτρων όταν υπάρχει επιστημονική βεβαιότητα ως προς τον κίνδυνο επέλευσης επικίνδυνων ή μη αναστρέψιμων βλαβών στην υγεία από οποιαδήποτε δραστηριότητα ή έργο³⁹⁷.

Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, ως ήδη ελέχθη, συνεπάγεται την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εικόνας ή/και ήχου διδασκόντων και διδασκόμενων. Τα υπό επεξεργασία δεδομένα είναι απλά καθώς δεν εμπίπτουν σε κάποια από τις περιπτώσεις που εξαντλητικά αναφέρονται στο άρθρο 9 παρ.1 του ΓΚΠΔ (numerus clausus ευαίσθητων δεδομένων). Ο σκοπός εκπαίδευσης των μαθητών δεν προϋποθέτει την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων³⁹⁸. Ως προς τη νομιμότητα της επεξεργασίας, από τις αναφερόμενες στο άρθρο 6 παρ.1 του ΓΚΠΔ νόμιμες βάσεις επεξεργασίας, κατάλληλη για την προκειμένη επεξεργασία είναι η εκπλήρωση δημοσίου συμφέροντος (άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο ε' ΓΚΠΔ). Η λειτουργία της νόμιμης βάσης είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση διπλή: αφορά αφενός το δημόσιο συμφέρον της εκπαίδευσης, αφετέρου την προστασία της δημόσιας υγείας³⁹⁹. Το ζήτημα της νομιμότητας της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων κατά την εφαρμογή διαδικασιών σύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης από σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εξετάσε εκτεταμένα και λεπτομερώς και η ΑΠΔΠΧ στην 4/2020 Γνωμοδότηση που εξέδωσε σχετικώς⁴⁰⁰.

Εν τω μεταξύ και πριν την έκδοση της ως άνω γνωμοδότησης από την Αρχή, είχε εκδοθεί και ο ν.4686/2020, ο οποίος θέσπιζε στο άρθρο 63 παρ.1 κατά παρέκκλιση τη δυνατότητα της σύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης για μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όταν η δια ζώσης εκπαιδευτική διαδικασία καθίσταται αδύνατη για ορισμένους προβλεπόμενους στη διάταξη αυτή λόγους⁴⁰¹. Οι ειδικότεροι όροι και

³⁹³ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ.*, Βιντεοσκοπήση σχολικών μαθημάτων σε περίοδο πανδημίας (07/05/2020), ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/videoskopisi-sxolikon-mathimaton-se-periodo-pandimias/>

³⁹⁴ Βλ. *Χρυσόγονου Κ.*, ό.π., σελ.549.

³⁹⁵ Βλ. *Παπαρρηγοπούλου Π.*, Ερμηνεία άρθρου 21 Συντάγματος, σε *Σύνταγμα*, Κατ' άρθρον Ερμηνεία (επιμέλεια *Σπυρόπουλου/ Κοντιάδη/Ανθόπουλου/Γεραπετρίτη*), σελ.547.

³⁹⁶ Βλ. ό.π.

³⁹⁷ Βλ. ό.π., σελ.552

³⁹⁸ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ.*, ό.π.

³⁹⁹ Βλ. ό.π.

⁴⁰⁰ Η υπ' αριθμόν 4/2020 γνωμοδότηση της ΑΠΔΠΧ είναι ελεύθερα προσβάσιμη και διαθέσιμη στον εξής υπερσύνδεσμο: https://www.dpa.gr/sites/default/files/2020-09/gnomodotisi%204_2020-1.pdf

⁴⁰¹ Το άρθρο 63 παρ.1 εδ.α' του ν.4686/2020 ορίζει τα εξής: «*Παρέχεται, κατά παρέκκλιση κάθε άλλης διάταξης και υπό τους ειδικότερους όρους, τις προϋποθέσεις και την έκταση που αποφασίζονται κατά 14 περίπτωση από τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, σύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση με*

προϋποθέσεις καθορίζονται κατά την πρόβλεψη του ως άνω νόμου με ουσιαστικό νόμο και ειδικότερα με Υπουργική Απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων (εφεξής: ΥΠΑΙΘ)⁴⁰². Λόγω της έκδοσης αφενός μεν του τυπικού νόμου 4686/2020, αφετέρου δε του ουσιαστικού νόμου από τον αρμόδιο υπουργό, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης ερειδόταν και στη νόμιμη βάση του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο γ' του ΓΚΠΔ, ήτοι στη συμμόρφωση του ΥΕ με έννομη υποχρέωση. Το ζήτημα ρυθμίσθηκε ορθώς με νομοθετική παρέμβαση, η οποία προσέθεσε άλλη μια νόμιμη βάση επεξεργασίας, την έννομη υποχρέωση του ΥΕ. Συνεπώς, συντρέχουν παράλληλα και σωρευτικά δύο νόμιμες βάσεις επεξεργασίας των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της εξ' αποστάσεως σύγχρονης εκπαίδευσης, η έννομη υποχρέωση του ΥΕ και η εκπλήρωση δημοσίου συμφέροντος.

Η Αρχή στην 4/2020 γνωμοδότηση της έκρινε ότι η πραγματοποιούμενη επεξεργασία είναι νόμιμη και δεν αντίκειται στις διατάξεις περί προστασίας προσωπικών δεδομένων. Ειδικότερα εκτίμησε ότι το μέτρο της σύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης είναι απολύτως συμβατό με τη βασική αποστολή του Κράτους που απορρέει από άρθρο 16 του Σ, είναι δε πρόσφορο για τη διατήρηση της σχέσης εκπαιδευτικού - μαθητή και αναγκαίο εν μέσω υγειονομικής κρίσης, καθώς η χρήση ηπιότερων μέσων, όπως η ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση, δεν είναι δυνατόν εκ της φύσεώς της να έχει τα ίδια αποτελέσματα⁴⁰³. Η Αρχή εφάρμοσε την αρχή της αναλογικότητας προκειμένου να καταλήξει σε κρίση περί της νομιμότητας της εξ' αποστάσεως διδασκαλίας. Η εξ' αποστάσεως σύγχρονη εκπαίδευση είναι πρόσφορη για το σκοπό εκπαίδευσης των παιδιών και αναγκαία ελλείπει άλλων μέσων λιγότερο δυσμενών και εξίσου αποτελεσματικών. Σημειωτέον ότι η ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση κρίθηκε ως πιο επαχθής και λιγότερη πρόσφορη απ' ότι η σύγχρονη τηλεεκπαίδευση.

Η ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση αντενδείκνυται για την παιδική - εφηβική ηλικία και δεν κρίνεται εξίσου αποτελεσματική με τη διαδραστική σύγχρονη διδασκαλία⁴⁰⁴. Η Αρχή στο διατακτικό της γνωμοδότησής της έκρινε ως νόμιμη την κατά το άρθρο 63 του ν. 4686/2020 σύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και επέτρεψε την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στις σχολικές μονάδες της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έκρινε επίσης ότι τηρείται η αρχή του σκοπού, διότι αποκλειστικός σκοπός της επεξεργασίας ήταν η παροχή σύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης με χρήση μέσων τεχνολογίας σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που δεν είναι σε θέση να παρακολουθήσουν δια ζώσης την εκπαιδευτική διαδικασία, είτε λόγω καθολικής ή μερικής αναστολής ή απαγόρευσης λειτουργίας εκπαιδευτικής δομής είτε για άλλον λόγο που ανάγεται σε έκτακτο ή απρόβλεπτο γεγονός⁴⁰⁵. Επρόκειτο για έναν σαφή, ρητό, καθορισμένο και νόμιμο σκοπό

χρήση μέσων τεχνολογίας σε μαθητές πρωτοπάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που δεν δύνανται να παρακολουθήσουν διά ζώσης την εκπαιδευτική διαδικασία είτε λόγω καθολικής ή μερικής αναστολής ή απαγόρευσης ή εκ περιτροπής λειτουργίας εκπαιδευτικής δομής είτε για άλλο λόγο που ανάγεται σε έκτακτο ή απρόβλεπτο γεγονός.»

⁴⁰² Δυνάμει της παρεχόμενης στο άρθρο 63 παρ.1 του ν.4686/2020 νομοθετικής εξουσιοδότησης είχε εκδοθεί η από 15/05/2020 και με αριθμό 57233/Υ1 Υπουργική Απόφαση που αφορούσε το σχολικό έτος 2019-2020.

⁴⁰³ Βλ. τη σελίδα 16 της Γνωμοδότησης 4/2020 της ΑΠΔΠΧ.

⁴⁰⁴ Βλ. Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ., ό.π.

⁴⁰⁵ Βλ. τη σελίδα 15 της γνωμοδότησης 4/2020 της ΑΠΔΠΧ.

που πληρούσε τις αξιώσεις που πηγάζουν από την αρχή του σκοπού (άρθρο 5 παρ.1 στοιχείο β' ΓΚΠΔ).

Προσέτι, στη γνωμοδότηση 4/2020 εξετάζεται λεπτομερώς και η εκτίμηση αντικτύπου προστασίας δεδομένων που έλαβε χώρα από το ΥΠΑΙΘ σύμφωνα με το άρθρο 35 του ΓΚΠΔ και το άρθρο 63 του ν.4386/2020, αναφορικά με τις δραστηριότητες επεξεργασίας που συνεπάγεται η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση⁴⁰⁶. Στο άρθρο 35 παρ.9 του ΓΚΠΔ προβλέπεται ότι ο ΥΕ, όπου ενδείκνυται, ζητά τη γνώμη των υποκειμένων των δεδομένων ή των εκπροσώπων τους. Το ΥΠΑΙΘ στην επίμαχη περίπτωση δεν έκανε χρήση της παραπάνω δυνατότητας. Ως λόγοι της παράλειψης αυτής προβλήθηκαν οι εξής τρεις (3): α) η χρονική περίοδος κατά την οποία εκπονήθηκε η εκτίμηση αντικτύπου ήταν ιδιαιτέρως κρίσιμη τόσο λόγω της επαναλειτουργίας των σχολικών μανδρών μετά τη λήξη της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας τους, όσο και λόγω της προετοιμασίας διεξαγωγής των Πανελλαδικών Εξετάσεων, με αποτέλεσμα η διαβούλευση να ήταν μη εφαρμόσιμη, β) η μελέτη εκτίμησης αντικτύπου είχε ειδικό κεφάλαιο με τα μέτρα που είχε λάβει το ΥΠΑΙΘ για την ασφαλή διεξαγωγή της επεξεργασίας, τα οποία έπρεπε να παραμείνουν εμπιστευτικά και γ) στη μελέτη περιγράφονται τα μέτρα προστασίας προσωπικών δεδομένων που εφαρμόζει η Cisco, τα οποία συνδέονται άρρηκτα με το σχεδιασμό και τη λειτουργία της εφαρμογής «Webex Meetings» και ως εκ τούτου η αποκάλυψη τους σε ένα τόσο μεγάλο πλήθος προσώπων δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους εμπιστευτικότητας και επιχειρηματικού απορρήτου.

Η ΑΠΔΠΧ απέρριψε τους υπό στοιχείο β' και γ' προβληθέντες λόγους ως αβάσιμους διότι: α) τα μέτρα που έλαβε το ΥΠΑΙΘ για την ασφαλή διεξαγωγή της επεξεργασίας περιλαμβάνουν κυρίως οργανωτικά και λιγότερο τεχνικά μέτρα, τα οποία είτε είναι ήδη δημόσια γνωστά μέσω των εγκυκλίων του Υπουργείου, είτε αποτελούν τυπική πρακτική κατά τη λήψη μέτρων σε αντίστοιχες περιπτώσεις, ώστε να μην τίθεται κανένα θέμα διακινδύνευσης και β) αναφορικά με τα μέτρα προστασίας προσωπικών δεδομένων τα οποία εφαρμόζει η Cisco, αυτά βασίζονται στις ήδη δημοσιευμένες πρακτικές της εταιρείας⁴⁰⁷. Η Αρχή διαπίστωσε ότι το συγκεκριμένο μέτρο της εξ' αποστάσεως σύγχρονης εκπαίδευσης (και κατά κύριο λόγο της ταυτόχρονης τηλεεκπαίδευσης) εγείρει όχι μόνο ζητήματα προστασίας προσωπικών δεδομένων αλλά και ζητήματα απόμεινα του δικαιώματος της εκπαίδευσης και του δικαιώματος προστασίας της υγείας. Αναγκαία ήταν άνευ ετέρου η συμμετοχή και εμπλοκή των επηρεαζόμενων υποκειμένων των δεδομένων, τα οποία ανήκουν εξάλλου σε «ευάλωτες» ομάδες, δεδομένου ότι πρόκειται για παιδιά και εργαζόμενους. Επιπροσθέτως, εξίσου απαραίτητη ήταν και η συμμετοχή κατάλληλων εμπειρογνομόνων. Η συμμετοχή των παραπάνω προσώπων (υποκειμένων των δεδομένων και εμπειρογνομόνων) θα οδηγούσε σε αύξηση της διαφάνειας και συνεπακόλουθα σε αύξηση της εμπιστοσύνης ενώ θα εξυπηρετείτο και το ΥΠΑΙΘ ως ΥΕ δυνάμενο να ανταποκριθεί ευχερέστερα στις υποχρεώσεις που απορρέουν από στην αρχή της λογοδοσίας. Συμπερασματικά, η Αρχή έκρινε ότι κακώς δεν κλήθηκαν να διατυπώσουν τη γνώμη τους τα υποκείμενα των δεδομένων και εμπειρογνώμονες. Άλλωστε, λόγω του κατεπείγοντος χαρακτήρα υπήρχε η δυνατότητα σύντμησης διατύπωσης του χρόνου αρχικά.

⁴⁰⁶ Βλ. τις σελίδες 16-29 της γνωμοδότησης 4/2020 της ΑΠΔΠΧ.

⁴⁰⁷ Βλ. τη σελίδα 19 της γνωμοδότησης 4/2020 της ΑΠΔΠΧ.

Με ιδιαίτερη προσοχή και επιμέλεια εξέτασε η Αρχή και τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ως προς την εκτίμηση αντικτύπου⁴⁰⁸. Πρώτον, επισημαίνεται ότι αν και ο ΥΕ έχει το βάρος απόδειξης του χρόνου εκπόνησης και ολοκλήρωσης της μελέτης εκτίμησης αντικτύπου, από τα προσκομισθέντα στοιχεία δεν προκύπτει με βεβαιότητα η ημερομηνία εκτέλεσης και ολοκλήρωσης αυτής, αφού το υποβληθέν στην Αρχή κείμενο δεν έφερε έγγραφη ή ηλεκτρονική σήμανση. Δεύτερον, τονίζεται η απουσία αναφοράς στον τρόπο εφαρμογής της μεθοδολογίας και εκπόνησης της μελέτης, ώστε να προκύπτει αν αυτή είναι πλήρης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η ΑΠΔΠΧ: «*Συγκεκριμένα, από την ΕΑΠΔ δεν προκύπτει ποια άτομα και με ποιο τρόπο, έχουν εμπλακεί για την εκτέλεση της ΕΑΠΔ και συγκεκριμένα για ενέργειες που είναι απαραίτητες για την εκπόνησή της και περιλαμβάνουν την ανάλυση των χαρακτηριστικών της επεξεργασίας, τον προσδιορισμό των πηγών των κινδύνων, των δυνητικών επιπτώσεων στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των υποκειμένων των δεδομένων, την εξακρίβωση πιθανών απειλών, τον καθορισμό μέτρων αντιμετώπισης των κινδύνων ή την αποδοχή αυτών*⁴⁰⁹».

Τρίτον, σημειώνεται η ανεπαρκής και ελλιπής αιτιολόγηση και τεκμηρίωση των εκτιμήσεων του ΥΕ ως προς την επιλογή σχετικά με τη σοβαρότητα των συνεπειών στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των υποκειμένων των δεδομένων, την πιθανότητα εμφάνισης του κινδύνου και την πιθανότητα ο κίνδυνος να επιφέρει βλάβη. Τέταρτον, διαπιστώνεται η έλλειψη αναφοράς στον προσδιορισμό των κινδύνων και στα πρόσωπα που συμμετείχαν ενεργά και διέθεταν αρμοδιότητα ως προς την πραγματοποίηση της μελέτης. Στη διαδικασία προσδιορισμού, ανάλυσης κινδύνων και εντοπισμού μέτρων αντιμετώπισης πρέπει να παρέχεται πλήρης ανάλυση των κινδύνων, ώστε να είναι κατανοητή από τον αναγνώστη της μελέτης η τεκμηρίωση των επιλογών του ΥΕ για τις εκτιμήσεις που κάνει αυτός ο τελευταίος. Περαιτέρω, η Αρχή προβαίνει σε μια ενδεικτική αλλά παρόλα αυτά λεπτομερή, σαφή και αναλυτική παράθεση πλημμελειών και παραλείψεων της πραγματοποιηθείσας εκτίμησης αντικτύπου⁴¹⁰.

Ως προς την διενεργηθείσα από το ΥΠΑΙΘ εκτίμηση αντικτύπου, είναι πρόδηλο από τις επισημάνσεις της Αρχής, ότι αυτή δεν ήταν πλήρης και απόλυτα ορθή. Έχρηζε προσεκτικότερης και λεπτομερέστερης προσέγγισης και αξιολόγησης των κινδύνων και εν γένει της υπό εξέταση κατάστασης καθώς και πιο πλήρους και πολύπλευρης τεκμηρίωσης και αιτιολόγησης. Η Αρχή στο διατακτικό της γνωμοδότησης της καλεί το ΥΠΑΙΘ να λάβει υπόψιν τις συστάσεις που αναφέρονται στο σκεπτικό της γνωμοδότησης και να τροποποιήσει και συμπληρώσει αναλόγως την εκτίμηση αντικτύπου εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών, αρχόμενης από τη δημοσίευση της γνωμοδότησης. Εν πάση περιπτώσει, η Αρχή διατυπώνει τη θέση ότι η σύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί χρήσιμο εργαλείο εκπαίδευσης, με αυξημένη χρησιμότητα ειδικά σε περιόδους πανδημίας και ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που διενεργείται κατά τη διάρκεια αυτού του είδους της εκπαίδευσης είναι υπό προϋποθέσεις συμβατή με το ΓΚΠΔ.

Λεκτέον ότι δεν υφίσταται περιθώριο εφαρμογής των διατάξεων της Οδηγίας 1/2011 στην περίπτωση της εξ' αποστάσεως σύγχρονης εκπαίδευσης. Η Οδηγία 1/2011, ως προερρήθη, δύναται να εφαρμοστεί αποκλειστικά στις περιπτώσεις που σκοπός επεξεργασίας είναι η προστασία προσώπων ή/και αγαθών και η παροχή υπηρεσιών υγείας. Εν προκειμένω,

⁴⁰⁸ Βλ. τις σελίδες 20-29 της γνωμοδότησης 4/2020 της ΑΠΔΠΧ.

⁴⁰⁹ Βλ. τη σελίδα 21 της γνωμοδότησης 4/2020 της ΑΠΔΠΧ.

⁴¹⁰ Βλ. τις σελίδες 24-28 της γνωμοδότησης 4/2020 της ΑΠΔΠΧ.

ως σκοπός επεξεργασίας ορίζεται η παροχή εξ' αποστάσεως υπηρεσιών και ειδικότερα εκπαίδευσης σε συνδυασμό με την προστασία της δημόσιας υγείας⁴¹¹. Είναι έκδηλο ότι ως άνω σκοπός δεν καλύπτεται από το πεδίο εφαρμογής και τους τιθέμενους στην Οδηγία 1/2011 σκοπούς. Η Οδηγία 1/2011 (και κατά μείζονα λόγο το άρθρο 18 αυτής), αν και δεν εφαρμόζεται στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί να δώσει ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές⁴¹².

Κατόπιν των ανωτέρω, συνάγεται ότι σε περίοδο πανδημίας η διδασκαλία μπορεί να πραγματοποιείται δίχως τη φυσική παρουσία δασκάλων και μαθητών, ήτοι με τη χρήση μέσων εξ' αποστάσεως σύγχρονης εκπαίδευσης. Μια τέτοια πρακτική υπό όρους και προϋποθέσεις συνάδει και μπορεί να βρίσκεται σε συμφωνία με τους κανόνες προστασίας προσωπικών δεδομένων. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η προηγούμενη ενημέρωση των μαθητών, των γονέων τους και των δασκάλων, η λήψη των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφαλείας και η απαγόρευση καταγραφής του μαθήματος⁴¹³. Τα δικαιώματα προστασίας προσωπικών δεδομένων, εκπαίδευσης και προστασίας της δημόσιας υγείας συγκλίνουν και εναρμονίζονται, δίχως να οδηγεί η εφαρμογή τους σε υπέρμετρο περιορισμό ή αποκλεισμό κάποιου εξ' αυτών, σε αδιέξοδα ή άτοπα ή σε ανυπέβλητα ή δυσεπίλυτα έστω προβλήματα.

Δ.6. Χώροι εργασίας, εμπορικά κέντρα και καταστήματα (άρθρα 7 και 19)

Το εργατικό δίκαιο και το δίκαιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι αμφότερα δύο κλάδοι δικαίου ανθρωποκεντρικοί, αποσκοπώντας στην προστασία της αξίας του ανθρώπου και της προσωπικότητάς του⁴¹⁴. Οι δύο αυτοί κλάδοι δικαίου βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση, με αποτέλεσμα κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή κανόνων και των αρχών του δικαίου προστασίας προσωπικών δεδομένων σε εργασιακές σχέσεις να είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψιν οι κανόνες του εργατικού δικαίου και αντιστρόφως⁴¹⁵. Η σχέση εργοδότη και εργαζόμενου χαρακτηρίζεται από ασυμμετρία, εξαιτίας της οποίας ο εργαζόμενος αδυνατεί να διαπραγματευτεί τους όρους της ιδιωτικότητάς του, την οποία ενδέχεται να ανταλλάσσει με την απόκτηση ή διατήρηση μιας θέσης εργασίας⁴¹⁶.

Η εγκατάσταση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε εμπορικά κέντρα και καταστήματα που ταυτόχρονα αποτελούν και χώρους εργασίας δεν αποβλέπει αποκλειστικά ή κυρίως στην παρακολούθηση των εργαζόμενων, η οποία αποτελεί παρεπόμενη συνέπεια, αλλά στην ασφάλεια προσώπων και αγαθών⁴¹⁷. Οι εργοδότες εγκαθιστούν τις κάμερες επικαλούμενοι την ανάγκη να προστατέψουν την περιουσία τους και τα πρόσωπα που εισέρχονται στο χώρο του καταστήματος. Οι ίδιες κάμερες αναπόφευκτα λαμβάνουν δεδομένα εικόνας και από τους εργαζόμενους.

⁴¹¹ Βλ. Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ., ό.π.

⁴¹² Βλ. ό.π.

⁴¹³ Βλ. ό.π.

⁴¹⁴ Βλ. Ζωγραφόπουλου Δ., Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων και οι εργασιακές σχέσεις, σε Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή (επιμ. Κοτσαλή/Μενουδάκου), σελ.144.

⁴¹⁵ Βλ. ό.π., σελ.145-146.

⁴¹⁶ Βλ. Παναγοπούλου - Κουντατζή Φ., Βιντεοσκόπηση σχολικών μαθημάτων σε περίοδο πανδημίας, ό.π.

⁴¹⁷ Βλ. Μήτρον Α., Η προστασία δεδομένων των εργαζόμενων σε Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση - Σχόλια - Εφαρμογή (επιμ. Κοτσαλή), σελ.213.

Το γεγονός ότι ο βασικός σκοπός της λειτουργίας καμερών σε χώρους εργασίας δεν είναι η παρακολούθηση των εργαζόμενων δεν αναιρεί το ότι η επιτήρηση τους εγείρει ζητήματα προσβολής της ιδιωτικότητας τους. Η επιτήρηση των εργαζόμενων γενικά αλλά και ειδικά με κάμερες δεν είναι νέο φαινόμενο, όμως με την πάροδο των χρόνων και την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνιών λαμβάνει νέα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά⁴¹⁸. Υποστηρίζεται μάλιστα η άποψη ότι η τεχνολογική παρακολούθηση της απόδοσης του εργαζόμενου κατ' ενάσκηση του διευθυντικού δικαιώματος του εργοδότη είναι τόσο συχνή στο εργασιακό περιβάλλον, που έχει πάψει πλέον να προκαλεί έκπληξη⁴¹⁹. Ο διττός χαρακτήρας των χώρων ως εμπορικά κέντρα από τη μία και ως χώροι εργασίας από την άλλη, παρέχει την ευκαιρία να εξεταστεί η εγκατάσταση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης με ενιαίο τρόπο για αυτούς.

Στο άρθρο 7 της Οδηγίας 1/2011 που αποτελεί εξειδίκευση της αρχής της αναλογικότητας ειδικά στους χώρους εργασίας, εισάγεται ως κανόνας η απαγόρευση επιτήρησης των εργαζόμενων στους χώρους εργασίας. Αυτό καθίσταται μάλιστα σαφές από τον ίδιο τον παράτιτλο του άρθρου 7 («Απαγόρευση επιτήρησης στους χώρους εργασίας»). Η απαγόρευση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης δικαιολογείται επαρκώς από το ότι η αυτοέκθεση του εργαζόμενου δεν συνιστά επιλογή του αλλά προϊόν εξαναγκασμού, υφιστάμενης της εύλογης ανησυχίας του να μη λάβει ή να απωλέσει την υπάρχουσα θέση εργασίας του⁴²⁰. Εξαιρέσεις γίνονται δεκτές μόνο σε ειδικές περιπτώσεις που η επιτήρηση κρίνεται απαραίτητη από τη φύση και τις συνθήκες της εργασίας και για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζόμενων, όπως για παράδειγμα σε στρατιωτικά εργοστάσια, τράπεζες και εγκαταστάσεις υψηλού κινδύνου.

Η αυτή άποψη υιοθετείται από την Αρχή και στην Οδηγία 115/2001 για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των εργαζόμενων⁴²¹ όπως και στο άρθρο 27 παρ.7 εδ.α' του ν.4624/2019. Υπέρ της απαγόρευσης του εξ' αποστάσεως ελέγχου της ποιότητας και της ποσότητας των εργασιακών δραστηριοτήτων μέσω συστημάτων βιντεοεπιτήρησης είναι και η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29⁴²². Ο ΥΕ θα πρέπει να προβαίνει στη στάθμιση των κινδύνων και των εναλλακτικών λύσεων αντιμετώπισής τους από τη μία και της προσβολής της προσωπικότητας και της ιδιωτικότητας των εργαζόμενων από την άλλη⁴²³. Η Οδηγία 1/2011 δίνει και μερικά συγκεκριμένα παραδείγματα σχετικά με την επιτήρηση στους χώρους εργασίας, αναφέροντας ότι σε έναν τυπικό χώρο γραφείων δεν μπορεί να επιτηρούνται οι αίθουσες των γραφείων ή οι διάδρομοι παρά μόνο οι χώροι εισόδου και εξόδου, ενώ επιτρέπεται η επιτήρηση ταμείων, χρηματοκιβωτίων ή χώρων με ηλεκτρολογικό μηχανισμό εφόσον οι κάμερες εστιάζουν αποκλειστικώς σε αυτά.

⁴¹⁸ Βλ. ό.π., σελ.209.

⁴¹⁹ Βλ. *Τάσση Σ.*, ό.π., σελ.334, ο οποίος εκτός από τα κλασσικά συστήματα παρακολούθησης όπως για παράδειγμα κάμερες ασφαλείας, καταγραφή τηλεφωνικών κλήσεων και χρήσης εταιρικών υπολογιστών κ.α., αναφέρεται σε νέες μεθόδους παρακολούθησης και καταγραφής της δραστηριότητας των εργαζόμενων με σκοπό την ανάλυση της εργασιακής τους απόδοσης.

⁴²⁰ Βλ. *Παναγοπούλου - Κουτνατζή*, ό.π.

⁴²¹ Είναι χαρακτηριστικό ότι η Οδηγία 1/2011 στο άρθρο 7 παρ.1 εδ.β' έχει μεταφέρει αυτούσιο χωρικό κομμάτι από την Οδηγία 115/2001 και ειδικότερα το εδ.β' από την παράγραφο 7 του Ε' Τμήματος.

⁴²² Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Γνωμοδότηση 4/2004, ό.π., σελ.28.

⁴²³ Βλ. Οδηγία 115/2001 για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων, Τμήμα Ε', παράγραφος 6, εδ.γ'.

Σε χώρους με ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις ο υπεύθυνος βάρδιας ή ασφάλειας μπορεί να παρακολουθεί σε πραγματικό χρόνο τους χειριστές μηχανημάτων υψηλής επικινδυνότητας. Η αρχή της αναλογικότητας επικεντρώνεται στον προσδιορισμό των επιτηρούμενων χώρων και όχι στη διάρκεια της επιτήρησης, καθώς το συνήθως συμβαίνει είναι οι κάμερες να λειτουργούν συνεχώς ή τουλάχιστον κατά το χρόνο εργασίας⁴²⁴. Πάγια είναι η θέση της Αρχής ότι τα δεδομένα που συλλέγονται από σύστημα βιντεοεπιτήρησης δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποκλειστικά κριτήρια για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και της αποδοτικότητας των εργαζόμενων. Η άποψη αυτή εκφράστηκε για πρώτη φορά στην Οδηγία 115/2001 για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων των εργαζόμενων⁴²⁵ και επαναλαμβάνεται και στην παράγραφο 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 1/2011 επιβεβαιώνοντας και υπενθυμίζοντας με αυτόν τον τρόπο την ισχύ του παραπάνω κανόνα. Ακόμα και αν δεν υπήρχαν οι παραπάνω διατάξεις, η αξίωση μη χρήσης των δεδομένων που συλλέγονται από κάμερες για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και της αποδοτικότητας των εργαζόμενων θα απέρριε από την αρχή του περιορισμού του σκοπού που απαγορεύει τη χρήση των δεδομένων για άλλον σκοπό από αυτόν για τον οποίο συλλέχθηκαν. Παρόμοια απαγόρευση τίθεται και στο άρθρο 27 παρ.7 εδ.β' του ν.4624/2019. Σημειωτέον ότι η έννοια του χώρου εργασίας λαμβάνεται υπό ευρεία έννοια, περιλαμβάνοντας κάθε χώρο στον οποίο είναι εγκατεστημένος ο εργαζόμενος κατά την παροχή της ανατεθείσας σε αυτόν εργασίας⁴²⁶.

Σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ.1 της Οδηγίας, στα εμπορικά κέντρα και στα πάσης φύσεως καταστήματα όπως εστιατόρια, καφενεία και λοιπούς χώρους εστίασης και αναψυχής θα πρέπει να αποφεύγεται η εγκατάσταση και λειτουργία καμερών και να προτιμάται η χρήση ηπιότερων μέσων, όπως η εγκατάσταση ανιχνευτών στα σημεία εισόδου/εξόδου ή η πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού⁴²⁷. Εξαιρεση εισάγεται στην παράγραφο 3, οπότε και επιτρέπεται η λήψη εικόνας από χώρους που κυκλοφορούν και συναλλάσσονται πελάτες⁴²⁸ μόνο εφόσον πληρούνται σωρευτικά οι εξής τρεις (3) προϋποθέσεις: α) να πρόκειται για μεγάλης επιφάνειας καταστήματα (όπως είναι τα εμπορικά κέντρα), β) να διακινούνται εμπορεύματα μεγάλης αξίας (όπως είναι τα κοσμηματοπωλεία) και γ) να μην υπάρχει κάποιο λιγότερο επαχθές και εξίσου αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη του σκοπού της επιτήρησης.

Στις παραγράφους 2 και 4 το άρθρο 19 της Οδηγίας επαναλαμβάνει στην πραγματικότητα το περιεχόμενο διατάξεων του γενικού της μέρους. Η παράγραφος 2 κάνει αναφορά στο επιτρεπτό επιτήρησης των σημείων εισόδου/εξόδου, των ταμείων και των χώρων ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων και των χώρων στάθμευσης ρύθμιση που περιέχεται και στο άρθρο 7 παρ.1 της Οδηγίας. Αντίστοιχα, η παράγραφος 4 αναφέρεται στην απαγόρευση λειτουργίας καμερών σε χώρους εστίασης και αναψυχής στα δοκιμαστήρια, στις τουαλέτες και στους χώρους που εργάζονται υπάλληλοι και δεν είναι προσιτοί στο κοινό ρύθμιση που περιέχεται στο άρθρο 6 παρ.3 της Οδηγίας⁴²⁹. Οι παράγραφοι 2 και 4 ενδεχομένως τίθενται ως εκ περισσού στην Οδηγία, καθώς το κανονιστικό και νοηματικό

⁴²⁴ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.214.

⁴²⁵ Βλ. Οδηγία 115/2001, Ε' Τμήμα, παράγραφος 6 εδ.δ' και παράγραφος 7 εδ.γ'.

⁴²⁶ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., υπ' αριθμόν 44 υποσημείωση, σελ.204 και Οδηγία 115/2001 Β' Τμήμα, παράγραφος 2.

⁴²⁷ Πρόκειται για άλλη μια εξειδικευμένη περίπτωση εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας.

⁴²⁸ Οι χώροι που κυκλοφορούν και συναλλάσσονται οι πελάτες συνιστούν και χώρους εργασίας, με αποτέλεσμα οι διατάξεις του άρθρου 19 να αφορούν ευθέως και την επιτήρηση των εργαζόμενων.

⁴²⁹ Πρόκειται για χώρους στους οποίους τα φυσικά πρόσωπα τα οποία στην προκειμένη περίπτωση είναι οι πελάτες και εργαζόμενοι έχουν αυξημένες προσδοκίες ιδιωτικότητας.

τους περιεχόμενο υπάρχει αυτούσιο σε διατάξεις του γενικού μέρους και σε κάθε περίπτωση μπορεί να συναχθεί από τις σχετικές διατάξεις. Η Οδηγία θέλει να καταστήσει απόλυτα σαφή την απαγόρευση επιτήρησης των χώρων που διατίθενται για προσωπική χρήση των εργαζόμενων ή που δεν προορίζονται για την εκπλήρωση επαγγελματικών τους καθηκόντων⁴³⁰.

Η απόφαση 41/2003 αφορά καταγγελία εργαζόμενων σε οικοτροφείο στο οποίο φοιτούν ανήλικοι και ενήλικοι σπουδαστές για την εγκατάσταση καμερών. Κρίθηκε ότι είναι νόμιμη η χρήση κάμερας στην υποδοχή/κεντρική είσοδο του οικοτροφείου, στο σαλόνι το οποίο επικοινωνεί με την υποδοχή και στην κουζίνα για το σκοπό αποφυγής πυρκαγιάς μόνο κατά τις βραδινές ώρες επειδή κατά τις ώρες εκπαίδευσης πιθανό συμβάν μπορεί να αντιμετωπισθεί από εργαζόμενους και σπουδαστές. Ο σκοπός της λειτουργίας των καμερών δεν είναι η επιτήρηση των εργαζόμενων αλλά η ασφάλεια των σπουδαστών (οικότροφων και μη) και του προσωπικού. Απόδειξη αυτού του γεγονότος αποτελούν σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης τα σημεία τοποθέτησης των καμερών, ήτοι η τοποθέτησή τους κυρίως σε χώρους διέλευσης και παραμονής των σπουδαστών και όχι σε χώρους εργασίας του προσωπικού.

Η απόφαση 49/2008 έκρινε το ζήτημα της νομιμότητας εγκατάστασης και λειτουργίας καμερών σε εγκαταστάσεις του ΟΠΑΠ σε τετραώροφο κτίριο καταλήγοντας στα εξής δύο (2) πορίσματα. Πρώτον, η τοποθέτηση των καμερών στους ανελκυστήρες και τις εσωτερικές σκάλες των τεσσάρων (4) ορόφων είναι νόμιμη παρά το γεγονός ότι ο επιδιωκόμενος σκοπός της ασφάλειας των εγκαταστάσεων εξυπηρετείται και από τον ευρισκόμενο στον όροφο εργαζόμενο της εταιρείας ασφαλείας. Αυτό οφείλεται στη φύση του αντικειμένου της εταιρείας που απαιτεί τη λήψη ενισχυμένων μέτρων ασφαλείας. Δεύτερον, η τοποθέτηση καμερών στους εσωτερικούς διαδρόμους του ισόγειου και των τεσσάρων (4) ορόφων αποτελεί επαχθές μέσο για τα υποκείμενα των δεδομένων. Ο επιδιωκόμενος σκοπός επιτυγχάνεται με τα άλλα μέτρα (π.χ. προσωπικό ασφαλείας για τη φύλαξη του κτιρίου) και δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση ο έλεγχος πρόσβασης των εργαζόμενων σε γραφεία, τουαλέτα και κουζίνα. Για τις κάμερες που είχαν τοποθετηθεί στο εσωτερικό του διαδρόμου με σκοπό τον έλεγχο των εξωτερικών θυρών διαφυγής η απόφαση αναφέρει ότι ο σκοπός θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί με τοποθέτηση των καμερών από την εξωτερική πλευρά της θύρας διαφυγής κι όχι από την πλευρά του διαδρόμου.

Αντικείμενο εξέτασης στην απόφαση 56/2008 αποτέλεσε η εγκατάσταση δύο (2) καμερών σε εταιρία, εκ των οποίων η πρώτη ήταν τοποθετημένη στο κεντρικό χώρο των γραφείων του ΥΕ, πάνω από την εσωτερική πόρτα σύνδεσης με το χώρο αποθήκης και η δεύτερη ήταν τοποθετημένη στον χώρο μπροστά από τις τουαλέτες και την αποθήκη. Αποφασίστηκε ότι η εγκατάσταση του κλειστού κυκλώματος ήταν παράνομη. Τούτο δε παρά το γεγονός ότι το κύκλωμα δεν ήταν ενεργοποιημένο και δε λειτουργούσε αλλά μπορούσε ανά πάσα στιγμή να ενεργοποιηθεί και να αποτελέσει μέσο παρακολούθησης και αξιολόγησης των εργαζομένων. Στη απόφαση 4/2009 η Αρχή έκρινε ότι η λειτουργία καμερών σε χώρους εργαστηρίων, γραμματείας-αρχείου και παρασκευαστηρίων σε μικροβιολογικό εργαστήριο, σε χώρους δηλαδή όπου παρέχουν την εργασία τους φυσικά πρόσωπα αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας και επέτρεψε τη λειτουργία καμερών μόνο στις εισόδους και εξόδους τις

⁴³⁰ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π.

επιχείρησης. Η Αρχή με την απόφαση 81/2012⁴³¹ έκρινε ως παράνομη την εγκατάσταση καμερών από ιδιωτική φαρμακαποθήκη και διέταξε την εταιρεία ως ΥΕ να αφαιρέσει τις κάμερες στο τμήμα λήψης παραγγελιών (τηλεφωνικό κέντρο), οι οποίες είναι τοποθετημένες στο χώρο εργασίας των υπαλλήλων και εστιάζουν στα γραφεία τους, τις κάμερες που είναι τοποθετημένες στους χώρους αποθήκευσης και αυτές που είναι τοποθετημένες στους χώρους προετοιμασίας των παραγγελιών. Όλες οι παραπάνω κάμερες λάμβαναν εικόνα των εργαζόμενων. Επιτράπηκε η λειτουργία τεσσάρων (4) μόνο καμερών, οι οποίες παρακολουθούνται από τον προϊστάμενο της βάρδιας και καλύπτουν τμήματα της γραμμής και της παραγωγής που είναι «κρυφά» και όπου σπάνια διακινούνται εργαζόμενοι.

Η 191/2012 απόφαση αφορούσε καταγγελία για εγκατάσταση κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης στους χώρους που ενοικίαζε στον Κρατικό Αερολιμένα Ιωαννίνων εταιρεία, η οποία λειτουργούσε στους χώρους αυτούς κυλικείο και κατάστημα πώλησης ειδών λαϊκής τέχνης. Η Αρχή έκρινε ότι είναι παράνομη η λήψη εικόνας από κάμερα στην αίθουσα αναχωρήσεων που ήταν σταθερή και κάλυπτε τις πύλες επιβίβασης των επιβατών στα αεροσκάφη και τον χώρο αναμονής. Παράνομη ήταν και η λήψη εικόνας από μία κάμερα που βρισκόταν στο κυλικείο, ήταν περιστρεφόμενη και μπορούσε να καταγράφει την κίνηση των επιβατών κατά την διάρκεια του ελέγχου τους από τι αστυνομικές αρχές του αεροδρομίου λίγο πριν την επιβίβαση στο αεροσκάφος. Επίσης, θεωρήθηκε παράνομη η χρήση των δεδομένων ήχου και εικόνας ως ουσιαστικά κριτήρια για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των εργαζόμενων. Στην απόφαση 87/2015 κρίθηκε ότι η λήψη εικόνας μέσω καμερών που έχουν τοποθετηθεί στις εγκαταστάσεις του ενιαίου κέντρου ασφάλειας της εταιρείας «Μαρινόπουλος Α.Ε.» από εσωτερικούς χώρους όπως την κουζίνα, τον εσωτερικό διάδρομο και το χώρο εγκατάστασης των οθονών ελέγχου αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας η οποία επιτρέπει αντίθετα την επιτήρηση των χώρων εισόδου και εξόδου, στάθμευσης και των εγκαταστάσεων υπολογιστικής υποδομής.

Στην απόφαση 1/2016 η Αρχή έκρινε ότι είναι ανεπίτρεπτη η χρήση συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε λογιστική-φοροτεχνική εταιρεία που λαμβάνει εικόνα από γραφεία/σταθμούς εργασίας και από την οθόνη του υπολογιστή που βρίσκεται στη θέση εργασίας. Όμοια ήταν η κρίση της Αρχής και στην απόφαση 20/2017, αποφαινόμενη ότι η βιντεοεπιτήρηση στους χώρους των γραφείων, στις θέσεις εργασίας των εργαζόμενων συμπεριλαμβανομένης της λήψης εικόνας από τα τερματικά και τις οθόνες τους και τους διαδρόμους των αιθουσών και γραφείων σε εταιρεία κτηματογράφησης είναι παράνομη. Στην 27/2016 απόφαση η Αρχή έκρινε ότι είναι νόμιμη η λειτουργία καμερών στην εταιρεία «Praktiker Α.Ε.» που λαμβάνει εικόνα από την είσοδο του κεντρικού ταμείου και την είσοδο του διαδρόμου των γραφείων. Για τις εξωτερικές κάμερες με δυνατότητα στρέψης, οι εκάστοτε χειριστές, που ενδέχεται σε περίπτωση ανάγκης κατά τις ώρες λειτουργίας των καταστημάτων να περιστρέψουν τις κάμερες θα πρέπει να αποφύγουν, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, την περιοχή που τυχόν έχει οριοθετηθεί ως χώρος καπνίσματος των εργαζόμενων.

Η 41/2018⁴³² απόφαση της Αρχής έκρινε ότι δεν είναι νόμιμη η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε δικηγορική εταιρεία που δεν περιορίζεται μόνο σε χώρους εισόδου και

⁴³¹ Στην απόφαση αυτή, εκτός από την επεξεργασία δεδομένων με σύστημα βιντεοεπιτήρησης, κρίθηκε ως παράνομο και το σύστημα ελέγχου εισόδου και εξόδου των εργαζόμενων με σύστημα βιομετρίας και ειδικότερα με τη μέθοδο ελέγχου των δακτυλικών αποτυπωμάτων.

⁴³² Με την απόφαση αυτή η Αρχή επέλεξε μία σχετικά αυστηρή διοικητική κύρωση, επιβάλλοντας πρόστιμο ύψους πενήντα χιλιάδων ευρώ (50.000€).

εξόδου των γραφείων της αλλά καλύπτει επιπλέον χώρους εργασίας όπου κινούνται σχεδόν αποκλειστικά εργαζόμενοι και ειδικότερα λαμβάνει εικόνα από θέσεις εργασίας, τόσο τύπου εργαζόμενου σε τηλεφωνικό κέντρο, όσο και εργαζόμενων σε τυπικό χώρο γραφείου ενιαίου χώρου. Παράνομη κρίθηκε και η λήψη εικόνας από εξωτερικούς χώρους. Το πεδίο λήψης εκτεινόταν σε υπερβολικό βαθμό σε δημόσιες οδούς, πεζοδρόμια και άλλα κτίρια και δεν περιοριζόταν στο χώρο της εισόδου του κτιρίου που στεγάζεται η εταιρεία.

Στην απόφαση 48/2019 που αφορά καταγγελία για εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης στην εταιρία «ΠΛΑΙΣΙΟ COMPUTERS ABEE» υποβληθείσα από το σωματείο των εργαζομένων της η Αρχή συνήγαγε τα εξής: α) είναι νόμιμη η λήψη εικόνας από κάμερες που λειτουργούν στο τμήμα συναρμολόγησης και στο χώρο της συντήρησης/service, βάσει της τοποθέτησης τους, της γωνία λήψης αυτών και της υψηλής αξίας των εμπορευμάτων που διακινούνται στους χώρους αυτούς, β) είναι νόμιμη η λήψη εικόνας από τους ευρύτερους χώρους των αποθηκών στο βαθμό που δεν υπάρχει μόνιμη παρουσία εργαζομένων στο χώρο που περιλαμβάνεται στο πεδίο κάλυψής τους, γ) είναι νόμιμη η λήψη εικόνας από τις κάμερες στην περίμετρο των κτιριακών εγκαταστάσεων δεδομένου ότι το πεδίο κάλυψής τους έχει περιοριστεί στον απολύτως απαραίτητο χώρο και δ) είναι νόμιμη η λειτουργία της κάμερας στο χώρο που λειτουργεί στο εστιατόριο για το σκοπό προστασίας της ταμειακής μηχανής υπό τον όρο επανατοποθέτησης και νέας εστίασης του πεδίου λήψης το οποίο ήταν αρκετά ευρύ και δεν εστίαζε στην ταμειακή μηχανή.

Αντικείμενο έρευνας της Αρχής έχει αποτελέσει σε αρκετές περιπτώσεις και η εγκατάσταση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε χώρους εστίασης και εν γένει σε καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος. Στην απόφαση 12/2014 η Αρχή απεφάνθη ότι είναι παράνομη η λήψη εικόνας από το χώρο του πάγκου παρασκευής σάντουιτς και από το χώρο παρασκευής πίτσας και λοιπών προϊόντων όπως και η λήψη εικόνας από δημόσια οδό και πεζοδρόμιο. Νόμιμη είναι η λειτουργία της κάμερας που βρίσκεται στην κεντρική είσοδο καθώς και αυτών που λαμβάνουν εικόνα εστιασμένα από το ταμείο και το χρηματοκιβώτιο. Στην 13/2014 απόφαση διατάχθηκε από την Αρχή η αφαίρεση καμερών που λάμβαναν εικόνα από χώρο παρασκευής φαγητού και επιτηρούσαν χώρο διαδρόμου σε κατάστημα εστίασης. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε η Αρχή στην 49/2015 απόφαση θεωρώντας ως παράνομη τη λήψη εικόνας σε εστιατόριο από τραπεζοκαθίσματα στον εσωτερικό και εξωτερικό χώρο του, την κουζίνα, το μπαρ και το χώρο προετοιμασίας της κατ' οίκον διανομής. Στην 18/2017 απόφαση η Αρχή έκρινε ότι η λήψη εικόνας από ολόκληρο τον χώρο επιχείρησης καφέ δεν είναι νόμιμη και επιτρέπεται η λήψη εικόνας από το ταμείο και την είσοδο. Στις 1/2018 και 40/2018 αποφάσεις η Αρχή έκρινε ότι σε περίπτωση καταστημάτων εστίασης η λήψη εικόνας από χώρους εργασίας, τραπεζοκαθίσματα και από δημόσια οδό και πεζοδρόμιο εξωτερικά του καταστήματος δεν είναι νόμιμη.

4.6.1. Η απόφαση Körke κατά Γερμανίας

4.6.1.1. Πραγματικά περιστατικά

Η εν λόγω απόφαση αφορά την υπ' αριθμόν 420/07 προσφυγή της Karin Körke, υπηκόου της Γερμανίας, γεννηθείσας το 1953 που κατοικεί στο Φέλντμπεργκ (Feldberg). Η προσφεύγουσα ξεκίνησε να εργάζεται σαν υπάλληλος σε κατάστημα το 1968. Από την πρώτη (1^η) Αυγούστου του 1991 έως τις πέντε (5) Νοεμβρίου του 2002 όταν και απολύθηκε εργαζόταν ως υπάλληλος και ταμίας σε σούπερ μάρκετ στο Φέλντμπεργκ. Το Σεπτέμβριο του 2002 ο εργοδότης της προσφεύγουσας παρατήρησε παρατυπίες αναφορικά με τους

λογαριασμούς στο τμήμα ποτών του σούπερμάρκετ, καθώς το άθροισμα των αποδείξεων που είχαν εκτυπωθεί για τις κενές φιάλες που κατατέθηκαν ξεπερνούσε τη συνολική αξία των άδειων μπουκαλιών που παρέλαβε το κατάστημα.

Ο εργοδότης υποπτεύθηκε την προσφεύγουσα και έναν ακόμα υπάλληλο για παραποίηση των λογαριασμών. Προκειμένου να επιβεβαιώσει τις υποψίες του στο διάστημα επτά (7) με δεκαεννιά (19) Οκτωβρίου του 2002, εγκατέστησε με τη βοήθεια ενός ιδιωτικού πράκτορα - ντεντέκτιβ κρυφή κάμερα στο τμήμα των ποτών του σούπερμάρκετ. Η κάμερα λάμβανε εικόνα από την περιοχή πίσω από το ταμείο, από τον ταμιά και από την περιοχή γύρω από το ταμείο. Ο ιδιωτικός ντεντέκτιβ έφτιαξε ένα βίντεο και έπειτα από εξέταση του συλλεχθέντος υλικού από την κάμερα, έγραψε μια αναφορά και παρήγαγε αρκετές φωτογραφίες από το καταγεγραμμένο υλικό, το οποίο έστειλε στον εργοδότη μαζί με δύο (2) αντίγραφα από το βίντεο (ένα για κάθε ύποπτο υπάλληλο). Στις πέντε (5) Νοεμβρίου του 2002 ο εργοδότης απέλυσε την προσφεύγουσα χωρίς να την ειδοποιήσει για κλοπή. Την κατηγορήσε για παραποίηση των λογαριασμών στο τμήμα ποτών του σουπερμάρκετ και ότι είχε πάρει μία ποσότητα χρημάτων (100€ περίπου κατά τη διάρκεια της περιόδου παρακολούθησής της) από τον ειδικό - ξεχωριστό χώρο που τοποθετούνταν τα χρήματα για τον εαυτό της τα οποία και έκρυβε στα ρούχα της.

Στις δέκα τέσσερις (14) Νοέμβριου του 2002 η προσφεύγουσα κατέθεσε αγωγή κατά του εργοδότη της σε εργατικό Δικαστήριο, ζητώντας να κηρυχθεί άκυρη η απόλυσή της και χρηματική ικανοποίηση για μη περιουσιακή ζημία, ήτοι για την ηθική βλάβη που υπέστη από την παρακολούθηση μέσω των κρυφών καμερών. Ζήτησε ακόμα να καταστραφούν όλες οι βιντεοκασέτες συμπεριλαμβανομένων όλων των αντιγράφων. Αρνήθηκε ότι είχε παραποιήσει τους λογαριασμούς και ότι είχε τελέσει κλοπή και υποστήριξε ότι το μόνο που έπραξε ήταν να βάζει τα φιλοδωρήματα που έπαιρνε από τους πελάτες σε δικά της πορτοφόλια. Τα χρήματα δε αυτά κατά τους ισχυρισμούς της, τα τοποθετούσε στη συνέχεια σε ξεχωριστό μέρος ακολουθώντας επακριβώς τη σχετική πρακτική του σούπερ μάρκετ. Εναντιώθηκε και στη χρήση των κρυφών καμερών, οι οποίες παραβίασαν το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικότητάς της. Η αγωγή της απορρίφθηκε στις είκοσι εννέα (29) Αυγούστου του 2003.

Το Δικαστήριο είχε παρακολουθήσει το υλικό από τις κάμερες που είχε προσκομίσει ο εναγόμενος και κατά την ακροαματική διαδικασία εξέτασε ως μάρτυρες τρία (3) μέλη του προσωπικού του εργοδότη που εμπλέκονταν στο επίμαχο βίντεο και στην απόλυση της τότε ενάγουσας. Κρίθηκε ότι ο εργοδότης νομιμοποιούνταν να απολύσει την ενάγουσα χωρίς προειδοποίηση, να παρατηρεί τη συμπεριφορά της χρησιμοποιώντας ως μέσο την κρυφή βιντεοεπιτήρηση και να χρησιμοποιεί περαιτέρω το υλικό από την κάμερα. Οι χρηματικές απώλειες που ανακαλύφθηκαν στο τμήμα ποτών σε συνδυασμό με την ως άνω συμπεριφορά της ενάγουσας θεμελιώναν επαρκείς λόγους προκειμένου ο εναγόμενος να πραγματοποιήσει την παρακολούθησή της, καθώς τα περιουσιακά και ιδιοκτησιακά του δικαιώματα είχαν παραβιαστεί ουσιωδώς. Σε περιπτώσεις κρυφής παρακολούθησης ενός υπαλλήλου που θεωρείται ύποπτος για κλοπή, το θεμελιώδες δικαίωμα του εργοδότη για προστασία της περιουσίας και της ιδιοκτησίας του πρέπει να σταθμίζεται με το θεμελιώδες δικαίωμα του εργαζόμενου για σεβασμό της ιδιωτικότητάς του από τρίτους, στους οποίους περιλαμβάνονται και ο εργοδότης και οι συνάδελφοι του.

Το εργατικό Δικαστήριο έπειτα από στάθμιση των δύο (2) αυτών θεμελιωδών δικαιωμάτων, έκρινε ότι ο εναγόμενος είχε δικαίωμα να θέσει την ενάγουσα υπό μυστική επιτήρηση. Η παρακολούθηση δεν έλαβε χώρα τυχαία αλλά διότι υπήρχαν υποψίες για κλοπή

εναντίον δύο υπαλλήλων. Το καταγεγραμμένο υλικό χρησιμοποιήθηκε μόνο από τη διοίκηση της εταιρίας που το υπέβαλε στο δικαστήριο ως αποδεικτικό μέσο για να αιτιολογήσει την απόλυση της υπαλλήλου. Δεν υπήρχε κίνδυνος να χρησιμοποιηθεί με άλλο τρόπο. Επιπλέον, δοθέντος του τρόπου οργάνωσης της εργασίας στο τμήμα ποτών δεν υπήρχε άλλο μέσο για την προστασία των δικαιωμάτων του εργοδότη εκτός από την τοποθέτηση κάμερας. Η ενάγουσα δεν απέδειξε ότι τα χρήματα που είναι αδιαμφισβήτητο ότι έλαβε προέρχονταν από φιλοδωρήματα. Δεν ήταν απαραίτητο να εξεταστούν οι μάρτυρες που πρότεινε η ενάγουσα προκειμένου να αποδειχθεί η φύση των χρημάτων ως φιλοδωρήματα, διότι σε κάθε περίπτωση αυτά ανήκουν κατά τους ισχύοντες κανονισμούς εργασίας στον εργοδότη. Άρα, η ενάγουσα δεν είχε υποστεί οποιαδήποτε μη περιουσιακή ζημία.

Στις δέκα οκτώ (18) Μαΐου του 2004 το δευτεροβάθμιο Δικαστήριο απέρριψε την έφεση που είχε ασκήσει η προσφεύγουσα επικυρώνοντας την απόφαση του Πρωτοδικείου. Το Εφετείο εκτίμησε ότι η μυστική παρακολούθηση της προσφεύγουσας ήταν σύμφωνη με την εθνική νομοθεσία που είχε μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο την Οδηγία 95/46. Ο εργοδότης δε μπορεί να αναμένεται ότι θα εξακολουθήσει να απασχολεί μία ταμία που τοποθετεί χρήματα στα πορτοφόλια της δίχως να τηρεί κάποιο σχετικό αρχείο για την προέλευση των χρημάτων αυτών. Η κατάθεση των μαρτύρων της προσφεύγουσας δεν αρκούσε για να αποδείξουν ότι τα χρήματα που έλαβε από το τμήμα ποτών ήταν φιλοδωρήματα και τοποθετήθηκαν σε ειδικό χώρο που είχε σχεδιαστεί για αυτό το λόγο. Στις είκοσι οκτώ (28) Ιουνίου του 2006 το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο στο οποίο είχε καταφύγει η προσφεύγουσα έκρινε ότι το ασκηθέν ενώπιον Του ένδικο μέσο δεν είχε προοπτικές να ευδοκιμήσει διότι δεν υπήρχε τίποτα που να υποδεικνύει ότι έχουν παραβιαστεί τα θεμελιώδη δικαιώματά της από τις παραπάνω αποφάσεις των εργατικών Δικαστηρίων.

4.6.1.2. Η κρίση του ΕΔΔΑ

Το ΕΔΔΑ υπογραμμίζει ότι η έννοια ιδιωτικής ζωής εκτείνεται σε πτυχές σχετικά με την προσωπική ταυτότητα του ατόμου, όπως το όνομα ή η εικόνα του. Μπορεί παραπέρα να περιλαμβάνει και δραστηριότητες επαγγελματικής ή επιχειρηματικής φύσης και να υπάγονται στην έννοια της ιδιωτικής ζωής μέτρα που εφαρμόζονται εκτός της κατοικίας του ατόμου ή των προσωπικών του χώρων. Σχετικά με την επιτήρηση προσώπων με φωτογραφικό εξοπλισμό, ζητήματα εμπύπτοντα στην έννοια της ιδιωτικής ζωής ενδέχεται να προκύψουν αναφορικά με την καταγραφή των δεδομένων, τη συστηματική ή μόνιμη φύση της καταγραφής καθώς και με το εάν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο στοχοποιείται μέσω της επιτήρησης ή εάν το δεδομένα συλλέγονται ή χρησιμοποιούνται κατά τρόπο που στοιχειοθετεί παραβίαση της ιδιωτικής ζωής. Οι εύλογες προσδοκίες για ιδιωτικότητα του ατόμου αποτελούν ένα σημαντικό αλλά όχι απαραίτητα τον καθοριστικό παράγοντα. Συνεπεία όλων των ανωτέρω, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι τα πραγματικά περιστατικά της προκείμενης υπόθεσης, ήτοι η καταγραφή της συμπεριφοράς της προσφεύγουσας στον χώρο εργασίας της δίχως προηγούμενη ειδοποίηση του εργοδότη, η επεξεργασία και εξέταση του υλικού από αρκετά άτομα που απασχολούνταν από τον εργοδότη και η χρήση του σε δημόσιες διαδικασίες ενώπιον των εργατικών δικαστηρίων αρκούν για συντρέξει εφαρμογή του άρθρου 8 παρ.1 της ΕΣΔΑ.

Το ΕΔΔΑ διευκρίνισε εξ' αρχής ότι οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας εγείρουν το ερώτημα εάν υπήρχε επαρκής προστασία της ιδιωτικής ζωής από πλευράς της Πολιτείας σχετικά με την επιτήρησή της στο χώρο εργασίας της. Επανάλαβε και σε αυτήν την απόφαση,

ότι αν και ο βασικός σκοπός του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ είναι η προστασία των ιδιωτών έναντι αυθαίρετων επεμβάσεων δημόσιων αρχών ενδέχεται σε αυτήν την κυρίαρχη αρνητική υποχρέωση να υφίστανται και θετικές υποχρεώσεις για την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Αυτές οι θετικές υποχρεώσεις μπορεί να μετουσιώνονται στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για τη διασφάλιση της ιδιωτικής ζωής ακόμα και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Το ζητούμενο είναι η επίτευξη μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ συγκρουόμενων ιδιωτικών και δημόσιων συμφερόντων ή μεταξύ δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ. Το κράτος διαθέτει κατά κανόνα διακριτική ευχέρεια ως προς την επιλογή των μέσων που θα χρησιμοποιήσει για να συμμορφωθεί με τις επιταγές του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ. Εξαιρέσεις γίνονται δεκτές υπό συγκεκριμένες περιστάσεις, όταν ο μοναδικός τρόπος για να θεωρηθεί ότι το κράτος έχει συμμορφωθεί επαρκώς με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ είναι να διασφαλίζει το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής μεταξύ ιδιωτών με την θέσπιση συγκεκριμένων νομοθετικών διατάξεων και τη διαμόρφωση ορισμένου κανονιστικού πλαισίου⁴³³.

Στην προκειμένη περίπτωση, το ΕΔΔΑ κλήθηκε να αποφασίσει εάν το κράτος στο πλαίσιο των θετικών υποχρεώσεων που υπέχει λόγω του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ προέβη σε επιτυχή στάθμιση του δικαιώματος της προσφεύγουσας για το σεβασμό της ιδιωτικής της ζωής από τη μία και του δικαιώματος του εργοδότη για προστασία της ιδιοκτησίας του και του δημοσίου ενδιαφέροντος για την κατάλληλη απονομή της δικαιοσύνης από την άλλη. Το ΕΔΔΑ σημειώνει ότι κατά τον κρίσιμο χρόνο που έλαβαν χώρα τα πραγματικά περιστατικά δεν είχαν αποτυπωθεί ακόμα σε εθνικό νόμο οι προϋποθέσεις κάτω υπό τις οποίες ο εργοδότης μπορεί να καταφύγει στην βιντεοεπιτήρηση εργαζόμενου για να διερευνήσει ενδεχόμενη εγκληματική του συμπεριφορά για την οποία τον θεωρεί ύποπτο. Οι σχετικές με το θέμα προϋποθέσεις περιλήφθηκαν σε νόμο που άρχισε να ισχύει την πρώτη (1^η) Σεπτεμβρίου του 2009.

Ωστόσο, η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων είχε θέσει αυστηρά και σημαντικά όρια στο παραδεκτό και σύννομο μιας τέτοιας επιτήρησης, δοθέντος ότι επιτρεπόταν μόνο εάν υπήρχαν βάσιμες υποψίες ότι ο εργαζόμενος έχει τελέσει αξιόποινη πράξη και εάν το μέτρο της επιτήρησης κρινόταν ανάλογο με τον σκοπό της διερεύνησης της επίμαχης προσβολής. Αυτά τα κριτήρια που είχαν διαπλασθεί από τη νομολογία κωδικοποιήθηκαν ουσιαστικά στο νόμο του 2009 και εφαρμόστηκαν ρητά και στην περίπτωση της προσφεύγουσας. Υπό αυτές τις συνθήκες, το ΕΔΔΑ δέχτηκε ότι κατά το επίμαχο χρονικό διάστημα η εγχώρια νομολογία που είχε παγιωθεί ήταν σε θέση να προστατεύσει επαρκώς το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής της προσφεύγουσας σχετικά με την κρυφή επιτήρηση της από τον εργοδότη της δίχως να είναι το κράτος υποχρεωμένο να θεσπίσει ένα νομοθετικό πλαίσιο για να συμμορφωθεί με τις θετικές υποχρεώσεις που υπέχει βάσει του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ.

Το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει βέβαια και τονίζει ότι η παρακολούθηση του εργαζόμενου με κρυφές κάμερες στο χώρο εργασίας του πρέπει να θεωρείται σημαντική προσβολή της ιδιωτικής του ζωής. Ωστόσο, θεωρεί ότι το σκεπτικό των εθνικών δικαστηρίων το οποίο λεπτομερώς αναφέρεται παραπάνω αιτιολογεί επαρκώς και θεμελιώνει την κρίση τους περί μη ύπαρξης παραβίασης της ιδιωτικής ζωής της προσφεύγουσας. Οι αποφάσεις των εθνικών

⁴³³ Τέτοιες είναι για παράδειγμα οι περιπτώσεις τέλεσης σοβαρών εγκλημάτων σεξουαλικής φύσης κατά ανηλίκων (βλ. σχετ. τις αποφάσεις X and Y κατά Ολλανδίας και M.C. κατά Βουλγαρίας) και διαφήμισης σεξουαλικής φύσης στο όνομα ανηλίκου σε ιστοσελίδα γνωριμιών στο διαδίκτυο (βλ. σχετ. την απόφαση Codarcea κατά Ρουμανίας). Σε αυτές τις περιπτώσεις τίθενται σε άμεσο και ουσιαστικό κίνδυνο θεμελιώδεις αξίες και βασικές πτυχές της ιδιωτικής ζωής και το κράτος οφείλει να παρεμβαίνει με τη νομοθέτηση αποτελεσματικών διατάξεων ποινικού δικαίου.

δικαστηρίων στηρίχθηκαν άλλωστε στην νομολογία που είχε διαμορφωθεί και έθετε συγκεκριμένα και ικανοποιητικά κριτήρια προστασίας του ατόμου από τη βιντεοεπιτήρηση. Το ΕΔΔΑ δε μπόρεσε να εντοπίσει κάποιο σφάλμα ή να διαπιστώσει κάποιο κενό στις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων.

Ενόψει των ανωτέρω, το ΕΔΔΑ κήρυξε ως απαράδεκτη και απέρριψε την προσφυγή, συμπεραίνοντας ότι δεν υπήρχε τίποτα που να υποδεικνύει ότι οι εθνικές αρχές απέτυχαν να σταθμίσουν σωστά και να προβούν σε μία δίκαιη εξισορρόπηση του δικαιώματος σεβασμού ιδιωτικής ζωής της εργαζόμενης προσφεύγουσας, του δικαιώματος του εργοδότη για την προστασία της ιδιοκτησίας του και του δημοσίου ενδιαφέροντος για την κατάλληλη απονομή της δικαιοσύνης. Σημειώνεται ότι απορρίφθηκαν και οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας για παραβίαση των άρθρων 6 και 14 της ΕΣΔΑ. Η απόφαση του ΕΔΔΑ ήταν ομόφωνη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση του ΕΔΔΑ ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας δημιουργεί νέους, περισσότερους και πιο εξελιγμένους τρόπους εισβολής στην ιδιωτική ζωή, με αποτέλεσμα η στάθμιση μεταξύ των δύο (2) αυτών θεμελιωδών δικαιωμάτων να ενδέχεται να διαφοροποιηθεί στο μέλλον. Η διαφορετική στάθμιση θα οδηγήσει αναπόφευκτα και σε διαφοροποίηση των τρόπων με τους οποίους τα κράτη θα συμμορφώνονται στις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

4.6.2. Η απόφαση López Ribalda και άλλοι κατά Ισπανίας

4.6.2.1. Πραγματικά περιστατικά

Η συγκεκριμένη απόφαση⁴³⁴ που εκδόθηκε στις δεκαεπτά (17) Οκτωβρίου του 2019 αφορά τις υπ' αριθμόν 1874/13 και 8567/13 προσφυγές πέντε (5) υπαλλήλων⁴³⁵ σε κατάστημα αλυσίδας σούπερ μάρκετ σε επαρχία της Καταλωνίας, εκ των οποίων οι τρεις (3) ήταν ταμίες και οι δύο (2) βοηθοί πωλήσεων. Από τον Μάρτιο του 2009, ο ελεγκτής του καταστήματος παρατήρησε αναντιστοιχίες μεταξύ του επιπέδου των αποθεμάτων και του αριθμού των πωλήσεων. Διαπιστώθηκαν ζημίες και οικονομικές απώλειες για συγκεκριμένους μήνες και πιο συγκεκριμένα απώλεια ποσού 7.780€ το Φεβρουάριο, ποσού 17.971€ το Μάρτιο, ποσού 13.936€ τον Απρίλιο, ποσού 18.009€ το Μάιο και ποσού 26.614€ τον Ιούνιο του 2009. Προκειμένου να διερευνηθεί η υπόθεση, ο εργοδότης εγκατέστησε στις δεκαπέντε (15) Ιουνίου του 2009 κάμερες εκ των οποίων μερικές ήταν φανερές και μερικές κρυφές. Οι φανερές κάμερες λάμβαναν εικόνα από τις εισόδους και τις εξόδους των σούπερ μάρκετ, ενώ οι κρυφές τοποθετήθηκαν σε ορισμένο ύψος και στόχευαν στους πάγκους των ταμείων για τα εμπορεύματα, καλύπτοντας ολόκληρη την περιοχή πίσω από τα ταμεία. Ο εργοδότης είχε ενημερώσει την εθνική αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων το 2007 για την πρόθεση του να τοποθετήσει κάμερες στα καταστήματά του.

Στο κατάστημα που εργάζονταν οι προσφεύγοντες είχε αναρτηθεί μια ενημερωτική πινακίδα σχετικά με την λειτουργία καμερών. Κατά τη διάρκεια μιας συνάντησης το προσωπικό ενημερώθηκε μόνο για την εγκατάσταση των ορατών (φανερών) καμερών εξαιτίας των υποψιών της διεύθυνσης του καταστήματος για κλοπές. Δεν υπήρξε καμία

⁴³⁴ Για την ίδια υπόθεση είχε εκδοθεί απόφαση του τρίτου (3^{ου}) τμήματος του ΕΔΔΑ στις 09/01/2018, κρίνοντας ότι συντρέχει παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ. Η υπόθεση παραπέμφθηκε κατόπιν αιτήματος της Ισπανικής Κυβέρνησης στο τμήμα ευρείας σύνθεσης του ΕΔΔΑ σύμφωνα με το άρθρο 43 της ΕΣΔΑ. Το τμήμα ευρείας σύνθεσης εξέδωσε την απόφαση που εξετάζεται στην παρούσα παράγραφο, καταλήγοντας σε αντίθετη κρίση από την αντίστοιχη απόφαση του τρίτου (3^{ου}) τμήματος.

⁴³⁵ Η υπ' αριθμόν 1874/2013 προσφυγή ασκήθηκε από την López Ribalda ενώ η υπ' αριθμόν 8567/2013 από τους υπόλοιπους τέσσερις (4) εργαζόμενους. Οι δύο προσφυγές συνεκδικάστηκαν.

ενημέρωση για τις κρυφές κάμερες ούτε του προσωπικού, ούτε του σωματείου - επιτροπής του προσωπικού της εταιρείας. Στις είκοσι πέντε (25) Ιουνίου του 2009 εκπρόσωπος των εργαζόμενων ενημερώθηκε ότι τα πλάνα των κρυφών καμερών αποκαλύπτουν τη διάπραξη κλοπών από μια σειρά εργαζόμενων. Ο εκπρόσωπος είδε το βιντεοσκοπημένο υλικό. Στις είκοσι πέντε (25) και είκοσι εννιά (29) Ιουνίου του ίδιου έτους όλοι οι εργαζόμενοι που ήταν ύποπτοι για κλοπή κλήθηκαν σε ατομικές συνεντεύξεις πριν την διεξαγωγή των οποίων συναντήθηκαν με την εκπρόσωπο της εταιρείας που τους είπε ότι είχε δει το καταγεγραμμένο υλικό. Ορισμένοι εξ' αυτών παραδέχτηκαν ότι ενεπλάκησαν σε κλοπές με άλλους συναδέλφους τους. Τελικώς απολύθηκαν δέκα τέσσερις (14) εργαζόμενοι, μεταξύ των οποίων και οι πέντε (5) προσφεύγοντες. Στα έγγραφα της απόλυσης τους αναφερόταν ότι οι κρυφές κάμερες τους κατέγραψαν σε αρκετές περιπτώσεις κατά το διάστημα δεκαπέντε (15) έως δεκαοκτώ (18) Ιουνίου του 2009 να βοηθάνε πελάτες ή άλλους εργαζόμενους να κλέβουν ή να κλέβουν και οι ίδιοι προσωπικά.

Ειδικότερα, για τους πρώτους τρεις (3) εργαζόμενους - ταμίες τα έγγραφα απόλυσης ανέφεραν ότι επέτρεπαν σε πελάτες και συναδέλφους να περνάνε από το ταμείο και να αποχωρούν από το σούπερ μάρκετ χωρίς να πληρώνουν. Επίσης, περνούσαν τα εμπορεύματα όπως βρίσκονταν μέσα στα καλάθια με το ειδικό μηχάνημα ανάγνωσης και ακύρωναν τις αγορές με αποτέλεσμα να μην πληρώνονται τα προϊόντα. Για τους τέταρτο (4^ο) και πέμπτο (5^ο) προσφεύγοντα αναφέρεται ότι εθεάθησαν από τις κάμερες να κλέβουν με τη βοήθεια των συναδέλφων τους. Οι τρίτος (3^ο), τέταρτος (4^ο) και πέμπτος (5^ο) από τους εργαζόμενους υπέγραψαν συμφωνία διακανονισμού με την εταιρία αναγνωρίζοντας τις πράξεις των κλοπών και αποδεχόμενοι την καταγγελία των συμβάσεων εργασίας τους. Η εταιρία δεσμεύτηκε να μην κινήσει ποινικές διαδικασίες και οι απολυθέντες να μην αμφισβητήσουν την απόλυσή τους ενώπιον των Δικαστηρίων. Αμφότερα τα μέρη δήλωσαν ότι παραιτούνται από τις αξιώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση εργασίας. Το υλικό από τις κάμερες δεν επεδείχθη στους προσφεύγοντες σε καμία στιγμή μέχρι την απόλυσή τους. Οι άλλοι δύο (2) εργαζόμενοι δεν κατέληξαν σε συμφωνία.

Τελικά, όλοι οι προσφεύγοντες κινήθηκαν δικαστικά εναντίον της εταιρείας αλλά οι απολύσεις τους κρίθηκαν ως νόμιμες σε όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων. Σχετική προσφυγή που ασκήθηκε ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου επίσης απορρίφθηκε. Τα δικαστήρια δέχθηκαν ότι τα καταγεγραμμένα σε βίντεο αποδεικτικά στοιχεία είχαν ληφθεί νόμιμα. Οι προσφεύγοντες υποστήριζαν ότι η απόφαση με την οποία ο εργοδότης κατήγγειλε τη σύμβαση εργασίας τους είχε βασιστεί σε βιντεοεπιτήρηση που εφαρμόστηκε παραβιάζοντας το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής τους ζωής όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και ότι τα εθνικά δικαστήρια απέτυχαν να εκπληρώσουν την υποχρέωση διασφάλισης αποτελεσματικής προστασίας του δικαιώματος αυτού. Επιπλέον, ισχυρίστηκαν ότι παραβιάζεται το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ λόγω της αποδοχής ως αποδεικτικών στοιχείων κατά τη διάρκεια των διαδικασιών σε εθνικό επίπεδο του υλικού που κατέγραψαν οι κάμερες.

4.6.2.2. Η κρίση του ΕΔΔΑ

Το ΕΔΔΑ επισημαίνει ότι παρά το γεγονός ότι η καταγραφή εικόνας αφορούσε εργασιακό χώρο που είναι ανοικτός στο κοινό και εξ' αυτού του λόγου η προσδοκία προστασίας της ιδιωτικής ζωής είναι αναγκαστικά περιορισμένη, οι προσφεύγοντες είχαν εύλογα την πεποίθηση ότι δε θα καταγραφόταν η εικόνα τους σε συγκεκριμένες περιοχές του σούπερ μάρκετ για τους εξής λόγους: α) η εθνική νομοθεσία παρείχε επίσημο και σαφές

πλαίσιο που υποχρέωνε τον υπεύθυνο για την λειτουργία των καμερών να προβεί σε προηγούμενη ενημέρωση των ατόμων που επιτηρούνται ακόμα και αν οι κάμερες λειτουργούν σε δημόσιο χώρο, β) οι προσφεύγοντες είχαν ενημερωθεί από τον εργοδότη για την εγκατάσταση μόνο των ορατών καμερών και κατ' επέκταση ανέμεναν να παρακολουθείται η δραστηριότητά τους σε συγκεκριμένους χώρους και γ) σε κάθε περίπτωση ακόμα και σε δημόσιους χώρους η συστηματική και μόνιμη καταγραφή εικόνας συγκεκριμένων προσώπων δύναται να εγείρει ζητήματα ιδιωτικότητας⁴³⁶. Το υλικό από τις κάμερες ήταν προσβάσιμο από αρκετά άτομα που απασχολούνταν από τον εργοδότη, σε αυτό βασίστηκε η απόλυση των προσφευγόντων και χρησιμοποιήθηκε σαν αποδεικτικό μέσο σε διαδικασίες ενώπιον δημοσίων αρχών⁴³⁷.

Παρότι αντικείμενο του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ είναι ουσιαστικά η παροχή προστασίας στο άτομο από αυθαίρετες παρεμβολές και επεμβάσεις δημοσίων αρχών, εκτός από την πρωταρχική δέσμευση της Πολιτείας να απέχει από τέτοιου είδους επεμβάσεις (αρνητική υποχρέωση παράλειψης), είναι δυνατόν να υπάρχουν και θετικές υποχρεώσεις της Πολιτείας που συνδέονται με την αποτελεσματική προστασία της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής⁴³⁸. Αυτές οι θετικές υποχρεώσεις της Πολιτείας μπορεί να καθιστούν αναγκαία την υιοθέτηση μέτρων σχεδιασμένων να προστατεύουν το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής ακόμα και στη σφαίρα των σχέσεων των ατόμων μεταξύ τους και όχι μόνο στη σχέση τους με την Πολιτεία⁴³⁹. Αναφορικά με τον έλεγχο των προσώπων στους χώρους εργασίας, το ΕΔΔΑ διατείνεται ότι έγκειται στη διακριτική ευχέρεια του κράτους να αποφασίσει αν θα εφαρμόσει ή όχι συγκεκριμένη νομοθεσία για την βιντεοεπιτήρηση ή για τον έλεγχο της μη επαγγελματικής αλληλογραφίας και άλλου είδους επικοινωνιών των εργαζόμενων⁴⁴⁰.

Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι ανεξάρτητα από την διακριτική ευχέρεια που διαθέτει το κράτος ως προς την λήψη των κατάλληλων μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων, οι εθνικές αρχές θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να διασφαλίζουν ότι η εισαγωγή από έναν εργοδότη μέτρων παρακολούθησης των εργαζόμενων που επηρεάζουν το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής ή επικοινωνίας πρέπει να είναι αναλογικό και να συνοδεύεται από επαρκείς εγγυήσεις κατά ενδεχόμενης κατάχρησης⁴⁴¹. Από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ απορρέουν επομένως θετικές υποχρεώσεις για τα κράτη που επιβάλλουν στις δημόσιες εθνικές αρχές να επιτύχουν μια δίκαιη ισορροπία ανάμεσα σε δύο (2) συγκρουόμενα συμφέροντα και δικαιώματα, ήτοι στο δικαίωμα των ατόμων για σεβασμό και προστασία της ιδιωτικής του ζωής από τη μία και στο δικαίωμα - δυνατότητα του εργοδότη να διασφαλίζει την ομαλή λειτουργία της επιχείρησής του και την προστασία της περιουσίας του, ιδίως μέσω της άσκησης της πειθαρχικής του εξουσίας από την άλλη⁴⁴².

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι τα εθνικά δικαστήρια που εξέτασαν την υπόθεση διεξήγαγαν λεπτομερή έλεγχο και στάθμιση μεταξύ των δύο (2) ως άνω αναφερόμενων αντίρροπων δικαιωμάτων και αιτιολόγησαν επαρκώς εάν η βιντεοεπιτήρηση εξυπηρετούσε έναν νόμιμο σκοπό και εάν τα μέτρα που λήφθηκαν για αυτόν τον σκοπό ήταν αναλογικά και κατάλληλα, διαπιστώνοντας ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση ο στόχος του εργοδότη δε θα μπορούσε να

⁴³⁶ Βλ. την υπ' αριθμόν 93 αιτιολογική σκέψη.

⁴³⁷ Βλ. την υπ' αριθμόν 94 αιτιολογική σκέψη.

⁴³⁸ Βλ. την υπ' αριθμόν 110 αιτιολογική σκέψη.

⁴³⁹ Βλ. ό.π.

⁴⁴⁰ Βλ. την υπ' αριθμόν 114 αιτιολογική σκέψη.

⁴⁴¹ Βλ. ό.π.

⁴⁴² Βλ. την υπ' αριθμόν 118 αιτιολογική σκέψη.

επιτευχθεί με μέτρα λιγότερο παρεμβατικά για τα δικαιώματα των προσφευγόντων⁴⁴³. Αν και γίνεται δεκτό ότι η παραμικρή υποψία τέλεσης εγκλήματος δε μπορεί να δικαιολογήσει την εγκατάσταση καμερών, το μέτρο αυτό δικαιολογείται στην επίμαχη περίπτωση, δοθείσης της υφιστάμενης εύλογης υποψίας περί τέλεσης σοβαρού αδικήματος και της έκτασης των απωλειών χρημάτων που διαπιστώθηκαν⁴⁴⁴. Η συντονισμένη δράση αρκετών προσώπων δημιουργεί ένα κλίμα δυσπιστίας στον εργασιακό χώρο και θέτει σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία της εταιρίας⁴⁴⁵.

Τονίζεται ακόμα ότι σχετικά με τη μη εκπλήρωση εκ μέρους του εργοδότη της υποχρέωσης του να ενημερώσει προηγουμένως τους εργαζόμενους για την εγκατάσταση καμερών, το εθνικό δίκαιο παρείχε στους προσφεύγοντες και άλλα μέσα για αυτό το σκοπό όπως την υποβολή καταγγελίας στην αρμόδια εποπτική αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων που θα μπορούσε να εξετάσει την υπόθεση και να επιβάλλει οικονομικές κυρώσεις στον υπεύθυνο⁴⁴⁶. Τα πρόσωπα ωστόσο αποφάσισαν να μην κάνουν χρήση των διαθέσιμων δικονομικών μέσων για τη διασφάλιση των προσωπικών τους δεδομένων⁴⁴⁷. Η αποτελεσματική προστασία του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής στο πλαίσιο της βιντεοεπιτήρησης στον εργασιακό χώρο ενδέχεται να απαιτεί εφαρμογή ποικίλων και πολλαπλών μέσων όπως το αστικό, εργατικό, ποινικό και διοικητικό δίκαιο⁴⁴⁸.

Υπό αυτές τις συνθήκες, το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ενόψει των σημαντικών διασφαλίσεων του ισπανικού νομικού πλαισίου, συμπεριλαμβανομένων των μέσων που δεν έκαναν χρήση οι προσφεύγοντες και του βάρους των ισχυρισμών που δικαιολογούν την βιντεοεπιτήρηση, οι εθνικές αρχές δεν απέτυχαν να εκπληρώσουν τις θετικές υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και δεν υπερέβησαν την διακριτική τους ευχέρεια⁴⁴⁹. Ως εκ τούτου, αποφασίστηκε με μειοψηφία τριών (3) μελών ότι δεν παραβιάστηκε το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και ότι η βιντεοεπιτήρηση των υπαλλήλων με κρυφές κάμερες σε χώρο εργασίας είναι νόμιμη και αναλογική. Επίσης, αποφασίστηκε ομόφωνα ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ.

4.6.2.3. Η άποψη της μειοψηφίας

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η παρουσίαση της άποψης των τριών (3) μελών που μειοψήφησαν ενόψει και του γεγονότος ότι για την ίδια υπόθεση είχε προηγουμένως κριθεί από σύνθεση του ΕΔΔΑ ότι η επιτήρηση με κρυφές κάμερες στην προκειμένη περίπτωση παραβιάζει το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ⁴⁵⁰. Επομένως, η εν λόγω απόφαση της ευρείας σύνθεσης

⁴⁴³ Βλ. την υπ' αριθμόν 132 αιτιολογική σκέψη.

⁴⁴⁴ Βλ. την υπ' αριθμόν 134 αιτιολογική σκέψη.

⁴⁴⁵ Βλ. ό.π.

⁴⁴⁶ Βλ. την υπ' αριθμόν 135 αιτιολογική σκέψη.

⁴⁴⁷ Βλ. την υπ' αριθμόν 136 αιτιολογική σκέψη.

⁴⁴⁸ Βλ. ό.π.

⁴⁴⁹ Βλ. την υπ' αριθμόν 137 αιτιολογική σκέψη.

⁴⁵⁰ Πρόκειται για την απόφαση του τρίτου (3^{ου}) τμήματος του ΕΔΔΑ που εκδόθηκε για την ίδια υπόθεση στις 09/01/2018 και καταδίκασε την Ισπανία για παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, κρίνοντας ότι η επιτήρηση των εργαζόμενων με κρυφές κάμερες στη συγκεκριμένη περίπτωση που έλαβε χώρα παρατεταμένα, δεν τηρεί τις προϋποθέσεις που έθετε η ισπανική νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και παραβίαζε ιδίως την υποχρέωση του εργοδότη για ρητή, σαφή και πλήρη ενημέρωση των εργαζομένων για τον έλεγχο τους μέσω συστήματος βιντεοεπιτήρησης καθώς και για τα χαρακτηριστικά του συστήματος αυτού. Σύμφωνα με την απόφαση, τα δικαιώματα της εργοδότης εταιρίας μπορούσαν να διαφυλαχθούν με άλλα μέσα όπως επί παραδείγματι με την προηγούμενη ενημέρωση των προσφευγόντων αφενός μεν για την

είναι αντιφατική με την απόφαση που εκδόθηκε για την ίδια υπόθεση από το τρίτο (3^ο) τμήμα του ΕΔΔΑ και συνιστά μεταστροφή της νομολογίας. Η μειοψηφία τονίζει αρχικά ότι η συγκεκριμένη απόφαση αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της αυξανόμενης επιρροής και του ελέγχου που ασκεί η τεχνολογία στη σύγχρονη εποχή και πιο συγκεκριμένα στη συλλογή και χρήση των προσωπικών δεδομένων σε καθημερινές δραστηριότητες. Οι τεχνολογίες επιτήρησης των φυσικών προσώπων έχουν εξελιχθεί σημαντικά τα τελευταία έτη και επιτρέπουν την προβολή των δεδομένων από οποιονδήποτε, οπουδήποτε και οποτεδήποτε δίχως αυτός να υφίσταται έλεγχο ή να αφήνει ίχνη⁴⁵¹. Οι τελευταίες τεχνολογίες έχουν μεταβάλλει δραματικά την ευκολία με την οποία η βιντεοεπιτήρηση μπορεί να λάβει χώρα και να μεταδοθεί, πολλαπλασιάζοντας σημαντικά και την πιθανότητα προσβολής των δικαιωμάτων που προστατεύονται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

Για αυτόν ακριβώς λόγο, σημειώνει η μειοψηφία ότι απαιτείται να υπάρχει σε εθνικό επίπεδο ένα σαφές και προβλέψιμο νομοθετικό - κανονιστικό πλαίσιο σχετικά με υποθέσεις ηλεκτρονικής επιτήρησης, ιδίως σε κρίσιμες περιπτώσεις όπως η ένδικη που αφορά την χρήση κρυφών καμερών από τον εργοδότη στο χώρο εργασίας. Η προσέγγιση βάσει της οποίας τα εθνικά δικαστήρια διαθέτουν τη διακριτική ευχέρεια να αναπτύξουν μια νομική σκέψη και πρακτική σε μία σύγκρουση που προκύπτει σε μία συγκεκριμένη περίπτωση αντικρουόμενων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ μπορεί να αρμόζει σε κάποιες περιπτώσεις. Αυτή η προσέγγιση δεν μπορεί όμως να εφαρμοστεί στην περίπτωση της ηλεκτρονικής επιτήρησης, ακριβώς λόγω της ευκολίας με την οποία αυτή πραγματοποιείται και διαδίδεται και του επακόλουθου ασυνήθιστα μεγάλου κίνδυνου και των επαχθέστατων επιπτώσεων για την ιδιωτικότητα που ενδέχεται να προκαλέσει. Εν αντιθέσει, για την ηλεκτρονική επιτήρηση είναι ζωτικής σημασίας ένα ευκρινές και προβλέψιμο κανονιστικό πλαίσιο με κατάλληλες και αποτελεσματικές εγγυήσεις.

Στην υπό κρίση περίπτωση η υφιστάμενη εθνική νομοθεσία προέβλεπε μία (1) μόνο συγκεκριμένη εγγύηση, ήτοι την ανάγκη προηγούμενης ενημέρωσης των εργαζόμενων για την εγκατάσταση και τη χρήση συστήματος βιντεοεπιτήρησης και δεν επέτρεπε την ύπαρξη εξαιρέσεων σε αυτή την εγγύηση. Κατά την άποψη της μειοψηφίας, ελλείπει της απαίτησης για σαφείς διαδικαστικές εγγυήσεις, η ύπαρξη «εύλογης υποψίας για σοβαρή παράτυπη συμπεριφορά» δεν είναι επαρκής, διότι μπορεί να οδηγήσει σε ιδιωτικές έρευνες και να χρησιμοποιηθεί ως μέσο δικαιολόγησης σε έναν υπερβολικά μεγάλο αριθμό περιπτώσεων. Αν και κατά τα γενικώς αποδεκτά η απαίτηση ύπαρξης «εύλογης υποψίας» αποτελεί κατ' αρχήν σημαντική εγγύηση, δεν ισχύει το ίδιο για την περίπτωση της μυστικής ηλεκτρονικής επιτήρησης, όπου και κρίνεται ανεπαρκής για την προστασία της ιδιωτικής ζωής των ατόμων. Σε παρόμοιες περιπτώσεις με την επίμαχη, στις οποίες ο εργοδότης εφαρμόζει κρυφή μυστική παρακολούθηση δίχως να ενημερώσει προηγουμένους τους υπαλλήλους του, υπάρχει η ανάγκη επιπρόσθετων διαδικαστικών εγγυήσεων πανομοιότυπων με αυτών που απαιτεί η ΕΣΔΑ για την κρυφή παρακολούθηση στις ποινικές διαδικασίες. Τέτοιου είδους εγγυήσεις είναι για παράδειγμα η δυνατότητα αξιόπιστης επαλήθευσης και επιβεβαίωσης από τρίτο άτομο, η ύπαρξη «εύλογης υποψίας σοβαρής παράτυπης συμπεριφοράς» και εγγυήσεις κατά

εγκατάσταση συστήματος βιντεοεπιτήρησης, ακόμα και με γενικό τρόπο, αφετέρου δε για τα ειδικότερα ζητήματα για τα οποία ο εργοδότης υπείχε υποχρέωση ενημέρωσης βάσει του σχετικού ισπανικού νόμου περί προστασίας προσωπικών δεδομένων.

⁴⁵¹ Για αυτό το λόγο η μειοψηφία διατυπώνει αμφιβολίες για την παραδοχή της πλειοψηφίας στην υπ' αριθμόν 126 αιτιολογική σκέψη ότι: «μόνο ο διευθυντής του σούπερ μάρκετ, ο νόμιμος εκπρόσωπος της εταιρίας και ο εκπρόσωπος του σωματείου είδαν τις καταγραφές από την επίμαχη βιντεοεπιτήρηση.».

της δικαιολόγησης της επιτήρησης που πραγματοποιείται «μετά το γεγονός» (εκ των υστέρων).

Το τμήμα ευρείας σύνθεσης απέτυχε - σε αντίθεση με το τρίτο (3^ο) τμήμα - να διαφοροποιήσει την υπόθεση αυτή από την υπόθεση Kőrke κατά Γερμανίας. Στην τελευταία υπόθεση, ως ήδη αναφέρθηκε, μόνο δύο (2) υπάλληλοι που ήταν ύποπτοι κλοπής υποβλήθηκαν σε επιτήρηση, ενώ στην παρούσα υπόθεση όλοι οι υπάλληλοι αδιακρίτως υποβλήθηκαν σε επιτήρηση μέσω των κρυφών καμερών που τοποθετήθηκαν. Η επιτήρηση στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπήχθη σε κανέναν περιορισμό, αφορούσε όλη την διάρκεια της εργασιακής ημέρας, ενώ ο τρόπος και το σημείο τοποθέτησης των καμερών καθιστούσε αναπόφευκτη την παρακολούθηση των προσφευγόντων. Η εκτεταμένη αυτή συλλογή δεδομένων απαιτούσε από τα κρίνοντα δικαστήρια (τα εθνικά δικαστήρια και το ΕΔΔΑ) να προσδώσουν μεγαλύτερο βάρος και σημασία στην υπόθεση και να συνυπολογίσουν τη φύση και τη βαρύτητα της προκείμενης βιντεοεπιτήρησης ως κριτήριο κατά την αξιολόγηση της αναλογικότητας του μέτρου.

Ένα άλλο ζήτημα στο οποίο δε δόθηκε η απαραίτητη σημασία ήταν οι συνέπειες από την επιτήρηση, την οποία υπέστησαν οι εργαζόμενοι. Η πλειοψηφία δέχθηκε ότι αν και οι προσφεύγοντες απολύθηκαν τα δεδομένα δε χρησιμοποιήθηκαν για άλλον σκοπό παρά μόνο για τον εντοπισμό των υπευθύνων για τις οικονομικές απώλειες και τη λήψη πειθαρχικών μέτρων εναντίον τους. Σύμφωνα με τη μειοψηφία, αν και δε χρησιμοποιήθηκαν τα δεδομένα για άλλο σκοπό, ο αντίκτυπος της συλλογής και χρήσης των προσωπικών δεδομένων δεν έπρεπε να υπονομευθεί, ιδίως αν ληφθεί υπόψιν το ευρύ φάσμα δυνατοτήτων που μπορεί να παρέχουν οι σύγχρονες τεχνολογίες.

Προσέτι, η μειοψηφία θεωρεί ότι το Δικαστήριο έπρεπε στην παρούσα υπόθεση που αφορά ιδιωτικούς υπαλλήλους να επιβεβαιώσει, επεκτείνει και μεταφέρει τις αρχές που διατυπώθηκαν στην απόφαση Bărbulescu κατά Ρουμανίας⁴⁵² στο επίπεδο της βιντεοεπιτήρησης. Αν και η υπόθεση Bărbulescu δεν αφορούσε συγκεκριμένα την κρυφή

⁴⁵² Πρόκειται για την απόφαση που εκδόθηκε στις 05/09/2017 επί της με αριθμό 61496/08 προσφυγής. Το ιστορικό της υπόθεσης αφορά την απόλυση ενός ιδιωτικού υπαλλήλου από την εργοδότη εταιρία στην οποία εργαζόταν από τον Αύγουστο του 2004 έως τον Αύγουστο του 2007, διότι χρησιμοποιούσε το διαδίκτυο εν ώρα εργασίας του κατά παράβαση των εσωτερικών κανονισμών της εταιρίας που απαγόρευαν την προσωπική χρήση των υπολογιστών της. Για μια ορισμένη χρονική περίοδο, ο εργοδότης παρακολουθούσε τις συνομιλίες και εν γένει την επικοινωνία που πραγματοποιούσε ο προσφεύγων σε μία υπηρεσία ανταλλαγής μηνυμάτων του Yahoo που του είχε ανατεθεί να οργανώσει και να χρησιμοποιεί για να απαντάει σε ερωτήσεις των πελατών. Από τις καταγραφές και τα αρχεία του ελέγχου προέκυψε ότι αντάλλαζε μηνύματα αυστηρά προσωπικής φύσεως με άλλα άτομα. Χρησιμοποίησε δηλαδή την υπηρεσία ανταλλαγής μηνυμάτων όχι μόνο για επαγγελματικούς αλλά και για προσωπικούς σκοπούς. Το ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι η υπηρεσία ανταλλαγής μηνυμάτων στο διαδίκτυο αποτελεί μορφή επικοινωνίας που επιτρέπει στα άτομα να αναπτύξουν μια ιδιωτική κοινωνική ζωή και επομένως η διενεργηθείσα επικοινωνία του προσφεύγοντος εμπίπτει στις έννοιες της ιδιωτικής ζωής και της αλληλογραφίας. Κρίθηκε τελικά κατά πλειοψηφία (11 ψήφοι κατά 6) ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ διότι τα εθνικά δικαστήρια αν και εντόπισαν σε ένα πρώτο στάδιο σωστά τα συγκρουόμενα συμφέροντα και το εφαρμοστέο δίκαιο απέτυχαν στη συνέχεια να προσδιορίσουν: α) αν είχε ενημερωθεί εκ των προτέρων ο προσφεύγων για το γεγονός της παρακολούθησης των επικοινωνιών του, τη φύση και το πεδίο εφαρμογής του μέτρου και το βαθμό εισβολής στην ιδιωτικότητά του, β) αν υπήρχαν συγκεκριμένοι λόγοι που να δικαιολογούν τον εν λόγω έλεγχο του εργαζόμενου και αν υπήρχαν λιγότερο επαχθή για τον ίδιο σκοπό μέτρα και γ) εάν οι επικοινωνίες ενδέχεται να είχαν προσπελαστεί χωρίς τη γνώση του. Το πόρισμα του ΕΔΔΑ είναι ότι η παρακολούθηση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών εργαζομένου από τον εργοδότη του συνιστά παραβίαση του δικαιώματός του στην ιδιωτική ζωή και αλληλογραφία. Για τις αρχές που διατυπώθηκαν στη συγκεκριμένη απόφαση βλ. ιδίως τις υπ' αριθμόν 108-141 αιτιολογικές σκέψεις.

βιντεοεπιτήρηση, καθιέρωσε σημαντικές αρχές σχετικά με την έκταση του ελέγχου που μπορεί να ασκεί ο εργοδότης στον εργαζόμενο, όπως και μια σειρά από παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τα εθνικά δικαστήρια κατά τη στάθμιση των αντικρουόμενων δικαιωμάτων της ιδιωτικής ζωής του εργαζομένου και της προστασίας της περιουσίας του εργοδότη.

Η μειοψηφία καταλήγει ότι τα κρίνοντα δικαστήρια απέτυχαν να προβούν σε δίκαιη και κατάλληλη στάθμιση μεταξύ των δικαιωμάτων εργαζόμενων και εργοδότη. Η διαπίστωση περί μη παραβίασης του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ στη συγκεκριμένη περίπτωση από την πλειοψηφία επιτρέπει ουσιαστικά την ανεξέλεγκτη και απεριόριστη εφαρμογή μυστικής βιντεοεπιτήρησης σε χώρους εργασίας δίχως να παρέχονται επαρκείς νόμιμες εγγυήσεις στα υποκείμενα των δεδομένων. Η απόφαση της πλειοψηφίας επιτρέπει με άλλα λόγια στους ιδιώτες «να πάρουν το νόμο στα χέρια τους» και αφήνει έκθετη και ανεπαρκώς απροστάτευτη την ιδιωτική ζωή στις νέες προκλήσεις της τεχνολογικής εξέλιξης. Το ΕΔΔΑ όμως που εφαρμόζει την ΕΣΔΑ, η οποία αποτελεί ένα «ζωντανό όργανο», οφείλει όχι μόνο να αναγνωρίζει την επιρροή των σύγχρονων τεχνολογιών αλλά να μεριμνά περαιτέρω για την ανάπτυξη και υιοθέτηση νόμιμων εγγυήσεων για τη διασφάλιση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής των φυσικών προσώπων.

4.6.3. Προσέγγιση των αποφάσεων

Από τις δύο (2) ως άνω παρατιθέμενες αποφάσεις μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι το ΕΔΔΑ φαίνεται να μην έχει διαμορφώσει ακόμα με απόλυτη βεβαιότητα και ασφάλεια άποψη ως προς το σύννομο ή μη χαρακτήρα της επιτήρησης των εργαζόμενων με κρυφές κάμερες. Αυτό γίνεται αντιληπτό τόσο από την προγενέστερη χρονικά απόφαση του τμήματος που είχε κρίνει ως παράνομη τη μυστική επιτήρηση των εργαζόμενων, όσο και από τη σχετικά μικρή αριθμητικά αλλά νομικά πλήρως τεκμηριωμένη και αιτιολογημένη άποψη της μειοψηφίας στην απόφαση της ευρείας σύνθεσης. Η νομολογία είναι ακόμα ασταθής και ρευστή και ενδέχεται σε μελλοντική υπόθεση να αχθεί σε διαφορετική κρίση. Αυτό που γίνεται ορθά παγίως δεκτό και είναι αδιαμφισβήτητο από όλες τις αποφάσεις είναι ότι η επιτήρηση του εργαζόμενου μπορεί να συνιστά υπό προϋποθέσεις σοβαρή επέμβαση της ιδιωτικότητάς του. Το ΕΔΔΑ σε καμία περίπτωση δεν αποδέχεται κατά τρόπο γενικό και απεριόριστο την επιτήρηση των εργαζόμενων με κρυφές κάμερες δίχως να συντρέχουν συγκεκριμένοι νόμιμοι λόγοι που να δικαιολογούν την επιτήρηση. Ενδεχομένως όμως μπορεί να υποστηριχθεί ότι ρέπει προς το επιτρεπτό της κρυφής επιτήρησης των εργαζόμενων όταν υπάρχουν βάσιμες και εύλογες υποψίες από τον εργοδότη για την τέλεση αξιόποινων πράξεων. Η εύλογη υποψία για τέλεση εγκλήματος από τον εργαζόμενο φαίνεται να αρκεί από μόνη της - δίχως δηλαδή να απαιτείται η τήρηση άλλων προϋποθέσεων - για να αιτιολογήσει και να καταστήσει σύννομη την κρυφή επιτήρηση του.

Αυτό συνάγεται άμεσα και εμφανώς από την άποψη της πλειοψηφίας στην απόφαση López Ribalda και άλλοι κατά Ισπανίας αλλά και έμμεσα από την απόφαση Köpke κατά Γερμανίας, όπου το ΕΔΔΑ συντάσσεται και επιδοκιμάζει τις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων που έκριναν ότι είναι νόμιμη η απόλυση της προσφεύγουσας που στηρίχθηκε στην κρυφή της παρακολούθηση μέσω καμερών, συντρεχουσών εύλογων υποψιών για τέλεση κλοπής. Η υποψία για τέλεση εγκλημάτων από τον εργαζόμενο φαίνεται να δίνει προβάδισμα στο δικαίωμα του εργοδότη για προστασία της ιδιοκτησίας και της περιουσίας του έναντι του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του εργαζόμενου. Στη σύγκρουση των παραπάνω δικαιωμάτων και στη στάθμιση που πραγματοποιείται για την επίλυση της και

την πρακτική τους εναρμόνιση, το πρώτο μάλλον υπερτερεί του δεύτερου σε περίπτωση ύπαρξης εύλογων υποψιών του εργοδότη για διάπραξη κλοπής ή άλλης αξιόποινης πράξης. Σε κάθε περίπτωση, η νομολογία του ΕΔΔΑ δεν έχει αποκρυσταλλωθεί και ενδέχεται να μεταβληθεί στο μέλλον, ιδίως ενόψει της ραγδαίας εξέλιξης που γνωρίζει η τεχνολογία και δημιουργεί συνεχώς νέους κινδύνους για την ιδιωτικότητα.

4.7. Χώροι παροχής υπηρεσιών υγείας (άρθρο 20)

Η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε νοσοκομεία, κλινικές, ιατρεία και εν γένει σε χώρους παροχής υπηρεσιών υγείας συνεπάγεται την επεξεργασία δεδομένων υγείας, τα οποία είναι ευαίσθητα δεδομένα⁴⁵³. Από αυτό και μόνο το γεγονός προϋποθέτει ότι η χρήση συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε αυτούς τους χώρους θα υπόκειται σε πιο αυστηρές προϋποθέσεις λόγω της αυξημένης προστασίας που απολαύουν τα ευαίσθητα δεδομένα συγκριτικά με τα απλά. Το άρθρο 20 διακρίνει στις δύο παραγράφους του, την περίπτωση που η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης γίνεται για το σκοπό της ασφάλειας προσώπων ή και αγαθών (παράγραφος 1) και την περίπτωση που γίνεται για το σκοπό παροχής υπηρεσιών υγείας (παράγραφος 2).

Στην παράγραφο 1 του άρθρου 20, η Οδηγία προβαίνει σε μια εξαντλητική σχεδόν απαρίθμηση τόσο των χώρων στους οποίους επιτρέπεται η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης όσο και των χώρων που αυτή απαγορεύεται. Η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης θα πρέπει να περιορίζεται στα σημεία εισόδου και εξόδου, στους χώρους των ταμείων ή χώρους κρίσιμους εγκαταστάσεων (όπως ηλεκτρομνηχανολογικές εγκαταστάσεις, αποθήκες ιατροφαρμακευτικού υλικού κ.α.). Σε αυτούς τους χώρους δεν έχουν κατά κανόνα πρόσβαση επισκέπτες ή ασθενείς. Παρατηρείται ότι η εν λόγω παραπάνω ρύθμιση είναι παρόμοια με τη ρύθμιση των άρθρων 7 παρ.1 και 19 παρ.1 και 2 της Οδηγίας που αφορούν ως ήδη ελέχθη τη λειτουργία καμερών σε καταστήματα και χώρους εργασίας. Υφιστάμενης της παραπάνω διάταξης θα μπορούσε ευχερώς να συνάγεται εξ' αντιδιαστολής ότι δεν επιτρέπεται η λειτουργία καμερών σε οποιονδήποτε άλλον χώρο εκτός από τα σημεία εισόδου και εξόδου, τους χώρους των ταμείων και τους χώρους κρίσιμων εγκαταστάσεων. Ωστόσο, η Αρχή επέλεξε συνειδητά να αναγράψει επακριβώς τους χώρους στους οποίους απαγορεύεται η λήψη εικόνας, αναφέροντας τις αίθουσες αναμονής, τους θαλάμους ασθενών, τους θαλάμους εξέτασης ή ιατρικών επεμβάσεων, τις τουαλέτες και τα λουτρά, τα γραφεία ιατρών και τους χώρους εργασίας του λοιπού ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού.

Στην παράγραφο 2 διευκρινίζεται ότι σκοπός παροχής υπηρεσιών υγείας μπορεί να είναι ιδίως η επιτήρηση βαριά ψυχικά ή νοητικά ασθενούς που μπορεί να προκαλέσει βλάβη στην υγεία του ή σε τρίτους ή η επιτήρηση ασθενών στις Μονάδες Εντατικής Θεραπείας. Καθίσταται ακόμα σαφές ότι η εγκατάσταση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης επιτρέπεται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις οι οποίες αναφέρονται στη διάταξη και πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά. Αυτές είναι οι εξής: α) η προηγούμενη λήψη άδειας για την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων από την Αρχή, β) ο περιορισμός των καμερών στον απολύτως απαραίτητο χώρο, γ) τεκμηριωμένη και αιτιολογημένη απόφαση για την ανάγκη χρήσης των καμερών από επιτροπή αποτελούμενη από ιατρούς και νοσηλευτές η οποία θα πρέπει να αναθεωρείται τακτικά και σε κάθε περίπτωση εντός προθεσμίας ενός (1) έτους, δ) η εγκατάσταση της μονάδας ελέγχου σε απομονωμένο χώρο με ελεγχόμενη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση και ο διαχωρισμός της μονάδας ελέγχου που υφίσταται λόγω τυχόν λειτουργίας

⁴⁵³ Βλ. άρθρο 9 παρ.1 του ΓΚΠΔ.

συστήματος βιντεοεπιτήρησης για σκοπούς προστασίας προσώπων ή και αγαθών από τον ίδιο φορέα, ε) πρόσθετη των ενημερωτικών πινακίδων γραπτή πληροφόρηση των νομίμων πληρεξουσίων ή των δικαστικών συμπαραστατών ή των ασκούντων τη γονική μέριμνα των ασθενών για τη λειτουργία τους συστήματος, στ) σαράντα οκτώωρη (48ωρη) προθεσμία αποθήκευσης των δεδομένων και ζ) ανωνυμοποίηση, ξεχωριστή αποθήκευση και λήψη συγκατάθεσης του ασθενούς ή του νόμιμου εκπροσώπου του σε περίπτωση που τα δεδομένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για επιστημονικούς σκοπούς.

Για τις επτά (7) ως άνω τιθέμενες προϋποθέσεις νόμιμης λειτουργίας του συστήματος βιντεοεπιτήρησης μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις. Η υπό στοιχείο α' προϋπόθεση έχει καταργηθεί από έναρξη ισχύος του ΓΚΠΔ, καθώς δεν απαιτείται η λήψη άδειας για την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων. Για αυτό τα λόγο πρέπει να αφαιρεθεί από το κείμενο της Οδηγίας. Η υπό στοιχείο β' προϋπόθεση αποτελεί άλλη μια έκφανση της αρχής της αναλογικότητας, όπως και η υπό στοιχείο γ' προϋπόθεση που αποσκοπεί στην διαρκή αιτιολόγηση και στην αξιολόγηση της προσφορότητας και της αναγκαιότητας λειτουργίας του συστήματος. Η υπό στοιχείο γ' προϋπόθεση αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμη και για τις ανάγκες της αρχής της λογοδοσίας που κατοχυρώθηκε με τον ΓΚΠΔ. Η απόφαση επιτροπής αποτελούμενης από ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό για τη λειτουργία καμερών αποτελεί μέσο απόδειξης και συμμόρφωσης του ΥΕ με τις διατάξεις της νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Η υπό στοιχείο δ' προϋπόθεση συνδέεται άμεσα με την αρχή της ασφάλειας και τη λήψη κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων, όπως και η υπό στοιχείο ζ' προϋπόθεση στο μέτρο που προβλέπει ανωνυμοποίηση και ξεχωριστή αποθήκευση των δεδομένων. Η υπό στοιχείο ε' προϋπόθεση απορρέει από την αρχή της διαφάνειας και το δικαίωμα ενημέρωσης το οποίο επεκτείνεται, περιλαμβάνοντας όχι μόνο τον ασθενή που αποτελεί το υποκείμενο των δεδομένων αλλά και τον νόμιμο αντιπρόσωπο του (π.χ. δικαστικό συμπαραστάτη ή ασκούντα τη γονική μέριμνα). Η υπό στοιχείο στ' προϋπόθεση περιορίζει ευλόγως το επιτρεπτό χρονικό διάστημα αποθήκευσης των δεδομένων στις σαράντα οκτώ (48) ώρες, αξίωση που πηγάζει από την αρχή του περιορισμού της χρονικής περιόδου αποθήκευσης αλλά και από την ίδια τη φύση των δεδομένων.

Προβληματική εμφανίζεται η τελευταία προϋπόθεση που αναφέρεται στην περαιτέρω χρήση των δεδομένων για επιστημονικούς σκοπούς και θέτει ως απαραίτητο προς τούτο όρο τη συναίνεση του ασθενούς ή του νόμιμου αντιπροσώπου. Η διάταξη αυτή εμφανίζεται αντιφατική με το περιεχόμενο του ΓΚΠΔ για δύο (2) λόγους. Από τη στιγμή που προβλέπεται στην ίδια τη διάταξη η ανωνυμοποίηση των δεδομένων των ασθενών, όλοι οι σύνδεσμοι που καθιστούν εφικτή την ταυτοποίηση του προσώπου του ασθενούς έχουν διαρρηχθεί⁴⁵⁴. Τα ανωνυμοποιημένα δεδομένα δε συνιστούν προσωπικά δεδομένα, μη δυνάμενα να αποδοθούν σε συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο, ούτε να συνδεθούν με αυτό. Ως εκ τούτου, δεν εφαρμόζεται η νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και κατ' επέκταση δεν απαιτείται η ύπαρξη νόμιμης βάσης για την επεξεργασία τους. Η Οδηγία απαιτεί από τη μία πλευρά τη μετατροπή των προσωπικών δεδομένων σε ανωνυμοποιημένα στοιχεία, δηλαδή σε μη προσωπικά δεδομένα και από την άλλη την ύπαρξη νόμιμου λόγου επεξεργασίας για την περαιτέρω χρήση τους για επιστημονικούς σκοπούς. Οι ρυθμίσεις της διατάξεις αντιφάσκουν μεταξύ τους και είναι αλληλοαποκλειόμενες, δεδομένου ότι αποκλείεται η εφαρμογή του ΓΚΠΔ σε στοιχεία που δεν αποτελούν προσωπικά δεδομένα.

⁴⁵⁴ Βλ. Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, ό.π., σελ.168.

Επιπλέον, υπό το πρίσμα του ΓΚΠΔ η περαιτέρω χρήση για επιστημονικούς σκοπούς θεωρείται συμβατή με τον αρχικό σκοπό επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.1 στοιχείο β' και το άρθρο 89 παρ.1 του ΓΚΠΔ. Η συμβατότητα του αρχικού σκοπού συλλογής με αυτόν της περαιτέρω επεξεργασίας επιτρέπει η πρόσθετη αυτή πράξη επεξεργασίας να στηρίζει τη νομιμότητα της στη νόμιμη βάση της αρχικής επεξεργασίας. Κατά συνέπεια, δεν απαιτείται νέα χωριστή νόμιμη βάση για την περαιτέρω επεξεργασία. Η περαιτέρω επεξεργασία των δεδομένων υγείας των ασθενών που συλλέχθηκαν από σύστημα βιντεοεπιτήρησης για παράδειγμα για το σκοπό της επιτήρησης βαριά ψυχικά ασθενούς και βρίσκει έρεισμα στο έννομο συμφέρον του ΥΕ για επιστημονικούς σκοπούς, δικαιολογείται επαρκώς από το σκοπό αυτό και από την αρχική συλλογή των δεδομένων. Αυτό οφείλεται στο ότι οι επιστημονικοί σκοποί θεωρούνται εκ των προτέρων συμβατοί με τον αρχικό σκοπό. Διόλου αναγκαία δεν είναι για την επεξεργασία για επιστημονικούς σκοπούς η ύπαρξη οποιασδήποτε άλλης πλην της αρχικής νόμιμης βάσης επεξεργασίας. Άρα, δεν είναι απαραίτητη ούτε η παροχή συγκατάθεσης του ασθενούς, η οποία περιττά αναφέρεται στη διάταξη της Οδηγίας.

Η απόφαση 42/2009 αφορά τη λειτουργία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης σε Κέντρο Περίθαλψης Παιδιών (ΚΕΠΕΠ) και την επιτήρηση όλων των χώρων που διαβιούν τα παιδιά, με σκοπό την καλύτερη επίβλεψη και προστασία αυτών και την ελαχιστοποίηση των πιθανοτήτων αυτοτραυματισμών ή πιθανών σωματικών κακώσεων. Η Αρχή έκρινε ότι απαιτείτο ειδική και πλήρης αιτιολογία και τεκμηρίωση της ανάγκης εγκατάστασης κλειστού κυκλώματος για το σκοπό παροχής υπηρεσιών υγείας από το ΚΕΠΕΠ ως ΥΕ⁴⁵⁵. Η απόφαση 76/2015 ασχολήθηκε με καταγγελία για λειτουργία κρυφών καμερών σε αίθουσες αιμοκάθαρσης ιατρικού νεφρολογικού κέντρου. Κρίθηκε ότι η λήψη εικόνας από τους θαλάμους αιμοκάθαρσης δε μπορεί να δικαιολογηθεί για το σκοπό της προστασίας προσώπων και αγαθών του άρθρου 20 παρ.1, ενώ δε μπορεί να εφαρμοστεί ούτε η παράγραφος 2, καθώς ο ΥΕ δεν τηρούσε καμία από τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις για την λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης. Τούτο διότι: α) δεν είχε λάβει άδεια από την Αρχή για την επεξεργασία, β) δεν υπήρχε απόφαση της επιτροπής που να τεκμηριώνει την ανάγκη χρήσης του συστήματος, γ) δεν υπήρχαν ούτε ενημερωτικές πινακίδες, ούτε ξεχωριστή έγγραφη ενημέρωση των ασθενών, δ) η μονάδα ελέγχου δε βρισκόταν σε απομονωμένο χώρο αλλά στο χώρο της υποδοχής, με αποτέλεσμα να έχουν πρόσβαση σε αυτήν όχι αποκλειστικά εξουσιοδοτημένα πρόσωπα και να βρίσκεται μαζί με τη μονάδα ελέγχου των υπολοίπων καμερών που αποσκοπούν στην προστασία προσώπων και αγαθών και ε) ο χρόνος διατήρησης των δεδομένων υπερέβαινε κατά πολύ τις σαράντα οκτώ (48) ώρες. Παράνομη κρίθηκε και η λήψη εικόνας από δημόσια οδό και πεζοδρόμιο που πραγματοποιείται από εξωτερικές κάμερες στις εισόδους του νεφρολογικού κέντρου.

Στην απόφαση 8/2016 κρίθηκαν εφαρμοστέες οι διατάξεις του άρθρου 20 σε περίπτωση Κέντρου Παροχής Φροντίδας σε ΑΜΕΑ με το σκεπτικό ότι πρόκειται για χώρο που προσιδιάζει σε σχολείο, στον οποίο απασχολούνται και παρέχεται φροντίδα σε ΑΜΕΑ. Πρόκειται δηλαδή για χώρο που παρέχονται υπηρεσίες υγείας και γίνεται επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Παρότι δε διαπιστώθηκε με βεβαιότητα η λειτουργία του συστήματος βιντεοεπιτήρησης στο παρελθόν, η Αρχή έκρινε ότι η ενδεχόμενη ή πιθανολογούμενη λειτουργία του θα ήταν παράνομη δεδομένου ότι δεν τηρούνταν καμία προϋπόθεση από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 20 της Οδηγίας.

⁴⁵⁵ Με την ίδια απόφαση κρίθηκε και ότι είναι απαραίτητη η λήψη άδειας για την επεξεργασία η οποία ως ήδη ελέχθη έχει πλέον καταργηθεί.

4.8. Λοιποί Χώροι (άρθρο 21)

Στο άρθρο 21 αναφέρεται ότι η λειτουργία συστήματος βιντεοεπίτηρησης σε μουσεία, αρχαιολογικούς και λοιπούς εκθεσιακούς χώρους επιτρέπεται ακόμα και όταν οι χώροι αυτοί είναι ανοικτοί για το κοινό και υπό την προϋπόθεση ότι η κάμερα εστιάζει όσο το δυνατόν παραπάνω στα εκθέματα και όχι στους επισκέπτες (παρ.1). Η λήψη εικόνας σε γήπεδα και αθλητικές εγκαταστάσεις επιτρέπεται υπό τους όρους της κείμενης νομοθεσίας (παρ.2). Επιτρεπτή είναι η εγκατάσταση συστήματος βιντεοεπίτηρησης σε κλειστούς ή ανοιχτούς δημόσιους χώρους στάθμευσης (παρ.3) και σε χώρους λατρείας και ταφής (εκκλησίες, νεκροταφεία) μόνο κατά τις ώρες που οι χώροι είναι κλειστοί (παρ.5). Τέλος, σε πρατήρια καυσίμων είναι νόμιμη η λειτουργία συστήματος βιντεοεπίτηρησης κατά τη διάρκεια της ημέρας υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με τα καταστήματα (άρθρο 19), ενώ κατά τη διάρκεια της νύχτας (20.00-8.00) στους χώρους που βρίσκονται οι αντλίες βενζίνης και οι αποθήκες καυσίμων (παρ.4).

4.9. Κυρώσεις

Στο άρθρο 77 παρ.1 του ΓΚΠΔ προβλέπεται το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να υποβάλλει καταγγελία στην εποπτική αρχή σε περίπτωση που θεωρεί ότι η επεξεργασία των δεδομένων του αντιβαίνει καθ' οποιονδήποτε τρόπο στις διατάξεις του ΓΚΠΔ. Το υποκείμενο των δεδομένων διαθέτει ελευθερία ως προς την εποπτική αρχή που θα επιλέξει να υποβάλλει την καταγγελία του⁴⁵⁶. Η εποπτική αρχή εφόσον κρίνει ως νόμιμη και βάσιμη την καταγγελία μπορεί να κάνει χρήση των διορθωτικών εξουσιών που αναφέρονται στο άρθρο 58 παρ.2 του ΓΚΠΔ και επιπροσθέτως με αυτές ή και μεμονωμένα να επιβάλλει διοικητικά πρόστιμα δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 83 του ΓΚΠΔ. Η επιβολή προστίμου ανήκει στην διακριτική ευχέρεια της εποπτικής αρχής, η οποία θα πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη την επιταγή ομοιόμορφης εφαρμογής και επιβολής των κανόνων προστασίας προσωπικών δεδομένων⁴⁵⁷.

Παρόμοιες διατάξεις υπήρχαν και στο άρθρο 21 του ν.2472/1997 με τη διαφορά ότι οι εξουσίες της Αρχής ήταν λιγότερες αριθμητικά συγκριτικά με αυτές που προβλέπονται στον ΓΚΠΔ. Οι εξουσίες της Αρχής ως προς την επιβολή διοικητικών κυρώσεων υπό το πρίσμα του ν.2472/1997 ήταν οι εξής πέντε (5): α) προειδοποίηση, β) πρόστιμο, γ) προσωρινή ανάκληση άδειας, δ) οριστική ανάκληση άδειας και ε) καταστροφή αρχείου. Ο κατάλογος των διορθωτικών εξουσιών του άρθρου 58 παρ.2 του ΓΚΠΔ είναι πιο εμπλουτισμένος. Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η ανύψωση και διόγκωση των προστίμων, τα οποία δύνανται πλέον να φτάσουν έως το ποσό των 20.000.000 ευρώ ή το 4% του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών του ΥΕ (άρθρο 83 παρ.5 του ΓΚΠΔ). Στο ν.2472/1997 τα ποσά των προστίμων κυμαίνονταν από 880,41€ έως 146.735,14€⁴⁵⁸. Οι επιβαλλόμενες κυρώσεις θα πρέπει να είναι ανάλογες, αποτελεσματικές και αποτρεπτικές (άρθρο 83 παρ.1 και 84 παρ.1 του ΓΚΠΔ), να τηρούν δηλαδή την αρχή της αναλογικότητας.

⁴⁵⁶ Βλ. *Κόμνιου Κ.*, Γενικός κανονισμός για την προστασία προσωπικών δεδομένων, Προσφυγές - Ευθύνη - Κυρώσεις, σελ.25.

⁴⁵⁷ Βλ. *Κόμνιου Κ.*, ό.π., σελ.180.

⁴⁵⁸ 300.000 δραχμές έως 50.000.000 δραχμές σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου 20 του ν.2472/1997.

Στην περίπτωση της παράνομης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης η Αρχή σε αρκετές περιπτώσεις επιλέγει να κάνει χρήση της αυστηρής κύρωσης του προστίμου, ενώ εξίσου αρκετές είναι οι περιπτώσεις που επιλέγει αντί αυτής την πιο ήπια κύρωση της προειδοποίησης. Υπάρχει μία ισορροπία μεταξύ της ήπιας κύρωσης της προειδοποίησης και της αυστηρής κύρωσης του προστίμου. Η στάση της Αρχής φαίνεται να τηρεί τον κανόνα ότι η ηπιότερη κύρωση πρέπει να επιβάλλεται στις ηπιότερες μορφές παράβασης οι οποίες δεν έχουν ήδη προκαλέσει ανεπανόρθωτες βλάβες στα υποκείμενα των δεδομένων, οπότε στην περίπτωση αυτή (της ήδη προκληθείσης ανεπανόρθωτης βλάβης) θα πρέπει να επιβάλλεται η βαρύτερη κύρωση, ώστε να μην υποπέσει η Αρχή σε αρνητική κατάχρηση εξουσίας⁴⁵⁹.

Το κατώτερο πρόστιμο που έχει επιβάλλει η Αρχή για παράνομη εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης ανέρχεται σε χίλια (1.000) ευρώ (αποφάσεις 95/2015, 1/2016, 18/2017 και 1/2018) και το υψηλότερο πρόστιμο ανέρχεται σε πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ, επιβληθέν σε Δικηγορική Εταιρία (απόφαση 41/2018). Τα αμέσως τρία (3) επόμενα υψηλότερα επιβληθέντα πρόστιμα ανέρχονται σε τριάντα χιλιάδες (30.000) ευρώ που επιβλήθηκε σε πιστωτικό ίδρυμα (απόφαση 194/2012), δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) ευρώ που επιβλήθηκε στην εταιρεία «ALLSEAS MARINE SA» (απόφαση 43/2019) και δέκα χιλιάδες (10.000€) ευρώ (αποφάσεις 191/2012 με επιβολή προστίμου σε εταιρία εστίασης που λειτουργούσε εντός του Κρατικού Αερολιμένα των Ιωαννίνων, 16/2017 με επιβολή προστίμου στην εταιρεία «ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ Α.Ε.» και 20/2017 με επιβολή προστίμου σε εταιρία μελετών έργων υποδομής που ασχολείται και με την κτηματογράφηση περιοχών).

Όλα τα υπόλοιπα επιβληθέντα πρόστιμα κυμαίνονται κάτω από το ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ και πάνω από το ποσό των χιλίων (1.000) ευρώ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η Αρχή έχει επιβάλλει πρόστιμα οκτώ χιλιάδων (8.000) ευρώ (απόφαση 30/2020), επτά χιλιάδων (7.000) ευρώ (απόφαση 101/2017), έξι χιλιάδων (6.000) ευρώ (αποφάσεις 81/2012⁴⁶⁰, 101/2017), πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ (αποφάσεις 7/2008, 12/2008, 40/2018), τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ (αποφάσεις 57/2006, 49/2015), δύο χιλιάδων (2.000) ευρώ (απόφαση 13/2014) και χιλίων πεντακοσίων (1.500€) ευρώ (απόφαση 76/2015). Από την παράθεση των παραπάνω αποφάσεων γίνεται αντιληπτό ότι η Αρχή δεν είναι επιφυλακτική ή φειδωλή ως προς την επιβολή προστίμων.

Από το ύψος των προστίμων συνάγεται ότι η Αρχή δεν αποσκοπεί μέσω αυτών στην τιμώρηση του ΥΕ, πράττει δε ορθώς καθώς η επιβολή του προστίμου δεν πρέπει να ενέχει ποινικής φύσης απαξία⁴⁶¹. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό είτε γίνει δεκτό ότι το πρόστιμο ως κύρωση συγκεντρώνει συνήθως χαρακτηριστικά «κρυφοποιικής» με γενικοπροληπτικό χαρακτήρα⁴⁶², είτε θεωρηθεί ότι δεν ενέχει ποινικό χαρακτήρα ούτε εκφράζει κάποιου είδους κοινωνικό ψόγο ή αποδοκιμασία⁴⁶³. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αποφεύγεται η επιβολή υψηλών προστίμων κατά τρόπο αυθαίρετο και αβάσιμο, διότι τότε εγκυμονεί πράγματι ο κίνδυνος μετατροπής του σε «κρυφοποιική» και απόδοσης σε αυτό διάστασης ποινικού

⁴⁵⁹ Βλ. *Κανελλοπούλου - Μπότη Μ.*, Κυρώσεις από την προσβολή προσωπικών δεδομένων, σε *Προσωπικά Δεδομένα, Σχόλια-Ανάλυση-Εφαρμογή* (επιμ. *Κοτσαλή*), σελ.406.

⁴⁶⁰ Με την ίδια απόφαση επιβλήθηκε και πρόστιμο 8.000€ για παράνομη εγκατάσταση βιομετρικού συστήματος.

⁴⁶¹ Βλ. *Κανελλοπούλου - Μπότη Μ.*, ό.π., σελ.409.

⁴⁶² Βλ. *Χριστοδούλου Κ.*, ό.π., σελ.156.

⁴⁶³ Βλ. *Κόμνιου Κ.*, ό.π., σελ.186.

χαρακτήρα. Ενόψει πάντως της αύξησης των προστίμων στον ΓΚΠΔ, ενδέχεται να επιβάλλονται σταδιακά και εφόσον οι συνθήκες το απαιτούν πιο υψηλά και αυστηρά πρόστιμα.

Σε πλειάδα αποφάσεων⁴⁶⁴ η Αρχή έχει επιβάλλει και την πιο ήπια κύρωση της προειδοποίησης προσδιορίζοντας παράλληλα με τρόπο ακριβή και σαφή τις ενέργειες στις οποίες οφείλει να προβεί ο ΥΕ. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι δύο αυτές κυρώσεις (της προειδοποίησης και του προστίμου) επιβάλλονται σωρευτικά όπως για παράδειγμα στις 68/2013 (προειδοποίηση και πρόστιμο 2.000€), 87/2015 (προειδοποίηση και πρόστιμο 1.000€) και 136/2015 (προειδοποίηση και πρόστιμο 3.000) αποφάσεις. Σε αρκετές περιπτώσεις η Αρχή απέφυγε να επιβάλλει διοικητική κύρωση αλλά απηύθυνε απλώς σύσταση στον ΥΕ⁴⁶⁵, παρά το γεγονός ότι διαπίστωσε παράνομη εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης⁴⁶⁶.

Χαρακτηριστικό της προσεκτικής και εμπειριστατωμένης αξιολόγησης των πραγματικών περιστατικών της κρινόμενης υπόθεσης πριν την επιβολή προστίμου αποτελεί η αναλυτική παράθεση των κριτηρίων και των παραγόντων του άρθρου 83 παρ.2 του ΓΚΠΔ στις αποφάσεις 43/2019 και 30/2020⁴⁶⁷. Η Αρχή προβαίνει σε εξαντλητική ανάλυση των κριτηρίων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό του ύψους του προστίμου και σε λεπτομερέστατη υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών σε ένα από τα εξ' αυτών. Η αποσαφήνιση των κριτηρίων του ΓΚΠΔ είναι απαραίτητη για την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασης της ΑΠΔΠΧ που επιβάλλει πρόστιμο, η οποία ως δυσμενής ατομική διοικητική πράξη πρέπει να έχει αιτιολογία⁴⁶⁸. Η αιτιολογία δε με τη σειρά της είναι ιδιαίτερα ουσιώδης για την πραγματοποίηση του δικαστικού ελέγχου, καθιστώντας τον εφικτό και αποτελεσματικό, επιτρέποντας στο δικαστή να ελέγξει αν η διοίκηση - εν προκειμένω η ΑΠΔΠΧ - ενήργησε ή όχι σύμφωνα με το νόμο⁴⁶⁹. Οι εκδιδόμενες επί καταγγελιών και επιβάλλουσες πρόστιμο αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ υπόκεινται σε ακυρωτικό έλεγχο από το ΣτΕ σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ.1 του ν.4624/2019.

4.10. Συμπεράσματα από την εφαρμογή της Οδηγίας 1/2011

Η Οδηγία 1/2011 φαίνεται να ρυθμίζει με τρόπο εξαντλητικό τις περιπτώσεις που προκύπτουν και εισάγονται προς κρίση στην Αρχή. Οι περισσότερες αποφάσεις της Αρχής αρκούνται σε μία απλή αντιγραφή και παράθεση των άρθρων και των διατάξεων της Οδηγίας. Η απλή αναφορά και παραπομπή στις διατάξεις της Οδηγίας πράγματι είναι επαρκής για την θεμελίωση του σκεπτικού της κάθε απόφασης και την υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών της στην κείμενη νομοθεσία. Διάχυτη στις παραπάνω αποφάσεις είναι η αρχή της αναλογικότητας, η οποία στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων οδηγεί στο μη επιτρεπτό του συστήματος βιντεοεπιτήρησης διότι το τελευταίο δεν αποτελεί είτε πρόσφορο, είτε αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του σκοπού επεξεργασίας. Ολόκληρη

⁴⁶⁴ Ενδεικτικά αναφέρονται μεταξύ άλλων οι αποφάσεις 31/2007, 59/2007, 22/2008, 45/2008, 49/2008, 51/2008, 04/2009, 42/2009, 5/2011, 192/2012, 78/2013, 08/2016, 27/2016, 77/2016 και 19/2017.

⁴⁶⁵ Η δυνατότητα της Αρχής να απευθύνει σύσταση προβλεπόταν στο άρθρο 19 περ.γ' του ν.2472/1997.

⁴⁶⁶ Ενδεικτικά αναφέρονται μεταξύ άλλων οι αποφάσεις 27/2008, 56/2008, 134/2015, 135/2015, 72/2017, 59/2018, 64/2018 και 37/2019.

⁴⁶⁷ Βλ. αντίστοιχα τις σελ.42-45 και 20-23 των αποφάσεων 43/2019 και 30/2020.

⁴⁶⁸ Βλ. άρθρο 17 παρ.1 και 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν.2690/1999).

⁴⁶⁹ Βλ. *Δαγτόγλου Π.*, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο (6^η έκδοση), σελ.506.

άλλωστε η Οδηγία (και κατ' επέκταση και οι αποφάσεις της Αρχής που την εφαρμόζουν) είναι δομημένη γύρω από την αρχή της αναλογικότητας.

Στην πράξη βέβαια με την Οδηγία 1/2011 φαίνεται να έχει επιτευχθεί κάτι πολύ παραπάνω, ήτοι η δημιουργία μιας ομοιόμορφης και συστηματικής προσέγγισης και επίλυσης των περιπτώσεων που προκύπτουν, μέσω της πιστής και απαρέγκλιτης εφαρμογής της Οδηγίας. Η Οδηγία 1/2011 αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα επιτυχούς προσπάθειας της Αρχής να διαμορφώσει προβλέψιμη νομολογιακή γραμμή σχετικά με την ερμηνεία των κανόνων περί προσωπικών δεδομένων⁴⁷⁰. Αυτό κατ' επέκταση συμβάλλει στην προώθηση και κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου, διότι τα υποκείμενα των δεδομένων μπορούν με βεβαιότητα να γνωρίζουν αν επιτρέπεται ή όχι σε γενικές γραμμές η επιτήρησή τους με κάμερες και οι ΥΕ μπορούν αντίστοιχα να πληροφορούνται με τρόπο βέβαιο και επαρκή για τις υποχρεώσεις που υπέχουν όταν εγκαθιστούν και λειτουργούν κάμερες.

Ορισμένες διατάξεις της Οδηγίας 1/2011 που έχουν βασιστεί στις διατάξεις του προηγούμενου καθεστώτος του ν.2472/1997, έχουν πλέον καταστεί άνευ αντικειμένου και αδυνατούν να εφαρμοστούν στην πράξη, επειδή έχουν ρητά ή σιωπηρά καταργηθεί από τον ΓΚΠΔ. Τέτοιες είναι ιδίως οι διατάξεις που προβλέπουν την υποχρέωση γνωστοποίησης της επεξεργασίας όπως το άρθρο 10 της Οδηγίας που πρέπει να αφαιρεθεί στο σύνολο του ή λήψης άδειας για την επεξεργασία όπως το άρθρο 20 παρ.2 στοιχείο α' της Οδηγίας που πρέπει επίσης να αφαιρεθεί. Τροποποίηση απαιτείται και για τη διάταξη του άρθρου 13 παρ.3 που ορίζει ότι η άσκηση των δικαιωμάτων υπόκειται σε καταβολή χρηματικού ποσού, δοθέντος ότι η άσκηση των δικαιωμάτων γίνεται πλέον δωρεάν (άρθρο 12 παρ.5 του ΓΚΠΔ). Συνάμα, στον ΓΚΠΔ προστέθηκαν ή αναδιαμορφώθηκαν ορισμένες νέες αρχές επεξεργασίας, νέα δικαιώματα και νέοι θεσμοί, οι οποίοι βρίσκουν εφαρμογή στην επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπίτηρησης. Σκόπιμο θα ήταν να προστεθούν σχετικές διατάξεις με αυτές τις «καινοτομίες» του ΓΚΠΔ και στην Οδηγία 1/2011. Για παράδειγμα θα μπορούσε να προστεθεί διάταξη για την εκτίμηση αντικτύπου και για τον ορισμό υπεύθυνου προστασίας δεδομένων. Ακόμα στο άρθρο 13 που αφορά τα δικαιώματα των υποκειμένων θα μπορούσε να προστεθεί παράγραφος σχετικά με τον τρόπο άσκησης άλλων δικαιωμάτων. Η Οδηγία 1/2011 είναι έκδηλο ότι χρήζει επικαιροποίησης και αναθεώρησης μέσω αφαίρεσης υφιστάμενων διατάξεων αντίθετων στον ΓΚΠΔ και προσθήκης νέων, προκειμένου να βρίσκεται σε αρμονία και συμφωνία με το νέο καθεστώς προστασίας δεδομένων.

⁴⁷⁰ Βλ. *Λιάπη Δ.*, Το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων - Κατακτήσεις, αμφισβητήσεις, προκλήσεις και προοπτικές, σε Προσωπικά δεδομένα, Ανάλυση- Σχόλια-Εφαρμογή (επιμ. Κοτσάλη), σελ.461.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

Ειδικά ζητήματα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Ε.1. Η διαβίβαση δεδομένων από σύστημα βιντεοεπιτήρησης σε τρίτους

Τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης έχουν τη δυνατότητα να συλλέγουν, να καταγράφουν και να αποθηκεύουν δεδομένα εικόνας ή/και ήχου. Τα συλλεγόμενα και αποθηκευμένα αυτά δεδομένα υπάρχει η δυνατότητα να διατεθούν και κοινοποιηθούν σε τρίτους. Στον ορισμό της έννοιας της επεξεργασίας (άρθρο 4 αριθμός 2 του ΓΚΠΔ) η κοινολόγηση με διαβίβαση, η διάδοση και κάθε άλλη μορφή διάθεσης δεδομένων αναφέρονται ως αυτοτελείς μορφές και πράξεις επεξεργασίες που διακρίνονται από άλλα είδη επεξεργασίας, όπως η συλλογή ή η αποθήκευση που επίσης αναφέρονται ως παραδείγματα πράξεων επεξεργασίας στον ίδιο ορισμό. Η έννοια του τρίτου ορίζεται επίσης στον ΓΚΠΔ (άρθρο 4 αριθμός 10 του ΓΚΠΔ) ως οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο εκτός από το υποκείμενο των δεδομένων, τον ΥΕ και τον ΕΕ που είναι εξουσιοδοτημένο να επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα. Το πρώτο στοιχείο που προκύπτει ήδη από τους παραπάνω ορισμούς είναι ότι η διαβίβαση των δεδομένων σε τρίτους αποτελεί διακριτή και ανεξάρτητη πράξη επεξεργασίας από τη συλλογή και την αποθήκευση των δεδομένων και θα πρέπει να στηρίζεται σε νέα, ξεχωριστή νομική βάση από αυτήν που στηρίχθηκε η συλλογή και αποθήκευση των δεδομένων⁴⁷¹. Ο ΥΕ που έχει συλλέξει με κάμερες τα δεδομένα για το σκοπό της προστασίας προσώπων ή/και αγαθών και στηρίζει την επεξεργασία του στο έννομο του συμφέρον (άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο στ') προκειμένου να αναρτήσει το υλικό στο διαδίκτυο θα απαιτείται νέα νομική βάση όπως για παράδειγμα η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων⁴⁷². Όταν ο σκοπός της διαβίβασης δεν είναι συμβατός με τον αρχικό σκοπό συλλογής των δεδομένων και η διαβίβαση δε βασίζεται στη συγκατάθεση του υποκειμένου ή στην έννομη υποχρέωση του ΥΕ, τότε αυτή είναι δυνατή υπό τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 6 παρ.4 του ΓΚΠΔ⁴⁷³.

Η διαβίβαση δεδομένων από σύστημα βιντεοεπιτήρησης μπορεί να γίνεται και προς τις αρχές επιβολής του νόμου, οπότε και ο νόμιμος λόγος επεξεργασίας θα είναι η έννομη υποχρέωση του ΥΕ δεδομένου ότι στα περισσότερα κράτη υπάρχουν κανόνες που ρυθμίζουν τη διαβίβαση αποδεικτικών στοιχείων στις αρχές επιβολής του νόμου. Η πράξη διαβίβασης προς τις αρχές επιβολής του νόμου διέπεται από το καθεστώς του ΓΚΠΔ, ενώ η επεξεργασία στις οποίες προβαίνουν οι ίδιες οι αρχές διέπεται το καθεστώς της Οδηγίας 2016/680 και όχι από το ΓΚΠΔ⁴⁷⁴. Κλασική περίπτωση διαβίβασης υλικού από σύστημα βιντεοσκοπησης είναι όταν σε αυτό αποτυπώνεται η τέλεση αξιόποινης πράξης οπότε και ο ΥΕ νομιμοποιείται επί τη βάση του άρθρου 6 παρ.1 στοιχείο γ' του ΓΚΠΔ να κοινοποιήσει το υλικό στην αστυνομία για τη διερεύνηση του εγκλήματος⁴⁷⁵. Στην περίπτωση κοινοποίησης δεδομένων στις αρχές επιβολής του νόμου λόγω της νόμιμης βάσης της έννομης υποχρέωσης του ΥΕ δεν υπάρχει περιθώριο εφαρμογής του άρθρου 6 παρ.4 του ΓΚΠΔ. Όταν η διαβίβαση γίνεται σε τρίτη χώρα ή οργανισμό ενεργοποιούνται οι διατάξεις των άρθρων 44 έως 49 του ΓΚΠΔ, οπότε και η διαβίβαση θα πρέπει κατά κανόνα να στηρίζεται σε απόφαση επάρκειας της Επιτροπής ή σε κατάλληλες εγγυήσεις.

⁴⁷¹ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.17.

⁴⁷² Βλ. ό.π.

⁴⁷³ Βλ. ό.π., μαζί με τα δύο χρήσιμα παραδείγματα ως προς τη συμβατότητα των σκοπών.

⁴⁷⁴ Βλ. ό.π., σελ.18.

⁴⁷⁵ Βλ. και τα δύο σχετικά παραδείγματα του ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.18.

Ειδική διάταξη για τη διαβίβαση δεδομένων σε τρίτους περιέχει και η Οδηγία 1/2011 στο άρθρο 9. Ως κανόνας για το επιτρεπτό της διαβίβασης τίθεται η προηγούμενη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 9 παρ.1), από την οποία προβλέπονται δύο (2) εξαιρέσεις. Η συγκατάθεση δεν είναι απαραίτητη και η διαβίβαση μπορεί να λάβει χώρα δίχως αυτήν αποκλειστικά και μόνο προς τις αρμόδιες δικαστικές, εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές, πρώτον όταν ο ΥΕ διαβιβάζει σε αυτές πληροφορίες που του ζητούν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους (άρθρο 9 παρ.2) και δεύτερον όταν τα δεδομένα ενδέχεται να αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία μίας αξιόποινης πράξης τελεσθείσας στον επιτηρούμενο με κάμερες από τον ΥΕ χώρο (με νόμιμη βάση επεξεργασίας το άρθρο 6 παρ.1 στοιχείο γ' ή στ') και μπορούν να συμβάλλουν στη διαλεύκανση της υπόθεσης (άρθρο 9 παρ.3). Η παράγραφος 4 του άρθρου 9 αναφέρει ότι ο ΥΕ επιτρέπεται να διαβιβάσει δεδομένα που ενδέχεται να αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία μίας πράξης στο πρόσωπο που απεικονίζεται ως θύμα ή δράστης της πράξης. Σε αυτήν την περίπτωση θα πρόκειται μάλλον όχι για διαβίβαση δεδομένων σε τρίτους αλλά για ικανοποίηση αιτήματος πρόσβασης των υποκειμένων των δεδομένων, δοθέντος ότι τα φυσικά πρόσωπα που απεικονίζονται είναι υποκείμενα των δεδομένων και όχι τρίτοι. Συνεπώς, είναι άστοχο να γίνεται λόγος για διαβίβαση των δεδομένων. Τα εικονογραφημένα πρόσωπα μπορούν ελεύθερα και απεριόριστα να ασκούν το δικαίωμα πρόσβασής τους και να τους χορηγείται αντίγραφο του υλικού από τις κάμερες.

Η διαβίβαση δεδομένων σε τρίτους, είτε αυτή διενεργείται προς τις αρχές επιβολής του νόμου (δηλαδή στις δικαστικές, εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές) είτε σε άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα διακρίνεται και διαφοροποιείται από την αρχική πράξη συλλογής και αποθήκευσης των δεδομένων από το σύστημα βιντεοεπιτήρησης. Για αυτό απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή όταν λαμβάνει χώρα, γεγονός που είναι ορατό και από το ότι για αυτήν προβλέπονται ειδικές διατάξεις. Εκτός από το άρθρο 9 της Οδηγίας 1/2011, ειδικές ρυθμίσεις για τη διαβίβαση δεδομένων εισάγονται και στο άρθρο 9 του ΠΔ 75/2020 για τη χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιους χώρους περί του οποίου ο λόγος αμέσως παρακάτω. Γενική διάταξη για τη διαβίβαση δεδομένων από δημόσιους φορείς περιέχει το άρθρο 26 του ν.4624/2019 στην πρώτη παράγραφο του οποίου εισάγονται ρυθμίσεις για τη διαβίβαση από δημόσια φορέα σε άλλο δημόσιο φορέα και στη δεύτερη από δημόσιο φορέα σε ιδιωτικό φορέα.

Η διαβίβαση δεδομένων από έναν δημόσιο φορέα σε άλλον σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 26 επιτρέπεται αν είναι απολύτως απαραίτητη για την εκτέλεση των καθηκόντων του διαβιβάζοντος ή του προς τον η διαβίβαση (τρίτου) και εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 24 του ίδιου νόμου. Η διαβίβαση σε ιδιωτικό φορέα σύμφωνα με την παράγραφο 2 επιτρέπεται αν είναι απαραίτητη για την εκτέλεση των καθηκόντων του διαβιβάζοντος φορέα συντρεχουσών των προϋποθέσεων του άρθρου 24 και αν ο τρίτος στον οποίο διαβιβάζονται έχει έννομο συμφέρον για τη γνώση της διαβίβασης, μη υφισταμένου εννόμου συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων για μη διαβίβαση ή η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την άσκηση, υποστήριξη ή θεμελίωση νομικών αξιώσεων και υπάρχει δέσμευση του προς τον η διαβίβαση ότι δε θα επεξεργαστεί τα δεδομένα για άλλο σκοπό. Δεν επιτρέπεται χρήση των δεδομένων από τον τρίτο για άλλον σκοπό (αρχή περιορισμού του σκοπού) εκτός αν συντρέχει κάποια περίπτωση του άρθρου 24. Επιτρεπτή είναι σύμφωνα με την παράγραφο 3 και διαβίβαση ευαίσθητων δεδομένων υπό όρους. Οι διατάξεις του άρθρου 26 του ν.4624/2019 στην περίπτωση επεξεργασίας δεδομένων μέσω επιτήρησης δημόσιων

χώρων εφαρμόζονται συμπληρωματικά και επικουρικά με το άρθρο 9 του ΠΔ 75/2020 και στο μέτρο που αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί⁴⁷⁶.

E.2. Χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιους χώρους

E.2.1. Ο ν.3917/2011

Η νομιμότητα της εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιους χώρους ρυθμίζεται στο άρθρο 14 του ν.3917/2011. Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 14 απαριθμούνται με τρόπο αποκλειστικό πέντε (5) σκοποί για τους οποίους επιτρέπεται η λήψη ή καταγραφή εικόνας ή/και ήχου σε δημόσιους χώρους, οι οποίοι είναι οι εξής: α) η διαφύλαξη της εθνικής άμυνας, β) η προστασία του πολιτεύματος και η αποτροπή εγκλημάτων προδοσίας της χώρας, γ) η αποτροπή και καταστολή εγκλημάτων που συνιστούν επιβουλή της δημόσιας τάξης, δ) η αποτροπή και καταστολή εγκλημάτων βίας, εμπορίας ναρκωτικών, κοινώς επικίνδυνων εγκλημάτων, εγκλημάτων κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών και εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας, όταν με βάση πραγματικά στοιχεία συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ότι τελέσθηκαν ή πρόκειται να τελεσθούν τέτοιες πράξεις και ε) η διαχείριση της κυκλοφορίας.

Εκτός από τους παραπάνω αναφερόμενους σκοπούς, δεν επιτρέπεται η χρήση συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιο χώρο για οποιονδήποτε άλλο λόγο. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι σκοποί παρουσιάζονται με σειρά προτεραιότητας από τον πιο σημαντικό στο λιγότερο σημαντικό και τελούν σε μία σχέση ιεράρχησης. Από τη διαφύλαξη της εθνικής άμυνας που αποτελεί κυρίαρχο εθνικό θέμα, ο νομοθέτης μεταβαίνει στην προστασία του πολιτεύματος και την αποτροπή εγκλημάτων εσχάτης προδοσίας και από αυτά σε εγκλήματα ήσσονος σημασίας και απαξίας, όπως η καταστολή εγκλημάτων κατά της δημόσιας τάξης και εν συνεχεία κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών και κατά της ιδιοκτησίας, για να καταλήξει στη ρύθμιση της κυκλοφορίας, η οποία συγκριτικά με τους υπόλοιπους σκοπούς είναι κατά γενική ομολογία λιγότερο ουσιώδης.

Στη δεύτερη παράγραφο ορίζεται ότι η λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιους χώρους επιτρέπεται μόνο εάν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας. Πρόκειται για μία ακόμα περίπτωση που εξαιρείται η σημασία της αρχής της αναλογικότητας, έχουσα πρωταγωνιστικό ρόλο στην επεξεργασία δεδομένων εικόνας και ήχου με κάμερες. Στην τρίτη παράγραφο αποσαφηνίζεται η έννοια του δημόσιου χώρου και αναφέρεται ότι ως τέτοιοι νοούνται: α) οι κατά την κείμενη νομοθεσία και τα σχέδια πόλεων προοριζόμενοι για κοινή χρήση, β) οι ελεύθερα προσβάσιμοι σε απροσδιόριστο αριθμό προσώπων ανοικτοί χώροι (περιφραγμένοι ή μη) που τίθενται σε κοινή χρήση με νόμιμο τρόπο και γ) οι σταθμοί διακίνησης επιβατών με μέσα μαζικής μεταφοράς. Σε αντίθεση με την πρώτη παράγραφο που ο νομοθέτης επιλέγει συνειδητά την περιοριστική απαρίθμηση («μόνο»), δεν κάνει το ίδιο και στην τρίτη παράγραφο. Δε χρησιμοποιεί όμως για τον ορισμό του δημόσιου χώρου εμφανώς ούτε την ενδεικτική απαρίθμηση («ιδίως»).

Στην πέμπτη παράγραφο εισάγεται μία εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 (και του ΠΔ 75/2020), καθώς για τους χώρους που διαχειρίζονται δημόσιες αρχές, ΟΤΑ, φυσικά ή νομικά πρόσωπα εφαρμοστέα είναι η κοινή νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα,

⁴⁷⁶ Βλ. και άρθρο 14 του ΠΔ 75/2020 για την εφαρμογή των διατάξεων του ΓΚΠΔ και του ν.4624/2019.

δηλαδή ο ΓΚΠΔ και ο εφαρμοστικός νόμος 4624/2019⁴⁷⁷, καθώς και οι σχετικές κατευθυντήριες γραμμές της ΑΠΔΠΧ (Οδηγία 1/2011). Η νομιμότητα της εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων βιντεοεπίτηρησης σε δημόσιους χώρους που διαχειρίζονται δημόσιες αρχές ή ΟΤΑ κρίνεται με βάση τις διατάξεις του ΓΚΠΔ, του ν.4624/2019 και της Οδηγίας 1/2011 και όχι βάσει του άρθρου 14 του ν.3917/2011 (και του ΠΔ 75/2020). Αυτό διαφαίνεται και από σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ που εξετάζουν τη νομιμότητα της εγκατάστασης καμερών με ΥΕ ΟΤΑ, όπως επί παραδείγματι η απόφαση 77/2009, που εξετάζει τη νομιμότητα τοποθέτησης καμερών από το Δήμο Αθηναίων σε παιδικές χαρές και η απόφαση 21/2019, που εξετάζει την εγκατάσταση καμερών σε σχολικές μονάδες με ΥΕ τον εκάστοτε Δήμο, που είναι αρμόδιος για τη διαχείριση και συντήρησή τους.

Όλες οι λεπτομέρειες σχετικά με την εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος βιντεοεπίτηρησης σε δημόσιους χώρους θα έπρεπε να ρυθμισθούν με την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, ύστερα από γνώμη της ΑΠΔΠΧ. Η πρόβλεψη αυτή για έκδοση ΠΔ υπάρχει στη διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 14. Τέτοιες λεπτομέρειες σύμφωνα με την τελευταία διάταξη είναι πληροφορίες σχετικά με τις αρμόδιες κρατικές αρχές, τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις για την εγκατάσταση και λειτουργία των συστημάτων επιτήρησης, τα κριτήρια για την τήρηση της αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού, το είδος των προσωπικών δεδομένων που τυγχάνουν επεξεργασίας, τη συλλογή, αποθήκευση, χρήση, διαβίβαση και τους αποδέκτες, το χρόνο αποθήκευσης, τη διαδικασία καταστροφής, τα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια της επεξεργασίας των δεδομένων, τις βασικές λειτουργίες και την περιοδική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων επιτήρησης, τα δικαιώματα των φυσικών προσώπων στα οποία αφορούν τα δεδομένα, την έννομη προστασία, τη γνωστοποίηση της επεξεργασίας και τον έλεγχο από την ΑΠΔΠΧ και με κάθε σχετικό θέμα με την κείμενη νομοθεσία. Το άρθρο 14 του ν.3917/2011 είναι πολύ γενικό και αόριστο και χρήζει εξειδίκευσης. Αναφέρεται μόνο στους δυνατούς σκοπούς επεξεργασίας δεδομένων από συστήματα βιντεοεπίτηρησης σε δημόσιους χώρους και δίδει τον ορισμό του δημόσιου χώρου.

Οι ρυθμίσεις του ως άνω άρθρου είναι προφανώς ατελείς και ανεπαρκείς και θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας «χωλός» νόμος. Για την ολοκλήρωση του απαιτείται η έκδοση ενός ουσιαστικού νόμου, και ειδικότερα ενός ΠΔ στο οποίο και θα αναφέρονται όλες οι αναγκαίες λεπτομέρειες και πληροφορίες σχετικά με τη χρήση συστημάτων βιντεοεπίτηρησης σε δημόσιους χώρους. Το πολυαναμενόμενο ΠΔ εκδόθηκε τελικώς με μεγάλη καθυστέρηση και μετά την πάροδο δέκα σχεδόν ετών, το Σεπτέμβριο του 2020⁴⁷⁸. Πρόκειται για το ΠΔ 75/2020. Το μόνο ίσως θετικό σημείο της καθυστερημένης έκδοσης και δημοσίευσης του ΠΔ είναι το γεγονός ότι βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία και αρμονία με το ισχύον νομοθετικό καθεστώς (ΓΚΠΔ και ν.4624/2019), με αποτέλεσμα οι διατάξεις του να μην είναι παρωχημένες, όπως συμβαίνει κατά κόρον με άλλες διατάξεις (όπως για παράδειγμα με την Οδηγία 1/2011). Σε περίπτωση ψήφισης του ΠΔ σε προγενέστερο χρονικό σημείο, είναι πιθανό οι διατάξεις του να είχαν στηριχθεί στο ν.2472/1997 και να ήταν αντίθετες με προβλέψεις και διατάξεις του ΓΚΠΔ.

⁴⁷⁷ Το άρθρο 14 παρ.5 του ν.3917/2011 κάνει λόγο για το ν.2472/1997 που ίσχυε κατά το χρόνο ψήφισης και δημοσίευσής του.

⁴⁷⁸ Η αδιαφορία της πολιτείας για την έκδοση του ΠΔ και το μεγάλο χρονικό διάστημα που διανύθηκε έως την έκδοση του δέχθηκε έντονες αντιδράσεις και σκληρή κριτική.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΑΠΔΠΧ πριν την έκδοση του ΠΔ 75/2020, εξέδωσε την 3/2020 πολυσέλιδη Γνώμη⁴⁷⁹ (διαδικασία που έπρεπε να τηρηθεί διότι προβλέπεται στο άρθρο 14 παρ.4 του ν.3917/2011), προβαίνοντας σε έναν λεπτομερή, εκτενή και επισταμένο έλεγχο του σχεδίου ΠΔ. Με την εν λόγω Γνώμη η ΑΠΔΠΧ διατύπωσε τις παρατηρήσεις της για όλα τα άρθρα του σχεδίου ΠΔ⁴⁸⁰, επισημαίνοντας τις αδυναμίες και ελλείψεις του σχεδίου ΠΔ και υποδεικνύοντας τις αναγκαίες τροποποιήσεις, συμπληρώσεις και προσθήκες που πρέπει να γίνουν. Οι παρατηρήσεις και οι υποδείξεις της ΑΠΔΠΧ λήφθηκαν υπόψιν στο τελικό κείμενο του ΠΔ 75/2020. Ο κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 14 παρ.4 του ν.3917/2011 εκδοθείς ουσιαστικός νόμος, όπως προκύπτει από την κατωτέρω επισκόπησή του είναι επαρκής, παρέχοντας τις απαιτούμενες διευκρινίσεις και θεσπίζοντας τους απαραίτητους ειδικούς κανόνες και όρους για την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιους χώρους. Ως προς τη σχέση του άρθρου 14 του ν.3917/2011 και του ΠΔ 75/2020 η ΑΠΔΠΧ εύστοχα αναφέρει ότι η μεν νομική βάση της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων μέσω της εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων επιτήρησης παρέχεται απευθείας από τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ.1 του ν. 3917/2011, οι δε ουσιαστικές και διαδικαστικές εγγυήσεις προβλέπονται από Προεδρικό Διάταγμα από την παρ.4 του ίδιου άρθρου⁴⁸¹.

E.2.2. Το ΠΔ 75/2020

Το ΠΔ 75/2020 αποτελείται από δεκαπέντε (15) άρθρα και θεσπίζει ειδικότερους κανόνες για την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης σε δημόσιους χώρους, με σκοπό την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των σκοπών που προβλέπονται στο άρθρο 14 του ν.3917/2011 (άρθρο 1). Οι διατάξεις του εφαρμόζονται σε συστήματα επιτήρησης ανεξάρτητα από τις τεχνικές προδιαγραφές τους⁴⁸² (άρθρο 2). Εξειδικεύεται ο σκοπός του άρθρου 14 παρ.1 περ. β' έως δ' με ενδεικτική αναφορά σε συγκεκριμένα εγκλήματα⁴⁸³ και ο σκοπός της διαχείρισης κυκλοφορίας που περιλαμβάνει την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων στο οδικό δίκτυο, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας οχημάτων και την πρόληψη και διαχείριση τροχαίων ατυχημάτων (άρθρο 3). Για το σκοπό της πρόληψης και καταστολής εγκλημάτων ΥΕ θεωρείται η Ελληνική Αστυνομία, το Πυροσβεστικό Σώμα και το Λιμενικό Σώμα - Ελληνική Ακτοφυλακή και για το σκοπό της ρύθμισης της κυκλοφορίας η Ελληνική Αστυνομία (άρθρο 4). Η αρμόδια δημόσια αρχή που έχει την ιδιότητα του ΥΕ αποφασίζει τόσο για την εγκατάσταση του συστήματος (άρθρο 12 παρ.1), όσο και για τη λειτουργία του

⁴⁷⁹ Σχετική με το ζήτημα είναι και η υπ' αριθμόν 2/2010 Γνωμοδότηση της Αρχής που είχε εκδοθεί πριν την ψήφιση και δημοσίευση του ν.3917/2011, όπως και η υπ' αριθμόν 1/2009 Γνωμοδότηση της Αρχής.

⁴⁸⁰ Βλ. ιδίως τις σελίδες 13 έως 46 της Γνώμης 3/2020 της ΑΠΔΠΧ.

⁴⁸¹ Βλ. ό.π., σελ.4

⁴⁸² Είναι αδιάφορο για την εφαρμογή των διατάξεων του ΠΔ εάν τα συστήματα επιτήρησης κάνουν χρήση αναλογικής ή ψηφιακής τεχνολογίας, εάν διαθέτουν κάμερες σταθερές, περιστρεφόμενες ή κινητές, προσαρμοσμένες σε σταθερές βάσεις ή φορητές μεταφερόμενες από οχήματα κάθε είδους (εδάφους, θαλάσσης ή αέρος, επανδρωμένα ή μη) ή από φυσικά πρόσωπα.

⁴⁸³ Πρόκειται για τα εγκλήματα κατά της Δημόσιας Τάξης (π.χ. εγκληματική οργάνωση, διέγερση σε ανυπακοή, διατάραξη κοινής ειρήνης), τα κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα (π.χ. εμπρησμός, έκρηξη, πλημμύρα), εγκλήματα κατά συγκοινωνιών, τηλεπικοινωνιών και άλλων κοινοφελών εγκαταστάσεων (π.χ. επικίνδυνη οδήγηση, παρακώλυση συγκοινωνιών), κατά της ζωής και προσβολές του εμβρύου (π.χ. ανθρωποκτονία, παιδοκτονία, διακοπή κύησης, έκθεση), κατά της σωματικής ακεραιότητας (π.χ. σωματική βλάβη, συμπλοκή), κατά της προσωπικής ελευθερίας (π.χ. αρπαγή, εμπορία ανθρώπων), κατά της γενετήσιας ελευθερίας και οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής (π.χ. βιασμός, πορνογραφία ανηλίκων, μαστροπεία) και κατά της ιδιοκτησίας (π.χ. κλοπή, υπεξαίρεση, ληστεία) και τα κακούργηματα της νομοθεσίας περί εξαρτησιογόνων ουσιών (ν.4139/2013).

(12 παρ.2). Από τη διατύπωση και την κατάστρωση του νόμου, φαίνεται να απαιτούνται δύο (2) ξεχωριστές αποφάσεις, εκ των οποίων η μία θα αφορά αποκλειστικά και μεμονωμένα την εγκατάσταση και η άλλη τη λειτουργία του συστήματος.

Για λόγους εξοικονόμησης χρόνου και κόπου, σκόπιμο θα ήταν να λαμβάνεται μία κοινή απόφαση για την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης χωρίς να γίνεται βέβαια καταστρατήγηση της διαδικασίας και των προϋποθέσεων που θέτει ο νόμος. Οι αποφάσεις πρέπει να έχουν συγκεκριμένο περιεχόμενο (αναγραφή της θέσης εγκατάστασης των καμερών, των χαρακτηριστικών του συστήματος επιτήρησης, του χρόνου ενεργοποίησης, της διάρκειας και εμβέλειας λειτουργίας και των ειδικών χαρακτηριστικών τους) και να αιτιολογούν τη συνδρομή των όρων που δικαιολογούν την επιτήρηση του συγκεκριμένου χώρου. Η μέγιστη χρονική διάρκεια της απόφασης είναι τα τρία (3) χρόνια και παρέχεται η δυνατότητα παράτασης και συνέχισης λειτουργίας. Για την απόφαση εγκατάστασης αναγκαία είναι προηγουμένως η διενέργεια εκτίμησης αντικτύπου προστασίας δεδομένων⁴⁸⁴. Αντίγραφα των αποφάσεων εγκατάστασης και επιτήρησης αποστέλλονται στον αρμόδιο εισαγγελέα πρωτοδικών (άρθρο 12 παρ.3). Κατά της απόφασης εγκατάστασης και λειτουργίας συστήματος βιντεοεπιτήρησης μπορεί να ασκηθεί αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ σύμφωνα με τις διατάξεις του ΠΔ 18/1989 (άρθρο 13).

Βασικό κριτήριο νομιμότητας είναι η τήρηση και η εφαρμογή των αξιώσεων που απορρέουν από την αρχή της αναλογικότητας (που εξειδικεύονται στο άρθρο 5 του ΠΔ 75/2020). Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας για τη χρήση καμερών για το σκοπό της πρόληψης, διερεύνησης ή καταστολής των εγκλημάτων απαιτείται να συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ότι τελούνται ή πρόκειται να τελεσθούν στον συγκεκριμένο χώρο ποινικά αδικήματα και να σχηματίζεται η εύλογη πεποίθηση ότι στους συγκεκριμένους δημόσιους χώρους απειλούνται σοβαροί κίνδυνοι για τη δημόσια ασφάλεια (άρθρο 5 παρ.1). Η λήψη εικόνας από τα συστήματα πρέπει να περιορίζεται στον απολύτως απαραίτητο χώρο με τη λήψη κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων (άρθρο 5 παρ.2). Ειδική πρόβλεψη υπάρχει για τη λειτουργία φορητών συστημάτων επιτήρησης που επιτρέπεται σε περιπτώσεις που υπάρχει άμεσος σοβαρός κίνδυνος τέλεσης αξιόποινων πράξεων και μόνο κατόπιν ειδικά αιτιολογημένης απόφασης του ΥΕ (άρθρο 5 παρ.3). Η εστίαση της εικόνας επιτρέπεται για τη διαπίστωση αξιόποινων πράξεων που εμπίπτουν στο πλαίσιο των επιδιωκόμενων σκοπών και εκτελείται με αιτιολογημένη απόφαση του ΥΕ και κατόπιν έγκρισης του αρμοδίου εισαγγελέα πρωτοδικών, η οποία μπορεί να παραλειφθεί μόνο σε περίπτωση κατεπείγοντος οπότε και θεσπίζεται υποχρέωση αμελλητί ενημέρωσης του αρμοδίου εισαγγελέα (άρθρο 5 παρ.4)

Η λήψη και καταγραφή εικόνας από δημόσια υπαίθρια συνάθροιση επιτρέπεται εφόσον: α) ληφθεί σχετική προς τούτο ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του ΥΕ, β) εξασφαλιστεί η έγκριση του αρμοδίου εισαγγελέα και γ) γνωστοποιηθεί η απόφαση και το γεγονός επιτήρησης στον οργανωτή και στους μετέχοντες στη συνάθροιση (άρθρο 6 παρ.1). Η λήψη εικόνας πλήρους εποπτείας της συνάθροισης για τη διαπίστωση του όγκου και της διαδρομής αυτής, χωρίς δυνατότητα εστίασης σε φυσικά πρόσωπα, είναι επιτρεπτή εφόσον είναι αναγκαίο για την ομαλή διεξαγωγή της (άρθρο 6 παρ.2) και τα δεδομένα θα πρέπει να διαγράφονται εντός σαράντα οκτώ (48) ωρών από την ομαλή λήξη της συνάθροισης (άρθρο 6 παρ.2). Κατά τη διαχείριση της κυκλοφορίας, η επεξεργασία δεδομένων εικόνας περιορίζεται

⁴⁸⁴ Βλ. πιο αναλυτικά για το θέμα της διενέργειας εκτίμησης αντικτύπου παρακάτω την παράγραφο Ε.4.

στην αναγνώριση των πινακίδων κυκλοφορίας και της κατηγορίας των οχημάτων (άρθρο 7 παρ.1) και απαγορεύεται κατά κανόνα η επεξεργασία δεδομένων ήχου (άρθρο 7 παρ.2)⁴⁸⁵.

Ο χρόνος διατήρησης των δεδομένων ανέρχεται κατά κανόνα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από τη συλλογή τους⁴⁸⁶, μετά το πέρας των οποίων πρέπει να καταστρέφονται/διαγράφονται χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα ανάκτησης (άρθρο 7 παρ.1). Εισάγονται ωστόσο τρεις (3) εξαιρέσεις που επιτρέπεται η συνέχιση διατήρησης των δεδομένων (άρθρα 7 παρ.1 εδ.δ' έως στ', παρ.2 και 3)⁴⁸⁷. Τα δεδομένα μπορούν να κοινοποιηθούν σε αρμόδιες για κάθε σκοπό δικαστικές, εισαγγελικές ή διοικητικές αρχές καθώς και στο θύμα ή στο φερόμενο ως δράστη της πράξης για το σκοπό απόδειξης μιας αξιόποινης πράξης. Για να συμβεί αυτό ο νόμος απαιτεί από το θύμα ή το φερόμενο ως δράστη την απόδειξη εννόμου συμφέροντος, ότι δηλαδή η διαβίβαση είναι απαραίτητη για την άσκηση, υποστήριξη ή θεμελίωση νομικών τους αξιώσεων (άρθρο 8 παρ.1)⁴⁸⁸.

Εν τούτοις, η περίπτωση της διάθεσης δεδομένων στο θύμα και στο φερόμενο ως δράστη θα συνιστά μάλλον άσκηση εκ μέρους τους του δικαιώματος πρόσβασης τους, δεδομένου ότι συνιστούν φυσικά πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα υπέστησαν επεξεργασία. Το θύμα και ο φερόμενος ως δράστης δε συνιστούν αποδέκτες - όπως αναφέρεται στον παράτιτλο του άρθρου 8 - αλλά υποκείμενα των δεδομένων και η εκ μέρους τους υποχρέωση αιτιολόγησης της ανάγκης διαβίβασης είναι ατυχής και εσφαλμένη. Το δικαίωμα πρόσβασης ασκείται χωρίς να υπάρχει υποχρέωση τεκμηρίωσης της αναγκαιότητας άσκησης του και επίκλησης των λόγων για τους οποίους το υποκείμενο επιλέγει να το ασκήσει. Το υλικό θα πρέπει να διαβιβάζεται με τρόπο ασφαλή και να είναι συναφές, κατάλληλο και απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών (άρθρο 8 παρ.2).

Ως προς τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων, το ΠΔ 75/2020 (άρθρο 10) παραπέμπει στις οικείες διατάξεις του ΓΚΠΔ και του ν.4624/2019⁴⁸⁹, δίχως να εισάγει κάποια διαφορετική ή ειδική ρύθμιση. Ειδική μνεία γίνεται για την υποχρέωση ενημέρωσης του ΥΕ με την ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων⁴⁹⁰ (άρθρο 10 παρ.2) και για τον τρόπο ικανοποίησης του δικαιώματος πρόσβασης (χορήγηση αντιγράφου ή επίδειξη τμήματος)⁴⁹¹ του υποκειμένου των δεδομένων (άρθρο 10 παρ.3)⁴⁹². Ο ΥΕ οφείλει να λαμβάνει τα

⁴⁸⁵ Εξαίρεση εισάγεται όταν είναι αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής η διερεύνηση αξιόποινων πράξεων χωρίς την καταγραφή των δεδομένων ήχου οπότε και απαιτείται ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του ΥΕ και έγκριση του αρμόδιου εισαγγελέα.

⁴⁸⁶ Το ίδιο χρονικό διάστημα τήρησης προβλέπεται και στο άρθρο 8 παρ.1 της Οδηγίας 1/2011 με την ουσιώδη διαφορά ότι σε αυτήν γίνεται λόγος για εργάσιμες ημέρες.

⁴⁸⁷ Πρόκειται για τις περιπτώσεις: α) που τα δεδομένα είναι απαραίτητα για τη διερεύνηση αξιόποινων πράξεων, β) που υπάρχουν δικαιολογημένες υπόνοιες σε βάρος του ατόμου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, για την προπαρασκευή ή τη διάπραξη στο μέλλον αξιόποινων πράξεων και γ) που χρησιμοποιούνται για εκπαιδευτικούς σκοπούς οπότε και ανωνυμοποιούνται με τρόπο μη αναστρέψιμο και κατ' επέκταση παύουν να αποτελούν προσωπικά δεδομένα.

⁴⁸⁸ Παρόμοια ρύθμιση εισάγεται και στο άρθρο 9 παρ.4 της Οδηγίας 1/2011.

⁴⁸⁹ Το ΠΔ 75/2020 περιέχει στο άρθρο 14 ειδική διάταξη για την εφαρμογή του ΓΚΠΔ και του ν.4624/2019 για τα θέματα που δε ρυθμίζονται ειδικώς από το άρθρο 14 του ν.3917/2011 ή από το ίδιο το ΠΔ.

⁴⁹⁰ Η ρύθμιση είναι παρόμοια με αυτήν του άρθρου 12 της Οδηγίας 1/2011.

⁴⁹¹ Η ρύθμιση είναι παρόμοια με αυτήν του άρθρου 13 παρ.1 της Οδηγίας 1/2011.

⁴⁹² Παρά την παραπομπή στις οικείες διατάξεις του ΓΚΠΔ (στις οποίες θεσπίζεται η δωρεάν άσκηση των δικαιωμάτων/άρθρο 12 παρ.5 ΓΚΠΔ), το άρθρο 10 παρ.3 του ΠΔ 75/2020 αναφέρει ρητώς ότι οι παρεχόμενες πληροφορίες και οι αιτήσεις δεν υπόκεινται σε τέλος εκτός αν κριθούν ως καταχρηστικές. Η ίδια ρύθμιση πρέπει να περιληφθεί και στο άρθρο 13 της Οδηγίας 1/2011 η οποία στην παράγραφο 3 προβλέπει την καταβολή τέλους για την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης.

κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα⁴⁹³ για να περιορίζει στο ελάχιστο τον αρνητικό αντίκτυπο της επεξεργασίας στο δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 11 παρ.1). Τέλος, έχει υποχρέωση να καταρτίζει και θέτει σε λειτουργία ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης ασφάλειας των δεδομένων του συστήματος (άρθρο 11 παρ.2).

Ε.3. Ορισμός Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων⁴⁹⁴ και συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Υπό το πρίσμα του ΓΚΠΔ επιδιώκεται η εδραίωση ενός νέου συστήματος οργάνωσης, διαδικασιών και νοοτροπιών αναφορικά με το πεδίο προστασίας των προσωπικών δεδομένων, στο επίκεντρο του οποίου έχει τοποθετηθεί το πρόσωπο του Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων (εφεξής: ΥΠΔ)⁴⁹⁵. Η πρωτοβουλία για τη συμμόρφωση με το ΓΚΠΔ και η λήψη των σχετικών μέτρων έχει μετατοπιστεί πλήρως στον ΥΕ σε ένα σύστημα «οιονεί αυτορρύθμισης»⁴⁹⁶ στο οποίο ο ρόλος του ΥΠΔ⁴⁹⁷ είναι καταλυτικής σημασίας. Η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, θεωρεί τον ΥΠΔ ως ακρογωνιαίο λίθο της λογοδοσίας και ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις επιχειρήσεις⁴⁹⁸.

Ο θεσμός του ΥΠΔ δεν είναι καινοφανής στον ευρωπαϊκό χώρο⁴⁹⁹, καθώς παρέχόταν στον εθνικό νομοθέτη σχετική ευχέρεια διορισμού ΥΠΔ από άρθρο το 18 παρ.2 της Οδηγίας 95/46⁵⁰⁰, δυνατότητα της οποίας δεν έκανε χρήση ο Έλληνας νομοθέτης στο ν.2472/1997. Σχετική πρόβλεψη υπήρχε και στον Κανονισμό 45/2001⁵⁰¹. Παρά την μη αξιοποίηση της δυνατότητας πρόβλεψης ΥΠΔ στο ν.2472/1997, ο θεσμός του ΥΠΔ δεν ήταν άγνωστος ούτε στην ελληνική έννομη τάξη μέχρι την έναρξη ισχύος του ΓΚΠΔ. Στο άρθρο 36 παρ.1 του ν.3979/2011 «για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση» προβλέπεται ο υποχρεωτικός διορισμός εσωτερικού ΥΠΔ σε κάθε φορέα του δημοσίου τομέα όπου συγκροτείται Ομάδα Διοίκησης Έργου (ΟΔΕ) με αντικείμενο τη διαδικαστική, οργανωτική και τεχνική υποστήριξη εφαρμογής του εν λόγω νόμου⁵⁰². Ο ΓΚΠΔ προβλέπει στο άρθρο 37 παρ.1 τρεις (3) περιπτώσεις υποχρεωτικού ορισμού⁵⁰³ ΥΠΔ. Αυτό που πρέπει να εξεταστεί είναι αν σε μία τουλάχιστον ή και σε περισσότερες από τις τρεις (3) αυτές περιπτώσεις εμπίπτει και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης. Σε περίπτωση

⁴⁹³ Στο άρθρο 11 παρ.3 του ΠΔ 75/2020 περιέχονται τα ελάχιστα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που οφείλει να λαμβάνει ο ΥΕ.

⁴⁹⁴ Το ακρωνύμιο με τους λατινικούς χαρακτήρες DPO από τα αρχικά του αντίστοιχου όρου στην αγγλική γλώσσα Data Protection Officer έχει σχεδόν καθιερωθεί και χρησιμοποιείται ευρέως σε εγχώριο επίπεδο.

⁴⁹⁵ Βλ. *Μήτρου Α.*, Ο γενικός κανονισμός, ό.π., σελ.113.

⁴⁹⁶ Βλ. *Τσολιά Γ.*, Υποχρεώσεις του Υπεύθυνου Επεξεργασίας, σε Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή (επιμ. *Κοτσαλή/Μενουδάκου*), σελ.197.

⁴⁹⁷ Ο θεσμός του ΥΠΔ διέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 37-39 του ΓΚΠΔ.

⁴⁹⁸ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με τους υπεύθυνους προστασίας δεδομένων, WP 243 rev.01, σελ.5-6.

⁴⁹⁹ Για την ιστορική εξέλιξη του θεσμού του ΥΠΔ βλ. πιο αναλυτικά *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.272-273 και *Τσολιά Γ.*, ό.π., σελ.198-199 με τις εκεί παρατιθέμενες παραπομπές.

⁵⁰⁰ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π.

⁵⁰¹ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.272.

⁵⁰² Βλ. *Τσολιά Γ.*, ό.π., σελ.199.

⁵⁰³ Η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 ενθαρρύνει τον ορισμό ΥΠΔ και σε εθελοντική βάση σε περίπτωση που δε συντρέχει κάποια από τις τρεις περιπτώσεις υποχρεωτικού ορισμού. Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.7. Παράλληλα, ο ΓΚΠΔ παρέχει στο άρθρο 37 παρ.4 την ευχέρεια στα κράτη μέλη να προβλέψουν και άλλες περιπτώσεις υποχρεωτικού διορισμού ΥΠΔ με νόμο.

καταφατικής απάντησης ο ΥΕ ή ο ΕΕ⁵⁰⁴ που έχει εγκαταστήσει σύστημα βιντεοεπιτήρησης και συλλέγει δεδομένα εικόνας ή και ήχου θα υπέχει βάσει του άρθρου 37 παρ.1 υποχρέωση ορισμού ΥΠΔ.

Η πρώτη περίπτωση υποχρεωτικού ορισμού ΥΠΔ είναι όταν η επεξεργασία γίνεται από δημόσια αρχή ή φορέα⁵⁰⁵. Ο ΓΚΠΔ δε δίδει το σχετικό ορισμό της έννοιας «δημόσια αρχή ή φορέας». Από την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 προτείνεται να προσδιορίζεται η έννοια από τα εθνικά δίκαια με την επισήμανση ότι εκτός τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, ο ορισμός ΥΠΔ ενδέχεται να είναι υποχρεωτικός και σε άλλα (πλην δημόσιων αρχών και φορέων) φυσικά ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου που είναι επιφορτισμένα με την εκπλήρωση δημοσίου καθήκοντος ή την άσκηση δημόσιας εξουσίας⁵⁰⁶. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση τοποθέτησης και λειτουργίας καμερών ιδίως από Υπουργεία, Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) πρώτου βαθμού (Δήμοι) και δεύτερου βαθμού (Περιφέρειες), Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) δημοσίου χαρακτήρα που επιδιώκουν κοινωφελείς ή άλλους δημόσιους σκοπούς, ανώνυμες εταιρείες του Δημοσίου, δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς του δημοσίου τομέα (ΔΕΚΟ), πάσης φύσεως δημόσιες αρχές ή υπηρεσίες και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) είναι απαραίτητος ο διορισμός ΥΠΔ.

Λεκτέον ότι οι δημόσιες αρχές ή φορείς ορίζουν κατά κανόνα ΥΠΔ - με εξαίρεση τα δικαστήρια και άλλες ανεξάρτητες δικαστικές αρχές (όπως π.χ. οι εισαγγελικές αρχές) όταν ενεργούν υπό την δικαιοδοτική τους αρμοδιότητα, στο πλαίσιο δηλαδή της δικαστικής λειτουργίας και των δικαστικών τους καθηκόντων (άρθρο 32 παρ.1 της Οδηγίας 2016/680/ΕΕ⁵⁰⁷ και άρθρο 8 παρ.2 του ν.4624/2019⁵⁰⁸) - ανεξάρτητα από το εάν εγκαταστήσουν σύστημα βιντεοεπιτήρησης, προβαίνοντας σε άλλες (πλην της βιντεοεπιτήρησης) πράξεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων φυσικών προσώπων. Η υποχρέωση ορισμού ΥΠΔ για τους δημόσιους φορείς θεσπίζεται και στο άρθρο 6 παρ.1 του ν.4624/2019⁵⁰⁹. Είναι πολύ μικρή η πιθανότητα να τεθεί το ζήτημα ορισμού ΥΠΔ από δημόσια αρχή ή φορέα το πρώτον όταν αποφασιστεί η εγκατάσταση συστήματος βιντεοεπιτήρησης. Ο ορισμός του ΥΠΔ θα προηγείται και θα έχει ήδη λάβει χώρα όταν δημόσια αρχή τοποθετήσει κάμερες και εκκινήσει να συλλέγει δεδομένα εικόνας και ήχου. Για αυτό το λόγο, το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 37 παρ.1 στοιχείο α' εμφανίζεται εξαιρετικά περιορισμένο στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με κάμερες από δημόσια αρχή ή φορέα. Στο άρθρο 37 παρ.3 προβλέπεται η δυνατότητα ορισμού κοινού ΥΠΔ για περισσότερες δημόσιες αρχές ή υπηρεσίες, λαμβάνοντας υπόψιν το μέγεθος και την

⁵⁰⁴ Για το ζήτημα του προσώπου που έχει υποχρέωση ορισμού ΥΠΔ βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.13.

⁵⁰⁵ Εξαίρεση εισάγεται για τα δικαστήρια που ενεργούν στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής τους αρμοδιότητας.

⁵⁰⁶ Βλ. ό.π., σελ.8.

⁵⁰⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ.1 της Οδηγίας 2016/680/ΕΕ: «Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας διορίζει υπεύθυνο προστασίας δεδομένων. Τα κράτη μέλη μπορούν να εξαιρούν από την υποχρέωση αυτή τα δικαστήρια και άλλες ανεξάρτητες δικαστικές αρχές όταν ενεργούν υπό τη δικαιοδοτική τους αρμοδιότητα.»

⁵⁰⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ.2 του ν.4624/2019: «Τα καθήκοντα του ΥΠΔ ο οποίος τυχόν ορίζεται από δικαστικές και εισαγγελικές αρχές δεν αφορούν τις πράξεις επεξεργασίας που διενεργούνται από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές στο πλαίσιο της δικαστικής λειτουργίας και των δικαστικών τους καθηκόντων.»

⁵⁰⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ.1 του ν.4624/2019: «Οι δημόσιοι φορείς ορίζουν υπεύθυνο προστασίας δεδομένων (εφεξής: ΥΠΔ).».

οργανωτική δομή αυτών και εφόσον ο τελευταίος είναι σε θέση να ασκεί αποτελεσματικά τα καθήκοντά του⁵¹⁰.

Οι δύο (2) άλλες περιπτώσεις υποχρεωτικού ορισμού ΥΠΔ αφορά τους ΥΕ που έχουν ως βασική δραστηριότητα τη συστηματική παρακολούθηση προσώπων σε μεγάλη κλίμακα ή την επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων σε μεγάλη κλίμακα⁵¹¹. Στις δύο (2) αυτές περιπτώσεις απαντώνται δύο (2) κοινά στοιχεία: ο όρος «*βασική δραστηριότητα*» και ο όρος «*μεγάλη κλίμακα*», οι οποίοι πρέπει να αποσαφηνιστούν πριν προχωρήσει περαιτέρω η έρευνα για το εάν η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης μπορεί να συνεπάγεται συστηματική παρακολούθηση προσώπων ή επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σε μεγάλη κλίμακα. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 97 του ΓΚΠΔ, βασικές είναι οι κύριες και όχι οι παρεπόμενες δραστηριότητες του οργανισμού. Η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 προσδίδει στις βασικές δραστηριότητες την έννοια «*των καίριων πράξεων που είναι αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων του ΥΕ ή το ΕΕ.*»⁵¹². Παράλληλα, επισημαίνει ότι δε θα πρέπει να εξαιρούνται δραστηριότητες που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της δραστηριότητας του ΥΕ ή του ΕΕ και δίδει ένα πολύ χρήσιμο για την υπό εξέταση περίπτωση παράδειγμα, αναφέροντας ότι στην περίπτωση των ιδιωτικών εταιρειών ασφάλειας των οποίων η βασική δραστηριότητα είναι η φύλαξη χώρων, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι άμεσα και στενά συνυφασμένη με τη φύλαξη των χώρων και την επίτευξη αυτού του σκοπού⁵¹³.

Κατά συνέπεια, η συλλογή δεδομένων εικόνας και ήχου για το σκοπό φύλαξης χώρων από ιδιωτικές εταιρίες ασφάλειας εντάσσεται εννοιολογικά στις βασικές δραστηριότητες τους. Αυτό θα μπορούσε ίσως να θεωρηθεί με διασταλτική ερμηνεία ότι ισχύει και για άλλους ΥΕ που συλλέγουν δεδομένα εικόνας και ήχου για το σκοπό της προστασίας προσώπων και αγαθών, ήτοι για τη διαφύλαξη της σωματικής ακεραιότητας των προσώπων, της ιδιοκτησίας και της περιουσίας τους, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι η συλλογή δεδομένων εικόνας και ήχου εντάσσεται στις βασικές δραστηριότητές του (όπως συμβαίνει και με τις ιδιωτικές εταιρίες ασφάλειας). Σχετικά με την έννοια της μεγάλης κλίμακας στην αιτιολογική σκέψη 91 του ΓΚΠΔ δίδονται κάποιες γραμμές για τον προσδιορισμό της έννοιας και παρέχονται δύο (2) παραδείγματα επεξεργασίας δεδομένων που δε συνιστά επεξεργασία σε μεγάλη κλίμακα: η επεξεργασία δεδομένων ασθενών από ιδιώτη γιατρό και πελατών από δικηγόρο. Ορθώς υπογραμμίζει η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 ότι τα παραδείγματα που παρατίθενται αφήνουν μια μεγάλη γκριζα ζώνη⁵¹⁴ και δεν αποδεικνύονται ιδιαίτερα χρήσιμα στην αποσαφήνιση του όρου. Τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την απάντηση στο ερώτημα αν διενεργείται επεξεργασία σε μεγάλη κλίμακα⁵¹⁵ είναι τα εξής τέσσερα (4) :

⁵¹⁰ Βλ. ό.π., σελ.14.

⁵¹¹ Ειδικές κατηγορίες δεδομένων βλ. άρθρα 9 και 10 του ΓΚΠΔ.

⁵¹² Βλ. ό.π., σελ.9.

⁵¹³ Βλ. ό.π.

⁵¹⁴ Βλ. ό.π., υπ' αριθμόν 14 υποσημείωση, σελ.10.

⁵¹⁵ Αξίζει να σημειωθεί ότι ο όρος «*δεδομένα μεγάλης κλίμακας (big data)*» αποτελεί «*δάνειο*» από την επιστήμη της πληροφορικής όπου και χρησιμοποιείται κατά κόρον. Όταν γίνεται λόγος για δεδομένα μεγάλης κλίμακας στην επιστήμη της πληροφορικής εννοείται: α) ο μεγάλος όγκος/ποσότητα δεδομένων (volume), β) ποικιλία δεδομένων, προερχόμενων από διαφορετικές πηγές και σε διαφορετικές μορφές (variety), γ) ταχύτητα, ήτοι ταχεία αλλαγή του περιεχομένου (velocity) και δ) ακρίβεια και αξιοπιστία (veracity). Περαιτέρω, τα δεδομένα πρέπει να είναι σωστά και έγκυρα (validity) και ευκόλως διαθέσιμα, προσβάσιμα και ορατά (visibility). Η αναφορά του ΓΚΠΔ σε επεξεργασία δεδομένων σε μεγάλη κλίμακα είναι προσαρμοσμένη στους σκοπούς που καλείται αυτός να εξυπηρετήσει και στο πεδίο εφαρμογής του.

α) ο αριθμός των υποκειμένων των δεδομένων είτε ως συγκεκριμένος αριθμός, είτε ως ποσοστό επί του συναφούς πληθυσμού, β) ο όγκος και/ή το εύρος των δεδομένων που υφίστανται επεξεργασία, γ) η διάρκεια ή ο μόνιμος χαρακτήρας της δραστηριότητας και δ) η γεωγραφική της έκταση.

Ο ορισμός ΥΠΔ στην περίπτωση του άρθρου 37 παρ.1 στοιχείο β' απαιτεί η βασική δραστηριότητα που διενεργείται σε μεγάλη κλίμακα να είναι η τακτική ή συστηματική παρακολούθηση. Στην έννοια της παρακολούθησης σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 24 υπάγονται αδιαμφισβήτητα όλες οι μορφές παρακολούθησης και διαμόρφωσης προφίλ στο διαδίκτυο. Σύμφωνα με την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, τακτική είναι η παρακολούθηση εφόσον συγκεντρώνει ένα (1) τουλάχιστον από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: α) λαμβάνει χώρα σε συνεχή βάση ή σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα για συγκεκριμένη χρονική περίοδο, β) λαμβάνει χώρα τακτικά ή κατ' επανάληψη σε σταθερές χρονικές στιγμές και γ) λαμβάνει χώρα αδιαλείπτως ή περιοδικά⁵¹⁶. Αντίστοιχα, συστηματική είναι η παρακολούθηση εφόσον τηρείται ένα (1) τουλάχιστον από τα εξής κριτήρια: α) λαμβάνει χώρα σύμφωνα με κάποιο σύστημα, β) είναι προκαθορισμένη, οργανωμένη ή μεθοδική, γ) λαμβάνει χώρα στο γενικότερο πλαίσιο συλλογής δεδομένων και δ) διενεργείται στο πλαίσιο στρατηγικής⁵¹⁷. Στα παραδείγματα δραστηριοτήτων που αναφέρει η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 ως τακτική και συστηματική παρακολούθηση συμπεριλαμβάνεται και η τηλεόραση κλειστού κυκλώματος. Αναγνωρίζεται δηλαδή από την ίδια την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 η υποχρέωση ορισμού ΥΠΔ σε περίπτωση λειτουργίας κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης.

Η ένταξη του κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης στην έννοια της τακτικής και συστηματικής παρακολούθησης είναι απόλυτα λογική έως προφανής. Η συλλογή δεδομένων από κάμερες πραγματοποιείται στο πλαίσιο λειτουργίας ενός συστήματος βιντεοεπιτήρησης που μπορεί να λειτουργεί σε τακτική βάση, είτε διαρκώς καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας είτε συγκεκριμένες ώρες και ημέρες. Η συλλογή αυτή περαιτέρω είναι συστηματική καθώς γίνεται με ορισμένο σύστημα βιντεοεπιτήρησης επί τη βάσει συγκεκριμένων και προσδιορισμένων κανόνων και αρχών που προβλέπονται στην ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και δύνανται να εξειδικεύονται περαιτέρω σε εθνικό επίπεδο, χωρίς να επιτρέπεται ελεύθερα και απεριορίιστα η λήψη εικόνας από οποιονδήποτε χώρο. Η συλλογή δεδομένων εικόνας και ήχου ενδέχεται να αποτελεί τμήμα μιας γενικότερης στρατηγικής και στοχοθεσίας για την προστασία των προσώπων και αγαθών και ένα από τα διάφορα μέτρα που λαμβάνονται για αυτόν τον σκοπό.

Άλλα μέτρα τα οποία λειτουργούν συμπληρωματικά με το σύστημα βιντεοεπιτήρησης και συμβάλλουν μαζί με αυτό στην επίτευξη του σκοπού της ασφάλειας, υπαγόμενα στην στρατηγική της προστασίας προσώπων και αγαθών είναι επί παραδείγματι η τοποθέτηση συστημάτων συναγερμού και η ύπαρξη προσωπικού ασφαλείας. Η επεξεργασία των δεδομένων από κάμερες που είναι τοποθετημένες ιδίως σε μέσα μαζικής μεταφοράς, αεροδρόμια, εμπορικά κέντρα, κεντρικά καταστήματα ή ακόμα σε τράπεζες και ξενοδοχεία διενεργείται σε μεγάλη κλίμακα. Λαμβάνεται εικόνα από έναν πολύ μεγάλο και απροσδιόριστο αριθμό προσώπων με αποτέλεσμα να είναι τεράστιος ο όγκος των δεδομένων. Επομένως, η λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης μπορεί να συνιστά τακτική και

⁵¹⁶ Βλ. ό.π., σελ.12.

⁵¹⁷ Βλ. ό.π.

συστηματική παρακολούθηση προσώπων σε μεγάλη κλίμακα και να ενεργοποιήσει την υποχρέωση ορισμού ΥΠΔ.

Η τρίτη και τελευταία περίπτωση υποχρεωτικού ορισμού ΥΠΔ (άρθρο 37 παρ.1 στοιχείο γ') είναι η επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων σε μεγάλη κλίμακα. Η επεξεργασία θα πρέπει και σε αυτή την περίπτωση να είναι η βασική δραστηριότητα του οργανισμού. Εφαρμογής της συγκεκριμένης περίπτωσης θα μπορούσε να γίνει δεκτή όταν νοσοκομεία, κλινικές, ιατρεία και γενικά χώροι παροχής υπηρεσιών υγείας εγκαθιστούν και λειτουργούν σύστημα βιντεοεπιτήρησης οπότε και συλλέγουν δεδομένα υγείας τα οποία είναι ευαίσθητα σύμφωνα με το άρθρο 9 του ΓΚΠΔ. Ερευνητέο είναι το ζήτημα αν η συλλογή δεδομένων υγείας μέσω καμερών πραγματοποιείται από χώρους παροχής υπηρεσιών υγείας σε μεγάλη κλίμακα όπως απαιτεί το άρθρο 37 παρ.1 στοιχείο γ'. Καταφατική απάντηση θα μπορούσε ενδεχομένως να γίνει δεκτή όταν το σύστημα λειτουργεί σε μεγάλο ιδιωτικό ή δημόσιο νοσοκομείο με μεγάλο αριθμό ασθενών ή σε μεγάλο κέντρο παροχής φροντίδας, περίθαλψης ή αποκατάστασης ανήλικων ή ενήλικων φυσικών προσώπων.

Συμπερασματικά, η λειτουργία συστήματος βιντεοσυσκευών από φυσικό ή νομικό πρόσωπο που λαμβάνουν και επεξεργάζονται δεδομένα εικόνας είναι ικανή να καταστήσει υποχρεωτικό τον ορισμό ΥΠΔ επί τη βάση και των τριών (3) προβλεπόμενων στο άρθρο 37 παρ.1 περιπτώσεων. Η περίπτωση που θα προκύψει κατά πάσα πιθανότητα τις περισσότερες φορές στην πράξη είναι αυτή του άρθρου 37 παρ.1 στοιχείο β', δηλαδή της τακτικής και συστηματικής παρακολούθησης προσώπων σε μεγάλη κλίμακα μέσω συστήματος βιντεοεπιτήρησης.

E.4. Εκτίμηση Αντικτύπου Προστασίας Δεδομένων και συστήματα βιντεοεπιτήρησης

Στο άρθρο 35 και 36 του ΓΚΠΔ προβλέπεται η υποχρέωση του ΥΕ να διενεργήσει Εκτίμηση Αντικτύπου Προστασίας Δεδομένων (εφεξής: ΕΑΠΔ)⁵¹⁸ που μπορεί να οριστεί ως ένα ανοικτό και επαναλαμβανόμενο σύνολο ενεργειών, τις οποίες πρέπει να πραγματοποιούν οι ΥΕ στις περιπτώσεις υψηλού κινδύνου και αποτελεί ένα από τα εργαλεία συμμόρφωσης με την αρχή της λογοδοσίας⁵¹⁹. Η ΕΑΠΔ είναι μια διαδικασία εμπέδωσης και απόδειξης της συμμόρφωσης⁵²⁰. Πρόκειται για ουσιαστικό τύπο μιας διαδικασίας προληπτικού ελέγχου της επεξεργασίας⁵²¹. Πριν δοθεί απάντηση αν ειδικώς στην επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης πρέπει να διενεργηθεί ΕΑΠΔ, είναι απαραίτητο να εξεταστεί τότε θεσπίζεται γενικώς τέτοια υποχρέωση για τις πράξεις επεξεργασίας και να παρουσιαστούν βασικά σημεία της.

Η ΕΑΠΔ προβλέφθηκε λόγω της ανάγκης ενίσχυσης συμμόρφωσης με τον ΓΚΠΔ⁵²² και την ανάγκη αντικατάστασης του καταργηθέντος συστήματος γνωστοποιήσεων της Οδηγίας

⁵¹⁸ Το αντίστοιχο ακρωνύμιο με λατινικούς χαρακτήρες είναι DPIA, από τα αρχικά γράμματα του αγγλικού όρου Data Protection Impact Assessment.

⁵¹⁹ Βλ. *Ζορκάδη Β.*, Εκτίμηση Αντικτύπου στην Προστασία των Δεδομένων, σε Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή (επιμ. *Κοτσαλή/Μενουδάκου*), σελ.247.

⁵²⁰ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση αντικτύπου σχετικά με την προστασία των δεδομένων (ΕΑΠΔ) και καθορισμός του κατά πόσον η επεξεργασία ενδέχεται να επιφέρει υψηλό κίνδυνο για τους σκοπούς του κανονισμού 2016/679, WP 248 αναθ.01, σελ.5.

⁵²¹ Βλ. *Χριστοδούλου Κ.*, ό.π., σελ.142.

⁵²² Βλ. την υπ' αριθμόν 84 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

95/46⁵²³, η οποία συνεπαγόταν μεγάλο διοικητικό και οικονομικό φόρτο χωρίς να συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση προστασίας των δεδομένων⁵²⁴. Αρμόδιος να διασφαλίσει τη διενέργεια ΕΑΠΔ είναι ο ΥΕ, ο οποίος οφείλει να ζητά την γνώμη του ΥΠΔ (άρθρο 35 παρ.2) και μπορεί να αναθέτει τη διενέργειά της σε πρόσωπο εντός ή εκτός οργανισμού δίχως όμως αυτό να σημαίνει ότι απαλλάσσεται από την ευθύνη του⁵²⁵. Η ΕΑΠΔ πρέπει να διενεργείται προληπτικά, πριν την επεξεργασία, αξίωση που απορρέει από την αρχή της προστασίας ήδη από το σχεδιασμό και εξ' ορισμού⁵²⁶. Εντάσσεται στα πρώτα στάδια δημιουργίας ενός συστήματος ή προγράμματος και συγκεκριμένα στην ανάλυση και τον ορισμό των απαιτήσεων, τον καθορισμό των προδιαγραφών και την αρχιτεκτονική και τη λεπτομερή σχεδίαση⁵²⁷. Δεν πρόκειται για μία διαδικασία που πραγματοποιείται άπαξ αλλά αντίθετα έχει διαρκή χαρακτήρα⁵²⁸ και είναι γόνιμο να επαναξιολογείται και να επανεξετάζεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα⁵²⁹. Εύστοχα έχει διατυπωθεί ότι είναι μια διαδικασία που θα πρέπει να εκτείνεται σε όλο τον κύκλο ζωής της επεξεργασίας⁵³⁰. Περαιτέρω, για την κατάρτιση της μελέτης δεν αρκούν αμιγώς νομικές ή τεχνικές γνώσεις. Για την επιτυχή διεξαγωγή της διαδικασίας κρίνεται απολύτως αναγκαία η συνδρομή έμπειρου νομικού σε συνδυασμό και συνεργασία με πρόσωπο ασχολούμενο με την τεχνική διάστασή της⁵³¹, δηλαδή η διεπιστημονική προσέγγιση⁵³². Η διενέργεια εκτίμησης αντικτύπου δεν είναι ένα προαιρετικό μέτρο που κατά την ευχέρεια του δύναται να λάβει ο ΥΕ. Έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα, εφόσον οι πράξεις επεξεργασίας ενδέχεται να επιφέρουν υψηλό κίνδυνο για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων και η μη συμμόρφωση επισύρει κυρώσεις διοικητικής και αστικής φύσεως⁵³³.

Την απάντηση στο ερώτημα πότε είναι υποχρεωτική η διενέργεια ΕΑΠΔ, δηλαδή πότε οι πράξεις επεξεργασίας μπορεί να επιφέρουν υψηλό κίνδυνο δίνει εν μέρει το άρθρο 35 παρ.3 του ΓΚΠΔ παραθέτοντας με τρόπο ενδεικτικό και όχι περιοριστικό τα εξής τρία (3) παραδείγματα επεξεργασιών: α) συστηματική και εκτενής αξιολόγηση προσωπικών πτυχών, β) μεγάλης κλίμακας επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων και γ) συστηματική παρακολούθηση δημοσίων προσβάσιμων χώρων σε μεγάλη κλίμακα. Η καθοδήγηση που επιδιώκει να παρέχει το άρθρο 35 παρ.3 του ΓΚΠΔ δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής. Ιδιαίτερα ωφέλιμη για την εξέταση του ζητήματος αν απαιτείται η πραγματοποίηση ΕΑΠΔ αποδεικνύεται η παράθεση των εννέα (9) κριτηρίων από την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29⁵³⁴. Τα εννέα (9) κριτήρια που πρέπει να εκτιμώνται σύμφωνα με την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 είναι συνοπτικά τα εξής: α) αξιολόγηση ή βαθμολόγηση, περιλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ και προβλέψεων ιδίως προσωπικών πτυχών των υποκειμένων των δεδομένων (επιδόσεις στην εργασία, οικονομική κατάσταση, υγεία, προτιμήσεις, ενδιαφέροντα κ.α.), β) λήψη αυτοματοποιημένων αποφάσεων που παράγουν έννομα

⁵²³ Βλ. *Γιαννόπουλου Γ.*, Υποχρεώσεις του Υπεύθυνου Επεξεργασίας σε Γενικός Κανονισμό για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή (επιμ. *Κοτσαλή/Μενουδάκου*), σελ.177 και *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.101.

⁵²⁴ Βλ. την υπ' αριθμόν 89 αιτιολογική σκέψη του ΓΚΠΔ.

⁵²⁵ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.18.

⁵²⁶ Βλ. ό.π., σελ.17.

⁵²⁷ Βλ. *Ζορκάδη Β.*, ό.π., σελ.256.

⁵²⁸ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.18.

⁵²⁹ Βλ. ό.π., σελ.17.

⁵³⁰ Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π., σελ.104.

⁵³¹ Βλ. *Γιαννόπουλου Γ.*, ό.π., σελ.178.

⁵³² Βλ. *Μήτρου Α.*, ό.π.

⁵³³ Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, ό.π., σελ.256.

⁵³⁴ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.10-13.

αποτελέσματα ή σημαντικά αποτελέσματα κατά ανάλογο τρόπο, γ) συστηματική παρακολούθηση, δ) ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων (ευαίσθητα δεδομένα), ε) επεξεργασία δεδομένων σε μεγάλη κλίμακα, στ) αντιστοίχιση ή συνδυασμός συνόλων δεδομένων, ζ) δεδομένα που αφορούν ευάλωτα υποκείμενα δεδομένων (παιδιά, ηλικιωμένοι, εργαζόμενοι, ψυχικά νοσούντες), η) καινοτόμος χρήση ή εφαρμογή νέων τεχνολογικών ή οργανωτικών λύσεων και θ) όταν η επεξεργασία καθεαυτή εμποδίζει τα υποκείμενα των δεδομένων να ασκήσουν κάποιο δικαίωμα ή να χρησιμοποιούν μια υπηρεσία ή σύμβαση. Τα παραπάνω εννέα (9) κριτήρια μπορούν να ομαδοποιηθούν στις εξής τρεις (3) κατηγορίες: α) σκοποί επεξεργασίας (κριτήρια 1,2,3,9), β) είδη δεδομένων (κριτήρια 4,7) και γ) χαρακτηριστικά ή χρησιμοποιούμενα μέσα επεξεργασίας (κριτήρια 5,6,8)^{535,536}. Σύμφωνα με την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, κατά κανόνα όταν πληρούνται δύο (2) τουλάχιστον κριτήρια απαιτείται η διενέργεια ΕΑΠΔ, χωρίς όμως να αποκλείεται η διενέργεια όταν πληρούνται ένα (1) μόνο από τα κριτήρια αυτά⁵³⁷.

Από την παράθεση των τριών (3) παραδειγμάτων του άρθρου 35 παρ.3 του ΓΚΠΔ και των εννέα (9) κριτηρίων της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29, συνάγεται εύλογα το συμπέρασμα ότι η επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης είναι εφικτό να προκαλέσει υψηλό κίνδυνο για τις ελευθερίες και τα δικαιώματα των προσώπων και να ενεργοποιήσει την υποχρέωση διενέργειας ΕΑΠΔ. Ο πλέον πρόσφορος και πιο πιθανός τρόπος συστηματικής παρακολούθησης δημοσίως προσβάσιμων χώρων σε μεγάλη κλίμακα που αναφέρεται στο άρθρο 35 παρ.3 στοιχείο γ' ως παράδειγμα στο οποίο απαιτείται ΕΑΠΔ είναι η εγκατάσταση συστήματος βιντεοεπιτήρησης. Η χρήση καμερών παράλληλα μπορεί να πληροί και παραπάνω από ένα (1) εκ των εννέα (9) κριτηρίων που θέτει η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, όπως τη συστηματική παρακολούθηση προσώπων (3^ο κριτήριο) που μπορεί ευχερώς να λάβει χώρα σε πολλές περιπτώσεις τοποθέτησης και λειτουργίας καμερών, τα ευαίσθητα δεδομένα (4^ο κριτήριο) όταν για παράδειγμα τοποθετούνται κάμερες σε νοσοκομεία ή κλινικές και συλλέγουν ευαίσθητα δεδομένα υγείας⁵³⁸, την επεξεργασία δεδομένων μεγάλης κλίμακας (5^ο κριτήριο) καθώς εγγενές χαρακτηριστικό των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης είναι η συλλογή τεράστιου όγκου δεδομένων εικόνας από απροσδιόριστο αριθμό προσώπων (π.χ. λειτουργία κάμερας σε εμπορικό κέντρο ή σε μέσα μαζικής μεταφοράς), τα δεδομένα που αφορούν ευάλωτες ομάδες προσώπων (7^ο κριτήριο), όταν για παράδειγμα χρησιμοποιούνται κάμερες για την επιτήρηση και παρακολούθηση των εργαζόμενων ή για την επίβλεψη παιδιών ή ενήλικων που χρήζουν ειδικής φροντίδας (π.χ. υπέρηχοι, νοητικά/ψυχικά ασθενείς) από κέντρα και υπηρεσίες παροχής υπηρεσιών υγείας και την καινοτόμο χρήση ή εφαρμογή νέων τεχνολογικών οργανωτικών λύσεων (8^ο κριτήριο) όταν για παράδειγμα εξελιχθεί και βελτιωθεί μια υφιστάμενη τεχνική βιντεοεπιτήρησης ή επινοηθεί μία νέα τεχνική ή όταν τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης χρησιμοποιούνται συνδυαστικά με συστήματα βιομετρίας (π.χ. αναγνώριση και ανάλυση δακτυλικών αποτυπωμάτων ή κόρης ματιού/ίριδας για την εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε έντυπο ή ψηφιακό υλικό ή για ελεγχόμενη είσοδο σε εγκαταστάσεις).

⁵³⁵ Βλ. Ζορκάδη Β., ό.π., σελ.253.

⁵³⁶ Παρόμοια τριχοτόμηση των εννέα κριτηρίων των κατευθυντηρίων γραμμών της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 γίνεται και στην απόφαση 65/2018 ΑΠΔΠΧ (βλ. σελ.7 της απόφασης) χωρίς όμως την ένταξη τους στις επιμέρους ομάδες. Οι τρεις κατηγορίες στις οποίες διακρίνονται τα κριτήρια σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ είναι: α) είδη και σκοποί επεξεργασίας, β) είδος δεδομένων και/ή κατηγορίες υποκειμένων και γ) πρόσθετα χαρακτηριστικά και/ή τα χρησιμοποιούμενα μέσα της επεξεργασίας. Η εν λόγω διάκριση είναι όμοια με την ως άνω αναφερόμενη στο σώμα του κυρίως κειμένου.

⁵³⁷ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.13.

⁵³⁸ Βλ. και άρθρο 20 της Οδηγίας 1/2011 της Αρχής.

Η επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης δύναται να τηρεί όχι μόνο ένα (1) άλλα πέντε (5) από τα κριτήρια που θέτει η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 και ειδικότερα τα κριτήρια 3,4,5,7 και 8. Το ποια κριτήρια μπορεί να πληρούνται εξαρτάται από τα πραγματικά περιστατικά της κάθε περίπτωσης και πρέπει να κρίνεται πάντοτε ad hoc. Η γενική διαπίστωση που μπορεί με ασφάλεια να γίνει είναι ότι η συλλογή δεδομένων εικόνας και ήχου με κάμερες μπορεί υποθετικά να πληροί πέντε (5) από τα εννέα (9) κριτήρια που θέτει η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, δηλαδή περισσότερα από τα μισά. Ούτως, είναι πολύ υψηλή η πιθανότητα η επεξεργασία αυτή από τη στιγμή που μπορεί να πληροί πολλά εκ των τιθέμενων κριτηρίων να απαιτεί την πραγματοποίηση ΕΑΠΔ. Το κριτήριο 3 μπορεί με βεβαιότητα να εκτιμηθεί ότι θα αποτελεί πάντα το ένα κριτήριο που θα πληρούται και θα αποτελεί τη βάση που συνδυαστικά με ένα ή περισσότερα από τα υπόλοιπα θα επιβάλλει την υποχρέωση διενέργειας ΕΑΠΔ. Στις περισσότερες πάντως περιπτώσεις θα πληρούνται και μάλιστα σωρευτικά τα κριτήρια 3 και 5, δηλαδή η συστηματική παρακολούθηση προσώπων σε μεγάλη κλίμακα καθώς πρόκειται για συνέπειες της συνήθους λειτουργίας ενός συστήματος βιντεοεπιτήρησης.

Η άποψη περί της υποχρέωσης πραγματοποίησης ΕΑΠΔ σε περίπτωση επεξεργασίας δεδομένων με σύστημα βιντεοεπιτήρησης επιρρωνύεται και από τα παραδείγματα που παρέχει η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29⁵³⁹. Ειδικότερα, σαν παραδείγματα στα οποία ενδέχεται να απαιτείται ΕΑΠΔ αναφέρει: α) τη χρήση συστήματος βιντεοσκόπησης για την παρακολούθηση της οδικής συμπεριφοράς οδηγών μέσω έξυπνου συστήματος ανάλυσης βίντεο για να απομονώνει τα οχήματα και να αναγνωρίζει αυτόματα τις πινακίδες τους⁵⁴⁰ και β) τη συστηματική παρακολούθηση της δραστηριότητας και του σταθμού εργασίας εργαζόμενων εταιρίας⁵⁴¹. Αναφορά στα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης γίνεται και σε άλλο σημείο των κατευθυντήριων γραμμών της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 που πραγματεύεται το εάν η ΕΑΠΔ αφορά μία επιμέρους πράξη επεξεργασίας ή ένα σύνολο παρόμοιων πράξεων επεξεργασίας. Σαν παραδείγματα που μια ΕΑΠΔ θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση περισσότερων πράξεων επεξεργασίας που είναι παρόμοιες ως προς τη φύση, το πεδίο εφαρμογής και τους κινδύνους, τίθενται η εγκατάσταση παρόμοιων κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης από ένα σύνολο αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης ή από έναν σιδηροδρομικό φορέα για την επιτήρηση όλων των σιδηροδρομικών σταθμών της αρμοδιότητάς του⁵⁴². Τα δύο (2) αυτά παραδείγματα, αν και δεν περιέχονται στο τμήμα των κατευθυντήριων γραμμών που αναλύει τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις υποχρεωτικής διενέργειας ΕΑΠΔ, αποτελούν ισχυρές και βάσιμες ενδείξεις για την υποχρεωτική πραγματοποίηση ΕΑΠΔ σε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης.

Τη θέση για τη διενέργεια ΕΑΠΔ όταν λειτουργούν κάμερες ασπάζεται και το ΕΣΠΔ αναφέροντας ότι λόγω του γεγονότος ότι η βιντεοεπιτήρηση εξυπηρετεί συνήθως συγκεκριμένους σκοπούς (προστασία προσώπων και περιουσίας, εντοπισμός, πρόληψη και έλεγχος αδικημάτων, συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, ταυτοποίηση υπόπτων) λογικά μπορεί να εξαχθεί η σκέψη ότι σε πολλές περιπτώσεις βιντεοεπιτήρησης θα πρέπει να

⁵³⁹ Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.13-14.

⁵⁴⁰ Στην περίπτωση αυτή πληρούνται δύο κριτήρια, αυτό της συστηματικής παρακολούθησης και της καινοτόμου χρήσης και εφαρμογής τεχνολογικών και οργανωτικών λύσεων (κριτήρια 3 και 8)

⁵⁴¹ Στην περίπτωση αυτή πληρούνται δύο κριτήρια, αυτό της συστηματικής παρακολούθησης και των δεδομένων που αφορούν ευάλωτα φυσικά πρόσωπα (κριτήρια 3 και 7)

⁵⁴² Βλ. Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, ό.π., σελ.8.

διενεργείται ΕΑΠΔ⁵⁴³. Σε εγχώριο επίπεδο, σχετική με την ΕΑΠΔ είναι η απόφαση 65/2018 της Αρχής που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή της παραγράφου 4 του άρθρου 35 του ΓΚΠΔ. Η διάταξη αυτή προβλέπει τη δυνατότητα της εποπτικής αρχής να καταρτίζει κατάλογο με τα είδη των πράξεων επεξεργασίας που υπόκεινται σε ΕΑΠΔ έπειτα από ανακοίνωση του καταλόγου στο ΕΣΠΔ. Στον κατάλογο που περιλαμβάνεται στην απόφαση 65/2018 σχετικά με τα είδη πράξεων επεξεργασίας που υπόκεινται στην απαίτηση ΕΑΠΔ αναφέρεται ως μερικότερη κατηγορία η συστηματική επεξεργασία σε μεγάλη κλίμακα για την παρακολούθηση, την παρατήρηση ή τον έλεγχο των φυσικών προσώπων με χρήση δεδομένων που συλλέγονται μέσω συστημάτων βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιο ή δημοσίως προσβάσιμο χώρο ή ιδιωτικό χώρο προσιτό σε απεριόριστο αριθμό ατόμων⁵⁴⁴. Ως παράδειγμα στην κατηγορία αυτή αναφέρεται η χρήση καμερών σε εμπορικό κέντρο ή σε μέσα μαζικής μεταφοράς⁵⁴⁵. Η απαίτηση για ΕΑΠΔ σε επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης έχει γίνει αποδεκτή και από την ελληνική εποπτική αρχή.

Ιδιαίτερα χρήσιμες για το ζήτημα της ΕΑΠΔ σε επεξεργασία με συστήματα βιντεοεπιτήρησης αποδεικνύονται οι διατάξεις του ΠΔ 75/2020. Στο άρθρο 12 παρ.1 εδ.γ' του ΠΔ 75/2020 ορίζεται ότι πριν ληφθεί από την αρμόδια δημόσια αρχή η απόφαση για την εγκατάσταση συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε δημόσιο χώρο απαιτείται προηγουμένως η διενέργεια ΕΑΠΔ. Η ΕΑΠΔ που πραγματοποιείται για την εγκατάσταση ή προμήθεια των συστημάτων επιτήρησης βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση και στενή συνάφεια και με την απόφαση λειτουργίας αυτών. Η γενική αυτή υποχρέωση διενέργειας ΕΑΠΔ πριν τη λήψη απόφασης για την εγκατάσταση καμερών σε δημόσιο χώρο απορρέει ευθέως από το άρθρο 35 παρ.2 στοιχείο γ' του ΓΚΠΔ που αναφέρεται σε συστηματική παρακολούθηση δημοσίως προσβάσιμου χώρου.

Το άρθρο 12 παρ.2 του ΠΔ 75/2020 περιέχει και υποχρέωση ΕΑΠΔ για δύο (2) ειδικότερες περιπτώσεις: α) αυτή της προμήθειας και της αρχικής θέσης σε λειτουργία φορητών συστημάτων επιτήρησης και β) της προμήθειας και εγκατάστασης νέου λογισμικού και εν γένει πρόσθετου εξοπλισμού σε λειτουργούντα συστήματα επιτήρησης, όταν ο νέος αυτός εξοπλισμός συνεπάγεται ουσιώδη διαφοροποίηση των τεχνικών χαρακτηριστικών των συστημάτων και παρέχει τη δυνατότητα εκτέλεσης νέων μορφών επεξεργασίας των δεδομένων. Σε αυτή την περίπτωση πληρούται το 8^ο κριτήριο των κατευθυντήριων γραμμών της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29, ήτοι η καινοτόμος χρήση ή εφαρμογή νέων τεχνολογικών ή οργανωτικών λύσεων. Ορθά λοιπόν παρατηρεί η ΑΠΔΧΠ ότι: *«με δεδομένο ότι η χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης από δημόσιες αρχές σε δημόσιους χώρους ενδέχεται να έχει χαρακτηριστικά επεξεργασίας μεγάλης κλίμακας και, εκ της φύσης της τεχνολογικής λύσης, εμπεριέχει υψηλούς κινδύνους για τα δικαιώματα των επιτηρούμενων φυσικών προσώπων, η υποχρέωση αυτή (διενέργειας ΕΑΠΔ) φαίνεται να είναι απαραίτητη.»*⁵⁴⁶.

Καταληκτικά, τόσο το ίδιο το κείμενο του ΓΚΠΔ (άρθρο 35 παρ.3 στοιχείο γ'), όσο και οι κατευθυντήριες γραμμές της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 και του ΕΣΠΔ αλλά και η ΑΠΔΠΧ όχι απλά συνηγορούν υπέρ της πιθανότητας αλλά αποδέχονται ουσιαστικά τη διενέργεια ΕΑΠΔ όταν πραγματοποιείται επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με βιντεοσυσκευές.

⁵⁴³ Βλ. ΕΣΠΔ, ό.π., σελ.40.

⁵⁴⁴ Βλ. σελ.8 της απόφασης 65/2018, παράγραφος 1.6.

⁵⁴⁵ Βλ. ό.π.

⁵⁴⁶ Βλ. σελ.43 και 44 της υπ' αριθμόν 3/2020 Γνωμοδότησης της ΑΠΔΠΧ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης από τη σκοπιά της Κυπριακής Εποπτικής Αρχής

ΣΤ.1. Εισαγωγικά προλεγόμενα

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εκδηλώνει η μελέτη και παρουσίαση της νομοθεσίας για τα προσωπικά δεδομένα σε άλλες χώρες και η εφαρμογή της από άλλες εποπτικές αρχές. Μια εκ των χωρών αυτών, η οποία προσφέρει ευχερώς τη δυνατότητα να αξιολογηθεί η δράση της ως προς την εποπτεία που πραγματοποιεί σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων είναι και η Κυπριακή Δημοκρατία. Η πρόσβαση στις αποφάσεις, τις Οδηγίες, τις ανακοινώσεις και εν γένει στο υλικό σχετικά με τη δράση του Γραφείου Επιτρόπου Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα της Κύπρου είναι εύκολη μέσω της επίσημης ιστοσελίδας της κυπριακής εποπτικής αρχής⁵⁴⁷. Η εποπτική αρχή της Κύπρου, σε αντίθεση με την ελληνική εποπτική αρχή που έχει πολυμελή σύνθεση, αποτελείται από ένα μόνο μέλος, τον/την Επίτροπο Προστασίας Δεδομένων, ο οποίος είναι επιφορτισμένος με όλα τα καθήκοντα και τις εξουσίες που του/της παρέχει ο ΓΚΠΔ.

Το Γραφείο του Επιτρόπου Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα της Κύπρου (εφεξής: Επίτροπος) έχει ασχοληθεί εκτενώς μεταξύ άλλων και με το θέμα της χρήσης Κλειστού Κυκλώματος Βιντεοπαρακολούθησης (εφεξής: ΚΚΒΠ), για το οποίο εκτός από αποφάσεις έχει εκδώσει και σχετικές Οδηγίες, Γνώμες και Ανακοινώσεις σε μια προσπάθεια να καταστήσει σαφή ορισμένα βασικά ζητήματα γύρω από τη νομιμότητα λειτουργίας των ΚΚΒΠ και να θέσει μερικές κατευθυντήριες γραμμές. Στις επόμενες παραγράφους γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης αφενός μεν των κειμένων των Οδηγιών, Γνωμών και Ανακοινώσεων του Επιτρόπου και αφετέρου των αποφάσεων γύρω από το ζήτημα της τοποθέτησης και χρήσης ΚΚΒΠ. Στη συνέχεια και αφού παρουσιασθεί το γενικό πλαίσιο προσέγγισης και εξέτασης των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης από τον Επίτροπο, επιδιώκεται μια σύγκριση των ρυθμιστικών επιλογών και της νομολογίας της κυπριακής εποπτικής αρχής με αυτήν της ΑΠΔΠΧ.

Ως προς την εγχώρια νομοθεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων αξίζει να σημειωθούν συνοπτικά τα κάτωθι. Η Κυπριακή Δημοκρατία προκειμένου να μεταφέρει και να ενσωματώσει την Οδηγία 95/46/ΕΚ στην εσωτερική έννομη τάξη είχε ψηφίσει το νόμο 138(I)/2001 «περί Επεξεργασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (Προστασία του Ατόμου) Νόμος του 2001»⁵⁴⁸. Ο συγκεκριμένος νόμος ψηφίστηκε το Νοέμβριο του 2001, αποτελούνταν από τριάντα (30) συνολικά άρθρα και υπέστη δύο τροποποιήσεις, εκ των οποίων η πρώτη ήταν το 2003 με το νόμο 37(I)/2003 και η δεύτερη το 2012 με το νόμο 105(I)/2012. Η ισχύς του νόμου 138 (I)/2001, όπως αυτός είχε τροποποιηθεί από τους νόμους 37(I)/2003 και 138(I)/2012⁵⁴⁹, έληξε το 2018 όταν και

⁵⁴⁷ Ο επίσημος ιστότοπος του Γραφείου Επιτρόπου Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα είναι ο εξής: www.dataprotection.gov.cy

⁵⁴⁸ Πρόκειται για τον αντίστοιχο νόμο με τον ν.2472/1997 που είχε ψηφιστεί στην Ελλάδα για τον ίδιο σκοπό, ήτοι για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ στην εθνική έννομη τάξη.

⁵⁴⁹ Μία ανεπίσημη κωδικοποίηση του καταργηθέντος ν.138(I)/2001 και των τροποποιήσεων που επέφεραν ο νόμος 37(I)2003 και ο νόμος 105(I) υπάρχει διαθέσιμη σε αρχείο μορφής Word στον ακόλουθο υπερσύνδεσμο:

<http://www.dataprotection.gov.cy/dataprotection/dataprotection.nsf/All/B17ED5566166192DC22582F001A6B99?OpenDocument>

καταργήθηκε λόγω της έναρξης ισχύος και εφαρμογής του ν.125(I)/2018⁵⁵⁰ «περί της Προστασίας των Φυσικών Προσώπων Έναντι της Επεξεργασίας των Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Δεδομένων», ο οποίος δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 31/07/2018. Ο νόμος 125(I)/2018⁵⁵¹ ψηφίστηκε για την αποτελεσματική εφαρμογή διατάξεων του ΓΚΠΔ⁵⁵², με τον οποίο λειτουργεί και εφαρμόζεται παράλληλα.

ΣΤ.2. Οδηγίες και Γνώμες της Κυπριακής Εποπτικής Αρχής

ΣΤ.2.1. Η Οδηγία του 2004

Η πρώτη χρονολογικά εκδοθείσα και ταυτόχρονα η πιο πλήρης και λεπτομερής, είναι η Οδηγία του 2004 που αποτελείται από έντεκα (11) κεφάλαια. Αρχικά, η Οδηγία ξεκαθαρίζει ότι η εγκατάσταση και λειτουργία ΚΚΒΠ, είτε αυτά έχουν δυνατότητα καταγραφής/αποθήκευσης εικόνων, είτε απλώς λαμβάνουν εικόνες, χωρίς τη δυνατότητα να τις καταγράψουν/αποθηκεύουν συνιστά αυτοματοποιημένη επεξεργασία που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της νομοθεσίας για τα προσωπικά δεδομένα. Σκοπός της Οδηγίας είναι να βοηθήσει τους ΥΕ να κατανοήσουν τις υποχρεώσεις που υπέχουν από την χρήση ΚΚΒΠ και να ενημερώσει τα φυσικά πρόσωπα για το γεγονός ότι η συλλογή δεδομένων εικόνας και ήχου από ΚΚΒΠ υπόκειται σε νομικό έλεγχο και για τα δικαιώματά τους έναντι αυτής της επεξεργασίας. Η Οδηγία αφορά τη βιντεοπαρακολούθηση ιδιωτικών χώρων (ιδιωτικής περιουσίας) στους οποίους το κοινό έχει ελεύθερη πρόσβαση (π.χ. τράπεζες, καταστήματα, γήπεδα) και δημόσιων χώρων, όπως δρόμους και πάρκα.

Σύμφωνα με την Οδηγία, ως νόμιμη βάση επεξεργασίας για την λειτουργία των ΚΚΒΠ ο ΥΕ θα πρέπει να επικαλεστεί οποιαδήποτε άλλη βάση εκτός της συγκατάθεσης καθώς είναι απίθανο τα υποκείμενα των δεδομένων, δηλαδή τα άτομα που οπτικογραφούνται, να έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους. Αν τα ΚΚΒΠ χρησιμοποιούνται για παράδειγμα για σκοπούς καταστολής, αναγνώρισης και διερεύνησης εγκλημάτων, διώξεων για ποινικά αδικήματα, δημόσιας ασφάλειας, προστασίας συγκεκριμένου χώρου, άμυνας ή εθνικής ασφάλειας ή ρύθμισης/παρακολούθησης της τροχαίας κυκλοφορίας ο ΥΕ για να τηρείται η αρχή της νομιμότητας θα πρέπει να μπορεί να επικαλεστεί κάποιον από τους άλλους νόμιμους λόγους επεξεργασίας⁵⁵³. Από τις πέντε (5) υπόλοιπες βάσεις επεξεργασίας, οι ιδιοκτήτες ιδιωτικών

⁵⁵⁰ Βλ. άρθρο 36 του ν.125(I)/2018.

⁵⁵¹ Το κείμενο του νόμου 125(I)/2018 είναι διαθέσιμο στον ακόλουθο υπερσύνδεσμο: [http://www.dataprotection.gov.cy/dataprotection/dataprotection.nsf/all/DE97F6F59835A03AC22582DD003D895E/\\$file/%CE%9D%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20125\(%CE%99\)_2018.pdf?op=element](http://www.dataprotection.gov.cy/dataprotection/dataprotection.nsf/all/DE97F6F59835A03AC22582DD003D895E/$file/%CE%9D%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20125(%CE%99)_2018.pdf?op=element)

⁵⁵² Πρόκειται ουσιαστικά για τον εφαρμοστικό νόμο του ΓΚΠΔ όπως είναι στην ελληνική έννομη τάξη αντίστοιχα ο ν.4624/2019. Παρατηρείται βέβαια ότι σε αντίθεση με την Ελλάδα που καθυστέρησε σημαντικά να ψηφίσει τον εφαρμοστικό νόμο 4624/2019 και με ορατό τον κίνδυνο και την απειλή επιβολής κυρώσεων, η Κύπρος εξέδωσε το νόμο στις 31/07/2018 αμέσως σχεδόν μετά την έναρξη ισχύος του ΓΚΠΔ (25/05/2018).

⁵⁵³ Στον καταργηθέντα πλέον ν. 138(I)/2001 ως προς τις νόμιμες βάσεις επεξεργασίας ίσχυε το σχήμα «κανόνας- εξαίρεση», όπως και στον ελληνικό νόμο 2472/1997, με τη συγκατάθεση να αποτελεί την άρχουσα και κύρια βάση επεξεργασίας και τις λοιπές πέντε να αποτελούν τις εξαιρέσεις. Για αυτό και στην Οδηγία του 2004 αναφέρεται ότι «...ο υπεύθυνος για τη λειτουργία του ΚΚΒΠ θα είναι σε θέση να επικαλεστεί μίαν από τις εξαιρέσεις που περιλαμβάνονται στο άρθρο 5 του Νόμου.». Ειδικότερα, στο άρθρο 5 παρ.1 του ν.138(I)/2001 προβλεπόταν ότι: «Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει τη ρητή συγκατάθεσή του.» και στην παράγραφο 2 αναφέρονταν οι υπόλοιπες πέντε βάσεις επεξεργασίας του ίδιου άρθρου με την εξής

χώρων, στις πλείστες περιπτώσεις μπορούν να επικαλεστούν την αποτροπή, καταστολή εγκλημάτων ή τα έννομα συμφέροντα που επιδιώκουν (όπως την προστασία του χώρου). Η τοποθέτηση ΚΚΒΠ σε δημόσιο χώρο χρήζει προσεκτικότερης αντιμετώπισης και θα πρέπει να παρέχεται αιτιολόγηση για το ότι τα έννομα συμφέροντα του ΥΕ υπερέχουν των ελευθεριών και των δικαιωμάτων των ατόμων που οπτικογραφούνται.

Στην Οδηγία περιλαμβάνεται ένας ενδεικτικός κατάλογος των σκοπών για τους οποίους συνήθως γίνεται χρήση ΚΚΒΠ σε δημόσιους χώρους. Αυτοί είναι οι εξής εννέα (9): α) πρόληψη εγκλημάτων, β) ανίχνευση εγκλημάτων, γ) προσαγωγή κατηγοριών σε παραβάτες,, δ) δημόσια Ασφάλεια, ε) Εθνική Ασφάλεια, στ) προστασία συγκεκριμένων χώρων, ζ) υγεία και ασφάλεια, η) προστασία των δημοσίων ηθών και θ) ρύθμιση της τροχαίας κίνησης/κυκλοφορίας. Η εγκατάσταση ΚΚΒΠ δεν θα πρέπει να γίνεται για ασήμαντους λόγους (π.χ. επίβλεψη συμμόρφωσης μη καπνίσματος σε χώρο που δεν υπάρχει κίνδυνος φωτιάς) και θα πρέπει να δικαιολογείται σε κάθε περίπτωση από τον ΥΕ ότι δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική, λιγότερο επεμβατική μέθοδος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

Στη συνέχεια, η Οδηγία εξετάζει το ζήτημα του τι επιτρέπεται να καταγράφεται, διευκρινίζοντας ότι πρέπει να τηρείται η αρχή της ελαχιστοποίησης μέσω της τοποθέτησης της κάμερας με τρόπο που να μπορεί να λαμβάνει εικόνες μόνο του χώρου και των προσώπων που είναι απολύτως απαραίτητο για την εκπλήρωση του προκαθορισμένου σκοπού. Η Οδηγία δεν παρέχει γενικές οδηγίες για το τι επιτρέπεται να συλλέγεται και παρέχει ποικίλα παραδείγματα για διαφορετικούς χώρους και κατηγορίες ΥΕ, σε μία προσπάθεια να παρουσιάσει συνοπτικά συνθήκες περιπτώσεις χρήσης ΚΚΒΠ. Αναφέρει ότι ένα ΚΚΒΠ μέσα σε τράπεζες είναι λογικό να καταγράφει οτιδήποτε μέσα στο οπτικό του πεδίο. Όταν όμως τοποθετούνται κάμερες έξω από τράπεζες για να καταγράφουν αυτούς που εισέρχονται στο κατάστημα, πρέπει να εγκαθίστανται με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην καταγράφονται οι περαστικοί ή οι θαμώνες μιας παρακείμενης καφετέριας.

Τότε πρόκειται για λήψη εικόνας από δημόσιο χώρο η οποία πρέπει να περιορίζεται στον ελάχιστο δυνατό βαθμό. Ακόμη, αναφέρεται ότι είναι αδικαιολόγητο και υπέρμετρα επεμβατικό να λαμβάνονται εικόνες έστω και συμπτωματικά από αποδυτήρια γυμναστηρίου. Αναγνωρίζεται όμως ότι περιστασιακά ενδέχεται να τοποθετούνται κάμερες με τέτοιο τρόπο που να καταγράφουν και εικόνες εκτός του επιθυμητού πεδίου παρακολούθησης, όπως όταν μια κάμερα που τοποθετείται για να παρακολουθεί την τροχαία κίνηση, καταγράφει επίσης και τα πρόσωπα των ατόμων που περπατούν στο πεζοδρόμιο. Σε αυτήν τη περίπτωση, η καταγραφή θεωρείται αποδεκτή, υπό τον όρο ότι η παρακολούθηση της τροχαίας κίνησης είναι απόλυτα αναγκαία. Κάμερες με δυνατότητα στρέψης και εστίασης γενικώς επιτρέπονται, εφόσον η κίνηση τους περιορίζεται στο μέγιστο δυνατό βαθμό ή όταν αυτό δεν είναι φυσικά δυνατό εφόσον οι χειριστές της κάμερας είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι και καταρτισμένοι, Η δυνατότητα μεγέθυνσης/εστίασης (zooming) επιτρέπεται εξαιρετικώς όταν συντρέχει επιτακτική προς τούτο ανάγκη.

Η Οδηγία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο δικαίωμα ενημέρωσης των υποκειμένων και κάνει λόγο για «το δικαίωμα να «αρνηθούν» να οπτικογραφηθούν», με το να επιλέξουν να μην

διατύπωση: «Επεξεργασία δεδομένων επιτρέπεται και χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων όταν.....». Η συγκεκριμένη νομοθετική επιλογή είναι οικεία στην Ελλάδα που είχε υιοθετήσει ανάλογη ρύθμιση αλλά ερχόταν σε αντίθεση με τη ρύθμιση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ που δεν εισήγαγε το σχήμα «κανόνας - εξαίρεση», αναγνωρίζοντας όλες τις βάσεις επεξεργασίας ως ίσες.

εισέλθουν στον επιτηρούμενο με κάμερες χώρο. Η υλοποίηση της ενημέρωσης γίνεται με την ανάρτηση πινακίδων, οι οποίες θα πρέπει να έχουν ορισμένο περιεχόμενο αναφέροντας την ταυτότητα του ατόμου ή του οργανισμού που είναι υπεύθυνος για τη λειτουργία της κάμερας και το σκοπό της οπτικογράφησης. Είναι επίσης επιθυμητό και θεμιτό να αναγράφονται ορισμένες πληροφορίες για επικοινωνία, όπως διεύθυνση και το τηλέφωνο του υπεύθυνου. Ως προς τον τρόπο και το σημείο ανάρτησης των πινακίδων, θα πρέπει να τοποθετούνται σε χώρο εκτός του πεδίου οπτικογράφησης του ΚΚΒΠ ή εντός του πεδίου, σε σημείο πριν να μπορούν οι κάμερες να καταγράψουν τα άτομα (π.χ. σε εισόδους καταστημάτων, γραφείων, γηπέδων και στην αρχή των δρόμων που είναι υπό παρακολούθηση). Το μέγεθος και η θέση των πινακίδων, θα εξαρτάται κάθε φορά από τις ιδιαίτερες περιστάσεις.

Σε κάθε περίπτωση, αυτές πρέπει να είναι ορατές και να διαβάζονται από άτομα με μέτρια όραση, να μην αναρτώνται σε άβολες θέσεις και να μην επισκιάζονται από άλλα οπτικά εμπόδια. Για παράδειγμα, μια πινακίδα στο ύψος των ματιών δίπλα από την είσοδο σε μια τράπεζα, πρέπει να διαβάζεται από κάποιον που στέκεται μπροστά της. Γι' αυτό δεν χρειάζεται να είναι ιδιαίτερα μεγάλη ή να έχει χαρακτηριστικά μεγάλα γράμματα. Αν όμως για κάποιο λόγο μια πινακίδα χρειαστεί να τοποθετηθεί πιο ψηλά από το ύψος των ματιών, αυτή επιβάλλεται να είναι μεγαλύτερη και με μεγαλύτερα γράμματα, για να διαβάζεται από χαμηλότερα (π.χ. πινακίδες που είναι αναρτημένες σε είσοδο χώρου στάθμευσης και προορίζονται για αυτοκίνητα εν κινήσει). Η Οδηγία κάνει λόγο και για τις περιπτώσεις που το δικαίωμα ενημέρωσης των υποκειμένων υποχωρεί εξαιτίας της υπεροχής άλλων δικαιωμάτων όπως είναι οι περιπτώσεις οπτικογράφησης για σκοπούς άμυνας του κράτους, εθνικών αναγκών ή για την πρόληψη, διακρίβωση και δίωξη ποινικών αδικημάτων. Ακατάλληλη είναι και η χρήση ΚΚΒΠ σε χώρους που στεγάζονται μυστικές υπηρεσίες και σε στρατόπεδα.

Αναφορικά με το χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων, η Οδηγία διατυπώνει την άποψη ότι δεν είναι δυνατό να καθοριστεί μια χρονική περίοδος που θα καλύπτει όλες τις περιπτώσεις. Η ακριβής περίοδος διατήρησης θα εξαρτάται κάθε φορά από τις ιδιαίτερες συνθήκες της οπτικογράφησης. Τονίζεται ωστόσο ότι δεδομένης της φύσης των σκοπών της συλλογής των δεδομένων, δε θα είναι απαραίτητο στις περισσότερες περιπτώσεις να διατηρούνται οι εικόνες για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Οι ΥΕ θα πρέπει να έχουν συγκεκριμένη και καθορισμένη πολιτική για το χρονικό διάστημα που θα διατηρούν τα μέσα καταγραφής, όντας σε θέση να δικαιολογήσουν τους λόγους για τους οποίους το διάστημα αυτό θεωρείται απαραίτητο και να ακολουθούν πιστά αυτή την πολιτική. Σύντομη αναφορά γίνεται στην ανάγκη λήψης των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφαλείας και ιδίως στην επαρκή φύλαξη των μέσων καταγραφής και στην αποτροπή μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης και στην κοινοποίηση των μέσων καταγραφής (π.χ. φιλμ, ταινίες, σκληροί δίσκοι) σε τρίτους μόνο όταν αυτοί επικαλούνται και αποδεικνύουν έννομο συμφέρον (π.χ. διάθεση υλικού στην Αστυνομία που ερευνά τη διάπραξη ενός εγκλήματος ή στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, σε περιπτώσεις που το κοινό μπορεί να βοηθήσει στην αναγνώριση ενός εγκληματία ή ενός θύματος.)

Η Οδηγία κλείνει με αναφορά στο δικαίωμα πρόσβασης και εναντίωσης του υποκειμένου των δεδομένων⁵⁵⁴. Το δικαίωμα πρόσβασης συνεπάγεται την υποχρέωση του ΥΕ να προμηθεύσει το άτομο αυτό με αντίγραφο της οπτικογράφησης που διατηρεί ή να του

⁵⁵⁴ Για την άσκηση των δικαιωμάτων προβλεπόταν η καταβολή ενός χρηματικού ποσού όπως και στην Οδηγία 1/2011. Πλέον η άσκηση των δικαιωμάτων γίνεται ατελώς κατά τη ρητή πρόβλεψη του ΓΚΠΔ (άρθρο 12 παρ.5).

επιτρέψει να τη θεωρήσει και να το ενημερώσει για το σκοπό της οπτικογράφησης, όπως επίσης σε ποιους είναι δυνατόν να προβληθεί. Αν η κοινοποίηση της οπτικογράφησης ενός υποκειμένου των δεδομένων περιλαμβάνει την προβολή εικόνων άλλων ατόμων που έτυχε να οπτικογραφηθούν από το ίδιο μέσο καταγραφής, ο ΥΕ πρέπει να σταθμίσει αν η προβολή εικόνων των τρίτων ατόμων παραβιάζει την προσωπική ζωή τους και σε περίπτωση καταφατικής απάντησης να αποκρύψει τα χαρακτηριστικά των προσώπων τους πριν την κοινοποίηση. Για την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης ο ΥΕ νομιμοποιείται να ζητήσει αντικειμενικά επαληθεύσιμες αποδείξεις της ταυτότητας του υποκειμένου των δεδομένων (π.χ. προσκόμιση φωτογραφίας ή περιγραφή των χαρακτηριστικών του) και τον προσδιορισμό του χρόνου και του τόπου της οπτικογράφησης. Το υποκείμενο των δεδομένων δύναται να ασκήσει και το δικαίωμα εναντίωσης/αντίρρησης ζητώντας την καταστροφή, μη χρησιμοποίηση, μη κοινοποίηση/επίδειξη μέρους ή ολόκληρου του μέσου καταγραφής που το αφορά, αν πιστεύει ότι η καταγραφή δεν πραγματοποιήθηκε σύννομα.

ΣΤ.2.2. Η Οδηγία 2 του 2016 και η Γνώμη 2 του 2018

Ο Επίτροπος εκτός από την Οδηγία του 2004, που όπως είναι φανερό έχει γενική εφαρμογή και προσπαθεί να ρυθμίσει συνολικά το ζήτημα της χρήσης ΚΚΒΠ, εξέδωσε στη συνέχεια την Οδηγία 2 του 2016 και τη Γνώμη 2 του 2018 που αφορούν πιο εξειδικευμένους τομείς χρήσης ΚΚΒΠ. Η Οδηγία 2 του 2016 αφορά τη χρήση ΚΚΒΠ σε δημόσιους χώρους και η Γνώμη 2 του 2018 τη χρήση ΚΚΒΠ στον εργασιακό χώρο. Η Οδηγία του 2004 από τη μία και η Οδηγία 2 του 2016 και η Γνώμη 2 του 2018 από την άλλη τελούν σε σχέση γενικού-ειδικού. Ουσιαστικά, οι δύο τελευταίες στοχεύουν στο να εξειδικεύσουν περαιτέρω τους γενικούς κανόνες της πρώτης και να προσδιορίσουν πιο συγκεκριμένα τη νομιμότητα χρήσης ΚΚΒΠ που τίθεται με τρόπο γενικό στην Οδηγία του 2004 σε δύο ειδικές κατηγορίες, ήτοι στους δημόσιους χώρους και στον εργασιακό τομέα.

ΣΤ.2.3. Η Οδηγία 2/2016

Η Οδηγία 2 του 2016 υπογραμμίζει ότι η αύξηση του φαινομένου της εγκληματικότητας και της παραβατικής και αντικοινωνικής συμπεριφοράς των ατόμων έχει αρνητικές επιπτώσεις, οι οποίες μεταφράζονται τόσο σε υλικές ζημιές δημόσιας περιουσίας λόγω των βανδαλισμών και της διάπραξης αξιόποινων πράξεων όσο και σε ψυχολογικές προκαλώντας αισθήματα ανασφάλειας και φόβου στους πολίτες. Αυτό έχει σαν συνέπεια τα Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια να εξετάζουν σαν μέτρο περιορισμού και αντιμετώπισης του προβλήματος την εγκατάσταση και λειτουργία ΚΚΒΠ σε δημόσιους χώρους. Σε δημόσιους χώρους οι πολίτες πρέπει να αναμένουν ότι μπορούν να απολαμβάνουν ένα χαμηλότερο επίπεδο προστασίας της ιδιωτικής τους ζωής από αυτό που τους προσφέρει η οικία τους. Αυτό όμως δεν αναιρεί το γεγονός ότι η χρήση ΚΚΒΠ σε δημόσιους χώρους επεμβαίνει στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των ατόμων και για αυτό το λόγο θα πρέπει να σταθμίζεται η ανάγκη προστασίας της δημόσιας περιουσίας με την ανάγκη προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των ατόμων⁵⁵⁵.

Ο Επίτροπος εκφράζει ρητώς τη γνώμη ότι η πλέον πρόσφορη νόμιμη βάση επεξεργασίας για τη χρήση ΚΚΒΠ σε δημόσιους χώρους είναι η έννομη υποχρέωση του ΥΕ, ήτοι η πρόβλεψη και ρύθμιση του ζητήματος αυτού με νόμο, υποδεικνύοντας ότι τέτοια ρύθμιση θα

⁵⁵⁵ Το δικαίωμα της οικογενειακής και ιδιωτικής ζωής των ατόμων προστατεύεται από το άρθρο 15 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας και από άλλες διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος όπως το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 7 του ΧΘΔΕΕ.

μπορούσε να επιτευχθεί είτε με τη θέσπιση ειδικής νομοθεσίας, είτε με την κατάλληλη τροποποίηση του περί Δήμων και του περί Κοινοτήτων Νόμου, είτε με την εισαγωγή σχετικών διατάξεων στον περί Αστυνομίας Νόμο. Στην προσπάθεια να δοθεί η δέουσα προσοχή και βαρύτητα στην ανάγκη νομοθετικής ρύθμισης του ζητήματος αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: *«Στην απουσία σχετικής νομοθεσίας, η χρήση ΚΚΒΠ πρέπει να είναι το τελευταίο μέτρο που οι Δήμοι και οι Κοινότητες θα πρέπει να εξετάζουν, νοουμένου ότι, οι επιδιωκόμενοι σκοποί τους δεν μπορούν να επιτευχθούν με άλλα λιγότερο επαχθή και παρεμβατικά μέτρα.»*. Ελλείψει νομοθετικού ερείσματος και άρα αδυναμίας επίκλησης της νόμιμης βάσης της έννομης υποχρέωσης, η χρήση ΚΚΒΠ επιτρέπεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις όταν υπάρχει επιτακτικό ή δικαιολογημένο υπέρτερο δημόσιο συμφέρον. Η εκπλήρωση του δημοσίου συμφέροντος αποτελεί την πρόσφορη βάση επεξεργασίας. Σημειωτέον ότι παρότι γίνεται αναφορά και στη διάταξη του καταργηθέντος νόμου 138(Ι)2001 που προβλέπει το έννομο συμφέρον του ΥΕ ως βάση επεξεργασίας, στο συμπέρασμα της Οδηγίας αναγνωρίζεται ως αποκλειστική νόμιμη βάση επεξεργασίας το (επιτακτικό και δικαιολογημένο υπέρτερο) δημόσιο συμφέρον και όχι το έννομο συμφέρον του ΥΕ⁵⁵⁶.

Προσέτι, ο ΥΕ θα πρέπει να αξιολογεί την ανάγκη χρήσης ΚΚΒΠ και να είναι σε θέση να αποδείξει ότι η ανάγκη χρήσης ΚΚΒΠ σε συγκεκριμένο δημόσιο χώρο υπερέχει του δικαιώματος προστασίας της ιδιωτικής ζωής των διερχόμενων προσώπων. Η χρήση ΚΚΒΠ δε δικαιολογείται από μεμονωμένα περιστατικά αδικημάτων ή βανδαλισμών. Αν τα περιστατικά αυτά γίνονται συστηματικά, ο Δήμος/η Κοινότητα θα πρέπει, σε πρώτη φάση, να προσφύγει σε λιγότερο παρεμβατικά προληπτικά μέτρα (π.χ. φωταγώγηση του χώρου ή ενεργοποίηση του θεσμού του παρατηρητή της γειτονιάς ή η πρόσληψη φύλακα ασφάλειας). Για την λήψη τέτοιων μέτρων, σημαντική είναι και η προηγούμενη διαβούλευση με την Αστυνομία, η φυσική παρουσία της οποίας είναι το πλέον αποτελεσματικό μέτρο πρόληψης. Η Οδηγία αναφέρεται και στην ανάγκη εκτίμησης του αντικτύπου που θα έχει η παρακολούθηση συγκεκριμένου χώρου με ΚΚΒΠ, στους γειτονικούς/παρακείμενους χώρους και στον ευρύτερο Δήμο/Κοινότητα⁵⁵⁷. Γίνεται μνεία και της πρακτικής που ακολουθεί η ΑΠΔΠΧ κατά τον έλεγχο νομιμότητας χρήσης ΚΚΒΠ⁵⁵⁸, γεγονός ιδιαίτερα ενθαρρυντικό και τιμητικό για το έργο και την δραστηριότητα της ελληνικής εποπτικής αρχής.

Εν συνεχεία, γίνεται λόγος για την ανάγκη λήψης των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών με σκοπό την ελαχιστοποίηση της παρακολούθησης των διερχόμενων προσώπων και αναφέρονται σαν παραδείγματα τα εξής: α) η εστίαση της κάμερας στο μνημείο που είναι το αντικείμενο παρακολούθησης και η αποφυγή οπτικογράφησης

⁵⁵⁶ Στο συμπέρασμα της Οδηγίας 2 του 2016 αναγράφεται αυτολεξεί ότι: *«Στην απουσία νομοθετικής ρύθμισης, η χρήση ΚΚΒΠ σε δημόσιους χώρους επιτρέπεται, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου υπάρχει επιτακτικό και δικαιολογημένο υπέρτερο δημόσιο συμφέρον και νοουμένου ότι δεν υπάρχουν άλλα λιγότερα παρεμβατικά μέτρα.»*.

⁵⁵⁷ Πρόκειται για αναφορά που προσομοιάζει στην ΕΑΠΔ που προβλέπεται πλέον ρητά στον ΓΚΠΔ (άρθρα 35-36), όταν η επεξεργασία ενδέχεται να επιφέρει υψηλό κίνδυνο για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων.

⁵⁵⁸ Η Οδηγία 2 του 2016 αναφέρει σχετικώς τα εξής: *«Η Ελληνική Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα στα πλαίσια του ελέγχου της νομιμότητας της εγκατάστασης και λειτουργίας ΚΚΒΠ σε δημόσιους χώρους αναλύει το μέγεθος των κακόβουλων πράξεων και εγκληματικών ενεργειών που μόνο με το εν λόγω σύστημα θα μπορεί αποτελεσματικά να αντιμετωπιστεί, προληφθεί ή/και αποτραπεί. Με αυτό τον τρόπο αποδεικνύεται ότι το ΚΚΒΠ είναι το μόνο μέτρο προστασίας των περιουσιακών αγαθών των τοπικών αρχών και εξιχνίασης υποθέσεων που σχετίζονται με εγκληματικές ενέργειες.»*.

γειτονικών οικιών, β) σε περίπτωση εγκατάστασης κάμερας σε πάρκο ή σε χώρο μεγάλου εμβαδού η διασφάλιση ότι οι κάμερες θα λαμβάνουν εικόνες μόνο εντός του χώρου αυτού, γ) η ενεργοποίηση του ΚΚΒΠ μόνο συγκεκριμένες ώρες της ημέρας ή της νύχτας αν αυτό είναι εφικτό βάσει του επιδιωκόμενου σκοπού, δ) η απαγόρευση καταγραφής ήχου, ε) η τοποθέτηση του εξυπηρετητή (server) στον οποίο θα αποθηκεύονται οι εικόνες που καταγράφει το ΚΚΒΠ σε ασφαλή χώρο και η περιορισμένη πρόσβαση από μικρό αριθμό εξουσιοδοτημένων υπαλλήλων του ΥΕ με κωδικό πρόσβασης και κατά κανόνα όταν έχει παρατηρηθεί διάπραξη παράβασης ή αδικήματος και στ) η κατά κανόνα αποφυγή εγκατάστασης δεικτών (monitors) που θα επιτρέπουν σε μέλη ή υπάλληλους του Δήμου/ της Κοινότητας να παρακολουθούν συγκεκριμένο χώρο σε πραγματικό χρόνο (ζωντανά)⁵⁵⁹.

Τέλος, σημειώνεται ότι αν και δεν υφίσταται σχετική υποχρέωση ο Επίτροπος είναι πρόθυμος να απαντάει σε συγκεκριμένα ερωτήματα εάν αυτά αφορούν την υιοθέτηση πολιτικών ή μεγάλο αριθμό επηρεαζόμενων πολιτών και η (καταργηθείσα από έναρξης ισχύος του ΓΚΠΔ) υποχρέωση γνωστοποίησης σύστασης και λειτουργίας αρχείου/ έναρξης Επεξεργασίας⁵⁶⁰.

ΣΤ.2.4. Η Γνώμη 2/2018

Η Οδηγία 2/2018 δεν αφορά αποκλειστικά το ζήτημα της χρήσης ΚΚΒΠ στον εργασιακό χώρο. Στην ίδια Οδηγία ο Επίτροπος πραγματεύεται και το ζήτημα της χρήσης βιομετρικών συστημάτων στον εργασιακό χώρο. Ως προς το σκέλος της χρήσης συστημάτων βιντεοεπιτήρησης στους εργασιακούς χώρους, πιθανοί σκοποί επεξεργασίας μπορεί να είναι η προστασία της περιουσίας/προσωπικού και/ή η πρόληψη αδικημάτων. Η χρήση ΚΚΒΠ περιορίζει το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής του ατόμου και για είναι νόμιμη θα πρέπει κατ' αρχήν να τηρούνται οι θεμελιώδεις αρχές επεξεργασίας που καθιερώνονται στο άρθρο 5 παρ.1 και 2 του ΓΚΠΔ. Η Οδηγία αρκείται στο να διατυπώσει τον γενικό κανόνα ότι ο έλεγχος και η παρακολούθηση των εργοδοτούμενων στο χώρο εργασίας επιτρέπεται, μόνο όταν ο εργοδότης είναι σε θέση να δικαιολογήσει τη νομιμότητα και την αναγκαιότητα του ελέγχου και της παρακολούθησης και όταν δεν υπάρχει άλλος λιγότερο παρεμβατικός τρόπος για την πραγματοποίηση των σκοπών που επιδιώκει. Πρόκειται για έναν κανόνα που απορρέει ευθέως από την αρχή της αναλογικότητας δίχως να προσφέρει ιδιαίτερα κριτήρια ως προς τον έλεγχο της νομιμότητας της χρήσης ΚΚΒΠ σε εργασιακούς χώρους.

Στη συνέχεια καταβάλλεται προσπάθεια εξειδίκευσης του ως άνω γενικού αυτού κανόνα με ορισμένα παραδείγματα όπως: α) η χρήση του ΚΚΒΠ επιτρέπεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις όταν δικαιολογείται από τη φύση και τις συνθήκες εργασίας και είναι απαραίτητο για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων ή την προστασία κρίσιμων χώρων εργασίας (π.χ. στρατιωτικά εργοστάσια, τράπεζες, εγκαταστάσεις υψηλού κινδύνου)⁵⁶¹, β) σε έναν τυπικό χώρο γραφείων επιχείρησης, η βιντεοεπιτήρηση πρέπει να περιορίζεται σε χώρους εισόδου και εξόδου, έξω από τους ανελκυστήρες, από τα κλιμακοστάσια, σε χώρο στάθμευσης, σε ταμεία ή χώρους με

⁵⁵⁹ Σε περίπτωση που υπάρχει επιτακτική και αδήριτη ανάγκη παρακολούθησης συγκεκριμένου χώρου σε πραγματικό χρόνο (ζωντανά) και υπάρχει εντός των ορίων του Δήμου/της Κοινότητας Αστυνομικός σταθμός, ο Δήμος/η Κοινότητα μπορούν να εξετάσουν την εγκατάσταση δεικτών (monitors) στο σταθμό αυτό, οπότε η Αστυνομία σε αυτή την περίπτωση θα ενεργεί ως εκτελούσα την επεξεργασία για λογαριασμό του Δήμου ή της Κοινότητας.

⁵⁶⁰ Η υποχρέωση αυτή προβλεπόταν στο άρθρο 7 του ν.138(Ι)/2001.

⁵⁶¹ Η ίδια ακριβώς διατύπωση απαντάται στο άρθρο 7 παρ.1 εδ.β' της Οδηγίας 1/2011.

χρηματοκιβώτια, ηλεκτρομηχανολογικό εξοπλισμό κλπ., υπό τον όρο ότι οι κάμερες εστιάζουν στο αγαθό που προστατεύουν κι όχι στους χώρους των εργαζομένων και στα πρόσωπά τους⁵⁶² και γ) απαγορεύεται η καταγραφή εργαζομένων στα γραφεία τους, αίθουσες συνεδριάσεων, διαδρόμους, κουζίνα, έξω από αποχωρητήρια, αποδυτήρια.

ΣΤ.3. Σχετικές αποφάσεις της Κυπριακής Εποπτικής Αρχής

Η από 20/09/2010 απόφαση του Επιτρόπου αφορούσε εγκατάσταση και λειτουργία ΚΚΒΠ στο χώρο εργασίας και, ειδικότερα, στα γραφεία των υπαλλήλων επενδυτικής εταιρίας για τον σκοπό προστασίας της επιχείρησής. Ο Επίτροπος έκρινε ότι η πρακτική αυτή δε συνάδει με την αρχή αναλογικότητας και είναι ορατός ο κίνδυνος χρησιμοποίησης των καταγραφέντων δεδομένων για σκοπούς αξιολόγησης της αποδοτικότητας των υπαλλήλων. Η απόφαση διέταξε την απεγκατάσταση του ΚΚΒΠ και επέτρεψε μόνο την λειτουργία των καμερών που είχαν εγκατασταθεί στα σημεία υποδοχής και την ενεργοποίηση των καμερών στα γραφεία των υπαλλήλων κατά τις μη εργάσιμες μόνο ώρες. Προ επίρρωση της παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας, η απόφαση αναφέρεται και στο ειδικό νομοθετικό πλαίσιο που υφίσταται στην Κυπριακή Δημοκρατία ως προς τις επενδυτικές εταιρίες που υπόκεινται στον έλεγχο και την εποπτεία της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς Κύπρου. Με βάση το οικείο νομοθετικό πλαίσιο, επιτρέπεται από όλες τις εταιρίες που παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες η μαγνητοφώνηση και/ή η καταγραφή με οποιοδήποτε άλλο μέσο των συνδιαλέξεων των πελατών με τους υπαλλήλους τους. Σημαντική είναι επίσης η αναφορά στο ότι η συγκατάθεση των εργαζόμενων για την εγκατάσταση ΚΚΒΠ δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ελεύθερη και να αποτελέσει τη νόμιμη βάση επεξεργασίας. Ακόμα όμως και αν ήθελε υποτεθεί ότι μια τέτοια συγκατάθεση μπορεί να λογιστεί ως ελεύθερη, η ύπαρξη νόμιμης βάσης επεξεργασίας (της συγκατάθεσης) δεν μπορεί να άρει τον άδικο χαρακτήρα της επεξεργασίας που αντιβαίνει σε κάποια από τις βασικές αρχές επεξεργασίας, όπως η αρχή της αναλογικότητας.

Στην από 10/02/2011 απόφαση η κυπριακή εποπτική αρχή αποφάσισε ότι η τοποθέτηση πέντε (5) καμερών σε ύψος μισού μέτρου πάνω από τους χώρους εργασίας πέντε (5) υπαλλήλων απασχολούμενων σε γραφεία Τράπεζας και η λήψη εικόνας επί μονίμου βάσεως αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας. Ο ΥΕ επεξεργάζεται περισσότερα δεδομένα από εκείνα που απαιτούνται για την επίτευξη του δηλωθέντος σκοπού της επεξεργασίας που ήταν η προστασία και ασφάλεια του προσωπικού και των πελατών, η αποτροπή εγκληματικών ενεργειών και η διασφάλιση της ορθότητας των συναλλαγών. Η χρήση των συγκεκριμένων μέσων οδηγεί στην παρακολούθηση των εργαζομένων κατά την ώρα της εργασίας τους και η επίτευξη των αναφερομένων σκοπών μπορεί να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα.

Στην από 28/11/2011 απόφαση εξετάστηκε υποβληθέν παράπονο⁵⁶³ για την εγκατάσταση ΚΚΒΠ σε διάφορους χώρους εντός ξενοδοχείου στη Λευκωσία. Κρίθηκε ότι η τοποθέτηση των είκοσι πέντε (25) από τις εξήντα (60) συνολικά κάμερες που είναι εγκατεστημένες στα εστιατόρια, στα bar, μέσα στις αίθουσες δεξιώσεων, στις κουζίνες, στα ζαχαροπλαστεία και

⁵⁶² Η ίδια ακριβώς διατύπωση απαντάται στο άρθρο 7 παρ.1 εδ.γ' της Οδηγίας 1/2011.

⁵⁶³ Στις αποφάσεις της Κυπριακής Εποπτικής Αρχής γίνεται χρήση των όρων «παράπονο», «παραπονούμενος» και «καθ' ου το παράπονο», σε αντίθεση με τις αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ που χρησιμοποιούνται οι όροι «καταγγελία», «καταγγέλλων» και «καταγγελλόμενος». Οι όροι της ΑΠΔΠΧ φαίνεται να είναι πιο δόκιμοι και να αποδίδουν καλύτερα την ουσία και τη φύση του αιτήματος που υποβάλλει το υποκείμενο των δεδομένων για παραβίαση του δικαιώματος των προσωπικών του δεδομένων.

στις πισίνες του ξενοδοχείου παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας και είναι ως εκ τούτου παράνομη. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι ο Επίτροπος προκειμένου να αιτιολογήσει και να δομήσει την απόφαση του κάνει εκτεταμένη αναφορά σε δύο σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ και ειδικότερα στις 59/2007 και 4/2009 αποφάσεις καθώς και στις Οδηγίες 1122/2000 και 115/2001^{564,565}. Η αναφορά χαρακτηρίζεται ως εκτεταμένη διότι περιλαμβάνει τα πραγματικά περιστατικά των αποφάσεων και το νομικό τους υπόβαθρο, ενώ στη μνεία που γίνεται στην απόφαση 59/2007 περιλαμβάνεται και το διατακτικό της.

Στην από 06/07/2012 απόφαση ανέκυψε το ζήτημα της νομιμότητας λειτουργίας καμερών που έχουν τοποθετηθεί για σκοπούς ασφαλείας στον ειδικό θάλαμο ασφαλείας των κρατουμένων ασθενών στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας. Οι εικόνες που λαμβάνονται από το Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας εμφανίζονται σε δύο οθόνες ευρισκόμενες στους χώρους των Κεντρικών Φυλακών και ειδικότερα στο Γραφείο του Επιθεωρητή Τμήματος Φυλακών και στο σημείο εγγραφής επισκεπτών. Η οθόνη στο σημείο εγγραφής επισκεπτών κρίθηκε ότι θα πρέπει να μετακινηθεί ή να παραμένει κλειστή κατά την διάρκεια των επισκέψεων για να μην τη βλέπουν οι επισκέπτες. Υπήρχε ακόμα μία (τρίτη) οθόνη παρακολούθησης στον προθάλαμο του ειδικού θαλάμου κρατουμένων στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας, αλλά ήταν στραμμένη προς τα έξω ώστε να την παρακολουθεί ο φρουρός έξω από τον προθάλαμο (στον διάδρομο του νοσοκομείου).

Διαπιστώθηκε ότι οι εικόνες στη συγκεκριμένη οθόνη είναι πολύ μικρές και δεν μπορούν οι επισκέπτες που περνούν από έξω να αντιληφθούν τι απεικονίζουν. Ως προς το δικαίωμα ενημέρωσης, κρίθηκε ότι η ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων στην είσοδο του νοσοκομείου δεν αρκεί για την αποτελεσματική ενημέρωση ως προς την επιτήρηση του συγκεκριμένου χώρου, δηλαδή του ειδικού θαλάμου κρατουμένων. Αναγκαία είναι η ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων και στο συγκεκριμένο χώρο και ειδικότερα έξω από το θάλαμο των κρατουμένων ανεξάρτητα από τις πινακίδες που έχουν τοποθετηθεί στην είσοδο του Νοσοκομείου. Απευθύνθηκε σύσταση περί τοποθέτησης στον θάλαμο παραβάν ή κουρτινών τις οποίες ο ιατρός θα μπορεί, εάν το επιθυμεί, να τις κλείνει κατά την ιατρική εξέταση του ασθενή.

Η από 10/03/2016 απόφαση αφορά το παράπονο ιδιοκτήτη καφετέριας για τη λειτουργία καμερών από τον ιδιοκτήτη διπλανού καταστήματος κοσμηματοπωλείου που έχουν τοποθετηθεί εξωτερικά στη πλαϊνή πλευρά του κοσμηματοπωλείου και λαμβάνουν εικόνες από χώρους ελεγχόμενους από την επιχείρησή του πρώτου και καταγράφουν κάθε κίνηση και συμπεριφορά των ιδιοκτητών/προσωπικού, αλλά και των πελατών του. Η εγκατάσταση ΚΚΒΠ στην προκειμένη περίπτωση, λόγω της φύσεως του καταστήματός όπου διακινούνται εμπορεύματα μεγάλης αξίας, είναι όχι απλά δικαιολογημένη αλλά απαραίτητη, για αποτροπή κλοπών, διαρρήξεων, εγκληματικών ενεργειών και εν γένει για την ασφάλεια του κτιρίου και την προστασία του προσωπικού και των πελατών⁵⁶⁶. Ωστόσο, ο τρόπος τοποθέτησης του ΚΚΒΠ και η λήψη εικόνας από τους χώρους που χρησιμοποιεί η παρακείμενη καφετέρια παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας. Ο Επίτροπος απεφάνθη ότι οι κάμερες θα πρέπει να αφαιρεθούν από το εξωτερικό (πλαϊνό) μέρος του καταστήματός και να μετακινηθούν/τοποθετηθούν στον εσωτερικό χώρο του καταστήματος, με τέτοιο τρόπο ώστε

⁵⁶⁴ Βλ. τις υπ' αριθμόν 5.1 και 5.2 παραγράφους της απόφασης του Επιτρόπου.

⁵⁶⁵ Οι Οδηγίες και Αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ λαμβάνονται υπόψιν και από άλλες αποφάσεις του Επιτρόπου. Ενδεικτικά αναγράφονται η από 20/09/2010 και η από 10/03/2016 αποφάσεις που κάνουν αμφοτέρως αναφορά στην Οδηγία 115/2001 της ΑΠΔΠΧ.

⁵⁶⁶ Ίδια ακριβώς είναι και η ρύθμιση του άρθρου 19 παρ.3 της Οδηγίας 1/2011 της ΑΠΔΠΧ.

να εστιάζουν στην πλαϊνή βιτρίνα του καταστήματος. Σημειώνεται ότι ο Επίτροπος απέφυγε ορθά να εξετάσει τον ισχυρισμό του καθ' ου το παράπονο περί της νομιμότητας της τοποθέτησης τραπεζιών από τον ιδιοκτήτη της καφετέριας, μη διαθέτοντας προς τούτο σχετική αρμοδιότητα⁵⁶⁷.

Η εκδοθείσα απόφαση επί της με αριθμό φακέλου 11.17.001 Α/Π 94/2017 υπόθεσης αφορούσε την εγκατάσταση και λειτουργία ΚΚΒΠ από εταιρεία στους χώρους εξυπηρέτησης πελατών της σε Λευκωσία, Λάρνακα, Πάφο και Παραλίμνι, στα κεντρικά γραφεία στη Λεμεσό στους χώρους που επισκέπτονται οι πελάτες/συνεργάτες/προμηθευτές, εξωτερικά περιμετρικά των κεντρικών γραφείων και στα server rooms. Σκοπός επεξεργασίας ήταν σύμφωνα με τον ΥΕ η ασφάλεια των εγκαταστάσεων από βιαιοπραγίες και η ασφάλεια του προσωπικού από ενδεχόμενες απειλές, ο εσωτερικός έλεγχος (του προσωπικού), η εκπαίδευση και η επίλυση διαφορών σε επίπεδο εξυπηρέτησης. Ο Επίτροπος έκρινε ότι η ταυτόχρονη καταγραφή εικόνας και ήχου από το ΚΚΒΠ είναι υπερβολική σε σχέση με τον την επίτευξη των ανωτέρω αναφερόμενων σκοπών διότι οδηγεί στην πραγματικότητα στη τακτική και συστηματική παρακολούθηση των εργαζομένων και των πελατών και τη συλλογή και επεξεργασία μεγάλης κλίμακας δεδομένων εικόνας και ήχου. Ο σκοπός της ασφάλειας μπορεί να επιτευχθεί με εξίσου αποτελεσματικά και λιγότερο επαχθή μέτρα. Ο σκοπός του ελέγχου και εκπαίδευσης του προσωπικού είναι μη νόμιμος παραβιάζοντας κατάφωρα την αρχή της αναλογικότητας. Οι ισχυρισμοί του ΥΕ για αδυναμία εφαρμογής των εναλλακτικών μέτρων απορρίφθηκαν ως αβάσιμοι και η καταγραφή δεδομένων ήχου (συνομιλιών) μέσω του συστήματος ΚΚΒΠ κρίθηκε ως άκρως παρεμβατική για την ιδιωτική ζωή, προσβάλλοντας την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Η απόφαση που εκδόθηκε στη με αριθμό φακέλου 11.17.001.007.219 υπόθεση αφορούσε το δικαίωμα πρόσβασης φυσικού προσώπου σε υλικό καταγραφής που είχε γίνει από ΚΚΒΠ και το οποίο έδειχνε ατύχημα που είχε πάθει η παραπονούμενη σε χώρο στάθμευσης καταστήματος κείμενου στη Λεμεσό. Ο ΥΕ δεν ικανοποίησε το δικαίωμα πρόσβασης της παραπονούμενης μέσα στο τασσόμενο χρονικό διάστημα του ενός μήνα (άρθρο 12 παρ.3 του ΓΚΠΔ), καθώς αυτή δεν είχε λάβει καμία απάντηση στο υποβληθέν αίτημά της. Έπειτα από παρέμβαση και υποδείξεις του Επιτρόπου, ο ΥΕ συμμορφώθηκε στις υποχρεώσεις του και ικανοποίησε το δικαίωμα πρόσβασης της παραπονούμενης, αποστέλλοντάς της το οπτικογραφημένο υλικό. Ο Επίτροπος διέγινωσε παραβίαση του δικαιώματος πρόσβασης δοθέντος ότι αυτό δεν ικανοποιήθηκε εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας. Η καθυστερημένη και εκπρόθεσμη ικανοποίηση του δεν απαλλάσσει τον ΥΕ από την ευθύνη του.

Αυτό που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι η φειδώ με την οποία ο Επίτροπος κάνει χρήση των προβλεπόμενων διοικητικών κυρώσεων και ιδίως της αυστηρής μεν αλλά αποτελεσματικής για σοβαρές παραβάσεις κύρωσης του προστίμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η τελευταία απόφαση, στην οποία ενώ είναι προφανής η παραβίαση ενός θεμελιώδους δικαιώματος του υποκειμένου των δεδομένων (του δικαιώματος πρόσβασης), η οποία δύναται να επισύρει επιβολή προστίμου έως 20.000.000 ευρώ ή το 4% του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών του ΥΕ (άρθρο 83 παρ.5 του ΓΚΠΔ)

⁵⁶⁷ Την ίδια ακριβώς πρακτική ακολουθεί και η ΑΠΔΠΧ όταν προβάλλονται ισχυρισμοί που εκφεύγουν της αρμοδιότητά της, όπως για παράδειγμα η μη αξιολόγηση των ισχυρισμών του καταγγελλόμενου για ενδεχόμενες παραβιάσεις της οικοδομικής νομοθεσίας από τους καταγγέλλοντες στην υπ' αριθμόν 30/2020 απόφαση (βλ. την υπ' αριθμόν 21 σκέψη, σελ.18-19).

και ο Επίτροπος διαπιστώνει την εν λόγω παράβαση, δεν επιβάλλει καθόλου πρόστιμο. Αντίθετα επιλέγει να κάνει χρήση των διορθωτικών εξουσιών που του παρέχει ο ΓΚΠΔ (άρθρο 58 του ΓΚΠΔ). Σε κάθε περίπτωση ο ΥΕ διαθέτει διακριτική ευχέρεια ως προς την χρήση των εξουσιών του και την επιβολή κυρώσεων. Όμως, οι επιβαλλόμενες κυρώσεις θα πρέπει να είναι ανάλογες, αποτρεπτικές και αποτελεσματικές (άρθρο 83 παρ.1 του ΓΚΠΔ). Η απουσία επιβολής προστίμου έστω και χαμηλού σε μία περίπτωση προφανούς παραβίασης βασικού δικαιώματος του υποκειμένου των δεδομένων, δεν οδηγεί στην κατανόηση και εμπέδωση της ανάγκης συμμόρφωσης των ΥΕ με τις διατάξεις του ΓΚΠΔ.

Η χρήση των διορθωτικών μόνο εξουσιών είναι υπερβολικά επιεικής και ήπια κύρωση σε σχέση με την απαξία και τη φύση της παράβασης. Ως εκ τούτου, η μη επιβολή προστίμου παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας. Σε τέτοιου είδους παραβάσεις μείζονος σημασίας, όπως η μη ικανοποίηση δικαιώματος, η πλέον αποτελεσματική και αποτρεπτική κύρωση είναι ομολογουμένως αυτή του προστίμου. Το γεγονός της συνεργασίας του ΥΕ με την εποπτική αρχή και η καθυστερημένη συμμόρφωσή του μπορεί να ληφθεί υπόψιν και να συνεκτιμηθεί θετικώς ως προς το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου (άρθρο 83 παρ.2 του ΓΚΠΔ). Χρήση των διορθωτικών εξουσιών και αποφυγή επιβολής χρηματικής ποινής κάνει ο Επίτροπος στην πλειοψηφία των παραπάνω παρατιθέμενων αποφάσεων, με εξαίρεση την από 28/11/2011 απόφαση που επιβάλλει χρηματική ποινή τριών χιλιάδων ευρώ (3.000€), την από 10/03/2016 απόφαση που επιβάλλει την ιδιαιτέρως χαμηλή χρηματική ποινή των πεντακοσίων ευρώ (500€) και την προτελευταία ως άνω αναφερόμενη απόφαση περί ης ο λόγος αμέσως παρακάτω.

Στην προτελευταία απόφαση (με αριθμό φακέλου υπόθεσης 11.17.001.007.219) ο Επίτροπος επέβαλε πρόστιμο ύψους 5.000€⁵⁶⁸. Η επιλογή της κύρωσης της χρηματικής ποινής πρέπει να θεωρηθεί σωστή ενόψει της βαρύτητας της πράξης (καταγραφή δεδομένων εικόνας και ήχου σε μεγάλη κλίμακα), ενώ το ύψος της θα μπορούσε να είναι και υψηλότερο. Ο Επίτροπος επέλεξε να επιβάλλει χρηματική ποινή σε περίπτωση παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας. Η παραβίαση μιας εκ των γενικών αρχών επεξεργασίας φαίνεται βάσει των διατάξεων του ΓΚΠΔ να έχει την ίδια απαξία με την παραβίαση ενός δικαιώματος των υποκειμένων των δεδομένων. Τούτο διότι για τις δύο αυτές περιπτώσεις το ύψος του επιβαλλόμενου διοικητικού προστίμου είναι όμοιο (άρθρο 83 παρ.5 στοιχείο α' και β') ανερχόμενο έως 20.000.000 ευρώ ή έως το 4% του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών του ΥΕ. Ούτως, η μη επιβολή προστίμου στην περίπτωση μιας παράβασης ίσης απαξίας, όπως αυτή της τελευταίας απόφασης (παραβίαση δικαιώματος), είναι και για αυτό το λόγο κατακριτέα ως αντιφατική με την στάση που τηρεί η εποπτική αρχή ως προς τις επιβαλλόμενες κυρώσεις, η οποία είναι ρευστή.

ΣΤ.4. Σχετικές Ανακοινώσεις του Επιτρόπου

Ο Επίτροπος έχει δημοσιεύσει και δύο ανακοινώσεις σχετικά με τη χρήση ΚΚΒΠ. Η πρώτη εξ' αυτών αφορά τη χρήση των dash cams (κάμερες ταμπλό) που χρησιμοποιούνται κατά κόρον τα τελευταία έτη. Ο συνηθέστερος στην πράξη σκοπός χρήσης τους είναι η καταγραφή διαδρομών από διάφορους ιδιώτες. Επιπλέον, μπορεί να χρησιμοποιούνται και για άλλους σκοπούς όπως για παράδειγμα η καταγραφή πιθανής επικίνδυνης οδήγησης άλλων οδηγών και η προστασία οχήματος σε περίπτωση ατυχήματος, κλοπής, βανδαλισμού. Οι εν

⁵⁶⁸ Το ανώτατο ύψος της χρηματικής ποινής ανερχόταν σύμφωνα με τον τότε ισχύοντα ν.138(Ι)2001 (άρθρο 25 παρ.1) σε τριάντα χιλιάδες ευρώ (30.000€).

λόγω κάμερες πραγματοποιούν πράξεις συλλογής, χρήσης, αποθήκευσης και κοινοποίησης δεδομένων εικόνας ή/και ήχου, προβαίνοντας σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Ο Επίτροπος διευκρινίζει ότι στην Κύπρο δεν υπάρχει σχετικό νομοθετικό πλαίσιο για την λειτουργία των dash cams και η λειτουργία τους μπορεί να στηρίζεται μόνο στην εκ των προτέρων παροχή συγκατάθεσης των επηρεαζόμενων προσώπων. Ειδάλλως (σε περίπτωση μη εξασφάλισης έγκυρης προηγούμενης συγκατάθεσης), παραβιάζονται οι αρχές της νομιμότητας (η επεξεργασία στερείται νομικής βάσης), του σκοπού (το βιντεογραφημένο/οπτικό υλικό δε συλλέγεται για καθορισμένο, ρητό και νόμιμο σκοπό) και της ελαχιστοποίησης (συλλέγονται/καταγράφονται υπερβολικές, μη συναφείς και μη αναγκαίες εικόνες τρίτων προσώπων).

Η δεύτερη ανακοίνωση δημοσιεύθηκε στις 28/06/2019 και αποτελεί ένα είδος υπενθύμισης και συνοπτικής παρουσίασης των βασικών ζητημάτων χρήσης ΚΚΒΠ. Υπογραμμίζεται ότι η καταγραφή εικόνας και ήχου αποτελεί επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία για να είναι νόμιμη πρέπει να συνάδει με τις διατάξεις του ΓΚΠΔ αλλά και εθνικού εφαρμοστικού ν.125(Ι)/2018. Παρέχονται ενδεικτικά παραδείγματα όπου επιτρέπεται η χρήση ΚΚΒΠ (είσοδος/έξοδος κτηρίου, έξω από ασανσέρ εστιάζοντας αποκλειστικά σ' αυτό, πάνω από μηχανήμα κάρτας/ταμείου εστιάζοντας αποκλειστικά σ' αυτό, χώρος στάθμευσης) και όπου απαγορεύεται η χρήση ΚΚΒΠ (διάδρομοι, μέσα σε ασανσέρ, σε χώρο αναμονής, τουαλέτες, εσωτερικός/εξωτερικός χώρος εστίασης καφετέριας, εστιατορίου). Γίνεται μνεία των δικαιωμάτων ενημέρωσης, πρόσβασης και διαγραφής των υποκειμένων των δεδομένων και της απαγόρευσης χρήσης των δεδομένων για το σκοπό ελέγχου προσωπικών πτυχών τους. Η ανακοίνωση κλείνει με αναφορά στην εξαίρεση της αποκλειστικώς προσωπικής ή οικιακής χρήσης, η οποία δεν πρέπει να εκτείνεται εκτός της περιμέτρου του ιδιωτικού χώρου.

ΣΤ.5. Συγκριτική προσέγγιση με τις Οδηγίες και τη νομολογία της ΑΠΔΠΧ

Από την παρουσίαση των διατάξεων της Οδηγίας 1/2011 της ΑΠΔΠΧ αλλά και των τριών Οδηγιών του Επιτρόπου, μπορούν να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα ως προς τον τρόπο ρύθμισης του ζητήματος της χρήσης συστημάτων βιντεοεπιτήρησης από τις δύο αυτές εποπτικές αρχές και την εφαρμογή των ρυθμίσεων. Κατ' αρχήν, αξίζει να τονισθεί ότι και οι δύο εποπτικές αρχές αντιλήφθηκαν από νωρίς την κρισιμότητα του ζητήματος επεξεργασίας δεδομένων με κάμερες και το μέγεθος που θα λάβει αυτή η επεξεργασία και μερίμνησαν να διαμορφώσουν ένα πλαίσιο με συγκεκριμένους κανόνες ως προς αυτό το είδος επεξεργασίας. Από την επισκόπηση των Οδηγιών των δύο Αρχών προκύπτει με τρόπο μάλλον εμφανές ότι η Οδηγία 1/2011 της ΑΠΔΠΧ είναι πιο πλήρης και λεπτομερής αναφορικά με τα ρυθμιζόμενα θέματα. Η ποσοτική υπεροχή στη θεματολογία της Οδηγίας 1/2011 δε σημαίνει άνευ ετέρου ότι οι ρυθμίσεις των Οδηγιών του Επιτρόπου είναι απαραίτητα ποιοτικά «φτωχότερες» ή «υποδεέστερες». Η Οδηγία της ελληνικής Αρχής περιέχει ρυθμίσεις σχετικά με περισσότερα ζητήματα σε αριθμητικό επίπεδο απ' ότι οι Οδηγίες του Επιτρόπου.

Η Οδηγία 1/2011 διαθέτει γενικό και ειδικό μέρος, εξετάζοντας αφενός μεν τις γενικές προϋποθέσεις νομιμότητας των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης, αφετέρου δε τη σύννομη εγκατάστασή τους από μια σειρά διαφορετικών κατηγοριών ΥΕ. Αντίθετα, η Οδηγία του 2004 εισάγει γενικές ρυθμίσεις και κανόνες δίχως να τους εξειδικεύει σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ΥΕ. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η Οδηγία του 2004 αντιστοιχεί στο γενικό μέρος της Οδηγίας 1/2011. Οι Οδηγίες 2/2016 και 2/2018 εξετάζουν τη νομιμότητα λειτουργίας καμερών σε δημόσιους χώρους και σε εργασιακούς χώρους, ήτοι αφορούν δύο

ειδικές κατηγορίες ΥΕ. Συνιστούν στην πραγματικότητα ένα είδος εξειδίκευσης των γενικών αρχών και όρων νομιμότητας που θέτει η Οδηγία του 2004. Οι δύο αυτές Οδηγίες θα μπορούσε να λεχθεί ότι αντιστοιχούν σε κάποιο άρθρο ή άρθρα του ειδικού μέρους της Οδηγίας 1/2011. Η κυπριακή εποπτική αρχή επέλεξε συνειδητά να θέσει γενικές γραμμές με μια Οδηγία και στη συνέχεια λόγω της εκτεταμένης χρήσης ΚΚΒΠ σε δημόσιους και εργασιακούς χώρους και του αυξημένου ενδιαφέροντος των προσώπων για αυτήν να ρυθμίσει μεμονωμένα το ζήτημα χρήσης ΚΚΒΠ στους δύο αυτούς χώρους.

Η ΑΠΔΠΧ με την Οδηγία 1/2011 προσπάθησε να αντιμετωπίσει το ζήτημα συνολικά, κατά τρόπο όσο το δυνατόν πιο ολιστικό. Πρόκειται για δύο διαφορετικές προσεγγίσεις του ζητήματος, που οδηγούν και σε διαφορετικές λύσεις και επιλογές ως προς τη ρύθμισή του. Οι δύο Αρχές έχουν ρυθμίσει αμφότερες με τρόπο γενικό το ζήτημα της νομιμότητας της χρήσης ΚΚΒΠ, παρουσιάζοντας διαφοροποίηση στην ειδική αντιμετώπισή του, καθώς η μεν ελληνική Αρχή περιέχει στην Οδηγία 1/2011 ρυθμίσεις για επτά (7) κατηγορίες ΥΕ ενώ η κυπριακή Αρχή έχει προβλέψει ρυθμίσεις για δύο (2) κατηγορίες ΥΕ με την έκδοση αντίστοιχα μίας Οδηγίας και μίας Γνώμης.

Ως προς τη γενική ρύθμιση του ζητήματος, οι Οδηγίες των δύο Αρχών ρυθμίζουν κοινά ζητήματα όπως είναι το πεδίο εφαρμογής, οι σκοποί και οι νόμιμες βάσεις επεξεργασίας⁵⁶⁹, η υποχρέωση ενημέρωσης των υποκειμένων των δεδομένων⁵⁷⁰, το χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων⁵⁷¹, η λήψη κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφάλειας⁵⁷² και τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων⁵⁷³. Σχετικά με τους σκοπούς επεξεργασίας η Οδηγία 1/2011 εφαρμόζεται αποκλειστικά και μόνο για το σκοπό της προστασίας προσώπων ή και αγαθών στον οποίο εντάσσεται και ο σκοπός παροχής υπηρεσιών υγείας⁵⁷⁴. Η ΑΠΔΠΧ προσδιορίζει επακριβώς τους σκοπούς για τους οποίους επιτρέπεται η χρήση ΚΚΒΠ, προβαίνοντας σε αποκλειστική απαρίθμησή τους. Αντιθέτως, η Οδηγία του 2004 περιέχει έναν ενδεικτικό κατάλογο με τους συνήθεις σκοπούς επεξεργασίας δίχως να τους αναγράφει κατά τρόπο εξαντλητικό. Οι περισσότεροι από τους σκοπούς αυτούς μπορούν να θεωρηθούν ως μερικότερες κατηγορίες που εμπίπτουν στο γενικότερο σκοπό προστασίας προσώπων ή/και αγαθών⁵⁷⁵. Η ουσία της διαφοροποίησης έγκειται περισσότερο στον τρόπο με τον οποίο επιλέγεται να τεθούν οι σκοποί επεξεργασίας (περιοριστική απαρίθμηση στην Οδηγία 1/2011 και ενδεικτική στην Οδηγία του 2004)

Ως προς την υποχρέωση ενημέρωσης αποτελεί κοινό στοιχείο η ανταπόκριση του ΥΕ σε αυτήν με την ανάρτηση ενημερωτικών πινακίδων. Η πρώτη διαφοροποίηση εντοπίζεται ως προς την αναγραφή των απαιτούμενων στοιχείων. Ο Επίτροπος αξιώνει την υποχρεωτική αναγραφή λιγότερων στοιχείων από την ΑΠΔΠΧ. Απαιτεί κατ' ελάχιστον την αναγραφή του ονόματος του ΥΕ και του σκοπού επεξεργασίας και θεωρεί ότι είναι επιθυμητή η αναγραφή των στοιχείων επικοινωνίας του ΥΕ, δίχως να θεσπίζει σχετική υποχρέωση. Αντίθετα, η Οδηγία 1/2011 εκτός από την αναγραφή του ΥΕ και του σκοπού επεξεργασίας θεωρεί ως απαραίτητο περιεχόμενο της ενημερωτικής πινακίδας τα στοιχεία επικοινωνίας του προσώπου στο οποίο τα υποκείμενα των δεδομένων μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά

⁵⁶⁹ Βλ. άρθρο 2 της Οδηγίας 1/2011 και κεφάλαια 2-3 της Οδηγίας του 2004.

⁵⁷⁰ Βλ. άρθρο 12 της Οδηγίας 1/2011 και κεφάλαια 4-5 της Οδηγίας του 2004.

⁵⁷¹ Βλ. άρθρο 8 της Οδηγίας 1/2011 και κεφάλαιο 6 της Οδηγίας του 2004.

⁵⁷² Βλ. άρθρο 11 της Οδηγίας 1/2011 και κεφάλαιο 7 της Οδηγίας του 2004.

⁵⁷³ Βλ. άρθρο 13 της Οδηγίας 1/2011 και κεφάλαιο 9 της Οδηγίας του 2004.

⁵⁷⁴ Βλ. άρθρο 2 της Οδηγίας 1/2011.

⁵⁷⁵ Αυτό δε μπορεί να συμβεί για παράδειγμα με το σκοπό ρύθμισης της κυκλοφορίας.

τους. Η Οδηγία 1/2011 αναφέρει ότι οι πινακίδες πρέπει να αναρτώνται σε εμφανές μέρος δίχως να δίνει περαιτέρω διευκρινίσεις ως προς την τοποθέτησή τους, ενώ η Οδηγία 2004 περιέχει αρκετές λεπτομέρειες για την θέση και τον τρόπο ανάρτησης καθιστώντας σαφές ποια ανάρτηση θεωρείται ότι βρίσκεται σε εμφανές μέρος.

Η Οδηγία 2004 δεν κάνει καμία αναφορά στην αποκαλούμενη ενημέρωση του δευτέρου επιπέδου, ήτοι την πρόσθετη και πιο πλήρη ενημέρωση των υποκειμένων για την επεξεργασία των δεδομένων τους που επιτυγχάνεται με άλλα μέσα από την ανάρτηση πινακίδων. Η Οδηγία 1/2011 προβλέπει την ενημέρωση δευτέρου επιπέδου με την αναφορά σε «*αναλυτικότερη ενημέρωση με κάθε πρόσφορο μέσο*» και την εξειδίκευση των στοιχείων της ενημέρωσης. Η Οδηγία 2004 κάνει λόγο και για τις περιπτώσεις που ενδέχεται να καμφθεί το δικαίωμα ενημέρωσης για την εξυπηρέτηση υπέρτερων συμφερόντων. Η βασικότερη έλλειψη της Οδηγίας του Επιτρόπου είναι η μη αναφορά σε ενημέρωση δευτέρου επιπέδου. Κατά τα λοιπά, οι ρυθμίσεις για το δικαίωμα ενημέρωσης είναι πιο λεπτομερείς και συγκεκριμένες από αυτές της ελληνικής Οδηγίας.

Αναφορικά με την λήψη των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφαλείας ισχύει το αντίστροφο. Η διάταξη της Οδηγίας 1/2011 είναι πιο πλήρης, αναφερόμενη στο ακριβές περιεχόμενο του απορρήτου και της ασφάλειας, στα σχετικά ζητήματα για τα οποία οφείλει να μεριμνήσει ο ΥΕ και στα ειδικότερα μέτρα ασφάλειας που οφείλει να λάβει. Η Οδηγία του έτους 2004 αρκείται σε μία απλή αναφορά της ανάγκης διασφάλισης της ασφάλειας και της εμπιστευτικότητας μέσω του αποκλεισμού της μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης. Ως προς τα δικαιώματα των υποκειμένων, αποτελεί κοινό τόπο ότι και οι δύο Οδηγίες επιλέγουν να εισάγουν ρυθμίσεις για δύο μόνο δικαιώματα, αυτά της πρόσβασης και της εναντίωσης. Εκτός από το ότι έχουν επιλεγεί τα ίδια δικαιώματα, παρόμοιες είναι και οι ρυθμίσεις. Η ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης και στις δύο Οδηγίες επιτυγχάνεται με τη λήψη αντιγράφου ή την επίδειξη του βιντεοσκοπημένου υλικού⁵⁷⁶. Παρόμοιος είναι και ο τρόπος ανταπόκρισης στο δικαίωμα εναντίωσης με την Οδηγία 1/2011 να κάνει λόγο για διαγραφή ή δέσμευση (κλείδωμα) των δεδομένων και την Οδηγία του 2004 να προσθέτει σε αυτές τις μορφές εναντίωσης τη μη χρησιμοποίηση, μη κοινοποίηση/επίδειξη μέρους ή ολόκληρου του μέσου καταγραφής που το αφορά, εξειδικεύοντας ουσιαστικά την έννοια της δέσμευσης (κλειδώματος) των δεδομένων στο οποίο αναφέρεται η ελληνική Οδηγία.

Η Οδηγία του 2004 προβλέπει τη δυνατότητα του ΥΕ να ζητήσει πληροφορίες (π.χ. προσκόμιση φωτογραφίας) από το υποκείμενο των δεδομένων, προκειμένου να εξακριβώσει την ταυτότητά του, πρόβλεψη που δεν υπάρχει αντίστοιχα στην Οδηγία 1/2011. Και οι δύο Οδηγίες περιέχουν πάντως διάταξη σχετικά με την υπόδειξη του χρόνου και της ώρας της βιντεοσκόπησης. Κοινή είναι επίσης η πρόβλεψη περί απόκρυψης/κάλυψης των χαρακτηριστικών και της εικόνας τρίτων προσώπων με βασικό κριτήριο κατά πόσο και εάν η αποκάλυψή τους ενδέχεται να παραβιάζει την ιδιωτική τους ζωή⁵⁷⁷. Οι ρυθμίσεις των δύο Οδηγιών ως προς τα δικαιώματα δεν παρουσιάζουν ουσιώδεις διαφορές.

⁵⁷⁶ Η μόνη διαφορά αφορά την χρησιμοποιούμενη ορολογία, με την κυπριακή Αρχή να κάνει λόγο για υποχρέωση του ΥΕ να «*προμηθεύσει*» αντίγραφο της οπτικογράφησης στο υποκείμενο των δεδομένων ή να επιτρέψει να τη «*θεωρήσει*» και την ελληνική Αρχή να αναφέρεται σε «*χορήγηση*» αντιγράφου και «*απλή επίδειξη*», δίχως να μεταβάλλεται στο ελάχιστο λόγω της διαφορετικής διατύπωσης ο τρόπος ανταπόκρισης στο αίτημα του υποκειμένου.

⁵⁷⁷ Η Οδηγία του Επιτρόπου αναφέρει σαν πρόσθετα κριτήρια το κατά πόσο είναι εύλογο να προβληθούν εικόνες τρίτων προσώπων, την τοποθεσία που έγινε η οπτικογράφηση (π.χ. ένας δρόμος ή

Το ζήτημα το οποίο ρυθμίζεται με εντελώς διαφορετικό τρόπο είναι το χρονικό διάστημα τήρησης των δεδομένων. Η ελληνική Αρχή έχει επιλέξει να εισάγει σαν γενικό κανόνα τήρησης των δεδομένων το χρονικό διάστημα των δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών προβλέποντας παράλληλα μια σειρά εξαιρέσεων που άλλες φορές επιμηκύνουν και άλλες φορές συντέμνουν την προθεσμία αυτή. Η κυπριακή Αρχή, από την άλλη πλευρά, αποφεύγει συνειδητά να διατυπώσει έναν γενικό κανόνα ως προς χρονικό διάστημα διατήρησης των δεδομένων, με την αιτιολογία ότι η ακριβής περίοδος των δεδομένων δεν μπορεί να καθορισθεί εκ των προτέρων, εξαρτωμένη από τη φύση και τις ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε περίπτωσης. Είναι εύλογο το διάστημα αυτό να αποφασίζεται *in concreto*. Ο Επίτροπος παρατηρεί ότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα δεδομένα δεν είναι απαραίτητο να διατηρούνται για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Η εν λόγω παρατήρηση δεν είναι χρήσιμη καθώς ο όρος «μεγάλα χρονικά διαστήματα» είναι γενικόλογος και αόριστος και ως εκ τούτου ανεπίδεκτος συγκεκριμένης ερμηνείας και εκτίμησης.

Ως προς τις δύο αντίθετες επιλογές των εποπτικών αρχών, ο προσδιορισμός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος διατήρησης των δεδομένων διευκολύνει την ίδια την Αρχή κατά την άσκηση των καθηκόντων της και την εξέταση των υποθέσεων. Η κρίση για την παραβίαση της επιτρεπτής χρονικής διάρκειας είναι ιδιαίτερα ευχερής με μία απλή παραπομπή στο σχετικό άρθρο της Οδηγίας. Ο ορισμός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος συμβάλλει και στην ασφάλεια δικαίου, δοθέντος ότι οι ΥΕ γνωρίζουν επακριβώς για πόσο χρονικό διάστημα δύνανται να διατηρούν νόμιμα τα δεδομένα. Από την άλλη πλευρά, η εξέταση του ζητήματος σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση παρέχει μια ευχέρεια στην Αρχή να καταλήγει σε διαφορετικές κρίσεις ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περίπτωσης.

Αυτό σε ορισμένες περιπτώσεις είναι θεμιτό καθώς εξασφαλίζεται μια πιο δίκαιη και ορθή κρίση η οποία δεν είναι δυνατή όταν το χρονικό διάστημα διατήρησης έχει αυστηρώς οριοθετηθεί. Παράλληλα, η αποφυγή συγκεκριμένου προσδιορισμού χρονικής διατήρησης των δεδομένων από την εποπτική αρχή, φαίνεται να αρμόζει περισσότερο και να συμβαδίζει με το νέο καθεστώς συμμόρφωσης στο οποίο πρωτεύοντα ρόλο έχει η αρχή της λογοδοσίας. Ο καθορισμός του χρόνου τήρησης των δεδομένων επαφίεται στην κρίση του ΥΕ, ο οποίος δυνάμει της αρχής της λογοδοσίας οφείλει να λαμβάνει συνεχώς τα κατάλληλα μέτρα για να αποδεικνύει τη συμμόρφωσή του μεταξύ άλλων και κατά κύριο λόγο με τις αρχές επεξεργασίας, στις οποίες περιλαμβάνεται και η αρχή του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης.

Εκτός από το ειδικό μέρος που διαθέτει η Οδηγία 1/2011 και λείπει από την Οδηγία του 2004, η ΑΠΔΠΧ περιέχει και λεπτομερείς διατάξεις για τις περιπτώσεις που η Οδηγία 1/2011 δεν εφαρμόζεται⁵⁷⁸. Επιπροσθέτως, αφιερώνει τρία άρθρα της για να εξειδικεύσει και να καθορίσει τις επιταγές της αρχής της αναλογικότητας στην επεξεργασία δεδομένων που πραγματοποιούν τα συστήματα βιντεοεπίτηρησης⁵⁷⁹. Τα άρθρα αυτά είναι ιδιαίτερα χρήσιμα και κρίσιμα κατά την εξέταση των καταγγελιών και το σχηματισμό κρίσης της αρχής. Η ύπαρξη τους στην Οδηγία 1/2011 είναι πολύ σημαντική, επειδή η αρχή της αναλογικότητας διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στη νομιμότητα ή μη της χρήσης συστήματος

μια τοποθεσία στην οποία αναμένεται ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας της ιδιωτικότητας) και κατά πόσο η κοινοποίηση της οπτικογράφησης μπορεί να βλάψει τα άτομα αυτά (π.χ. τοποθετώντας τα σε ένα χώρο στον οποίο τα ίδια δεν θα επιθυμούσαν η παρουσία τους να ήταν γνωστή).

⁵⁷⁸ Βλ. άρθρο 2 της Οδηγίας 1/2011.

⁵⁷⁹ Βλ. άρθρα 5, 6 και 7 της Οδηγίας 1/2011.

βιντεοεπιτήρησης. Σχετικές διατάξεις για τις περιπτώσεις μη εφαρμογής της Οδηγίας και για την εξειδίκευση της αρχής της αναλογικότητας δεν υπάρχουν στις Οδηγίες του Επιτρόπου.

Αναφορικά με τη νομολογία του Επιτρόπου αυτή προσεγγίζει και εξετάζει τα παράπονα (καταγγελίες) με παρόμοιο τρόπο με την ΑΠΔΠΧ και οι κρίσεις τους είναι κατά κανόνα όμοιες. Ο Επίτροπος - όπως αποδεικνύεται από τις ίδιες του τις αποφάσεις - φαίνεται να παρακολουθεί στενά τη νομολογία και τις Οδηγίες της ΑΠΔΠΧ και να τις λαμβάνει σοβαρά υπόψιν κατά το σχηματισμό και την εκφορά της κρίσης του. Αυτό έχει ως λογική συνέπεια οι αποφάσεις του Επιτρόπου να παρουσιάζουν ομοιότητες με αυτές τις ΑΠΔΠΧ. Οι τελευταίες αποτελούν συχνά χρήσιμο εργαλείο για την εξαγωγή πορισμάτων των πρώτων. Κοινό στοιχείο των αποφάσεων των δύο εποπτικών αρχών είναι ότι κεντρικό άξονα για τη θεμελίωσή τους συνιστά η αρχή της αναλογικότητας. Σε όλες τις αποφάσεις του Επιτρόπου⁵⁸⁰ η χρήση ΚΚΒΠ κρίνεται παράνομη ως μη συνάδουσα/αντιβαίνουσα στην αρχή της αναλογικότητας. Όπως έχει διαπιστωθεί, στην παραβίαση της αρχής αναλογικότητας στηρίζεται ο μη σύννομος χαρακτήρας της επεξεργασίας και στις περισσότερες αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.

Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο με την ΑΠΔΠΧ έχει κρίνει ο Επίτροπος τη νομιμότητα και λειτουργία συστήματος βιντεοεπιτήρησης σε ξενοδοχείο και σε χώρους εργασίας. Η μόνη παρέκκλιση που θα μπορούσε ίσως να λεχθεί ότι υπάρχει αφορά την επεξεργασία των ευαίσθητων δεδομένων υγείας από ΚΚΒΠ. Η Οδηγία 1/2011 της ΑΠΔΠΧ προβλέπει πιο αυστηρές προϋποθέσεις για τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων υγείας παρέχοντας εντονότερη και πιο αποτελεσματική προστασία. Αντίθετα, ο Επίτροπος στην από 06/07/2012 απόφαση που αφορά τη συλλογή ευαίσθητων δεδομένων υγείας των κρατούμενων, δεν κάνει ειδική αναφορά σε αυτά και δε θέτει πιο αυστηρούς όρους για την επεξεργασία τους. Αντίστοιχη πρόβλεψη για την επεξεργασία δεδομένων υγείας με ΚΚΒΠ δεν απαντάται ούτε σε κάποια Οδηγία ή Γνώμη του Επιτρόπου.

Συμπερασματικά, οι Οδηγίες και η νομολογία των δύο εποπτικών αρχών παρουσιάζουν ως επί το πλείστον ομοιότητες, ρυθμίζοντας και κρίνοντας την επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης με κοινό τρόπο και σκεπτικό. Δε λείπουν βέβαια και οι μεταξύ τους αποκλίσεις, οι οποίες δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές και δε μπορούν να αναιρέσουν την όμοια αντιμετώπιση και κοινή στάση των εποπτικών αρχών.

⁵⁸⁰ Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η τελευταία απόφαση που αφορά την άσκηση δικαιώματος πρόσβασης.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Η παρακολούθηση των φυσικών προσώπων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης αποτελεί πλέον συχνό και καθημερινό φαινόμενο, με το οποίο και τα ίδια τα πρόσωπα έχουν εξοικειωθεί και προσαρμοστεί σε μεγάλο βαθμό. Οι εποπτικές αρχές προσπαθούν με όλα τα μέσα που διαθέτουν να ενημερώνουν τα υποκείμενα των δεδομένων για τα δικαιώματά τους και τους χώρους όπου επιτρέπεται να επιτηρούνται. Η διασφάλιση της σύννομης επεξεργασίας δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των υποκειμένων δε μπορεί να επιτευχθεί φυσικά μόνο με τη δράση των εποπτικών αρχών.

Καταλυτικής σημασίας είναι η συνεπής και απαρέγκλιτη τήρηση των διατάξεων του ΓΚΠΔ και της λοιπής εφαρμοστικής αυτού νομοθεσίας από τους υπεύθυνους επεξεργασίας. Μόνο μέσω της συμμόρφωσης των υπεύθυνων επεξεργασίας στις υποχρεώσεις τους είναι δυνατό να εξασφαλιστεί ένα υψηλό επίπεδο προστασίας για τα φυσικά πρόσωπα που παρακολουθούνται. Από την πληθώρα των καταγγελιών ενώπιον της ΑΠΔΠΧ προκύπτει ότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας αγνοούν εντελώς τις προϋποθέσεις νόμιμης εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων βιντεοεπιτήρησης ή τις γνωρίζουν μεν σε κάποιο βαθμό αλλά δεν επιδεικνύουν το απαιτούμενο ενδιαφέρον και προθυμία, ώστε να τις τηρούν. Το νέο μοντέλο συμμόρφωσης, στο οποίο εξέχοντα ρόλο έχει η αρχή της λογοδοσίας, σε συνδυασμό με την ευρεία διάδοση του δικαίου των προσωπικών δεδομένων τα τελευταία έτη, ενδέχεται να φέρει τους υπεύθυνους επεξεργασίας αντιμέτωπους με διάφορες κυρώσεις εάν συνεχίσουν την πρακτική τοποθέτησης συστημάτων παρακολούθησης δίχως να μεριμνούν για την πλήρωση των όρων νόμιμης λειτουργίας τους.

Περαιτέρω, η επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης εγείρει ποικίλα και πολυάριθμα ζητήματα σχετικά με ένα ευρύ φάσμα διατάξεων του ΓΚΠΔ και αποτελεί διαχρονικά ένα μείζον θέμα. Η κρίση αυτή επαληθεύεται από το ενδιαφέρον που έχει προκύψει για την προκείμενη προβληματική από εποπτικές αρχές και το ΕΣΠΔ που καταβάλλουν φιλότιμες και αξιόλογες προσπάθειες αποσαφήνισης των βασικότερων και σημαντικότερων θεματικών. Η ανάπτυξη δε της τεχνολογίας, που θα οδηγεί αναπόδραστα στην βελτίωση των ήδη υφιστάμενων τεχνικών βιντεοεπιτήρησης αλλά και στην ανεύρεση νέων πιο εξελιγμένων στο μέλλον, είναι βέβαιο ότι θα διατηρήσει αμείωτο το ενδιαφέρον και τον προβληματισμό γύρω από την επεξεργασία δεδομένων με συστήματα βιντεοεπιτήρησης στο πέρασμα των χρόνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- *Αλεξανδροπούλου - Αιγυπτιάδου Ευγενία*, Προσωπικά Δεδομένα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.
- *Βλαχόπουλος Σπύρος*, Η ελευθερία της έκφρασης, σε: *Κοτσαλή/Μενουδάκου* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.69επ.
- *Γιαννόπουλος Γιώργος*, Υποχρεώσεις του Υπεύθυνου Επεξεργασίας, σε: *Κοτσαλή/Μενουδάκου* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.176-179.
- *Δαγτόγλου Πρόδρομος*, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα, 2014 (6^η έκδοση).
- Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, FRA, 2018.
- *Ζορκάδης Βασίλης*, Εκτίμηση Αντικτύπου στην Προστασία Δεδομένων, σε: *Κοτσαλή/Μενουδάκου* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.245επ.
- *Ζωγραφόπουλος Δημήτρης*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων και οι εργασιακές σχέσεις, σε: *Κοτσαλή/Μενουδάκου* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.141επ.
- *Ηλιάδου Αικατερίνη*, Η συνταγματική κατοχύρωση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση - Σχόλια - Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.23 επ.
- *Ιγγλεζάκης Ιωάννης*, Η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Google Spain (c-131/12): Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι μηχανές αναζήτησης στο Διαδίκτυο, Pro Justitia, Τόμος 1, 2015, ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: <http://ikee.lib.auth.gr/record/300147/files/HApofash.pdf>
- *Ο ίδιος*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (Κανονισμός 2016/679 και ο Εφαρμοστικός Νόμος (Ν.4624/2019), εκδ. Interactive Books, 2020 (3^η έκδοση).
- *Κανελλοπούλου - Μπότη Μαρία*, Κυρώσεις από την προσβολή προσωπικών δεδομένων, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.403επ.
- *Κόμνιος Κομνηνός*, Γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων, Προσφυγές - Ευθύνη - Κυρώσεις, εκδ. Σάκκουλα, 2020.
- *Κοτσαλής Λεωνίδας* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.

- *Κοτσαλής Λεωνίδας/Μενουδάκος Κωνσταντίνος* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.
- *Λιάπης Δημήτριος*, Το δίκαιο των προσωπικών δεδομένων – Κατακτήσεις, αμφισβητήσεις, προκλήσεις και προοπτικές, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.457επ.
- *Μαυρίδης Ιωάννης*, Ασφάλεια Πληροφοριών στο Διαδίκτυο, ηλεκτρονικό βιβλίο, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, εκδ. Κάλλιπος, 2015, ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/1024/2/00_m_aster_document-KOY.pdf
- *Μήτρον Αίλιαν*, Η προστασία δεδομένων των εργαζομένων, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.191επ.
- *Η ίδια*, ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων, νέο δίκαιο - νέες υποχρεώσεις - νέα δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2017.
- *Η ίδια*, Υποχρεώσεις του υπεύθυνου επεξεργασίας, σε: *Κοτσαλή/Μενουδάκου* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.169επ.
- *Η ίδια*, Τι σημαίνει δικαίωμα στη λήθη;, 12/05/2019, ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/ti-simainei-to-dikaioma-sti-lithi/>
- *Μίτλεττον Φίλιππος*, Η έννοια των προσωπικών δεδομένων, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.5επ.
- *Ο ίδιος*, Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.43επ.
- *Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φερηνίκη*, Περί της προσωπικής και οικιακής χρήσης των προσωπικών δεδομένων, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, 2017, σελ.704επ.
- *Η ίδια*, Η προσωπική και οικιακή χρήση των προσωπικών δεδομένων, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.71επ.
- *Η ίδια*, Τα νέα δικαιώματα για τους πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, 2017, σελ.81επ.
- *Η ίδια*, Το νέο πλαίσιο των ανανεωμένων δικαιωμάτων σε: *Κοτσαλή/Μενουδάκου* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.1επ.

- *Η ίδια*, Η αρχή της διαφάνειας κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε: *Κοτσαλή/Μενουδάκου* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.233επ.
- *Η ίδια*, Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος, 09/09/2019, ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/nomos-4624-2019-kai-efarmogi-gdpr-polla-yposchomenos-alla-parallila-kathysterimenos/>
- *Η ίδια*, Βιντεοσκόπηση σχολικών μαθημάτων σε περίοδο πανδημίας, 07/05/2020, ελεύθερα προσβάσιμο και διαθέσιμο στον εξής υπερσύνδεσμο: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/videoskopisi-sxolikon-mathimaton-se-periodo-pandimias/>
- *Παπαρρηγοπούλου Πατρίνα*, Άρθρο 21 παρ. 2-6, σε: *Σπυρόπουλου/Κοντιάδη/Ανθόπουλου/Γεραπετρίτη* (συνεπιμέλεια/επιστημονική διεύθυνση), Σύνταγμα, Κατ' άρθρο ερμηνεία, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτριου Τσάτσου, εκδ. Σάκκουλα, 2017, σελ.535-558.
- *Σαραφιανός Δημήτρης*, Άρθρο 13, σε: *Σπυρόπουλου/Κοντιάδη/Ανθόπουλου/Γεραπετρίτη* (συνεπιμέλεια/επιστημονική διεύθυνση), Σύνταγμα, Κατ' άρθρο ερμηνεία, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτριου Τσάτσου, εκδ. Σάκκουλα, 2017, σελ.380-410.
- *Σπυρόπουλος Φίλιππος/Κοντιάδης Ξενοφών/Ανθόπουλος Χαράλαμπος/Γεραπετρίτης Γεώργιος* (συνεπιμέλεια/επιστημονική διεύθυνση), Σύνταγμα, Κατ' άρθρο ερμηνεία, Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, εκδ. Σάκκουλα, 2017.
- *Τάσσης Σπύρος*, Τεχνολογία και Ιδιωτικότητα, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση - Σχόλια - Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ.327επ.
- *Τσολιάς Γρηγόρης*, Υποχρεώσεις του Υπεύθυνου Επεξεργασίας, σε: *Κοτσαλή/Μενουδάκου* (συνεπιμέλεια), Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), Νομική Διάσταση και Πρακτική Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ.193επ.
- *Χριστοδούλου Κωνσταντίνος*, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020 (2^η έκδοση).
- *Χρυσάνθου Ανάργυρος*, Ζητήματα Ασφαλείας δεδομένων, σε: *Κοτσαλή* (επιμέλεια) Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση - Σχόλια - Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.381επ.
- *Χρυσόγονος Κώστας*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2006 (3^η έκδοση).

Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήθηκαν πηγές από τους εξής ιστότοπους:

- www.dpa.gr (αντλήθηκε το σύνολο των αποφάσεων, Οδηγιών και Γνωμοδοτήσεων της ΑΠΔΠΧ)
- www.dataprotection.gov.cy (αντλήθηκε το σύνολο των αποφάσεων, των Οδηγιών, των Ανακοινώσεων του Επιτρόπου Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα της Κυπριακής Δημοκρατίας και της σχετικής νομοθεσίας)
- www.kallipos.gr (αντλήθηκε το ηλεκτρονικό βιβλίο του *Μαυρίδη Ιωάννη*, Ασφάλεια Πληροφοριών στο Διαδίκτυο)
- www.syntagmawatch.gr (αντλήθηκαν τα δύο εξής άρθρα της *Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φερενίκης*: α) Νόμος 4624/2019 και Εφαρμογή GDPR: Πολλά υποσχόμενος, αλλά παράλληλα καθυστερημένος και β) Βιντεοσκόπηση σχολικών μαθημάτων σε περίοδο πανδημίας και το άρθρο Τι σημαίνει δικαίωμα στη λήθη; της *Μήτρου Λίλιαν*)
- ikee.lib.auth.gr (αντλήθηκε το άρθρο Η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Google Spain (c-131/12): Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι μηχανές αναζήτησης στο Διαδίκτυο του *Ιγγλεζάκη Ιωάννη*)
- www.curia.europa.eu (αντλήθηκε το σύνολο των αποφάσεων του ΔΕΕ)
- www.hudoc.echr.coe.int (αντλήθηκε το σύνολο των αποφάσεων του ΕΔΔΑ)
- www.edpb.europa.eu από όπου αντλήθηκαν τα εξής κείμενα της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29:
 - Γνωμοδότηση 4/2004 για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω βιντεοεπιτήρησης, WP 89
 - Γνώμη 4/2007 σχετικά με την έννοια του όρου «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», WP 136
 - Γνωμοδότηση 2/2009 για την προστασία προσωπικών δεδομένων παιδιών (γενικές κατευθυντήριες γραμμές και η ειδική περίπτωση των σχολείων), WP 160
 - Γνώμη 5/2009 σχετικά με τις επιγραμμικές υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, WP 163
 - Γνώμη 3/2010 σχετικά με την αρχή της λογοδοσίας, WP 173
 - Γνώμη 3/2013 σχετικά με τον περιορισμό του σκοπού, WP 203 (αγγλική έκδοση)
 - Γνωμοδότηση 6/2014 σχετικά με την έννοια των εννόμων συμφερόντων του υπευθύνου επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 7 της οδηγίας 95/46/EK, WP 217
 - Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τους υπεύθυνους προστασίας δεδομένων, WP 243 rev.01
 - Κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση του αντικτύπου σχετικά με την προστασία δεδομένων (ΕΑΠΔ) και καθορισμός του κατά πόσον η επεξεργασία «ενδέχεται να επιφέρει υψηλό κίνδυνο» για τους σκοπούς του Κανονισμού 2016/679, WP 248 αναθ.01

- Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη διαφάνεια βάσει του κανονισμού 2016/679, WP 260 rev.01

καθώς και το εξής κείμενο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων:

- Κατευθυντήριες γραμμές 3/2019 σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω βιντεοσυσκευών, έκδοση 2.0